

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑ

19258

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

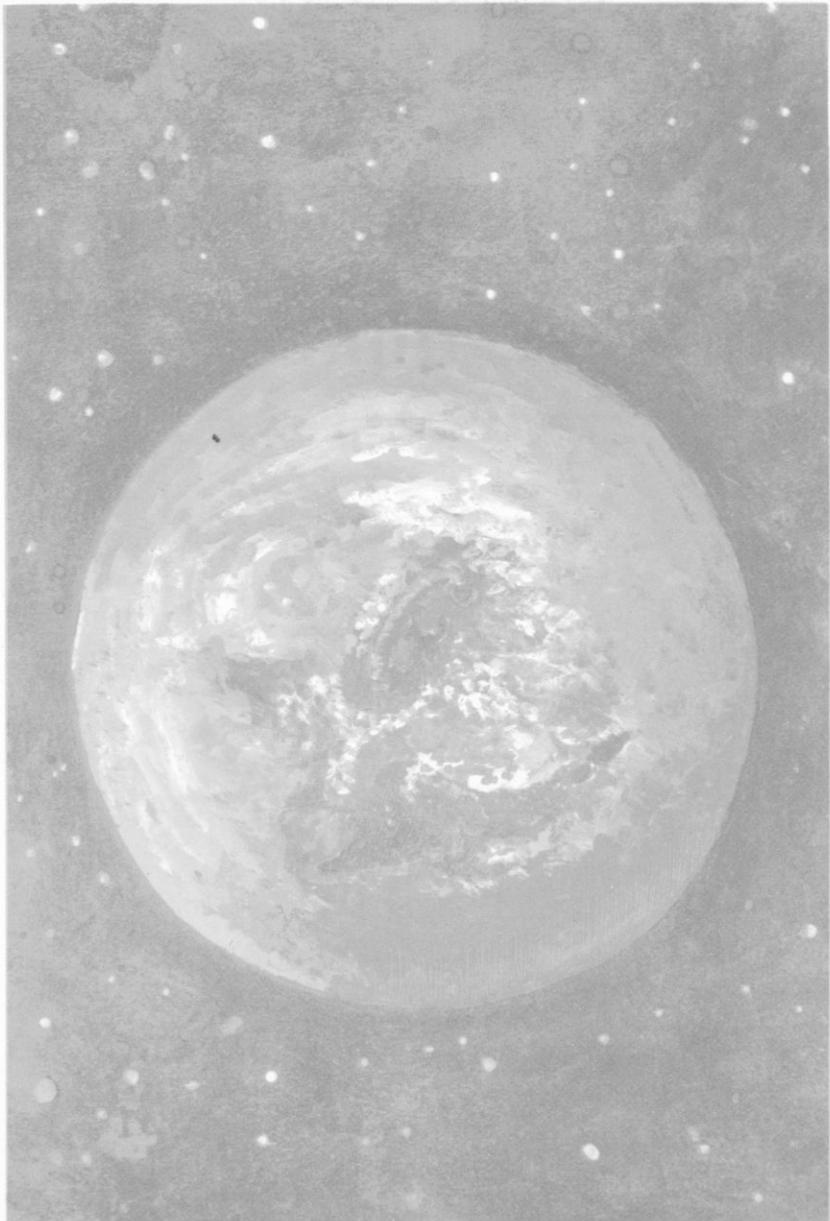
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ 1975

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΕΥΡΩΠΗΣ
ΣΤΙ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

ΔΩΡΕΑΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑ

19258

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΕΥΡΩΠΗΣ
ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

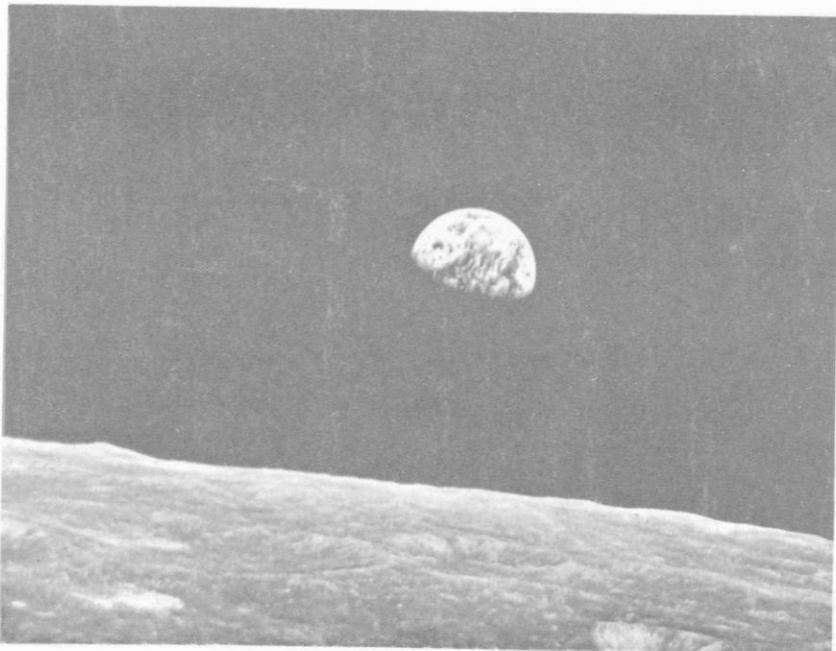
ΑΘΗΝΑΙ 1975

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Εικόνα έξωφύλλου : 'Η άρπαγή της Εύρώπης (Μυθολογία)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

‘Η Γῆ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν Σελήνην

Η ΓΗ

Ἐρωτήσεις - ἐργασίες

1. Πῶς μποροῦμε ν' ἀποδείξωμε διτὶ ἡ Γῆ ἔχει σχῆμα σφαιρικό; ‘Υπάρχουν φωτογραφίες, πού δείχνουν τὸ σχῆμα της;
2. Τι είναι οἱ πόλοι, ὁ ἄξονας, ὁ ἰσημερινὸς καὶ οἱ μεσημβρινοὶ τῆς Γῆς; Νὰ θρῆτε τὰ στοιχεῖα αὐτὰ στὴν ύδρογειο σφαίρα.
3. Νὰ δείξετε τὰ σταθερὰ σημεῖα περιστροφῆς τῆς ύδρογειού σφαίρας.

Ανάπτυγμα τής έπιφάνειας της Γῆς

1. Η Γῆ είναι μιὰ τεράστια σφαίρα. Τὸ σχῆμα τῆς δὲν εἶναι τελείως σφαιρικό. Στοὺς δυὸς πόλους εἶναι πιεσμένη καὶ στὸν ισημερινὸν ἔξογκωμένη. Τὸ σχῆμα τῆς αὐτὸ τὸ λέμε: «έλλειψοειδὲς ἀπὸ περιστροφῆ».

Ἄφοῦ λοιπόν, ἡ Γῆ ἔχει σχῆμα περίπου σφαιρικό, μποροῦμε νὰ τὴν παραστήσωμε σὰ μιὰ σφαίρα. Η σφαίρα αὐτή, λέγεται ύδρογειος σφαίρα καὶ μπορεῖ νὰ περιστραφῇ γύρω ἀπὸ δυὸ σταθερὰ σημεῖα, ποὺ ὄνομάζονται πόλοι τῆς ύδρογειού σφαίρας. "Ετσι ἀκριβῶς κινεῖται καὶ ἡ Γῆ, ἀλλὰ πάντοτε ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τ' ἀνατολικά. Η νοητὴ εὐθεία γραμμή, ποὺ ἐνώνει τοὺς δυὸ πόλους τῆς Γῆς καὶ περνᾶ ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς, λέγεται ἄξονας περιστροφῆς τῆς Γῆς.

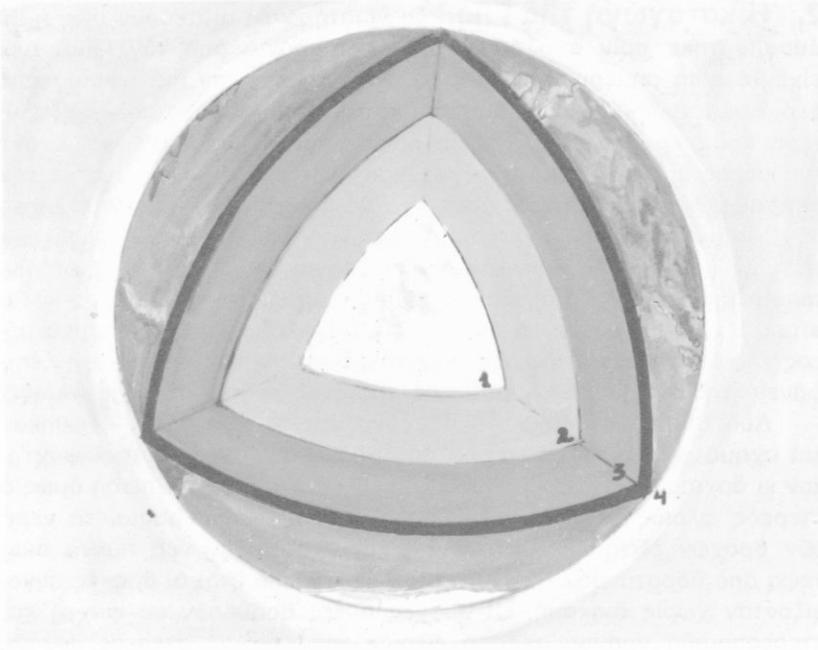
Η διάμετρος τῆς Γῆς στὸν ισημερινὸν εἶναι 12.750 χλμ. περίπου. Ο ισημερινός της ἔχει μῆκος 40.000 χλμ. Η ἐπιφάνειά της ἔχει ἔκταση 510 ἑκατομμύρια τετρ. χλμ. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ 150 ἑκατομμύρια τ. χλμ. εἶναι Εηρά. Τὰ ὑπόλοιπα 360 ἑκατομμύρια τετρ. χλμ. σκεπάζονται ἀπὸ θάλασσα.

2. Ή καταγωγή τῆς Γῆς. Οι ἐπιστήμονες πιστεύουν πώς ή Γῆ ἀποσπάστηκε πρίν ἀπὸ δισεκατομμύρια χρόνια ἀπὸ τὸν ἥλιο. Δὲν εἶχε τότε τὴ σημερινὴ τῆς μορφὴ. Στὴν ἀρχὴ ἦταν μιὰ σφαίρα ἀπὸ ἀέρια, ποὺ βρίσκονταν σὲ διάπυρῃ κατάσταση, μὲ δύκο πολὺ μεγαλύτερο καὶ δικό τῆς φῶς. Καθὼς ὅμως περνοῦσαν οἱ αἰῶνες, ἔχανε ἕνα μέρος ἀπὸ τὴ θερμότητά της, ποὺ σκορπιζόταν στὸ χάος μὲ τὴν ἀκτινοβολία. "Ετσι, ἄρχισε σιγά-σιγά νὰ ψύχεται καὶ νὰ συστέλλεται.

'Απὸ τὴν ψύξη τὰ ἀέρια σιγά-σιγά ύγροποιοῦνταν καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς ὑστερα ἀπὸ δισεκατομμύρια χρόνια ἔγινε ρευστή. Στὸ ἐσωτερικό τῆς ὅμως ἡ Γῆ ἔξακολουθοῦσε νὰ βρίσκεται σὲ διάπυρῃ κατάσταση. Πολὺ ἀργότερα τὰ ύλικά, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ ἔξωτερικὸ μέρος τῆς τεράστιας αὐτῆς σφαίρας, στερεοποιήθηκαν κι ἔτσι στὴν ἐπιφάνεια τῆς σχηματίσθηκε μὲ τὸν καιρὸ ἔνας λεπτὸς **στερεός φλοιός**.

Δυὸς βασικὰ στοιχεῖα, τὸ **όξυγόνο** καὶ τὸ **ύδρογόνο**, ἐνώθηκαν καὶ σχημάτισαν πυκνὰ σύννεφα ἀπὸ ὑδρατμούς. Οἱ ύδρατμοι ψύχτηκαν κι ἄρχισαν στὴν ἀρχὴ νὰ πέφτουν θερμές βροχές. 'Επειδὴ ὅμως ὁ στερεός φλοιὸς τῆς Γῆς εἶχε ἀκόμα μεγάλη θερμοκρασία, τὰ νερὰ τῶν βροχῶν ἔξατμίζονταν ἀμέσως καὶ σχημάτιζαν νέα πυκνὰ σύννεφα ἀπὸ ύδρατμούς. 'Εκεῖνοι πάλι ψύχονταν κι ἔτσι οἱ βροχές συνεχίζονταν χωρὶς διακοπή. Οἱ βροχές αὐτὲς βοήθησαν νὰ ψυχτῇ καὶ στερεοποιηθῇ γρηγορώτερα ὁ φλοιὸς τῆς Γῆς. 'Ο στερεός φλοιός τῆς αὐξήθηκε σὲ πάχος κι ἔνα μέρος ἀπὸ τὰ νερὰ τῶν βροχῶν ἔμεινε πιὰ ἐπάνω του. Μὲ τὸν καιρὸ κι ὅπως ἡ ψύξη συνεχιζόταν, ὁ στερεός φλοιὸς μίκραινε σὲ ἔκταση, συστελλόταν, ζάρωνε. Σχηματίσθηκαν οἱ μεγάλες δροσειρές καὶ οἱ τεράστιες ἔκτάσεις, ποὺ μέσα τους συγκεντρώθηκαν τὰ νερὰ τῶν βροχῶν καὶ ποὺ ἀποτέλεσαν τοὺς ὡκεανούς. Πέρασαν ὅμως δισεκατομμύρια χρόνια, ὥσπου ἡ Γῆ νὰ πάρῃ τὴ σημερινὴ τῆς μορφὴ. Κι ἀκόμα καὶ σήμερα ἔξακολουθεῖ νὰ ψύχεται καὶ τὸ ἔσωτερικό τῆς νὰ βρίσκεται σὲ διάπυρῃ κατάσταση (ἀεριώδη καὶ μαγματική).

3. Στρώματα τῆς Γῆς. 'Η Γῆ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία στρώματα: τὸ στερεὸ φλοιό, τὸ μανδύα καὶ τὸν πυρήνα. 'Ο στερεός φλοιὸς ἔχει πάχος 65 χιλιόμετρα περίπου. Λέγεται καὶ **λιθόσφαιρα** κι ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα πετρώματα. 'Ο **μανδύας** εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ στερεὸ φλοιὸ καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ στρώματα: τὸ ἔξωτερικό, ποὺ ἔχει πάχος 900 χλμ. περίπου καὶ βρίσκεται σὲ κατάσταση ἡμιστερεὰ ἡ πυκνόρρευστη καὶ στὸ ἔσωτερικὸ στρώμα, ποὺ ἔχει πάχος 1800 χλμ. καὶ βρίσκεται ἀπὸ τὴ μεγάλη πίεση σὲ κατάσταση πυκνόρρευστη.

Τὰ διάφορα πετρώματα τῆς Γῆς

1. Πυρήνας 2. Ἐσωτερικός μανδύας 3. Ἐξωτερικός μανδύας
4. Στερεὸς φλοιὸς

’Απὸ ἐκεῖ ποὺ τελειώνει ὁ ἐσωτερικός μανδύας ώς τὸ κέντρο τῆς Γῆς ύπάρχει ὁ **πυρήνας**, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν **πυρόσφαιρα**. ”Εχει πάχος 3600 χλμ. Ὁ πυρήνας τῆς Γῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα μέταλλα, ποὺ θρίσκονται σὲ διάπυρη κατάσταση καὶ εἰναι βαρύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀποτελοῦν τὸ μανδύα (γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἐσωτερική του μάζα λέγεται **βαρύσφαιρα**).

’Η θερμοκρασία τῆς Γῆς μέχρι 10 μ. θάθοις δὲν εἰναι σταθερή. ’Απὸ τὰ 10 μ. ώς τὰ 20 μ. παραμένει σταθερή. ”Οσο προχωροῦμε ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια πρὸς τὸ κέντρο, ἡ θερμοκρασία αὔξανει ἀπὸ 1°C κάθε 33 μ. περίπου. Αὐτὸ ὅμως συμβαίνει μόνο ώς ἔνα ὄρισμένο θάθος. ’Απὸ ἐκεῖ καὶ κάτω ἡ θερμοκρασία διατηρεῖται σταθερὴ (2700° - 4500°C περίπου). (’Ενω ἂν ἡ θερμοκρασία ἀνέθαινε συνεχῶς, 1° κάθε 33 μ., θὰ ἔπρεπε στὸ κέντρο τῆς Γῆς νὰ φτάνῃ τοὺς 200.000°C!). ’Η θερμότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Γῆς ὀνομάζεται καὶ **γηγενής θερμότητα**.

4. Ύλικὰ τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς Γῆς. Ό στερεός φλοιὸς τῆς Γῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα ύλικά. Τὰ ύλικὰ αὐτὰ διαφέρουν μεταξύ τους, γιατὶ δὲν ἔχουν τὸ ἴδιο χρῶμα, τὴν ἴδια σύσταση καὶ τὴν ἵδια σκληρότητα καὶ λέγονται **πετρώματα**.

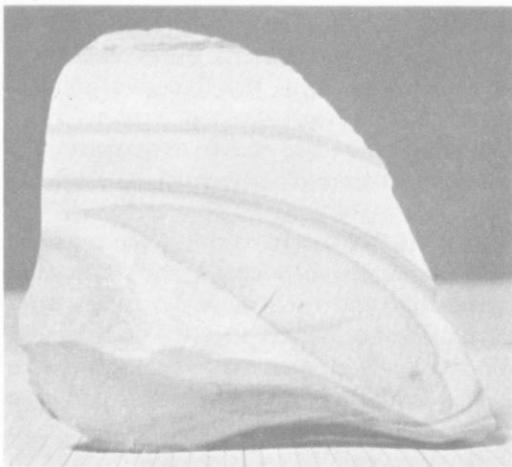
Τὰ πετρώματα, ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιο σχηματίστηκαν, χωρίζονται σὲ **πυριγενή**, **ύδατογενή** καὶ **μεταμορφωσιγενῆ**.

1. Πυριγενή ἢ ἐκρηξιγενή πετρώματα. Τὰ πετρώματα αὐτὰ σχηματίστηκαν ἀπὸ μάγμα. "Οταν τὸ μάγμα ἀνέθηκε ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς καὶ χύθηκε σὰ λάθα ἀπὸ τοὺς κρατῆρες τῶν ἡφαιστείων στὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς, ψύχτηκε καὶ σχημάτισε πετρώματα, πού, ἐπειδὴ θγῆκαν ἀπὸ ἡφαιστεία, ὄνομάστηκαν καὶ **ἡφαιστειογενῆ**. "Οταν τὸ μάγμα δὲ μπόρεσε νὰ θγῆ στὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς, ἀλλὰ ψύχτηκε ἀργὰ μέσα σὲ κοιλώματα τῶν ἀνώτερων στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς, σχημάτισε καὶ πάλι πυριγενή πετρώματα, ποὺ ὄνομάστηκαν **πλουτώνεια**. Πυριγενή πετρώματα εἰναι ὁ γρανίτης, ὁ βασάλτης καὶ ἄλλα.

2. Υδατογενή ἢ ιζηματογενή πετρώματα. Λέγονται ύδατογενῆ γιατὶ αὐτὰ σχηματίστηκαν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ νερου ἀπὸ ύλικά, ποὺ διαλύθηκαν καὶ σιγὰ σιγὰ κατακάθισαν στὸν πυθμένα τῶν λιμνῶν καὶ τῶν θαλασσῶν (ιζήματα, δηλ. κατακάθια). Τέτοια πετρώματα εἰναι ὁ ἀσβεστόλιθος, τὸ ὄρυκτὸ ἀλάτι, ὁ γύψος καὶ ἄλλα.

Γρανίτης

3. Μεταμορφωσιγενή ἢ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα. Τὰ πετρώματα αὗτὰ σχηματίστηκαν ἀπὸ τὴν ἀλλοίωση (μεταμόρφωση) πυριγενῶν ἢ ύδατογενῶν πετρωμάτων, ποὺ θρέθηκαν σὲ μεγάλο θάθος μέσα στὸ στερεὸ φλοιὸ τῆς Γῆς. Ἐκεῖ, ἀπὸ τὴν ψηλὴ θερμοκρασία καὶ πίεση ἔλιωσαν καὶ, ἀφοῦ στερεοποιήθηκαν πάλι, ἄλ-

Μάρμαρα

λαξαν μορφή και ιδιότητες. Μεταμορφωσιγενή πετρώματα είναι τό μάρμαρο και άλλα.

Τὰ πετρώματα ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἕνα ἢ περισσότερα συστατικά, τὰ όποια λέγονται **όρυκτά**. Τὰ όρυκτά, ἀπὸ τὰ όποια παίρνομε τὰ μέταλλα, λέγονται **μεταλλεύματα**.

Πρέπει νὰ γνωρίζης:

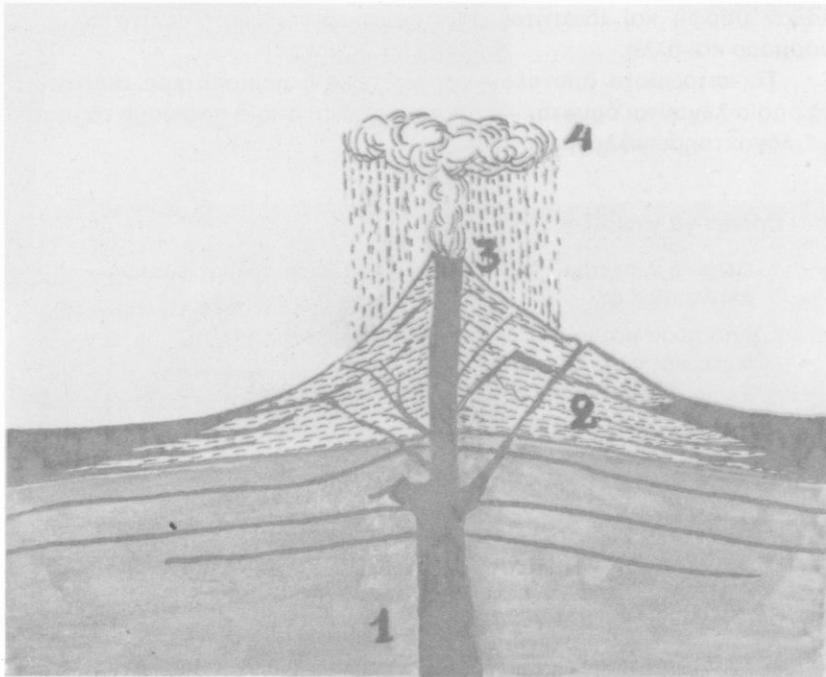
1. Πόσα χιλιόμετρα είναι ἡ ἀκτίνα τῆς Γῆς.
2. Απὸ πόσα μέρη ἀποτελεῖται ὁ στερεός φλοιός τῆς Γῆς.
3. Τί είναι ἡ γηγενής θερμότητα.
4. Τί είναι τὰ πετρώματα
5. Πῶς πήρε ἡ Γῆ τὴ σημερινὴ της μορφή.
6. Πῶς σχηματίστηκαν οἱ τρεῖς κατηγορίες πετρωμάτων.

5. Μεταβολὲς στὸ στερεὸ φλοιὸ τῆς Γῆς.

Ἐργασίες

1. Νὰ θρήτε πληροφορίες γιὰ τὸ ἡφαίστειο τῆς Σαντορίνης.
2. Νὰ πληροφορηθῆτε γιὰ τοὺς σεισμούς, ποὺ ἔγιναν στὴν Πατρίδα μας τὰ τελευταῖα 50 χρόνια.
3. Νὰ μάθετε σὲ ποιὰ μέρη τῆς Πατρίδας μας ὑπάρχουν ἰαματικὲς πηγές.

α. Ἡ φαίστεια. Είναι ρήγματα στὴν ἐπιφάνεια τῆς λιθόσφαιρας ἀπὸ τὰ όποια ἐκτοξεύονται κατὰ καιροὺς ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Γῆς διάπυρα ύλικά: καπνός, φλόγες, ἀέρια και τεράστιες μάζες λάβας. "Ἔχουν συνήθως μορφὴ κωνικοῦ λόφου ἢ ὅρους. Δημιουργοῦνται ὅταν τὸ μάγμα τῆς πυρόσφαιρας συναντήσῃ κάποια ρωγμή, ποὺ ἀφήνει δίοδο πρὸς τὰ ἔξω. Τότε εἰσχωρεῖ και ἀνέρχεται. Τὰ ἀέρια ποὺ ὑπάρχουν ἐλευθερώνονται, κατανικοῦν τὴν ἀντίσταση τῶν πετρωμάτων και ἔξερχονται μὲ τεράστια πίεση, γι' αὐτὸ ἐκσφενδονίζουν κατακόρυφα σὲ μεγάλος ψύος πέτρες και βράχους μέσα σὲ στῆλες καπνοῦ. Ἀκούγονται ύποχθόνιοι κρότοι. Τὸ ἔδαφος τραντάζεται και ἀκολουθεῖ τὸ κύριο φαινόμενο τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἡφαιστείου, δηλαδὴ ἡ ἔξοδος τῆς λάβας.

Σχηματική τομή ήφαιστείου σε δράση

1. Πόρος ήφαιστείου 2. Κώνος ήφαιστείου 3. Κρατήρας 4. Λάθα

‘Η λάθα χύνεται όλογυρα και κυλα σάν πύρινο ποτάμι. Σιγά-σιγά στερεοποιείται, πήζει, κι έτσι γύρω άπδ τὸ στόμιο τοῦ κρατήρα σχηματίζεται ἔνας **κώνος**, ποὺ μπορεῖ νὰ φτάσῃ σὲ μεγάλο ὕψος (Αἴτνα= 3.300 μ.). Στὴν κορυφὴ τοῦ κώνου ύπάρχει ἔνα ἄνοιγμα, ποὺ λέγεται **κρατήρας** τοῦ ήφαιστείου. ‘Ο κρατήρας συγκοινωνεῖ μὲ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς μὲ μιὰ μεγάλη τρύπα, ποὺ λέγεται **πόρος τοῦ ήφαιστείου**.

‘Ηφαίστεια ύπάρχουν πολλά. ’Άλλα στὴν ξηρὰ καὶ ἄλλα μέσα στὴ θάλασσα, ποὺ λέγονται **ύποθαλάσσια**. Στὴν Πατρίδα μας ύπάρχει τὸ ήφαιστειο τῆς **Σαντορίνης**.

Τὰ ήφαιστεια τὰ διακρίνομε σὲ **σθησμένα** καὶ **ἐνεργά**. Σθησμένα λέγονται ὅσα δὲν παρουσίασαν ἐκρηξη ἀπὸ τοὺς ιστορικοὺς χρόνους μέχρι σήμερα. ’Ενεργὰ ὅσα παρουσίασαν ἐκρηξη ἡ·θρίσκονται καὶ σήμερα σὲ ἐνέργεια.

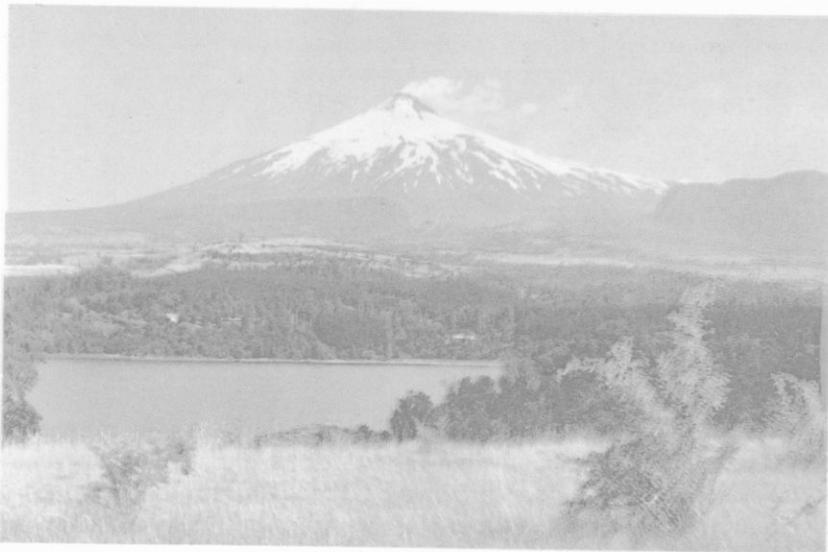
’Απὸ πληροφορίες ξέρομε πῶς τὰ ήφαιστεια προξένησαν πολλὲς καὶ μεγάλες καταστροφές. ’Απὸ ἐκρηξη τοῦ ήφαιστείου τοῦ Βεζουθίου

στήν Ιταλία τὸ ἔτος 79 μ.Χ. καταστράφηκαν ἐντελῶς, μαζὶ μὲ τοὺς κατοίκους τους, οἱ πόλεις Πομπία, Σταβία καὶ Ἡράκλεια. Τὸ 1902 στήν ἔκρηξη τοῦ ἡφαιστείου Πελὲ τῆς Μαρτινίκας καυτά, φλογισμένα ἀέρια σκέπασαν γιὰ δύο λεπτά τὴν ὥρας τὴν πόλη τοῦ Ἀγίου Πέτρου καὶ βρῆκαν τὸ θάνατο 26.000 κάτοικοι. Μόνο δυὸ σώθηκαν!

6. Σεισμοί. Ἡ ιστορία μᾶς ἀναφέρει πολλοὺς σεισμούς, ποὺ προκάλεσαν μεγάλες καταστροφές. Τὸ 1755 μ.Χ. ἀπὸ σεισμὸ σηκώθηκε ἔνα τεράστιο κύμα, ποὺ εἶχε ὑψος 12,5 μ., καὶ κατάστρεψε τὴ Λισσαδώνα. Στὸ σεισμὸ αὐτὸν ἔχασαν τὴ ζωή τους 40.000 ἄνθρωποι. Τὸ 1923 τὰ θύματα ἀπὸ σεισμὸ στήν Ιαπωνία ἔφτασαν τὶς 100.000 ἄτομα, ἐνῶ στὴ Σικελία τὸ 1922 τὶς 60.000 ἄτομα. Στὴν Πατρίδα μας τὸ 1928 σεισμὸς κατάστρεψε τὴν Κόρινθο, ἐνῶ τὸ 1953 πολὺ ἰσχυρὸς σεισμὸς προκάλεσε μεγάλες καταστροφές στὰ Ἐφτάνησα.

Σεισμὸς εἶναι ἡ δόνηση (τράνταγμα) τοῦ ἐδάφους, ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ αἴτια, ποὺ βρίσκονται μέσα στὸ στερεὸ φλοιὸ τῆς Γῆς. Ἡ δόνηση αὐτὴ συνοδεύεται συχνὰ ἀπὸ ρήγματα, κατολισθήσεις καὶ μετακινήσεις τοῦ ἐδάφους. Τὸ ύπόγειο μέρος, ὅπου δημιουργεῖται ἡ αἰτία τοῦ σεισμοῦ, λέγεται **ἐστία**, ἐνῶ ἡ περιοχή, ποὺ βρίσκεται κατακόρυφα πάνω ἀπὸ τὴν ἐστία, λέγεται **ἐπίκεντρο** τοῦ σεισμοῦ.

Ηφαίστειο σὲ ἐνέργεια

Ανάλογα μὲ τὴν αἰτία, ποὺ τοὺς προκαλεῖ, οἱ σεισμοὶ χωρίζονται σὲ τρεῖς κατηγορίες: σὲ σεισμοὺς ἔγκατακρημνίσεως, σὲ ἡφαιστειογενεῖς καὶ σὲ **ΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥΣ** σεισμούς.

Σεισμοὶ ἔγκατακρημνίσεως. Στὸ στερεὸ φλοιὸ τῆς Γῆς δημιουργοῦνται, ἀπὸ τὴ διάθρωστ τῶν πετρωμάτων ἀπὸ τὰ νερά, μεγάλα ὑπόγεια σπήλαια. "Οταν, γιὰ διάφορους λόγους, γκρεμιστῇ ἀπότομα ἀπὸ τὴν ὁροφὴν ἐνὸς τέτοιου σπηλαίου ἔνα μεγάλο κομμάτι πετρωμάτων, τὸ ἔδαφος ὀλόγυρα καὶ ἀπὸ πάνω τραντάζεται κι ἔτσι ἔχομε σεισμό. Οἱ σεισμοὶ αὐτοὶ δὲν εἶναι ἰσχυροὶ οὕτε αἰσθητοὶ σὲ μεγάλῃ ἀπόσταση καὶ δὲ φέρνουν μεγάλες καταστροφές.

Ἡφαιστειογενεῖς σεισμοί. Οἱ σεισμοὶ αὐτοὶ συμβαίνουν πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκρηξην ἢ μαζὶ μὲ τὴν ἔκρηξην ἐνὸς ἡφαιστείου. Αἰτία εἶναι ἡ μεγάλη πίεση, ποὺ ἀσκοῦν τὰ ἀέρια καὶ ἡ λάθα στὴν προσπάθειά τους νὰ θγοῦν στὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς. Οἱ ἡφαιστειογενεῖς σεισμοὶ εἶναι ἰσχυροί, ἀλλὰ ὅχι πολὺ καταστρεπτικοί.

Τεκτονικοὶ σεισμοί. Τὰ στρώματα τῆς Γῆς στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ της ἔχουν μιὰ ὀρισμένη διάταξη, ποὺ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ θρίσκωνται σὲ κατάσταση ἰσορροπίας (τεκτονικὴ κατασκευή).

Ἡ διατάραξη τῆς ἰσορροπίας αὐτῆς ἐξ αἰτίας τῆς ὄποιας μετακινοῦνται μεγάλα τμήματα προκαλοῦν τοὺς τεκτονικούς σεισμούς. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸς οἱ σεισμοὶ αὐτοὶ συμβαίνουν συνήθως σὲ περιοχὲς τῆς Γῆς ποὺ δὲν πῆραν ἀκόμη τὴν ὀριστική τους διαμόρφωση. Οἱ τεκτονικοὶ σεισμοὶ εἶναι πιὸ συχνοὶ (90-95%) καὶ προκαλοῦν μεγαλύτερες καταστροφές.

Ἡ ἑστία τῶν τεκτονικῶν σεισμῶν μπορεῖ νὰ θρίσκεται σὲ βάθος. "Επειτα ἀπὸ τὶς κύριες δονήσεις (τραντάγματα) τοῦ ἐδάφους ἀκολουθοῦν πολλὲς ἄλλες, ἀλλὰ μὲ μικρότερη ἔνταση.

"Οταν τὸ ἐπίκεντρο τοῦ σεισμοῦ θρίσκεται σὲ βυθὸ τῆς θάλασσας, τότε ὁ σεισμὸς λέγεται **ύποθαλάσσιος**. Οἱ ύποθαλάσσιοι σεισμοὶ προκαλοῦν τεράστια κύματα μὲ τρομερὲς καταστροφὲς στὶς παραθαλάσσιες περιοχές.

γ. Θερμὲς πηγὲς. Στὴν Πατρίδα μας, καθὼς καὶ σὲ ἄλλες περιοχὲς τῆς Γῆς, ὑπάρχουν πηγές, ἀπ' τὶς ὄποιες ἀναβλύζει νερό θερμό. Θερμὸς εἶναι τὸ νερὸ μᾶς πηγῆς, ὅταν ἔχῃ θερμοκρασία ἀνώτερη ἀπὸ τὴν μέση θερμοκρασία τοῦ τόπου, στὸν ὄποιο θρίσκεται ἡ πηγή.

Πηγές Γκέυζερ

Ένω π.χ. ή μέση έτήσια θερμοκρασία της Πατρίδας μας είναι 17°C, οι θερμές πηγές του Πολυχνίτου Μυτιλήνης έχουν θερμοκρασία 81,4°C και τού Θερμοποτάμου Αίδηψου 72,2°C.

Τὸ νερὸ τῶν πηγῶν αὐτῶν εἶναι θερμό, γιατὶ προέρχεται συνήθως ἀπὸ μεγάλα βάθη ἔξ αἰτίας τῆς ψηλῆς του θερμοκρασίας, ἔχει μεγάλη διαλυτικὴ δύναμη καὶ διαλύει διάφορα σώματα, ἄλατα καὶ κυρίως ἐνώσεις μετάλλων. Γι' αὐτὸ οἱ θερμὲς πηγὲς αὐτὲς ὄνομάζονται καὶ μεταλλικὲς κι ἀνάλογα μὲ τὶς οὔσιες, ποὺ ἔχει τὸ νερό τους, θειοῦχες, σιδηροῦχες κλπ. Τὸ νερὸ τῶν θερμῶν πηγῶν ἔχει θεραπευτικὲς (ἰαματικὲς) ιδιότητες καὶ γι' αὐτὸ λέγονται καὶ **Ιαματικὲς** πηγές. Οἱ ιαματικὲς πηγὲς θεραπεύουν τοὺς ρευματισμούς, τὸν ἀρθριτισμὸ καὶ ἄλλες παθήσεις.

Νὰ πληραφορηθῆς:

- Πῶς δημιουργήθηκε τὸ νεώτερο στὴν Ἰστορία ἡφαίστειο (παρικουτὶν Μεξικοῦ).
- Τί εἶναι οἱ πηγὲς Γκέυζερ.
- Ποιές εἶναι οἱ σπουδαιότερες λουτροπόλεις τῆς Ἑλλάδας.

Νὰ μάθης καλά:

- Tί εἶναι ἐπίκεντρο καὶ τί ἐστία τοῦ σεισμοῦ.
- Πῶς προφυλάγεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς σεισμούς.

Νὰ σκεφτῆς καὶ ν' ἀπαντήσῃς στὴν ἐρώτηση:

Τὰ ἡφαίστεια καὶ οἱ σεισμοὶ προκαλοῦνται ἀπὸ δυνάμεις ποὺ θρίσκονται μέσα ἢ ἔξω ἀπὸ τὴ Γῆ;

ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

1. 'Η Γῆ δὲν εἶναι τὸ κέντρο τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὴ θέση μας ἐπάνω στὴ Γῆ τὸν οὐρανὸν τὸν βλέπομε σὰν ἔνα τεράστιο ἡμισφαιροειδῆ θόλο, ποὺ τελειώνει στὸν ὄριζοντα. 'Η Γῆ μᾶς φαίνεται πῶς βρίσκεται στὸ κέντρο αὐτῆς τῆς **οὐράνιας σφαίρας**.

Στὸ θόλο τοῦ οὐρανοῦ φαίνονται σὰν κολλημένα ὁ "Ἡλιος, ἡ Σελήνη καὶ τ' ἀστέρια. Φαίνεται, ἀκόμα, πῶς ὁ οὐράνιος θόλος μαζὶ μὲ ὅλα τὰ οὐράνια σώματα, κινεῖται ἀπὸ τὰ ἀνατολικὰ πρὸς τὰ δυτικὰ ἐνῷ ἔχομε τὴν ἐντύπωση, πῶς ἡ Γῆ μένει ἀκίνητη.

'Απὸ τίς ἐμπειρικὲς καὶ μὲ γυμνὸ μάτι παρατηρήσεις μας σχηματίζομε τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ κέντρο τοῦ κόσμου εἶναι ἡ Γῆ καὶ πῶς αὐτῇ δὲν κινεῖται ἀλλὰ γύρω ἀπὸ αὐτὸν κινεῖται ὁ "Ἡλιος, ἡ Σελήνη καὶ τ' ἀστέρια. Αὐτὸν ἀκριβῶς πίστευαν οἱ ἄνθρωποι ὡς τὴν ἐποχὴν τοῦ μεγάλου Πολωνοῦ ἀστρονόμου Κοπέρνικου (1473-1543). 'Ο Κοπέρνικος μπόρεσε ν' ἀποδείξῃ ἐπιστημονικὰ πῶς ἡ Γῆ περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της καὶ γι' αὐτὸν ἔχομε τὴν ἐντύπωση, ὅτι κινοῦνται γύρω ἀπ' αὐτὴν τὰ οὐράνια σώματα. 'Ακόμη πῶς ἡ Γῆ περιφέρεται (γυρίζει πάνω σὲ τροχιά) γύρω ἀπὸ τὸν "Ἡλιο, ποὺ μένει ἀκίνητος καὶ εἶναι τὸ κέντρο τοῦ κόσμου.

Τὴν ὑπόθεση αὐτή, πῶς ὁ "Ἡλιος μένει ἀκίνητος καὶ πῶς ἡ Γῆ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό της καὶ γύρω ἀπὸ τὸν "Ἡλιο, τὴν εἶχε διατυπώσει πρῶτος ὁ ἀρχαῖος "Ελληνας φιλόσοφος Ἀρίσταρχος. Εἶχε ὅμως λησμονηθῆναι καὶ ὁ Κοπέρνικος πρῶτος τὴν ξανάφερε σὲ φῶς καὶ τὴ στήριξε μὲ τρόπο ἐπιστημονικό.

2. Τὸ σύμπαν εἶναι ἄπειρο. 'Η Γῆ κι ὅλα τὰ οὐράνια σώματα κινοῦνται συνεχῶς καὶ μὲ ἀπόλυτη ἀρμονία καὶ ἀκρίβεια στὸ διάστημα. Τὸ διάστημα εἶναι χῶρος ἄπειρος, δηλ. χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος, καὶ ἀσύλληπτος γιὰ τὸ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ διάστημα, μ' ὅλα τὰ οὐράνια σώματα, ὅσα βλέπομε καὶ ὅσα εἶναι ἀδύνατο νὰ δοῦμε, γιατὶ θρίσκονται σὲ τεράστιες ἀποστάσεις ἀπὸ τὴ Γῆ, ἀποτελεῖ τὸ **σύμπαν**.

Τὸ σύμπαν δὲν περιορίζεται, ὅπως μᾶς φαίνεται, ἀπὸ τὸν οὐρανὸν θόλο, γιατὶ αὐτὸς δὲν ύπάρχει στὴν πραγματικότητα. "Έχομε ὅμως τὴν αἰσθηση τοῦ θόλου, γιατὶ μποροῦμε καὶ βλέπομε μόνο μέχρι ἔνα ὄρισμένο βάθος, πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις καὶ σὲ ἵση ἀπόσταση ἀπὸ μᾶς. Αὐτὸν γιατὶ ἡ ἀτμόσφαιρα δὲν εἶναι τελείως διάφανη κι ἔτσι δὲν μποροῦμε νὰ δοῦμε ὡς τὸ ἄπειρο. Τὸ χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ

όφειλεται στή διάθλαση και διάχυση, που παθαίνει τὸ ἡλιακὸ φῶς πάνω στὰ μόρια τῆς ἀτμόσφαιρας και τὰ αἰώροιμενα σωματίδια.

3. Οἱ ἀστερισμοί. Στὸν οὐρανό, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν "Ἡλιο καὶ τὴ Σελήνη, εἶναι σπαρμένα τ' ἀστέρια. "Ολα τ' ἀστέρια δὲν ἔχουν τὴν ἴδια λαμπρότητα καὶ τὸ ὕδιο μέγεθος. Ἀκόμα, ἐνῷ φαίνονται πώς εἶναι ἀναρίθμητα, μόνο γύρω στὰ 5.000 ἀστέρια εἶναι ὅρατὰ μὲ γυμνὸ μάτι.

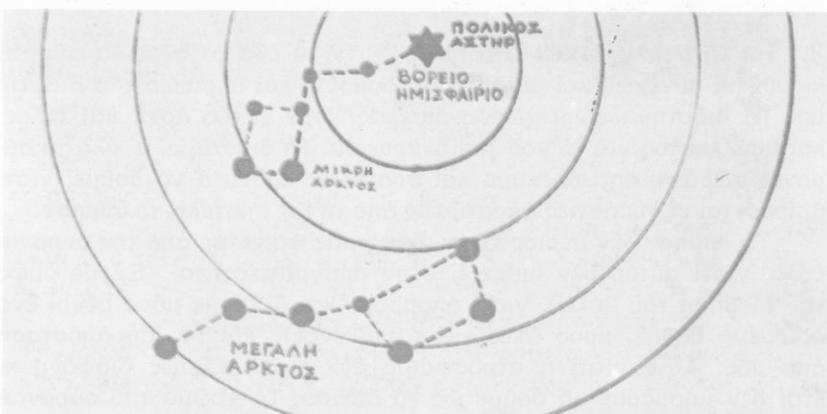
Τ' ἀστέρια δὲ μοιράζονται ὁμοιόμορφα πάνω στὸν οὐράνιο θόλο. Σ' ἄλλες περιοχές του εἶναι λιγότερα καὶ σ' ἄλλες περισσότερα. Ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ περιγράφῃ τὸν οὐρανὸ καὶ νὰ βρίσκῃ τὴ θέση τῶν ἀστεριῶν, τὰ χώρισε σὲ ὅμαδες. Ἡ κατάταξη αὐτὴ ἔγινε ἀνάλογα μὲ τὴ θέση καὶ τὸ γεωμετρικὸ ἥ φανταστικὸ σχῆμα, ποὺ σχηματίζουν τ' ἀστέρια κάθε ὅμαδας. Οἱ ὅμαδες αὐτές τῶν ἀστεριῶν λέγονται **ἀστερισμοί**.

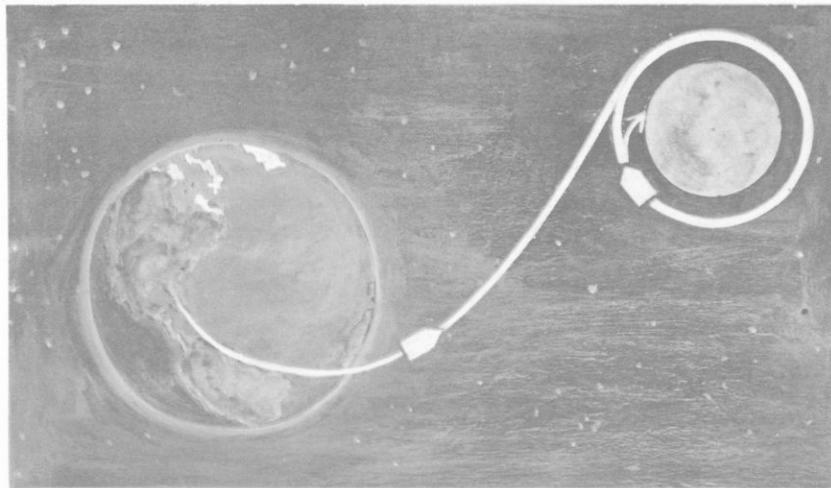
Στοὺς ἀστερισμοὺς δόθηκαν ὄντα ζῶνων ἡ ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας. Ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα στοὺς ἀστερισμοὺς κι ἀνάμεσα στ' ἀστέρια ποὺ τοὺς ἀποτελοῦν, μένει, πάντοτε σχεδόν, ἀμετάβλητη.

Οἱ ἀστερισμοὶ εἶναι πολλοί, ιδιαίτερο ὅμως ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ἀστερισμοὶ τῆς **Μεγάλης** καὶ τῆς **Μικρῆς "Αρκτοῦ**.

Οἱ ἀστερισμοὶ τῆς Μεγάλης καὶ τῆς Μικρῆς "Αρκτου βρίσκονται ἐπάνω ἀπὸ τὸ Β. Πόλο τῆς Γῆς καὶ ἀπὸ τὸ γεωγραφικὸ πλάτος τῶν Ἀθηνῶν εἶναι πάντοτε ὅρατοι, δηλ. δὲ δύουν (βασιλεύουν). "Εχουν μεγάλη σημασία, γιατί, παίρνοντας γιὰ ἀφετηρία τ' ἀστέρια τῆς Μεγ. "Αρκτου, μποροῦμε νὰ βροῦμε τὴ θέση τῶν ἄλλων ἀστερισμῶν καὶ

Οἱ "Αρκτοὶ καὶ ὁ πολικὸς ἀστέρας

Έκτοξευση δορυφόρου σε τροχιά γύρω από τή Σελήνη

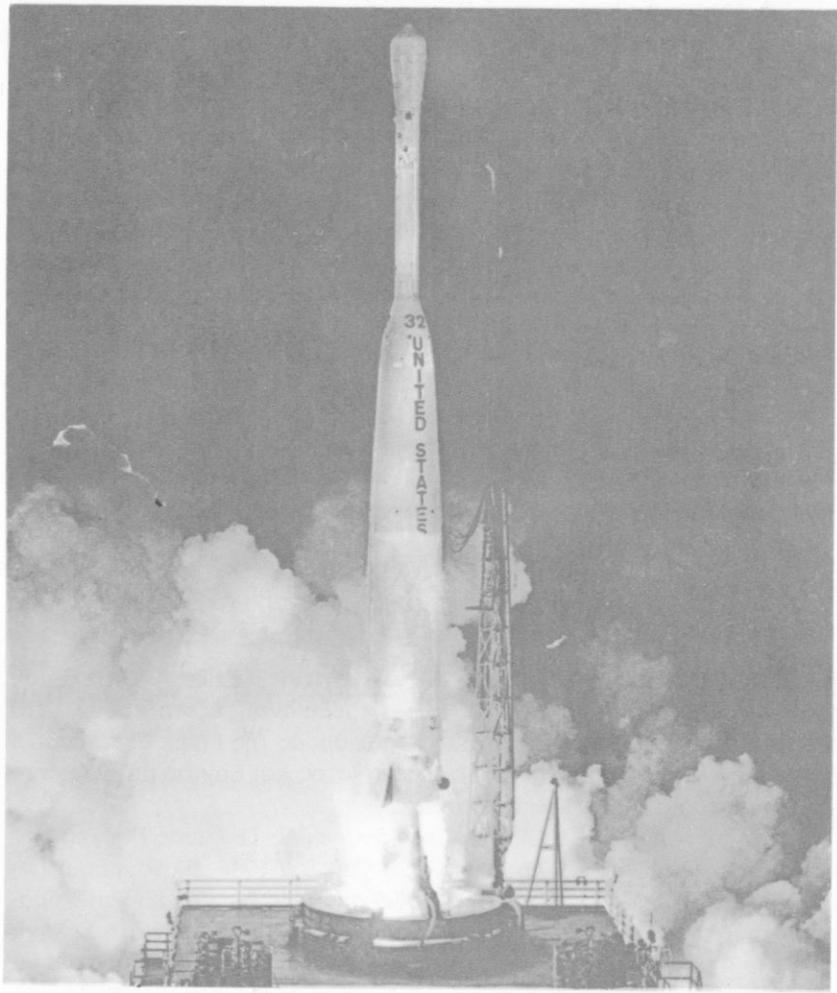
γιατί τὸ τελευταῖο ἀπὸ τ' ἀστέρια τῆς οὐρᾶς τῆς Μικρῆς Ἀρκτου, ὁ πολικὸς ἀστέρας, μᾶς δείχνει τὸ Βορρᾶ, ἐπειδὴ θρίσκεται ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπὸ τὸ Β. πόλο τῆς Γῆς.

4. Ὁ ἄνθρωπος ἐρευνᾷ τὸ σύμπαν. Στὶς 4 Ὁκτωβρίου 1957 οἱ Ρῶσοι καὶ ἀργότερα οἱ Ἀμερικανοὶ ἔξετοξευσαν στὸ διάστημα τοὺς πρώτους δορυφόρους τῆς Γῆς. Ἔτσι, ἀνοίξει ὁ δρόμος γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ διαστήματος καὶ ἅρχισε μιὰ νέα ἐποχὴ στὴν ίστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

Στὶς 12 Ἀπριλίου 1961 ὁ πρῶτος ἄνθρωπος (Ρῶσσος Γκαγκάριν) ἐκτοξεύτηκε στὸ διάστημα καὶ στὶς 20 Ἰουλίου 1969 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι σ' ὅλο τὸν κόσμο παρακολουθοῦσαν στὶς ὁθόνες τῶν τηλεοράσεων τοὺς πρώτους Ἀμερικανοὺς ἀστροναῦτες, νὰ πατοῦν στὴ Σελήνη καὶ μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες νὰ ἐπιστρέψουν σῶι στὴ Γῆ! Ἡ προσεδάφιση ἀνθρώπου στὴ Σελήνη εἶναι μέχρι σήμερα τὸ καταπληκτικότερο ἐπίτευγμα τοῦ ἀνθρώπου.

Γιὰ νὰ κατορθωθοῦν τὰ καταπληκτικὰ αὐτὰ ἐπιτεύγματα πολὺ θοήθησε ἡ ἀνάπτυξη τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Τεχνολογίας, καὶ κυρίως ἡ πρόοδος στὴ μελέτη τοῦ μηχανισμοῦ τῶν πυραύλων.

Οἱ πύραυλοι εἶναι μηχανές, ποὺ ἀναπτύσσουν τεράστια προωθητικὴ δύναμη. Μὲ τοὺς πυραύλους ἐκτοξεύονται στὸ διάστημα τεχνητοὶ δορυφόροι καὶ διαστημόπλοια.

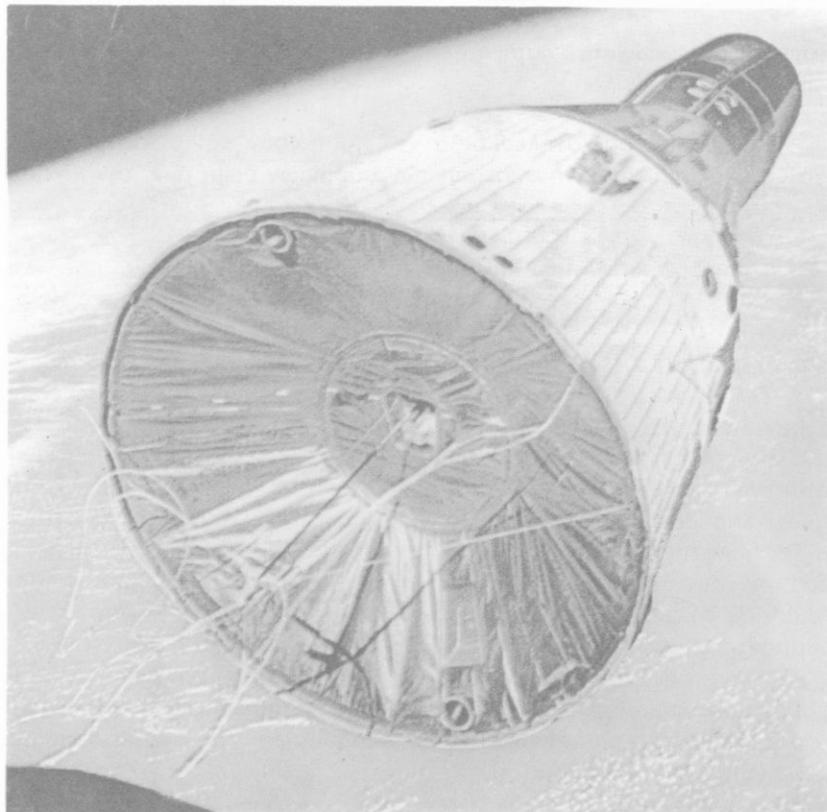
Έκτόξευση πυραύλου

Οι τεχνητοί δορυφόροι είναι σφαιρικοί θάλαμοι, πού έκτοξεύονται στὸ διάστημα μὲ ίσχυροὺς πυραύλους κι ἐπειτα περιφέρονται (γυρίζουν) σὲ μιὰν ὁρισμένη τροχιὰ γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ. "Οταν θγοῦν ἔξω ἀπὸ τὴ γήινη ἔλξη, περιφέρονται γύρω ἀπὸ ἄλλα οὐράνια σώματα. Οι τεχνητοὶ δορυφόροι είναι ἐφοδιασμένοι μὲ πολύπλοκα καὶ λεπτά ὅργανα, ποὺ στέλνουν στὰ διαστημικὰ κέντρα τῆς Γῆς διάφορες πληροφορίες καὶ φωτογραφίες ἀπὸ τὸ διάστημα.

Τὰ διαστημόπλοια είναι θάλαμοι έπανδρωμένοι ή όχι, που έκτοξεύονται στὸ διάστημα ὥπας καὶ οἱ δορυφόροι. Εἶναι καὶ αὐτὰ ἐφοδιασμένα μὲ ὅργανα, μὲ τὰ ὅποια κάνουν τὶς παρατηρήσεις τους οἱ **ἀστροναῦτες**, καὶ μὲ ἄλλα, τὰ ὅποια στέλνουν αὐτόματα πληροφορίες στὴ Γῆ. Διαστημόπλοια προσεδαφίστηκαν στὴ Σελήνη. "Ἄλλα μὴ ἐπανδρωμένα ἔκτοξεύτηκαν σὲ τροχιὰ γύρω ἀπὸ τὸν "Ηλιο καὶ γύρω ἀπὸ ἄλλα οὐράνια σώματα.

Τὰ διαστημόπλοια κατευθύνονται καὶ ἐλέγχονται ἀπὸ τὴ Γῆ. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ οἱ ἐπιστήμονες χρησιμοποιοῦν διάφορα ὅργανα, ὅπως τὸ **ραντάρ**, τὸ **ραδιοτηλεσκόπιο** καὶ ἄλλα.

Διαστημόπλοιο

Περίπατος άνθρωπου στὸ διάστημα

Άστροναύτης στὴ Σελήνη

Ραντάρ καὶ ραδιοτηλεσκόπια χρησιμοποιοῦν καὶ οἱ ἀστρονόμοι, γιὰ νὰ ἔξακριθῶνυν τὴ σύσταση τῶν οὐρανίων σωμάτων, τὴν κίνηση καὶ τὴν ἀπόσταση μεταξύ τους καὶ γιὰ νὰ κάνουν διάφορες ἄλλες παρατηρήσεις στὸ χῶρο τοῦ διαστήματος.

“Ενα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ὅργανα, ποὺ χρησιμοποίησε καὶ χρησιμοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ ἐρευνήσῃ τὸ σύμπαν, εἶναι τὸ **τηλεσκόπιο**. Τὸ τηλεσκόπιο εἶναι ὅργανο, μὲ τὸ ὅποιο μποροῦμε νὰ παρατηρήσωμε σὲ μεγάλη ἀπόσταση μέσα στὸ διάστημα. Μὲ τὴ θοήθεια τῶν τηλεσκοπίων οἱ ἀστρονόμοι παρατηροῦν καὶ φωτογραφίζουν οὐράνια σώματα, ποὺ δὲ φαίνονται μὲ γυμνὸ μάτι.

Τὸ τηλεσκόπιο ἐφευρέθηκε τὸ 1608 μ.Χ. καὶ πρῶτος τὸ χρησιμοποίησε γιὰ ἀστρολογικὲς παρατηρήσεις ὁ μεγάλος ἀστρονόμος **Γαλιλαῖος**. Σήμερα τὰ τηλεσκόπια ἔχουν τελειοποιηθῆ καὶ μ' αὐτὰ οἱ ἀστρονόμοι παρατηροῦν καὶ φωτογραφίζουν ἑκατομμύρια οὐράνια σώματα, ποὺ ἀπέχουν δισεκατομμύρια χιλιόμετρα ἀπὸ τὴ Γῆ. ”Ετσι, μὲ τὴ θοήθεια τῶν τηλεσκοπίων, ἔχουν ἐξηγήσει πολλὰ ἀπὸ τὰ μυστήρια τοῦ σύμπαντος.

Γιὰ νὰ ἐρευνοῦν τὸ σύμπαν οἱ ἐπιστήμονες, χρησιμοποιοῦν διάφορες μεθόδους, ὅπως εἶναι ἡ μέτρηση τῆς λαμπρότητας τῶν ἀστέρων (**φωτομετρία**), καὶ σύγχρονα ὅργανα, ὅπως τὸ **φασματοσκόπιο** μὲ τὸ ὅποιο διαπιστώνουν τὴ σύσταση τῶν ἀερίων ποὺ περιβάλλονται πολλὰ οὐράνια σώματα.

Νὰ δικαιολογήσης:

1. Γιατί τὰ ἄστρα δὲ φαίνονται τὴν ἡμέρα.
2. Γιατί ἔχομε τὴν αἰσθηση τοῦ οὐράνιου θόλου.
3. Ποιά διαφορὰ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὶς ἔννοιες οὐρανὸς καὶ σύμπαν.

Πρέπει νὰ γνωρίζης:

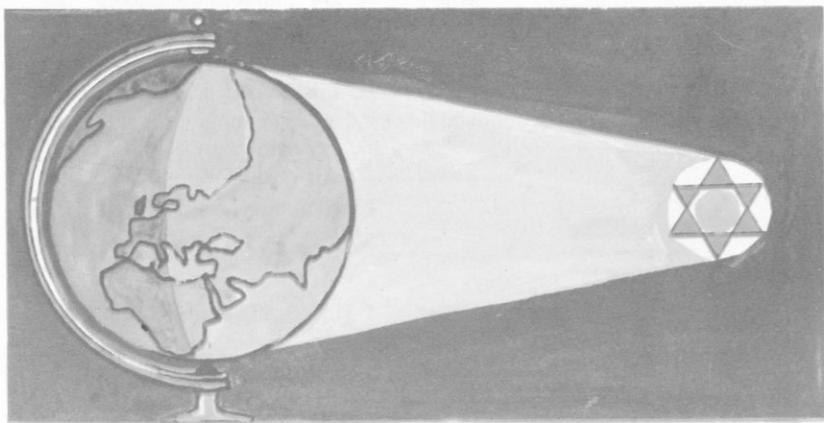
1. Τὶ εἶναι οἱ ἀστερισμοί.
2. Νὰ προσανατολίζεσαι τὴν νύχτα μὲ τὴν θοήθεια τοῦ πολικοῦ ἀστέρα.
3. Γιὰ ποιοὺς εἰρηνικούς σκοποὺς χρησιμοποιοῦνται οἱ τεχνητοὶ δορυφόροι. Τὶ εἶναι ὁ διαστημικὸς σταθμὸς Θερμοπυλῶν.

‘Η Γῆ. Φωτογραφία παρμένη ἀπὸ δορυφόρο

Η ΓΗ ΣΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

ΟΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

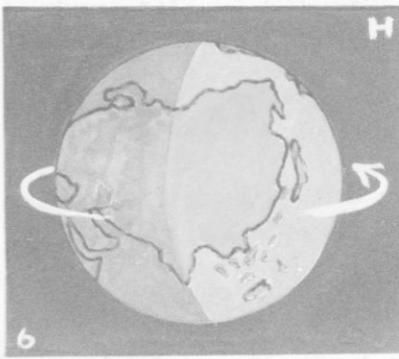
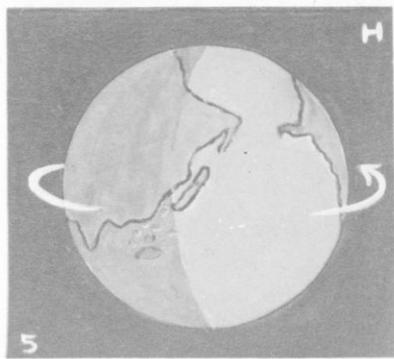
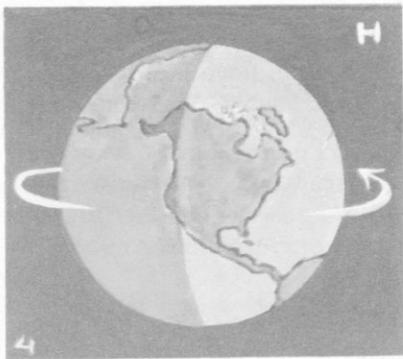
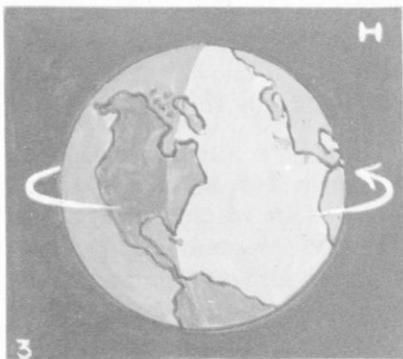
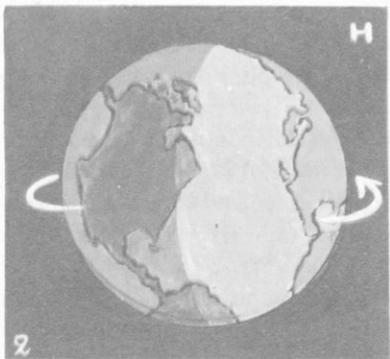
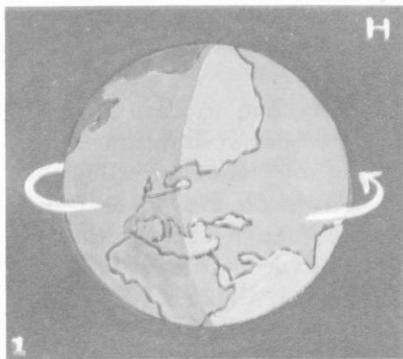
Πείραμα

Νὰ τοποθετήσετε σὲ σκοτεινό χῶρο ἔνα κερί ἢ ἔνα λαμπτήρα καὶ σὲ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ κερί μιὰ ύδρογειο σφαίρα. Νὰ γυρίσετε ἄργα τὴν ύδρογειο σφαίρα γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τ' ἀνατολικά. Τί παρατηρεῖτε;

1. α) "Έχομε ήμέρα καὶ νύχτα, γιατὶ ἡ Γῆ περιστρέφεται. Ό "Ηλιος κάθε μέρα ἀνατέλλει, ἀνεβαίνει στὸν οὐράνιο θόλο καὶ δύει (βασιλεύει). "Ετσι, τὴν ήμέρα ἀκολουθεῖ ἡ νύχτα καὶ τὴ νύχτα ἡ ήμέρα. Πρὶν ἀνατείλῃ ὁ "Ηλιος, ἔχομε τὸ **λυκαυγές**, γιατὶ οἱ ἀκτίνες του, πρὶν ἀκόμη συναντήσουν τὴ Γῆ, φωτίζουν τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμόσφαιρας. Γιὰ τὸν ἕδιο λόγο μετὰ τὴ δύση τοῦ "Ηλιου ἔχομε τὸ **λυκόφως**.

Τὴ νύχτα ὁ "Ηλιος φαίνεται νὰ συμπληρώνῃ τὴν κυκλική του τροχιὰ γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ κι ἔπειτ' ἀπὸ 24 ὥρες ἀνατέλλει καὶ πάλι.

Ἡ κίνηση αὐτὴ τοῦ "Ηλιου γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ εἶναι φαινομενική. Στὴν πραγματικότητα ἡ Γῆ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της. Μᾶς φαίνεται ὅμως πώς κινεῖται γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ ὁ "Ηλιος, ἐνῶ αὐτὸς μένει

Διαδοχή ήμέρας και νύχτας

άκινητος. Συμβαίνει δηλ. περίπου ό,τι παρατηροῦμε, όταν ταξιδεύωμε μὲ αὐτοκίνητο. Ἐνῶ κινούμαστε ἐμεῖς, νομίζομε πώς κινοῦνται δίπλα μας τὰ δέντρα, οἱ λόφοι κλπ.

Ἡ Γῆ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της ἀπὸ τὰ δυτικά πρὸς τὰ ανατολικά. Κάθε περιστροφή της διαρκεῖ 24 ὡρες (ἔνα ήμερονύχτιο).

Ἐπειδὴ ἡ Γῆ εἶναι σφαιρική, οἱ ἀκτίνες τοῦ "Ηλιου φωτίζουν μόνο τὸ μισὸ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειά της. Αὐτὸ ἔχει ήμέρα, ἐνῶ τὸ ἄλλο μισὸ ἔχει νύχτα. Ἔτσι ὅπως συνεχίζεται, ἀδιάκοπα ἡ περιστροφική κίνηση τῆς Γῆς, οἱ τόποι της φωτίζονται ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον καὶ ἔτσι τὴν ήμέρα ἀκολουθεῖ ἡ νύχτα καὶ τῇ νύχτᾳ ἡ ήμέρα. Αὐτὸ τὸ κατανοοῦμε εὔκολα, ὅταν κάνωμε τὸ παραπάνω πείραμα.

6) Ἡ ὥρα. Ἀφοῦ ἡ Γῆ γυρίζει γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της, κάθε τόπος της κάνει σὲ 24 ὡρες τροχιὰ 360° κι ἐπομένως σὲ μιὰ ὥρα διαγράφει τόξο 15° . Στὴ διάρκεια τοῦ εἰκοσιτετράωρου ὁ ἴδιος τόπος θὰ θρίσκεται μόνο μιὰ στιγμὴ ἀκριθῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὸν "Ηλιο. Τότε θὰ ἔχῃ μεσημέρι, δηλ. ὥρα 12. Μεσημέρι θὰ ἔχουν ἐπίσης καὶ ὅλοι οἱ

Χάρτης τῶν ὡριαίων Ἀτράκτων

ἄλλοι τόποι, που βρίσκονται πάνω στὸν ἵδιο μεσημβρινὸ καὶ στὸ ήμισφαίριο τῆς Γῆς που φωτίζεται.

“Οταν λοιπὸν ἐμεῖς θὰ ἔχωμε μεσημέρι δηλ. ὥρα 12, ἑνας τόπος που θὰ βρίσκεται ἀνατολικὰ ἀπὸ μᾶς καὶ σὲ ἀπόσταση 15°, θὰ ἔχῃ ὥρα 13, ἐνῶ ἑνας ἄλλος πρὸς τὰ δυτικά, σὲ ἀπόσταση 15°, θὰ ἔχῃ ὥρα 11 π.μ. κ.ο.κ. Ἡ ὥρα αὐτὴ λέγεται **τοπικὴ ὥρα**. ”Ολοι οἱ τόποι τῆς Γῆς δὲν ἔχουν, λοιπόν, ταυτόχρονα τὴν ἴδια ὥρα. Γιὰ λόγους ὅμως πρακτικοὺς ἔχει κανονιστὴ ἡ τοπικὴ ὥρα τῆς πρωτεύουσας ἐνὸς κράτους νὰ θεωρεῖται σὰν ὥρα ὅλων τῶν περιοχῶν του, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ γεωγραφικό τους μῆκος. Αὐτὴ εἶναι **ἡ κρατικὴ ὥρα**.

Οἱ ἀνάγκες ὅμως τῆς συγκοινωνίας, τῶν τηλεπικοινωνιῶν κλπ. ἀναγκάζουν ὅλα τὰ κράτη νὰ ύπολογίζουν μὲ τὸν ἵδιο τρόπο τὴν ὥρα ὅλων τῶν τόπων τῆς Γῆς. Γιὰ τὸν ύπολογισμὸ τῆς ὥρας ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς χωρίστηκε μὲ μεσημβρινούς σὲ 24 ἵσες ζῶνες, που λέγονται **ώριαίες ἄτρακτοι**. Οἱ ὥριαίες ἄτρακτοι ἔχουν πλάτος 15°, ὡστε ἡ διαφορὰ ὥρας, ἀπὸ τὴν μιὰ στὴν ἄλλη νὰ εἶναι ἀκριθῶς μιὰ ὥρα. Πρώτη ἄτρακτος εἶναι ἐκείνη που στὸ μέσο της περνᾷ ὁ πρῶτος μεσημβρινὸς (τοῦ Γκρήνουιτς). “Οταν λοιπὸν ὁ μεσημβρινὸς τοῦ Γκρήνουιτς ἔχῃ μεσημέρι (ὥρα 12), ἡ πρώτη πρὸς τὸν ἀνατολικὰ ἄτρακτος θὰ ἔχῃ ὥρα 13, ἡ δεύτερη 14, ἐνῶ ἡ πρώτη πρὸς τὰ δυτικὰ 11 π.μ., ἡ δεύτερη 10 π.μ. κ.ο.κ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν μποροῦμε νὰ ύπολογίσωμε τὴν ὥρα ὅποιουδήποτε τόπου τῆς Γῆς, ἀρκεῖ νὰ ξέρωμε σὲ ποιὰ ἄτρακτο βρίσκεται. Ἡ ὥρα αὐτὴ λέγεται **διεθνής ὥρα**.

Ἡ Εὐρώπη χωρίζεται σὲ τρεῖς ἀτράκτους. ”Ετσι, ἔχομε ὥρα Δ. Εὐρώπης, ὥρα Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ ὥρα Ἀν. Εὐρώπης. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει ὥρα Ἀνατ. Εὐρώπης.

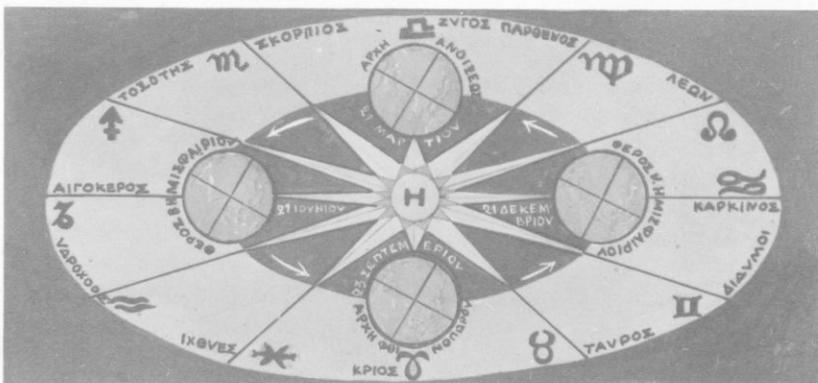
Τὶ πρέπει νὰ ξέρης, γιὰ νὰ ἀποδείξης:

1. ὅτι οἱ ἀκτίνες τοῦ "Ηλιου δὲ φωτίζουν ταυτόχρονα ὅλη τὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς.
2. ὅτι ὁ πολικὸς ἀστέρας μένει ἀκίνητος, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι φαίνονται πώς κινοῦνται.
3. ὅτι ὅταν οἱ τόποι, που βρί-
- σκονται ἐπάνω σ' ἕνα μεσημβρινό, ἔχουν μεσημέρι, οἱ τόποι που βρίσκονται στὸν ἵδιο μεσημβρινό, ἀλλὰ στὸ σκοτεινὸ ήμισφαίριο τῆς Γῆς, ἔχουν μεσάνυχτα καὶ
4. ὅταν ἡ Ἀθήνα ἔχῃ ὥρα 10, τὸ Μόναχο ἔχει 9, τὸ N. Δελχί 13.

2. 'Η Γῆ γυρίζει γύρω από τὸν "Ηλιο καὶ ὅχι ὁ "Ηλιος γύρω απὸ τὴ Γῆ. 'Η Γῆ δεν μένει άκίνητη οὔτε είναι τὸ κέντρο τοῦ σύμπαντος, ὅπως γιαί αἰώνες όλόκληρους πίστευαν οἱ ἀνθρωποι. Γυρίζει γύρω απὸ τὸν "Ηλιο ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τ' ἀνατολικὰ μὲ ταχύτητα 30 χλμ. στὸ δευτερόλεπτο. 'Η περιφορά της αὐτὴ διαρκεῖ 1 ἔτος. 'Η τροχιά της είναι ἔλλειψη καὶ λέγεται **ἐκλειπτική**. Κατὰ τὴ κίνησή της γύρω απὸ τὸν "Ηλιο ἡ Γῆ διατηρεῖ πάντοτε τὸν ἄξονά της πλάγιο πρὸς τὸ ἐπίπεδο τῆς ἐκλειπτικῆς.

3. Τὸ ἡμερολόγιο. 'Η Γῆ συμπληρώνει τὴν τροχιά της γύρω απὸ τὸν "Ηλιο σὲ 365 ἡμέρες, 5 ὥρες, 48' καὶ 46''. Ο χρόνος αὐτὸς είναι ἕνα ἔτος. Στὴν καθημερινή μας ζωὴ τὸ ἔτος λογαριάζεται 365 ἡμέρες. Δὲν λογαριάζονται δῆλ. οἱ 5 ὥρες, τὰ 48' καὶ τὰ 46''. "Ετσι, σὲ τέσσερα χρόνια ἔχομε καθυστέρηση περίπου μιὰ ἡμέρα. Τὴν ἡμέρα αὐτὴν τὴν προσθέτομε σὲ κάθε τέταρτο ἔτος, ποὺ λέγεται **δίσεκτο** ἔτος. Δίσεκτα ἔτη είναι ἔκεινα ποὺ τὰ δύο τελευταῖα τους ψηφία διαιροῦνται διὰ τοῦ 4. Τὸ ἡμερολόγιο αὐτὸ καθορίστηκε τὸ 44 μ.Χ., ὅταν αὐτοκράτορας στὴ Ρώμη ἦταν ὁ Ἰούλιος Καίσαρας, καὶ γι' αὐτὸ λέγεται **'Ιουλιανὸ Ήμερολόγιο**. 'Επειδὴ τὸ ρωμαϊκὸ ἔτος ἀρχίζε τὸ μῆνα Μάρτιο, ἡ μιὰ ἐπιπλέον ἡμέρα κάθε δίσεκτου ἔτους προστέθηκε στὸ Φεβρουάριο, ποὺ ἔτσι ἔχει 29 ἡμέρες (ἀντὶ 28). Σὲ κάθε δίσεκτο ἔτος, σύμφωνα μὲ τὸ **'Ιουλιανὸ Ήμερολόγιο**, προσθέτομε ἀκριβῶς 24 ὥρες, ἐνῶ κανονικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ προσθέσωμε $(5 \text{ ὥρ. } 48' \text{ καὶ } 46'') \times 4 = 23 \text{ ὥρες } 15' \text{ καὶ } 4''$. Προσθέτομε δῆλ. σὲ κάθε δίσεκτο ἔτος 11' καὶ 16'' περισσότερα ἀπὸ τὸ κανονικό. Αὐτὰ τὰ λεπτὰ σὲ 400 χρόνια μᾶς κάνουν πε-

Οἱ ἐποχές τοῦ ἔτους καὶ οἱ κινήσεις τῆς Γῆς γύρω απὸ τὸν "Ηλιο

Πολική ήμέρα

ρίπου 3 ήμέρες. Γιὰ νὰ διορθωθῆ τὸ λάθος πρέπει κάθε 400 χρόνια νὰ ἀφαιροῦμε τρεῖς ήμέρες. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὰ ἔτη, ποὺ φανερώνουν αἰῶνες ἂν καὶ τὰ δύο πρῶτα ψηφία τους κάνουν ἀριθμό, ποὺ νὰ διαιρέσειται μὲ τὸ 4, δὲ λογαριάζονται γιὰ δίσεκτα ἔτη. "Ετσι, γιὰ παράδειγμα, ἀπὸ τὸ 1600 ὡς τὸ 2000, τὸ 1600 καὶ τὸ 2000 εἶναι δίσεκτα ἔτη, ἐνῶ δὲν εἶναι δίσεκτα τὸ 1700 τὸ 1800 καὶ τὸ 1900 (διότι τὸ 17, τὸ 18, τὸ 19 δὲν διαιροῦνται μὲ τὸ 4).

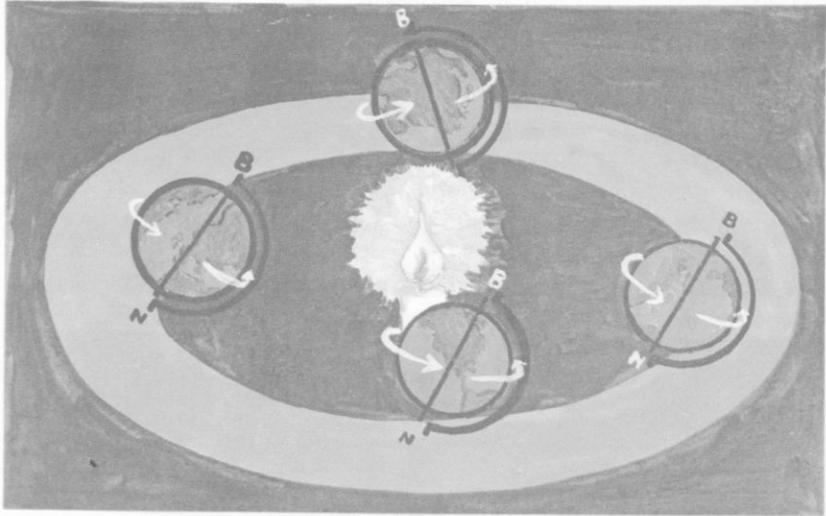
'Η διόρθωση αὐτὴ ἔγινε τὸ 1582 ἀπὸ τὸν Πάπα Γρηγόριο ΙΓ' καὶ γι' αὐτὸ τὸ ήμερολόγιο λέγεται **Γρηγοριανὸ** ήμερολόγιο.

'Η 'Ελλάδα ἀκολουθεῖ τὸ Γρηγοριανὸ ήμερολόγιο ἀπὸ τὸ 1923, ἐνῶ ἡ ἑλληνικὴ Ἔκκλησία τὸ δέχτηκε τὸ 1924.

4. Οἱ εποχὲς τοῦ ἔτους.

Πείραμα

Νὰ χαράξετε μιὰ ἑλλειπτικὴ περιφέρεια καὶ στὸ κέντρο της

νά τοποθετήσετε ένα κερί ή ένα λαμπτήρα.

Νά τοποθετήσετε μιά ύδρογειο σφαίρα, πού νά στηρίζεται στήν έλλειπτική περιφέρεια και ό αξονάς της νά είναι πλάγιος πρὸς τὸ ἐπίπεδο τῆς ἑκλειπτικῆς. Ἀφοῦ ἀνάψετε τὸ λαμπτήρα, νά περιφέρετε ἀργά τὴν ύδρογειο σφαίρα μὲ τέτοιο τρόπο, πού νά στηρίζεται στήν περιφέρεια τῆς ἑκλειπτικῆς και ταυτόχρονα νά τὴν κάνετε νά γυρίζῃ γύρω ἀπὸ τὸν αξονά της.

Τὶ παρατηρεῖτε; Νά ξανάκανετε τὸ πείραμα, ἀλλὰ ό αξονας τῆς ύδρογειο σφαίρας νά είναι τώρα κάθετος πρὸς τὸ ἐπίπεδο τῆς ἑκλειπτικῆς. Τὶ παρατηρεῖτε;

Τὸ πείραμα αὐτὸ μᾶς θοηθεῖ νά καταλάθωμε γιατὶ δὲν ἔχομε πάντοτε ἵση διάρκεια ήμέρας και νύχτας και γιατὶ ἔχομε τὶς τέσσερεις ἐποχές τοῦ ἔτους.

"Αν ό αξονας τῆς Γῆς ήταν κάθετος πρὸς τὸ ἐπίπεδο τῆς ἑκλειπτικῆς, τότε οἱ ἀκτίνες τοῦ "Ηλιου, ὅπως εἴδαμε και στὸ πείραμα, θὰ ἔπεφταν κάθετα στὸν Ἰσημερινὸ και ὅλο τὸ ἔτος ή διάρκεια ήμέρας και νύχτας θὰ ήταν ἵση. 'Ο αξονας ὅμως τῆς Γῆς, κατὰ τὴν κίνησή του γύρω ἀπὸ τὸν "Ηλιο, ἔχει πλάγια διεύθυνση πρὸς τὸ ἐπίπεδο τῆς

έκλειπτικής καί, ὅπως καταλαβαίνομε άπό τὸ πείραμά μας, ἡ διάρκεια τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύχτας εἶναι ἄνιση, ἔκτὸς ἀπὸ δυὸ μόνο ἡμερομηνίες τὸ χρόνο.

Ἐπίσης κατὰ τὴν περιφορά της γύρω ἀπὸ τὸν "Ἡλιο ἡ Γῆ πότε ἔχει γυρισμένο τὸ βόρειο ἡμισφαίριο της κατὰ τὸ μέρος του καὶ πότε τὸ νότιο. "Οταν ἔχῃ γυρισμένο κατὰ τὸν "Ἡλιο τὸ βόρειο ἡμισφαίριο, τότε οἱ ἀκτίνες του πέφτουν περισσότερο κάθετα σ' αὐτὸ καὶ τὸ θερμαίνουν περισσότερο, ἐνῶ στὸ νότιο πέφτουν πολὺ πλάγια καὶ τὸ θερμαίνουν λιγότερο καὶ ἀντίθετα. 'Επομένως ὅλοι οἱ τόποι τῆς Γῆς δὲ θερμαίνονται ταυτόχρονα στὸν ἴδιο βαθμό, γιατὶ σ' ἄλλους οἱ ἀκτίνες τοῦ "Ἡλιου πέφτουν κάθετα ἢ σχεδὸν κάθετα καὶ σ' ἄλλους πλάγια ἢ πολὺ πλάγια.

Στὶς 21 Μαρτίου οἱ ἀκτίνες τοῦ "Ἡλιου πέφτουν κάθετα στὸν Ἰσημερινὸν καὶ φτάνουν ὡς τοὺς δυὸ πόλους τῆς Γῆς. Στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἀρχίζει ἡ ἀνοιξη καὶ στὸ νότιο τὸ φθινόπωρο. Τὴν ἡμέρα αὐτὴν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα ἔχουν ἵση διάρκεια (ἀπὸ 12 ὥρες). "Εχομε τὴν **ἐαρινὴν ισημερία**.

Στὶς 22 Ἰουνίου ὁ "Ἡλιος βρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ τὸν τροπικὸ τοῦ Καρκίνου (**θερινὸν ἡλιοστάσιο**). Στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἀρχίζει τὸ καλοκαίρι (μεγαλύτερη ἡμέρα τοῦ ἔτους) καὶ στὸ νότιο ἡμισφαίριο ὁ χειμώνας. Στὸ Β. πόλο ὁ "Ἡλιος φαίνεται ὅλο τὸ εἰκοσιτετράωρο κι ἔχομε τὴν πολικὴν ἡμέρα, ἐνῶ στὸ Ν. Πόλο τὴν πολικὴν νύχτα.

'Απὸ τὴν θέση τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου κι ἔπειτα ὁ "Ἡλιος ἀρχίζει, φαινομενικά, θέβαια, νὰ κινεῖται πρὸς τὸ Νότο καὶ στὶς 23 Σεπτεμβρίου βρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ τὸν Ἰσημερινό, τότε ἔχομε καὶ πάλι ἵση διάρκεια ἡμέρας καὶ νύχτας, τὴν **φθινοπωρινὴν ισημερία**. Μὲ τὴν φθινοπωρινὴν ισημερία στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἀρχίζει τὸ φθινόπωρο καὶ στὸ νότιο ἡ ἀνοιξη.

Στὶς 22 Δεκεμβρίου ὁ "Ἡλιος βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸν τροπικὸ τοῦ Αἰγύκερω (χειμερινὸν ἡλιοστάσιο). "Εχομε τὴν μεγαλύτερη νύχτα τοῦ ἔτους. Στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἀρχίζει ὁ χειμώνας καὶ στὸ νότιο τὸ καλοκαίρι. Στὸ Ν. πόλο ὁ "Ἡλιος τώρα λάμπει ὅλο τὸ εἰκοσιτετράωρο κι ἔχομε τὴν πολικὴν ἡμέρα. 'Η πολικὴ ἡμέρα στὸ Ν. Πόλο διαρκεῖ 6 μῆνες, ἀπὸ τὴν φθινοπωρινὴν ὡς τὴν ἐαρινὴν ισημερία, ἐνῶ στὸ Β. Πόλο γιὰ τοὺς 6 αὐτοὺς μῆνες ἔχομε τὴν πολικὴν νύχτα.

'Απὸ τὸ χειμερινὸν ἡλιοστάσιο κι ἔπειτα ὁ "Ἡλιος μετακινεῖται, φαινομενικά, πρὸς τὸ Βορρᾶ κι ὕστερ' ἀπὸ τρεῖς μῆνες βρίσκεται καὶ πάλι πάνω ἀπ' τὸν Ἰσημερινὸν (ἐαρινὴ ισημερία). "Ετσι διολκηρώνεται ὁ κύκλος τοῦ ἔτους.

Νὰ μάθης τὶς ἔννοιες:

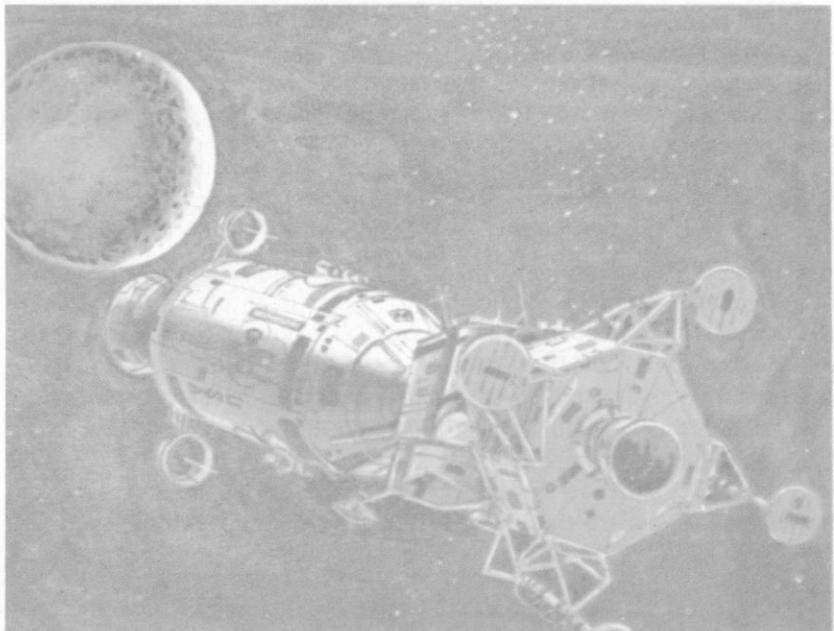
Ἐαρινή, φθινοπωρινή ισημερία, θερινό, χειμερινό ήλιοστάσιο, πολική ήμέρα, πολική νύχτα.

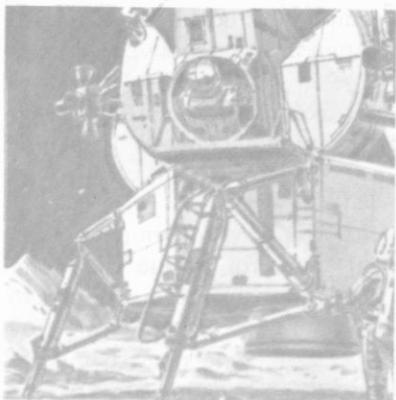
Νὰ σκεφτῆς καὶ ν' ἀπαντήσῃς:

1. Σὲ τὶ εἶναι καλύτερο τὸ Γρηγοριανὸ ἀπὸ τὸ Ἰουλιανὸ Ἡμερολόγιο.
2. Πότε καὶ γιατὶ ἔχομε ισημερία.
3. Γιατὶ δὲν ἔχουν οἱ ήμέρες ὅλο τὸ χρόνο τὴν ἴδια διάρκεια.
4. Πῶς ἐξηγεῖται τὸ ὅτι ἔχομε τὶς τέσσερεις ἐποχές τοῦ ἔτους.

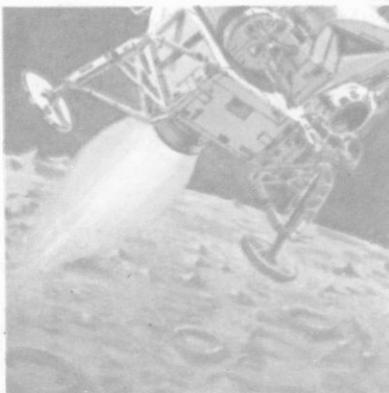
Η ΣΕΛΗΝΗ (τὸ φεγγάρι)

Προσελήνωση διαστημοπλοίου

Προσελήνωση διαστημοπλοίου

Αποσελήνωση διαστημοπλοίου

Έρωτήσεις

1. "Εχετε παρατηρήσει τά σχήματα, πού παίρνει ή Σελήνη στὸν οὐράνιο θόλο;
2. Τι ξέρετε γιὰ τὴν προσεδάφιση ἀνθρώπου στὴ Σελήνη;
3. Τι παρατήρησαν οἱ ἀστροναῦτες, ὅταν βρέθηκαν σ' αὐτήν;

1. 'Η Σελήνη εἶναι ἔνα οὐράνιο σῶμα. 'Απ' ὅλα τὰ οὐράνια σώματα ἡ Σελήνη εἶναι τὸ πιὸ κοντινὸ στὴ Γῆ. 'Απέχει ἀπὸ τὴ Γῆ 384.000 χιλιόμετρα περίπου. 'Η ἀπόσταση αὐτὴ εἶναι πολὺ μικρή, ἀν τὴ συγκρίνωμε μὲ τεράστιες ἀποστάσεις τῶν ἄλλων οὐρανίων σωμάτων ἀπὸ τὴ Γῆ μέσα στὴν ἀπεραντωσύνη τοῦ σύμπαντος.

Μέχρι τὸ 1969 ὅ,τι ξέραμε γιὰ τὴ Σελήνη, τὸ εἶχαμε πληροφορηθῆ ἀπὸ παρατηρήσεις, ποὺ εἶχαν κάνει οἱ ἀστροναῦτες κατὰ τὴν περιφορὰ τους γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ ἢ ἀπὸ φωτογραφίες, ποὺ εἶχαν πάρει οἱ τεχνητοὶ δορυφόροι. Τὸ 1969 πάτησε τὸ πόδι του στὴ Σελήνη ὁ πρῶτος ἀνθρωπός καὶ γιὰ πρώτη φορὰ τὴ γνώρισε ἀπὸ κοντά. 'Απὸ ἐκεῖ ἔβλεπαν τὴ Γῆ, οἱ ἀστροναῦτες, ὅπως θλέπομε ἐμεῖς ἀπὸ τὴ Γῆ τὴ Σελήνη!

'Η Σελήνη μοιάζει σὲ τρία σημεῖα μὲ τὴ Γῆ: "Εχει τὸ ἴδιο σχῆμα, δὲν ἔχει, ὅπως καὶ ἡ Γῆ, δικό της φῶς (φαίνεται φωτεινή, γιατὶ ἀνακλᾶ τὸ φῶς ποὺ δέχεται ἀπὸ τὸν "Ηλιο") καὶ ὁ στερεός φλοιός της ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἴδια περίπου ύλικά, ἀπὸ τὰ ὅποια ἀποτελεῖται καὶ ὁ στερεός φλοιὸς τῆς Γῆς. Σὲ ὅγκο ὅμως ἡ Σελήνη εἶναι 50 φορὲς

μικρότερη άπό τή Γῆ καὶ ἡ ἐπιφάνειά της εἶναι μόνο 37.740.000 τετραγ. χιλιμ. Ἀκόμα, δὲν ἔχει γύρω της ἀτμόσφαιρα οὔτε θάλασσες πάνω στο στερεὸ φλοιό της. Ἀφοῦ λοιπὸν στὴ Σελήνη δὲν υπάρχει νερὸ καὶ ἀέρας, δὲν υπάρχει καὶ ζωὴ.

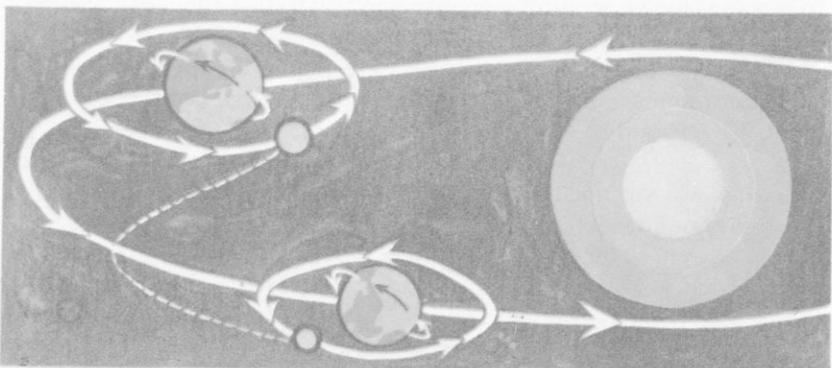
Ἡ ἐπιφάνειά της σκεπάζεται ἀπὸ σκόνη καὶ εἶναι ἀνώμαλη. Ὑπάρχουν πολλὰ βουνά καὶ χαράδρες, ποὺ μοιάζουν μὲ κρατῆρες ἡφαιστείων.

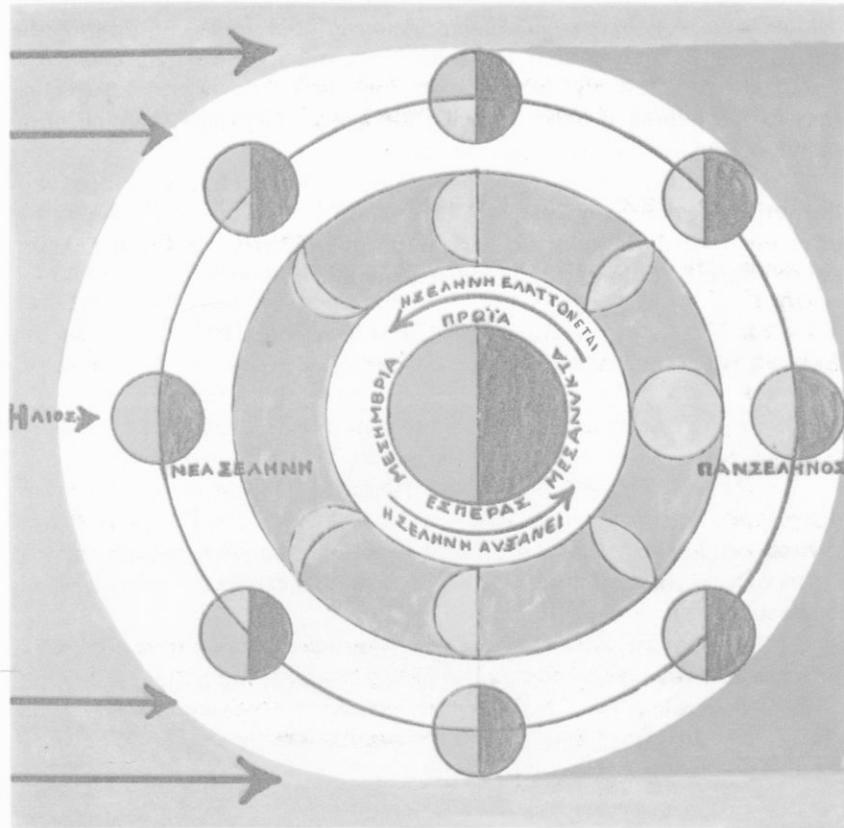
2. Οἱ κινήσεις τῆς Σελήνης. Κάθε φορὰ ποὺ συμπληρώνει μιὰ περιφορὰ γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ, ἡ Σελήνη βρίσκεται γιὰ μιὰ ἑβδομάδα ἀνάμεσα στὴ Γῆ καὶ τὸν "Ηλιο". Στὸ διάστημα αὐτὸ ἔχει γυρισμένο κατὰ τὴ Γῆ τὸ σκοτεινό της ἡμισφαίριο κι ἔτσι δὲ φαίνεται στὸν οὐρανό. Ἔχομε τότε, ὅπως λέμε, **νέα Σελήνη**. Στὶς πρῶτες ἡμέρες μετὰ τὴ «νέα Σελήνη» βλέπομε τὴ Σελήνη στὸν ούρανὸ σὰν ἔνα φωτεινὸ **μηνίσκο** (ἔνα τόξο λεπτὸ στὶς ἄκρες καὶ παχύτερο στὴ μέση). Ὁ μηνίσκος^γγίνεται ἔπειτ^α ἀπὸ 7 ἡμέρες καὶ 9 ὥρες ἔνα φωτεινὸ ἡμικύκλιο καὶ μεσουρανεῖ, ὅταν ὁ "Ηλιος βασιλεύῃ (**πρῶτο τέταρτο**).

Ἡ Σελήνη ἀνατέλλει καὶ δύει (βασιλεύει) κάθε ἡμέρα 50 λεπτὰ ἀργότερα ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Ἐτσι, μετὰ ἀπὸ 7 ἡμέρες καὶ 9 ὥρες ἀνατέλλει, ὅταν ὁ "Ηλιος δύῃ. Τώρα δύμας φαίνεται σὰ φωτεινὸς δίσκος, γιατὶ ἔχει γυρισμένο κατὰ τὴ Γῆ ὀλόκληρο τὸ φωτεινό του ἡμισφαίριο (**πανσέληνος**).

"Οταν ἔχωμε πανσέληνο, ἡ Γῆ βρίσκεται ἀνάμεσα στὸν "Ηλιο καὶ στὴ Σελήνη". Ἀφοῦ περάσουν ἄλλες 7 ἡμέρες ἀπὸ τὴν πανσέληνο, ἡ Σελήνη θγαίνει στὸν ὄριζοντα τὰ μεσάνυχτα καὶ φαίνεται πάλι σὰ φωτεινὸ ἡμικύκλιο. Ἔχομε τώρα τὸ **τελευταῖο τέταρτο**.

Οἱ κινήσεις τῆς Σελήνης

Φάση τῆς Σελήνης

Από τὴ φάση αὐτὴ κι ὑστερα ἡ Σελήνη γίνεται καὶ πάλι προοδευτικὰ μηνίσκος ὥσπου δὲ φαίνεται πιὰ στὸν οὐρανό. Ἐχομε πάλι νέα Σελήνη.

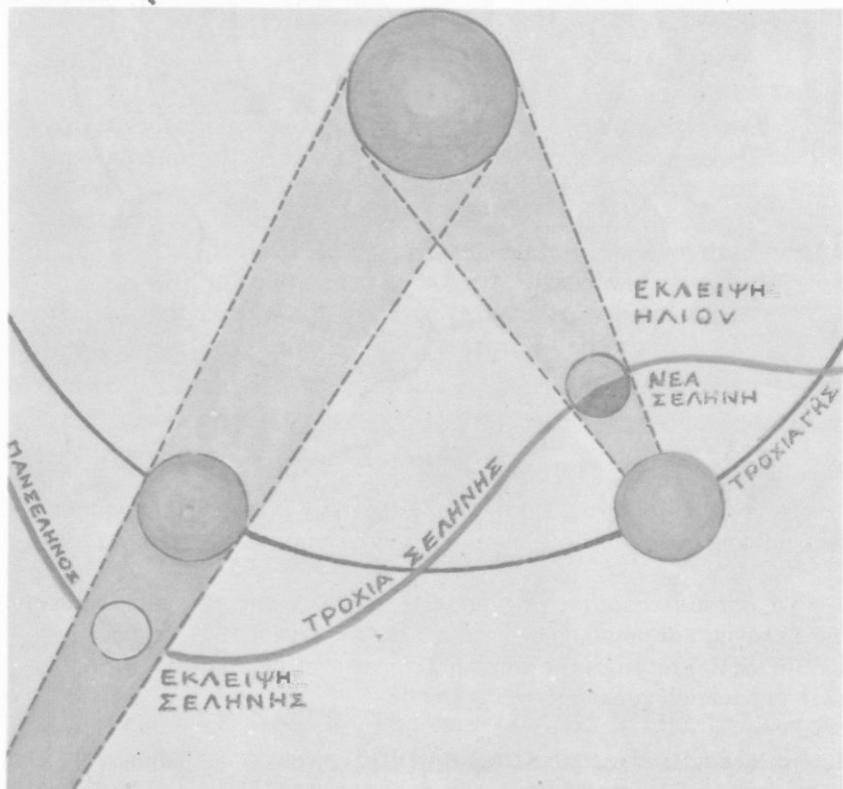
Οἱ μεταβολὲς αὐτὲς τῆς μορφῆς τῆς Σελήνης λέγονται **φάσεις τῆς Σελήνης** καὶ συμπληρώνονται σὲ 29 ἡμέρες καὶ 13 ώρες (**σεληνιακὸς μήνας**). Στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ Σελήνη ἔχει συμπληρώσει μιὰ ὀλόκληρη περιφορὰ γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ.

4. "Εκλειψη Ἡλίου καὶ Σελήνης. Καθὼς ἡ Σελήνη γυρίζει γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ, μπορεῖ νὰ θρεθῇ ἀνάμεσα στὸν Ἡλιο καὶ τὴ Γῆ καὶ σὲ τέτοια θέση, ποὺ ἡ σκιά τῆς νὰ συναντήσῃ τὴ Γῆ. Τότε φαίνεται

νὰ σκεπάζῃ τὸ δίσκο τοῦ "Ηλιου ἢ ἔνα μέρος του κι ἔχομε ἐκλειψῆ 'Ηλίου, μερική ἢ ὀλική." Ἐκλειψῆ 'Ηλίου μπορεῖ νὰ συμβῇ μόνο ὅταν ἔχωμε νέα Σελήνη. Και ἡ Γῆ εἶναι δυνατὸ νὰ θρεθῇ ἀνάμεσα στὸν "Ηλιο" καὶ στὴ Σελήνη. Τότε ἡ σκιά της πέφτει πάνω στὴ Σελήνη κι ἔτσι ἔχομε μερική ἢ ὀλική ἐκλειψῆ Σελήνης. "Ἐκλειψῆ Σελήνης μπορεῖ νὰ συμβῇ μόνο ὅταν ἔχωμε πανσέληνο.

Δὲ συμβαίνει ὅμως ἐκλειψῆ 'Ηλίου κάθε φορὰ ποὺ ἔχομε νέα Σελήνη, οὕτε ἐκλειψῆ Σελήνης κάθε φορὰ ποὺ ἔχομε πανσέληνο. Κι αὐτὸ γιατὶ κατὰ τὶς κινήσεις τους μέσα στὸ διάστημα ἡ Γῆ, ἡ Σελήνη καὶ ὁ "Ηλιος δὲ βρίσκονται συνήθως στὴν ἴδια εύθεια.

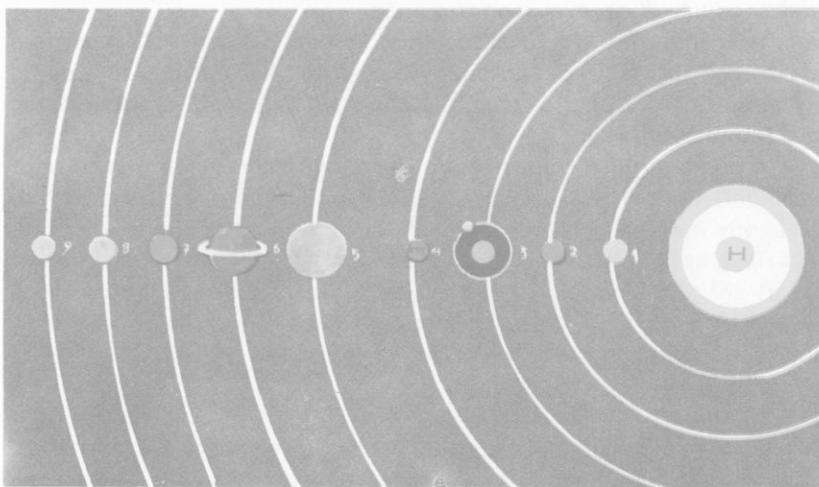
"Ἐκλειψῆ 'Ηλίου καὶ Σελήνης

**Θὰ καταλάβης καλύτερα τὶς ἔννοιες τοῦ μαθήματος, ἂν
ἀπαντήσῃς σωστὰ στὶς ἐρωτήσεις:**

1. Γιατί δὲν μπορεῖ νὰ ύπαρχη ζωὴ στὴ Σελήνη;
2. Γιατὶ ἡ Σελήνη ἔχει πάντοτε τὸ ὕδιο ήμισφαίριο γυρισμένο κατὰ τὴ Γῆ;
3. "Αν ἡ Σελήνη ἔχῃ νύχτα καὶ ἡμέρα, πόσο διαρκεῖ τὸ ἡμερονύχτιο;
4. Γιατὶ ἔχομε ἑκλειψη Ἡλίου μόνο ὅταν ἔχωμε νέα Σελήνη καὶ ἑκλειψη Σελήνης μόνο ὅταν ἔχωμε πανσέληνο;
5. "Αν κοντὰ στοὺς ἀστροναῦτες, ποὺ μπορεῖ νὰ θρεθοῦν πάνω στὴ Σελήνη ἐκραγῆ μιὰ βόμβα, θὰ ἀκούσουν τὸν κρότο τῆς;

ΤΟ ΗΛΙΑΚΟ ΜΑΣ ΣΥΣΤΗΜΑ

Παράσταση τοῦ Ἡλιακοῦ συστήματος μαζὶ μὲ τοὺς Πλανῆτες καὶ τοὺς δορυφόρους. 1. Ἐρμῆς 2. Ἀφροδίτη 3. Γῆ 4. Ἄρης 5. Ζεὺς 6. Κρόνος 7. Οὐρανός 8. Ποσειδώνας 9. Πλούτωνας

1. 'Ο "Ἡλιος 'Ο "Ἡλιος εἶναι μιὰ τεράστια σφαίρα. Εἶναι τόσο μεγάλος, ποὺ ἄν θέλαμε νὰ κάνωμε ἔναν "Ἡλιο, θὰ χρειαζόταν νὰ πά-

ρωμε τὴ Γῆ 1.300.000 φορές! Ό "Ηλιος βρίσκεται σὲ διάπυρη κατάσταση κι ἐπειδή ἔχει μεγάλη θερμοκρασία καὶ μέγεθος στέλνει πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις φῶς καὶ τεράστια ποσότητα θερμότητας. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὁ "Ηλιος εἶναι τὸ σπουδαιότερο οὐράνιο σῶμα, γιατὶ χωρὶς τὸ φῶς καὶ τὴ θερμότητά του δὲ θὰ ύπηρχε ζωὴ πάνω στὴ Γῆ.

'Απὸ τὴ Γῆ ἀπέχει ὁ "Ηλιος 150 ἑκατομμύρια χιλιόμετρα! Γιὰ νὰ μετροῦμε τὶς ἀποστάσεις στὸ διάστημα, ἐπειδὴ εἶναι τεράστιες, παίρνομε σὰν μονάδα μετρήσεως τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός, ποὺ εἶναι 300.000 χιλιόμετρα στὸ δευτερόλεπτο. "Ετσι, ὁ "Ηλιος ἀπέχει ἀπὸ τὴ Γῆ 500" φωτός, (8' καὶ 20") γιατὶ τόσο χρόνο χρειάζεται τὸ φῶς του, γιὰ νὰ φτάσῃ στὴ Γῆ. Καὶ νὰ σκεφτῇ κανένας πώς ύπάρχουν οὐράνια σώματα, ποὺ ἀπέχουν ἀπὸ τὴ Γῆ ἑκατομμύρια ἔτη φωτός!

2. 'Ο "Ηλιος εἶναι τὸ κέντρο τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος. Ό "Ηλιος κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά του, δὲν κινεῖται ὅμως γύρω ἀπὸ ἄλλα οὐράνια σώματα. "Ελκει τὴ Γῆ καὶ ἄλλα οὐράνια σώματα καὶ τὰ ἀναγκάζει νὰ γυρίζουν συνεχῶς γύρω του σὲ ἐκλειπτικὲς τροχιές, γιατὶ ἔχει τεράστια μάζα.

Γύρω ἀπὸ τὸν "Ηλιο, ἕκτὸς ἀπὸ τὴ Γῆ, γυρίζουν σὲ τεράστιες ἐκλειπτικὲς τροχιές 8 ἀκόμα οὐράνια σώματα. Αύτὰ εἶναι: 'Ο 'Ἐρμῆς, ή 'Αφροδίτη, ὁ "Αρης, ὁ Ζεύς, ὁ Κρόνος, ὁ Οὐρανός, ὁ Ποσειδώνας καὶ ὁ Πλούτωνας. (εἰκ....).

Τὰ οὐράνια αὐτὰ σώματα λέγονται **πλανῆτες** (ἐπειδὴ πλανιοῦνται γύρω ἀπὸ τὸν "Ηλιο). Καὶ ἡ Γῆ εἶναι ἔνας πλανῆτης. Οἱ πλανῆτες δὲν ἔχουν δικό τους φῶς, ἀλλὰ ἀνακλοῦν τὸ φῶς, ποὺ παίρνουν ἀπὸ τὸν "Ηλιο, καὶ γι' αὐτὸ φαίνονται φωτεινοί. Κάθε πλανῆτης κινεῖται σὲ τροχιὰ ἐλλειπτική ποὺ στὸ κέντρο της εἶναι ὁ "Ηλιος. Οἱ πλανῆτες καὶ ὁ "Ηλιος κάνουν τὸ **ἡλιακό μας σύστημα**. Τὸ κέντρο τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἶναι ὁ "Ηλιος.

3. Δορυφόροι - Κομῆτες - διάττοντες. Στὸ ἡλιακό μας σύστημα ἀνήκουν ἀκόμα οἱ δορυφόροι, οἱ κομῆτες καὶ οἱ διάττοντες.

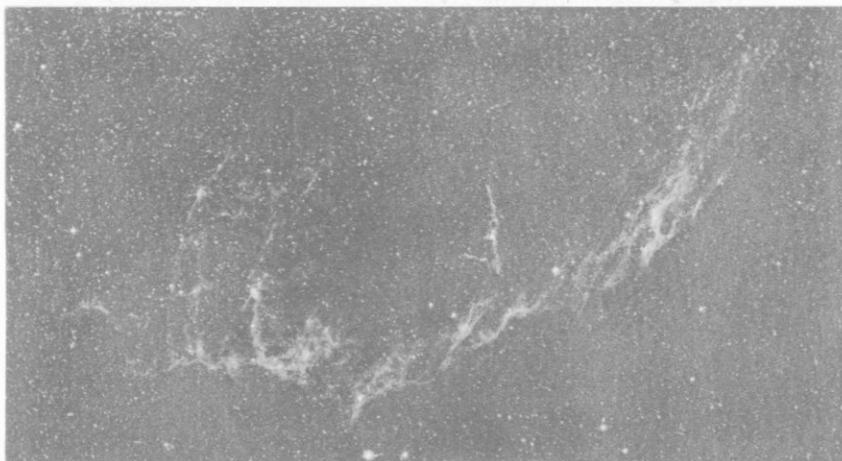
Γύρω ἀπὸ μερικούς πλανῆτες κινοῦνται καὶ ἄλλα μικρότερα οὐράνια σώματα, **οἱ δορυφόροι**. Δορυφόρος τῆς Γῆς εἶναι ἡ Σελήνη. Οἱ δορυφόροι γυρίζουν γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά τους, κινοῦνται γύρω ἀπὸ τὸν πλανῆτη, στὸν ὅποιο ἀνήκουν, καὶ τὸν ἀκολουθοῦν στὴν περιφορά του γύρω ἀπὸ τὸν "Ηλιο. Μερικοί πλανῆτες ἔχουν δυὸς ἢ καὶ περισσότερους δορυφόρους (ὁ Ζεύς ἔχει 11).

Οι **κομήτες** είναι ούρανια σώματα, που έμφανίζονται στὸν ούρανὸ μὲν νεφελώδη ὄψη καὶ σὲ ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα. Κινοῦνται γύρω ἀπὸ τὸν "Ηλιο" σὲ μεγάλες ἐκλειπτικὲς τροχιές καὶ ὅταν τὸν πλησιάσουν, ἔνα μέρος τους, ἀπὸ τὴν μεγάλη θερμότητα τοῦ "Ηλιου", ἔξαερώνεται κι ἔτσι τὰ ἀέρια σχηματίζουν μεγάλη φωτεινὴ οὐρά. Περίφημος είναι ὁ κομῆτης τοῦ Χάλευ, ποὺ φάνηκε στὸν ούρανὸ τὸ 1910 καὶ προξένησε, ἐπειδὴ εἶχε μεγάλη λαμπρότητα καὶ μακριὰ οὐρά, μεγάλη ἐντύπωση καὶ φόβο στοὺς ἀνθρώπους. Κομῆτης τοῦ Χάλευ ἔμφανίζεται κάθε 74 χρόνια περίπου. Τὸ 1974 ἔμφανίστηκε ὁ κομῆτης Κόχουτεκ.

Τὸ καλοκαίρι καὶ συνήθως κατὰ τὸ Βορρᾶ βλέπομε στὸν ούρανὸ φωτεινὲς γραμμές, ποὺ διαγράφουν τόξο κι ἔξαφανίζονται γρήγορα. Είναι οἱ **διάττοντες** ἀστέρες. Οἱ διάττοντες είναι μικρὰ ούρανια σώματα, ποὺ ὅταν πλησιάσουν τὴν Γῆ καὶ μποῦν μὲν μεγάλη ταχύτητα στὴν ἀτμόσφαιρά της ἀπὸ τὴν τριβὴ θερμαίνονται, ἀνάθουν κι ἔξαερώνονται. "Αν είναι μεγάλοι, τὰ ύπολείμματά τους πέφτουν στὴ Γῆ καὶ λέγονται **μετεωρίτες**.

4. Γαλαξίες. Ο "Ηλιος" είναι τὸ κέντρο τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος, ὅχι ὅμως καὶ τὸ κέντρο τοῦ σύμπαντος. Στὸ σύμπαν ὑπάρχουν ἀκόμη δισεκατομμύρια ούρανια σώματα, ὅπως ὁ "Ηλιος", ποὺ θρίσκονται σὲ ἀσύλληπτες ἀποστάσεις ἀπὸ μᾶς. Τοὺς ἀστέρες αὐτοὺς

Γαλαξίας

τούς λέμε **άπλανεις**, γιατί, έτσι όπως βρίσκονται σε τεράστια άπόσταση άπό μας, φαίνονται πώς δὲν κινοῦνται. Οι άπλανεις άστέρες έχουν δικό τους φῶς, γιατί βρίσκονται σε διάπυρη κατάσταση. Οι περισσότεροι έχουν τὸ μέγεθος τοῦ δικοῦ μας 'Ηλίου, ύπαρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι πολὺ μεγαλύτεροι ἀπ' αὐτὸν (Λαμπαδίας κ.ἄ.)

Οι άπλανεις άστέρες φαίνονται στὸν οὐρανό, γιατί εἶναι λαμπρότεροι άπὸ τὰ ἄλλα ἀστέρια καὶ δὲν ἀλλάζουν θέση. Τὰ ἀστέρια τῆς Μ. "Αρκτου εἶναι λ.χ. άπλανεις άστέρες. 'Ο πλησιέστερος σ' ἐμᾶς άπλανής ἀστέρας ἀπέχει ἀπὸ τῇ Γῆ 43 δισεκατομμύρια χιλιόμετρα!

'Ο "Ηλιος, οἱ πλανῆτες τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος καὶ οἱ άπλανεις άστέρες ἀνήκουν στὸ σύστημα τῶν ἀστέρων τοῦ **Γαλαξία**. 'Ο Γαλαξίας ἀποτελεῖται ἀπὸ δισεκατομμύρια ἀστέρες καὶ φαίνεται τὴν νύχτα στὸν οὐρανὸν σὰν φωτεινὴ ἀργυροκέντητη ζώνη.

'Ο δικός μας Γαλαξίας δὲν εἶναι ὁ μοναδικὸς στὸ σύμπαν. Οἱ ἀστρονόμοι έχουν ἀνακαλύψει 10.000 περίπου Γαλαξίες!

Τὸ σύμπαν λοιπὸν εἶναι ἄπειρο, ἀσύλληπτο γιὰ τὸ νοῦ κι ἀπλησίαστο γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Αὐτὸ τὸ σύμπαν μὲ τὴ μυστηριακὴ ἀπεραντοσύνη του δείχνει τὸ μεγαλεῖο τῆς Δημιουργίας!

Nά σκεφτής καὶ ν' ἀπαντήσης:

1. Ποιοι εἶναι οἱ πλανῆτες τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος.
2. Γιατὶ ἡ Γῆ καὶ οἱ πλανῆτες κινοῦνται γύρω ἀπὸ τὸν "Ηλιο.
3. Σὲ τὶ διαφέρουν οἱ πλανῆτες ἀπὸ τοὺς άπλανεις ἀστέρες.
4. Γιατὶ οἱ δορυφόροι εἶναι πάντοτε μικρότεροι ἀπὸ τὸν πλανῆτη, γύρω ἀπ' τὸν ὅποιο γυρίζουν.

'Ανακεφαλαίωση

'Η εἰκόνα τοῦ σύμπαντος:

'Η Γῆ ἔχει σχῆμα σφαιρικό. Σὲ 24 ὥρες κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της καὶ σ' ἔνα ἔτος γύρω ἀπὸ τὸν "Ηλιο.

'Η Σελήνη εἶναι δορυφόρος τῆς Γῆς. Κινεῖται σὲ 29 ἡμέρες καὶ 13 ὥρες γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της καὶ στὸν ἴδιο χρόνο γύρω

άπο τή Γῆ. Η Σελήνη συνοδεύει τή Γῆ στήν περιφορά της γύρω από τὸν "Ηλιο.

Γύρω από τὸν "Ηλιο κινοῦνται σὲ ἑλλειπτικές τροχιές 9 πλανῆτες. Ο "Ηλιος, οἱ πλανῆτες, οἱ δορυφόροι, οἱ κομῆτες καὶ οἱ διάττοντες ἀποτελοῦν τὸ ἡλιακό μας σύστημα. Κέντρο τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἶναι ὁ "Ηλιος.

Ἐκτὸς από τὸν "Ηλιο, ὑπάρχουν δισεκατομμύρια ἀπλανεῖς ἀστέρες. Οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες εἶναι ἥλιοι τοῦ σύμπαντος καὶ σχηματίζουν τὸ Γαλαξία.

Ο δικός μας Γαλαξίας εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς Γαλαξίες τοῦ σύμπαντος!

Τὸ σύμπαν εἶναι ἄπειρο, δηλ. χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος!

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

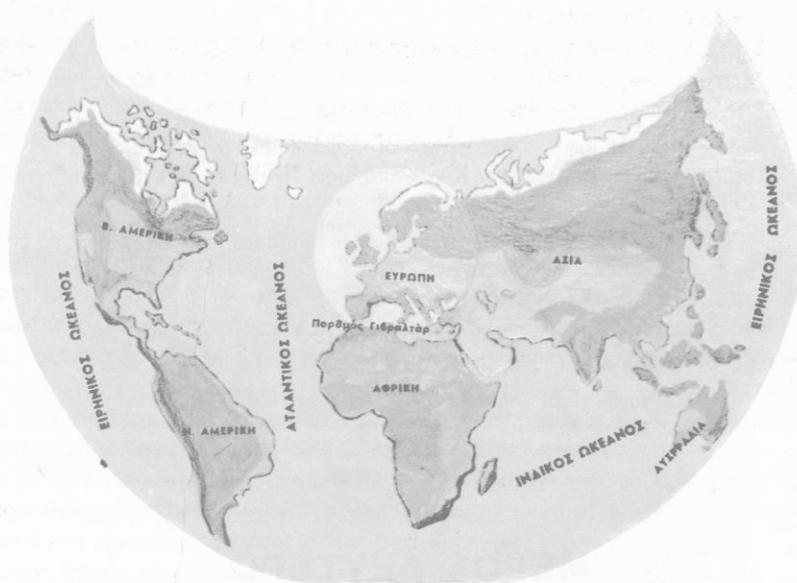
ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η ΕΥΡΩΠΗ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Έργασίες

1. Νὰ θρῆτε στήν ύδρογειο σφαίρα: α) σὲ ποιὸ ἡμισφαίριο καὶ σὲ ποιὰ ζώνη τῆς Γῆς βρίσκεται ἡ Εὐρώπη.
β) τὴ θέση τῆς Εύρώπης σὲ σχέση μὲ τίς ἄλλες ἡπείρους.
2. Νὰ δείξετε στὸ χάρτη: α) πῶς γίνεται ὁ φυσικὸς διαχωρισμὸς τῆς Εύρώπης ἀπὸ τίς ἄλλες ἡπείρους.
β) Νὰ παρατηρήσετε τὴ μορφὴ τοῦ ἐδάφους τῆς Εύρώπης καὶ νὰ θρῆτε τὰ σπουδαιότερα γεωγραφικά στοιχεῖα (χερσονήσους, θάλασσες, βουνά, πεδιάδες, ποτάμια κλπ.).

Η θέση της Εύρωπης στήν 'Υφήλιο

1. Θέση καὶ σύνορα τῆς Εύρωπης. Η Εύρωπη βρίσκεται στὸ βόρειο ἡμισφαίριο τῆς Γῆς πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς Ἀσίας. Ἀποτελεῖ φυσικὴ συνέχεια τῆς ἡπείρου αὐτῆς. (Παλιότερα Εύρωπη καὶ Ἀσία ὀνομάζονταν μαζὶ **Εύρασία**). Εἶναι δῆμος ἔχωριστὴ ἡπειρος, γιατὶ διαφέρει ἀπὸ τὴν Ἀσία στὰ φυσικὰ χαρακτηριστικά, στοὺς κατοίκους καὶ τὸν πολιτισμό τους.

Στὰ νότια χωρίζει τὴν Εύρωπη ἀπ' τὴν Ἀφρικὴν ἢ **Μεσόγειος Θάλασσα** καὶ στὰ δυτικὰ ὁ **Ἀτλαντικὸς Ὡκεανὸς** ἀπ' τὴν Ἀμερικὴν. Στὰ βόρεια βρέχεται ἀπὸ τὸ **Β. παγωμένο Ὡκεανό**. Τὰ σύνορά της μὲ τὴν Ἀσία εἶναι τὰ **Ουράλια ὅρη**, ὁ **Ουράλης** ποταμός, ὁ **Καύκασος**, ἢ **Κασπία θάλασσα**, ὁ **Εὔξεινος πόντος**, ὁ **Βόσπορος**, ἢ **Προποντίδα** καὶ ὁ **Ἐλλήσποντος**.

Ἡ Εύρωπη ἔχει **ἐκταση** 10.500.000 τετ. χλμ. Εἶναι δηλ. μικρότερη ἀπὸ τὴν Ἀσία, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Ἀφρικὴν, ἀλλὰ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Ὡκεανία.

2. Γεωφυσικὴ ἐξέταση. Ὁπως θλέπομε στὸ χάρτη, ἡ Εύρωπη παρουσιάζει, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἡπειρο, πλούσιο θαλάσσιο

διαμελισμό, δηλ. έχει δαντελωτές άκτες, πολλούς κόλπους, χερσονήσους, νησιά και πορθμούς.

Στὸ νότιο τμῆμα τῆς Εύρωπης καὶ στὴ Μεσόγειο θάλασσα σχηματίζονται τρεῖς μεγάλες χερσόνησοι: ἡ Ἰθηρική, ποὺ χωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν μὲ τὸν πορθμὸν τοῦ Γιθραλτάρ, ἡ Ἰταλικὴ καὶ ἡ Βαλκανικὴ χερσόνησος. Στὴ Μεσόγειο θάλασσα ύπαρχουν μεγάλα νησιά, ὅπως εἰναι ἡ Σικελία, ἡ Σαρδηνία, ἡ Κορσική, οἱ Βαλεαρίδες, ἡ Κρήτη, ποὺ εἰναι καὶ τὸ νοτιότερο τμῆμα τῆς Εύρωπης, καθώς καὶ πολυάριθμα μικρὰ.

Στὰ δυτικὰ ὁ πορθμὸς τοῦ Γιθραλτάρ ἐπιτρέπει νὰ συγκοινωνῇ ἡ Μεσόγειος θάλασσα μὲ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὡκεανό. Στὰ βορειοανατολικὰ τὰ Δαρδανέλλια, ἡ Προποντίδα κι ὁ Βόσπορος μὲ τὸν Εὔξεινο Πόντο. Στὸν Εὔξεινο Πόντο σχηματίζεται ἡ Ἀζοφικὴ θάλασσα καὶ ἡ χερσόνησος τῆς Κριμαίας.

Ἡ Βόρειος θάλασσα, ποὺ θρίσκεται στὰ βορειοανατολικὰ τῶν Βρετανικῶν νησιῶν, μὲ τὰ στενὰ τοῦ Σκαγεράκη καὶ Κατεγάτη, ἐνώνεται μὲ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα, ποὺ προχωρεῖ βαθιὰ στὴν Εηρά καὶ διακλαδίζεται στὸν κόλπο τῆς Ρίγας καὶ τοὺς κόλπους Φινικὸν καὶ Βοθνικόν, ποὺ τὸ χειμώνα εἰναι παγωμένοι. Ἐδῶ σχηματίζονται: ἡ χερσόνησος τῆς Γιουτλάνδης (Δανίας) καὶ ἡ μεγάλη Σκανδιναβικὴ χερσόνησος. Καὶ οἱ δυὸς ἔχουν πλουσιότατο θαλάσσιο διαμελισμό.

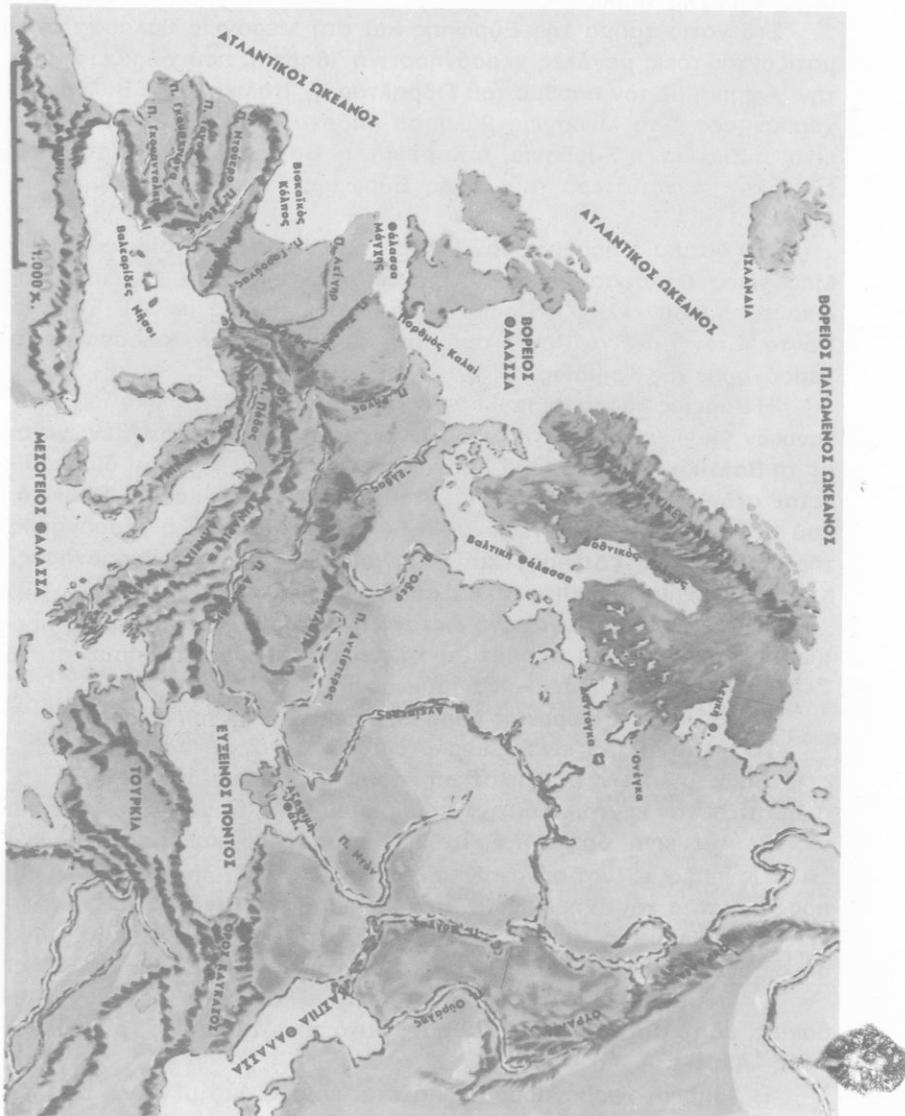
Ἐπίσης στὸ Β. Παγωμένο ὥκεανὸν ἡ Θάλασσα τοῦ Μπάρεντς προχωρεῖ στὴν Εηρά καὶ σχηματίζει τὴ Λευκὴ θάλασσα, ἡ ὅποια ἀπ’ τὸ Σεπτέμβριο ὡς τὸν Ἰούνιο εἰναι παγωμένη.

Τὸ ἔδαφος τῆς Εύρωπης παρουσιάζει πολλές ἀντιθέσεις.

Τὸ νότιο τμῆμα εἰναι μεγαλύτερο σὲ ὅγκο καὶ ὄρεινό. Ἡ ὄροσειρὰ τῶν "Αλπεων, μὲ ψηλότερη κορυφὴ τὸ Λευκὸς ὄρος (4.810 μ.), σχηματίζει τὸν κεντρικὸν ὄρεινὸν κορμό, ποὺ πρὸς τὰ νότια συνεχίζεται μὲ τὰ Ἀπέννινα ὄρη στὴν Ἰταλικὴ χερσόνησο καὶ τὶς Διναρικὲς "Αλπεις πρὸς τὰ νοτιοανατολικά. Οἱ Διναρικὲς "Αλπεις προχωροῦν πρὸς τὰ νότια καὶ σχηματίζουν τὴν ὄροσειρὰ τῆς Πίνδου, ποὺ τελειώνει στὰ βουνὰ τῆς Κρήτης, ἐνῶ νοτιοανατολικά, μὲ μιὰ ἄλλη τους διακλάδωση, σχηματίζουν τὴν ὄροσειρὰ τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Ροδόπης.

Οἱ "Αλπεις ἐνώνονται στὰ ἀνατολικὰ μὲ τὰ βουνὰ τῆς Τσεχοσλοβακίας, μὲ τὰ Καρπάθια ὄρη καὶ αὐτὰ κατὰ τὰ νότια μὲ τὶς Τρανσυλβανικὲς "Αλπεις.

Ἡ Ἰθηρικὴ χερσόνησος σκεπάζεται ἐπίσης ἀπὸ μεγάλες ὄροσειρές, ὅπως εἰναι τὰ Πυρηναϊα ὄρη, τὰ Κανταβρυγικά, τὰ Καστιλλιανὰ ὄρη, τὰ Σιέρρα Μορένα καὶ Σιέρρα Νεβάδα.

Γεωφυσικὸς χάρτης Εύρωπης.

’Ανάμεσα στὰ όρη αύτὰ κυλοῦν ἀρκετοὶ ποταμοὶ **Τάγυς**, **Ἐθρος** κ.ἄ. καὶ σχηματίζονται πολλὲς κοιλάδες.

Στὶς **Αλπεις** ἔχουν τις πηγές τους μεγάλοι ποταμοί, ὅπως ὁ **Πάδος** κι ὁ **Ροδανός**, ποὺ χύνονται στὴ Μεσόγειο θάλασσα, ὁ **Δούναβης**, ποὺ χύνεται στὸν Εὔξεινο πόντο, ὁ **Ρήνος**, ὁ **Βέζερ**, ὁ **Ἐλθας** κι ὁ **Οντερ**, ποὺ χύνονται στὴ Βόρειο Θάλασσα καὶ στὴ Βαλτικὴ Θάλασσα, καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι. Μεγάλες κοιλάδες εἶναι τοῦ **Πάδου** στὴν Ἰταλία καὶ τοῦ **Δούναβη** στὴ Γιουγκοσλαβία, τὴν Οὐγγαρία, τὴν Ρουμανία καὶ τὴ Βουλγαρία.

Τὸ βόρειο τμῆμα τῆς Εύρώπης κλείνει μὲ τὶς **Σκανδιναβικὲς** **Αλπεις**. Ἀλλὰ ἔνα ἐπίσης μεγάλο μέρος του εἶναι πεδινό. Ἐδῶ ὑπάρχουν οἱ μεγαλύτερες λίμνες τῆς Εύρώπης, ἡ **Λαντόγκα**, ἡ **Όνεγκα**, καὶ πολυάριθμες ἄλλες μικρότερες.

Τὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς Εύρώπης εἶναι περισσότερο πεδινό, μὲ χαμηλὰ βουνά, πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμὸ καὶ πολλὰ νησιά. Τὸ ἀνατολικὸ εἶναι μιὰ ἀπέραντη πεδιάδα, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Γερμανία καὶ φτάνει ὡς τὰ **Ούράλια**. Στὴν Ἀν. Εύρώπη ὑπάρχουν μεγάλα ποτάμια, ὅπως ὁ **Βόλγας**, ὁ **Ούράλης**, ποὺ χύνονται στὴν Κασπία θάλασσα, ὁ **Δνείπερος** κι ὁ **Δνείστερος**, ποὺ χύνονται στὸν Εὔξεινο Πόντο καὶ ὁ **Πετσόρα**, ὁ **Ντεύνα**, ὁ **Όνεγκα** καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι, ποὺ χύνονται στὸ Β. Παγωμένο Ωκεανό.

Ασκηση: Νὰ Ιχνογραφήσετε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Εύρώπης.

30 Κλίμα. Τὸ γεωγραφικὸ πλάτος, οἱ θάλασσες, τὸ θερμὸ ρεῦμα τοῦ κόλπου τοῦ **Μεξικοῦ**, ὁ θαλάσσιος καὶ ὁ κάθετος διαμελισμὸς καὶ οἱ ἄνεμοι εἶναι οἱ βασικοὶ παράγοντες, ποὺ ἐπηρεάζουν τὸ κλίμα τῆς Εύρώπης. ”Ετσι, ἡ Εύρώπη ἔχει ἀρκετὰ μεγάλη ποικιλία κλίματος.

Ἡ Εύρώπη βρίσκεται στὴ βόρεια εὔκρατη ζώνη κι ἔτσι εἶναι φυσικὸ νὰ ἔχῃ κλίμα γενικὰ εὔκρατο. Οἱ νότιες περιοχές της, ποὺ βρίσκονται σχετικὰ κοντὰ στὸν Ἰσημερινό, ἔχουν κλίμα θερμότερο ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ βρίσκονται βορειότερα.

Οἱ χῶρες, ποὺ βρίσκονται γύρω ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, ἔχουν κλίμα **μεσογειακό**. Σὲ μερικὲς περιοχὲς τὰ ψηλὰ ὄρη δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ κλίμα αὐτὸ καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἡπείρου. Στὶς χῶρες μὲ μεσογειακὸ κλίμα δὲν ὑπάρχουν πολλὰ καὶ μεγάλα δάση. Χαρακτηριστικὰ φυτὰ στὶς χῶρες αὐτὲς εἶναι ἡ ἐλιά, τὸ πεύκο, τὰ ἐσπεριδοειδῆ κι ἀπὸ τὰ ἄγρια ζῶα οἱ λύκοι, οἱ ἀλεποῦδες, τὰ τσακάλια καὶ πολλὰ εῖδη ἀπὸ ἐρπετά.

Παραστατικός χάρτης τοῦ κλίματος τῆς Εύρωπης

Οἱ δυτικὲς περιοχὲς τῆς Εύρωπης, ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Πορτογαλίας ὡς καὶ τὶς ἀκτὲς τῆς Νορβηγίας καὶ τὰ Βρετανικὰ νησιά, ἔχουν κλίμα **ώκεανιο**. Τὸ κλίμα αὐτὸ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ θερμὸ θαλάσσιο ρεῦμα τοῦ **Κόλπου τοῦ Μεξικοῦ** (Γκόλφ-στρήμ) καὶ ἀπὸ τοὺς ύγρούς δυτικούς ἀνέμους. Ἐδῶ οἱ θροχές, σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς τοῦ ἔτους, εἶναι συχνὲς καὶ ἡ θλάστηση πλούσια. Τὰ χωράφια δὲ χρειάζεται νὰ ποτίζωνται, ὅπως γίνεται στὴν Πατρίδα μας καὶ σ' ὅλη τῇ νότιᾳ Εύρωπῃ. Στὶς περιοχὲς αὐτὲς ὑπάρχουν πολλὰ δάση καὶ λιθάδια, ποὺ εἶναι κατάλληλα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς κτηνοτροφίας.

Τὰ ὅρη τῆς Ἰθηρικῆς χερσονήσου, οἱ Κεντρικὲς "Αλπεις καὶ οἱ Σκανδιναβικὲς "Αλπεις δὲν ἀφήνουν τοὺς δυτικούς ύγρούς ἀνέμους

νὰ προχωρήσουν στὴν Κεντρικὴ Εύρώπη. Ἐδῶ τὸ κλίμα εἶναι μετρια-
σμένο ἡπειρωτικό, ἐνῶ ὅσο προχωροῦμε πρὸς τ' ἀνατολικά, γίνεται κα-
θαρὰ ἡπειρωτικό. Τὸ κλίμα ἐδῶ ἐπηρεάζεται πολὺ ἀπὸ τοὺς βόρειους
ψυχροὺς ἀνέμους. Καὶ σ' αὐτὲς τὶς περιοχές ὑπάρχουν πολλὰ δάση
καὶ ποικιλία ἀπὸ ζῶα, ὅπως ἀρκοῦδες, λύκοι, ἐλάφια, τρωκτικὰ καὶ
ἄλλα.

Τὰ βόρεια παράλια τῆς Εύρώπης καὶ ἡ Ἰσλανδία ἔχουν κλίμα
πολικό. Στὶς περιοχές αὐτὲς συναντοῦμε τὴν **τούνδρα** ἔκταση, ὅπου
φυτρώνουν κυρίως βρύα καὶ λειχήνες καὶ ζοῦν τάρανδοι, ἡ λευκὴ ἀρ-
κούδα καὶ ἡ φώκια. Λίγο νοτιότερα ἀπλώνεται ἡ **τάιγκα**, στὴν ὁποίᾳ
ὑπάρχουν πολὺ μεγάλα δάση ἀπὸ κωνοφόρα δέντρα.

Τὸ κλίμα τῆς Εύρώπης εἶναι εύνοϊκό, γιὰ νὰ ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος.
Αὐτὸς εἶναι κι ἔνας ἀπὸ τοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὅποίους στὴν Εύρώ-
πη παρουσιάστηκε καὶ ἡ μεγαλύτερη ἀνθρώπινη δραστηριότητα.

4. Φυσικὴ διαίρεση τῆς Εύρώπης. ‘Η Εύρώπη χωρίζεται σὲ
πέντε φυσικὲς περιοχές, ποὺ διαφέρουν μεταξύ τους στὸ κλίμα καὶ
στὴ μορφὴ τοῦ ἐδάφους. Οἱ περιοχὲς αὐτὲς εἶναι οἱ ἔξης: 1. **Νότια**
Εύρώπη, 2. **Δυτικὴ Εύρώπη**, 3. **Κεντρικὴ Εύρώπη**, 4. **Βόρεια Εύρώπη**
καὶ 5. **Ἀνατολικὴ Εύρώπη**. (Παρατηρήστε στὸ χάρτη τὶς φυσικὲς
περιοχὲς τῆς Εύρώπης καὶ τὰ κράτη, ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτές).

5. Πολιτιστικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση. Οἱ κάτοικοι τῆς
Εύρώπης ἀνήκουν στὴ λευκὴ φυλή. ‘Η φυλὴ αὐτὴ ἔζησε κι ἔδρασε
κυρίως στὴν Εύρώπη καὶ ἀπ' αὐτή, κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους,
ξαπλώθηκε στὴν Ἀμερικὴ καὶ τὶς ἄλλες ἡπείρους.

Στὴν Εύρώπη ὁ ἄνθρωπος προόδευσε, ὅσο σὲ κανένα ἄλλο μέρος
τῆς Γῆς, καὶ σ' αὐτὴ διαδραματίστηκαν τὰ σπουδαιότερα γεγονότα
στὴν ἴστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

‘Η πρόδος τῆς Εύρώπης στηρίχτηκε στὸν ἀρχαῖο ἐλληνικὸ πολι-
τισμό. Μὲ βάση τὶς ἀξίες καὶ τὰ πρῶτα ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ
ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ οἱ Εύρωπαῖοι δημιούργησαν τὸ **δυτικὸ**
πολιτισμό. Στοὺς νεώτερους χρόνους οἱ Εύρωπαῖοι προόδευσαν τόσο
πολὺ, ποὺ ἡ Εύρώπη ἔγινε τὸ **πνευματικὸ καὶ οἰκονομικὸ κέντρο τοῦ**
κόσμου. Τὰ Γράμματα, οἱ Καλεὶς Τέχνες καὶ οἱ Ἐπιστῆμες ἀναπτύχτη-
καν σὲ μεγάλο θαθμό.

Μερικὲς χῶρες τῆς Εύρώπης εἶναι σήμερα ἀπὸ τὶς περισσότερο
βιομηχανικὲς τοῦ κόσμου. ‘Η βιομηχανία, ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία,
τὸ ἐμπόριο, ἡ ναυτιλία καὶ ἡ συγκοινωνία στὴν Εύρώπη εἶναι πολὺ

άναπτυγμένες. Οι σπουδαιότερες πλουτοπαραγωγικές πηγές της είναι ή γεωργία, ή κτηνοτροφία, ο όρυκτός πλούτος, ο τουρισμός και κυρίως η βιομηχανία.

6. Κάτοικοι. Στήν Εύρωπη κατοικοῦν σήμερα γύρω στὰ 600 έκατομμύρια ἄνθρωποι. Οἱ κάτοικοι τῆς Εύρωπης ἀνήκουν στὴ λεγόμενη Ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ καὶ χωρίζονται σὲ μεγάλες ὁμάδες λαῶν. Οἱ σπουδαιότερες ἀπ' αὐτές εἰναι οἱ **Νεολατίνοι** (Ἴταλοί, Γάλλοι, Ἰσπανοί, Πορτογάλοι, Ρουμάνοι), οἱ **Ἀγγλοσάχωνες** (Γερμανοί, "Αγγλοί, Σκανδιναβοί), οἱ **Σλάβοι** (Ρώσοι, Πολωνοί, Ούγγροι, Γιουγκοσλάβοι) καὶ οἱ **"Ελληνες**.

‘Η πατρίδα μας άνήκει γεωφυσικά και πολιτιστικά στην Εύρωπη.

Πολιτικὸς χάρτης τῶν χωρῶν καὶ πρωτευουσῶν τῆς Εὐρώπης

**Πρὶν μάθης τὴ γεωγραφία τῶν χωρῶν τῆς Εύρωπης
πρέπει νὰ ξέρης καλὰ τὰ ἔξης:**

1. a) Ποιὰ εἰκόνα παρουσιάζει τὸ ἀνάγλυφο τοῦ ἐδάφους τῆς Εύρωπης.
b) Τὰ σπουδαιότερα θουνά, πεδιάδες, ποτάμια, θάλασσες, χερσονήσους, λίμνες καὶ νησιά της.
  2. a) Τί εἶναι κάθετος καὶ τί θαλάσσιος διαμελισμός, κλίμα, ρεῦμα τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ.
b) Ποιές εἶναι οἱ ζῶνες κλίματος τῆς Εύρωπης καὶ
- ἀπὸ τί ἐπηρεάζεται τὸ κάθε είδος κλίματος.
- γ) Ποιές διαφορές ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὸ μεσογειακό, τὸ ὡκεάνιο καὶ τὸ ἡπειρωτικὸ κλίμα.
  - δ) Γιατὶ οἱ μεγαλύτεροι ποταμοὶ τῆς Εύρωπης βρίσκονται στὴ Δυτικὴ, τὴν Κεντρικὴ καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Εύρωπη.
  3. Ποιοὶ πορθμοὶ τῆς Εύρωπης ἔχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὴ συγκοινωνία.

I. NOTIA EΥΡΩΠΗ

Κράτη νοτίας Εύρωπης

Παρατήρηση στὸ χάρτη

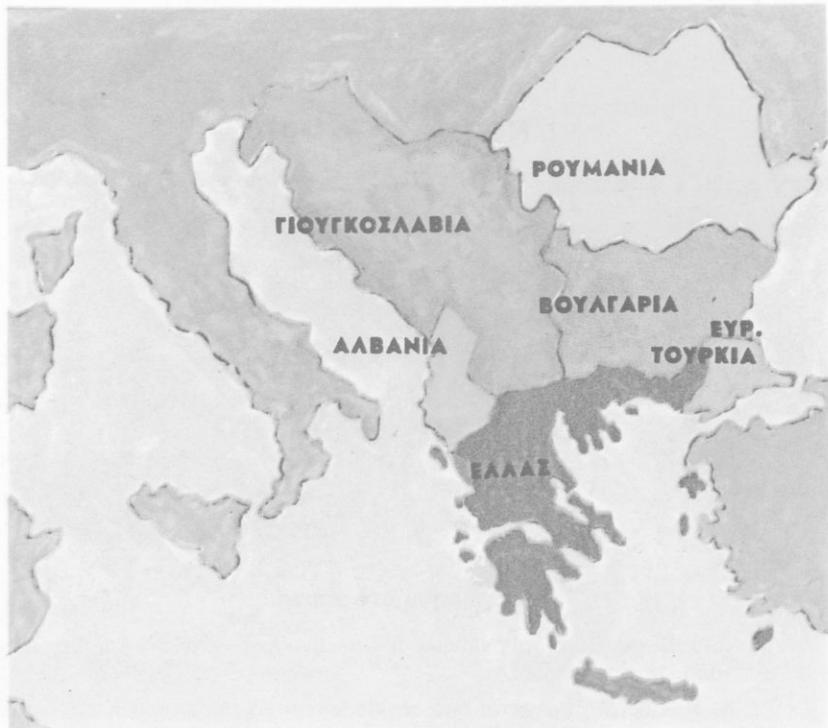
1. Στὴ Νότια Εύρωπη ἀνήκουν ἡ Βαλκανικὴ, ἡ Ἰταλικὴ καὶ ἡ Ἰθηρικὴ χερσόνησος.
2. Ἡ Ν. Εύρωπη βρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, ποὺ κλεί-

νεται όλογυρα από τη Β. Αφρική, τη Δυτ. Ασία και τη Ν. Εύρωπη.

3. Η Μεσόγειος θάλασσα έχει έξόδους πρὸς τὸν Ἀτλαντικό ὥκεανὸν τὸν Ἰνδικὸν ὥκεανὸν καὶ τὸν Εὐξεινὸν πόντον.
4. Η Ν. Εύρωπη είναι ἡ ὀρεινὴ κυρίως περιοχὴ τῆς Εύρωπης.
5. Γύρω ἀπὸ τὴ Μεσόγειο ὑπάρχουν οἱ χῶρες, στις ὁποῖες ἔχουν ἀκμάσει οἱ σπουδαιότεροι πολιτισμοὶ στὴν ιστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

A. ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Κράτη τῆς βαλκανικῆς χερσονήσου

Έργασίες

Παρατηρήστε στὸ χάρτη:

1. Ποιές θάλασσες θρέχουν τὴ Βαλκανικὴ χερσόνησο.
2. Ποιὰ εἶναι ἡ γεωγραφικὴ θέση τῆς στὴν Εὐρώπῃ.
3. Ποιὰ εἶναι τὰ κράτη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου.
4. Ποιὰ εἶναι ἡ γεωγραφικὴ θέση τῆς Ἑλλάδας στὴ Βαλκανικὴ χερσόνησο.

1. Η ΕΛΛΑΣΔΑ

Έκταση: 131.944 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 8.768.641 κ.

Αθήνα

Έργασίες

1. Νὰ θρήτε ποιά θέση ἔχει ή 'Ελλάδα στὴν ύδρογειο σφαίρα καὶ ποιὰ στὴν Εύρώπη σὲ σχέση μὲ τὴν 'Ασία καὶ τὴν 'Αφρική.
2. Νὰ δείξετε στὸ χάρτη τὶς χῶρες, ποὺ συνορεύουν μὲ τὴν 'Ελλάδα, καὶ τὶς θάλασσες, ποὺ τῇ θρέχουν.
3. Νὰ παρατηρήσετε τὰ φυσικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς χώρας καὶ νὰ δείξετε τὰ ὅρη, τὰ ποτάμια, τὶς πεδιάδες, τοὺς κόλπους, τὶς χερσονήσους, τοὺς πορθμούς καὶ τὰ νησιά της.

ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

1. 'Η 'Ελλάδα θρίσκεται σὲ σπουδαία γεωγραφικὴ θέση. 'Η 'Ελλάδα δὲν είναι μεγάλη χώρα. "Εχει ὅμως μεγάλη σημασία γιατὶ θρίσκεται στὸ χῶρο ἐκεῖνο τῆς Εύρώπης ποὺ δυὸ μεγάλες ἥπειροι, ἡ 'Ασία καὶ ἡ 'Αφρική, πλησιάζουν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη.

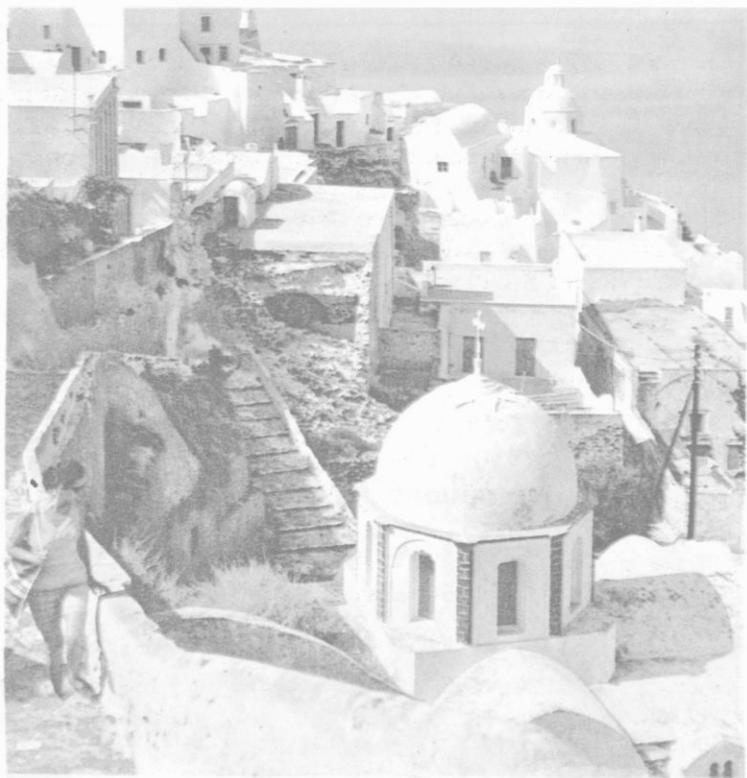
Στὸ θαλάσσιο χῶρο τῆς 'Ελλάδας διασταυρώνονται, ἀκόμα, θαλάσσιοι δρόμοι, ποὺ ἔχουν μεγάλη σημασία γιά τὴν παγκόσμια συγκοινωνία καὶ τὶς μεταφορές. 'Ο ἔνας τους ποὺ συνδέει τὴν Εύρώπη μὲ τὴ Μέση 'Ανατολὴ καὶ μέσ' ἀπ' τὴ διώρυγα τοῦ Σουέζ, μὲ τὸν Ἰνδικὸ ὥκεανό. 'Ο ἄλλος συνδέει τὴ Μεσόγειο μὲ τὸν Εὔξεινο Πόντο.

'Ο πρῶτος θαλάσσιος δρόμος ἔχει μεγάλη σημασία, γιατὶ ἀπ' αὐτὸν μεταφέρονται στὴν Εύρώπη τὰ πετρέλαια τῆς Μ. 'Ανατολῆς καὶ τὰ πλούσια προϊόντα τῆς 'Ασίας καὶ τῆς Αύστραλίας καὶ, ἀντίθετα, ἀπ' τὴν Εύρώπη τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα στὶς περιοχὲς αὐτές. 'Ο δεύτερος δρόμος ἔχει ἐπίσης μεγάλη σημασία, γιατὶ ἐπιτρέπει σὲ μιὰ μεγάλη δύναμη, τὴ Ρωσία, νὰ ἔχῃ, ἀπὸ τὸ Βόσπορο καὶ τὰ Δαρδανέλλια, ἔξοδο στὴ Μεσόγειο.

"Οποιος λοιπὸν ἔξουσιάζει τὸ χῶρο τῆς 'Ελλάδας, ἐλέγχει τὶς συγκοινωνίες αὐτές. Καὶ γι' αὐτὸν ἡ χώρα μας, χάρη στὴ θέση της, ἔχει μεγάλη οἰκονομικὴ, πολιτικὴ καὶ στρατηγικὴ σημασία.

2. 'Η 'Ελλάδα είναι χώρα ὁρεινή, μὲ πλούσιο κάθετο καὶ θαλάσσιο διαμελισμό. Τὰ πολλὰ βουνά, ἀνάμεσα στὰ ὅποια σχηματίζονται μικρές πεδιάδες καὶ πολλές κοιλάδες, τὰ δαντελωτὰ

Σαντορίνη

άκρογιάλια μὲ τούς πολλούς κόλπους, τὶς χερσονήσους, τ' ἀκρωτήρια καὶ τὰ πολυάριθμα νησιά, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ θαυμάσιο κλίμα της, ἀποτελοῦν τὰ πιὸ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Πατρίδας μας.

Μόνο πρὸς τὸ Βορρᾶ δὲ θρέχεται ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ θάλασσα. Ἐπ' ὅλα τ' ἄλλα σημεῖα ἡ θάλασσα εἰσχωρεῖ στὴν Εηρά καὶ σχηματίζει πολυάριθμους μικροὺς καὶ μεγάλους κόλπους, χερσονήσους, ἀκρωτήρια καὶ πορθμούς. "Ἐτσι, τὸ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδας ύπολογίζεται σὲ 13.575 χλμ.! Τὰ νησιά της, μικρὰ καὶ μεγάλα, εἰναι σπαρμένα σ' ὅλες τὶς ἐλληνικὲς θάλασσες καὶ κυρίως στὸ Αιγαῖο πέλαγος. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀπὸ τὶς εὐρωπαϊκὲς χῶρες, ποὺ ἔχουν τὸν πλουσιότερο κάθετο καὶ θαλάσσιο διαμελισμό.

Τὰ πολλὰ νησιά ἀποτελοῦν βασικὸ γεωφυσικὸ γνώρισμα τῆς Πατρίδας μας, γιαυτὸ καὶ τὴ χωρίζουμε σὲ ἡπειρωτικὴ καὶ σὲ νησιω-

ΤΙΚΗ Έλλαδα. Η ήπειρωτική Έλλαδα χωρίζεται στά έξης γεωγραφικά διαμερίσματα: τή Θράκη, τή Μακεδονία, τήν "Ηπειρο, τή Θεσσαλία, τή Στερεά Έλλαδα και τήν Πελοπόννησο. Η νησιωτική Έλλαδα χωρίζεται στά νησιά του Αιγαίου, τά νησιά του Ιονίου και τήν Κρήτη.

Τὰ θουνά τῆς Ἑλλάδας είναι συνέχεια τῶν Δειναρικῶν "Αλπεων καὶ σχηματίζουν τὴν ὄροσειρὰ τῆς **Πίνδου**. 'Η ὄροσειρὰ τῆς Πίνδου διακλαδίζεται σὲ πολλὰ μεγάλα καὶ μικρὰ θουνά, ποὺ ἔχουν κατεύθυνση ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. καὶ τελειώνουν μὲ τὰ θουνά τῆς Κρήτης.

Πολιτικός χάρτης της Ελλάδας

Χίος - Τὰ Λαγκάδια

Στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Θράκη ἀπλώνονται ὁρεινὲς διακλαδώσεις τῆς ὁροσειρᾶς τῆς **Ροδόπης**.

Στὴν ἐλληνικὴ Θράκη δὲν ὑπάρχουν ψηλὰ βουνά καὶ τὸ ἔδαφος εἶναι περισσότερο πεδινό. Ἐδῶ ὑπάρχουν οἱ πεδιάδες τοῦ "Ἐθρου, τῆς Ξάνθης καὶ τῆς Κομοτηνῆς. Ὁ "Ἐθρος εἶναι φυσικὸ σύνορο "Ελλάδας καὶ Τουρκίας κι ἔχει τὶς πηγές του στὴ Βουλγαρία. Ἀλλο ποτάμι εἶναι ὁ **Νέστος**, ποὺ χωρίζει τῇ Θράκη ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονίᾳ. Τὴν Θράκη βρέχει τὸ **Θρακικὸ πέλαγος**.

Ἡ Μακεδονίᾳ ἔχει πολλὰ καὶ ψηλὰ ὅρη, ἄλλα καὶ μεγάλες πεδιάδες καὶ πολλὰ ποτάμια. Στὴν Κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Μακεδονίᾳ τὰ σπουδαιότερα ὅρη εἶναι τὸ **Παγγαῖο**, ὁ **Ορθηλος**, τὰ **Κρούσια**, τὰ **Κερδύλια**, ὁ **Χολομώντας** καὶ ἄλλα. Μεγάλη πεδιάδα εἶναι ἡ **πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας**, ποὺ τὴ διασχίζουν τὰ ποτάμια **Γαλλικός**, **Αξιός**, **Λουδίας** καὶ **Αλιάκμονας**. Ἀνατολικότερα βρίσκεται ἡ **πεδιάδα τῶν Σερρῶν**, ποὺ τὴν ποτίζει ὁ ποταμὸς **Στρυμόνας**.

Στὴ Μακεδονίᾳ σχηματίζεται ἡ χερσόνησος τῆς **Χαλκιδικῆς** καὶ ἀρκετοὶ κόλποι, ὅπως ὁ κόλπος τῆς **Καβάλας**, στὸ στόμιο τοῦ ὅποίου βρίσκεται ἡ **Θάσος**, ὁ **Στρυμονικός**, ὁ **Σιγγιτικός**, τῆς **Κασσάνδρας** καὶ ὁ **Θερμαϊκὸς** κόλπος. Λίμνες στὴν κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Μακεδονίᾳ εἶναι: ἡ **Κερκίνη**, ἡ **Βόλθη**, ἡ λίμνη τοῦ **Λαγκαδᾶ** (Κορώνεια) καὶ ἡ **Δοϊράνη**.

‘Η Δυτική Μακεδονία είναι περιοχή όρεινή. Στά βουνά της έχει τις πηγές του ό ‘Αλιάκμονας. Τὰ σπουδαιότερα βουνά τῆς Δυτ. Μακεδονίας είναι: τὸ Βέρμιο, τὸ Βίτσι, ὁ Γράμμος, τὰ Καμβούνια καὶ τὰ Πιέρια. Λίμνες ή Βεγορίτιδα, ή Μεγάλη καὶ ή Μικρὴ Πρέσπα καὶ ή λίμνη τῆς Καστοριᾶς.

Στὴν όρεινή “Ηπειρο ἡ ὄροσειρὰ τῆς Πίνδου σχηματίζει τὰ ὅρη Σμόλικα, Τύμφη, τὰ ‘Αθαμανικά καὶ ἄλλα. Ἀνάμεσα στὰ ὅρη αὐτὰ τρέχουν τὰ νερά τῶν ποταμιῶν Θύαμη, Λούρου καὶ Ἀραχθου.

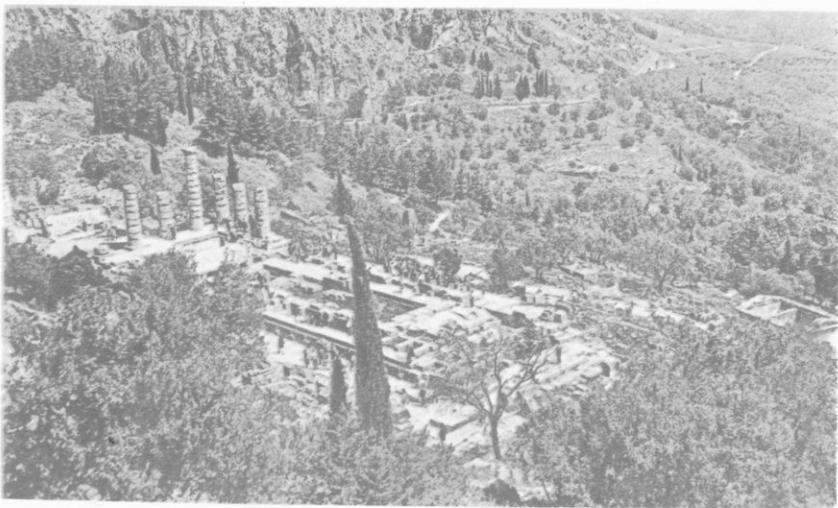
‘Η ὄροσειρὰ τῆς Πίνδου σχηματίζει πρὸς τὰ νότια μιὰν ἀλυσίδα ἀπὸ πολλὰ ὅρη, ποὺ τελειώνει στὰ χαμηλὰ βουνά τῆς Ἀττικῆς, ἐνῶ ἄλλα προχωροῦν κατὰ τὴ Θεσσαλία. Ἔδω ύψωνεται μὲν μεγαλοπρέπεια ὁ ‘Ολυμπος (ύψ. 2.917 μ.), τὸ ψηλότερο ὅρος τῆς Ἑλλάδας. Ἀλλα ὅρη είναι ἡ ‘Οσσα, τὸ γραφικὸ καὶ καταπράσινο Πήλιο καὶ ἡ ‘Οθρυς. Ἀπὸ τὰ ψηλὰ ὅρη, ποὺ κλείνουν ὀλόγυρα τὴ Θεσσαλία, πηγάζει ὁ Πηνειός, ποὺ διασχίζει τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν καὶ χύνεται στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο.

Στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα τὰ σπουδαιότερα ὅρη είναι: τὰ ‘Αγραφα, τὰ Βαρδούσια, ἡ Γκιώνα, ἡ Οἴτη, ὁ Παρνασσός, ὁ Ἐλικώνας, ἡ Πάρνηθα καὶ ἄλλα μικρότερα. Ποτάμια: ὁ ‘Αχελώος, ὁ Εὔηνος, ὁ Μόρνος, ὁ Σπερχειός καὶ ὁ Κηφισός. Τὰ ποτάμια αὐτὰ ποτίζουν τὶς ὁμώνυμες μ’ αὐτὰ κοιλάδες. Λίμνες στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα είναι: ἡ Τριχωνίδα, ἡ Λυσιμαχία, ἡ Ἀμθρακία, ἡ Οζερός, ἡ Υλίκη, ἡ Παραλίμνη κι ἄλλες μικρότερες.

‘Η νότια Ἑλλάδα ἔχει πολλοὺς κόλπους, ποὺ προχωροῦν μέσα στὴν Ἑηρά παράλληλα πρὸς τὰ ὅρη καὶ σχηματίζουν πολλές χερσονήσους. Οἱ σπουδαιότεροι κόλποι στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα είναι: ὁ Μαλιακός, ὁ Εύθοικός, τῶν Πεταλιῶν, ὁ Σαρωνικός, ὁ Κορινθιακός, ἐνῶ στὴ Δυτ. Στερεὰ Ἑλλάδα ἔνα μέρος τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν καὶ ὁ Ἀμθρακικός.

‘Ο Μαλιακός, ὁ Β. καὶ Ν. Εύθοικὸς κόλπος καὶ ὁ πορθμὸς τοῦ Εύριπου χωρίζουν τὴν Εύθοια ἀπὸ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, ἐνῶ ὁ Κορινθιακὸς στὰ νότια, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τμῆμα τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, χωρίζει τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο.

‘Η Πελοπόννησος είναι κυρίως όρεινή. Τὰ σπουδαιότερα ὅρη τῆς είναι: τὸ Παναχαϊκό, τὰ ‘Αροάνια, ἡ Κυλλήνη, τὸ Μαίναλο, τὸ ‘Αραχναῖο, ὁ Ταῦγετός καὶ ὁ Πάρνωνας. Ἀνάμεσα στὰ ὅρη καὶ τὶς ἀκτές τῆς σχηματίζονται μικρές, ἄλλα εϋφορες κοιλάδες, τὶς ὅποιες διασχίζουν μικρὰ ποτάμια, ὅπως ὁ Εύρωτας, ὁ Ἀλφειός, ὁ Πηνειός καὶ ὁ Πάμισος.

Δελφοί

‘Η θάλασσα σχηματίζει έπισης στὴν Πελοπόννησο πολλούς κόλπους, χερσονήσους και ἀκρωτήρια. Οἱ κόλποι τῆς Πελοποννήσου εἶναι ὁ Ἀργολικός, ὁ Λακωνικός, ὁ Μεσσηνιακός, τῆς Κυπαρισσίας και τῶν Πατρῶν. Ἀκρωτήρια ὁ Μαλέας, τὸ Ταίναρο, ὁ Ἀκρίτας, ὁ Ἀραξός και ἄλλα λιγότερο σημαντικά.

Στὶς ἑλληνικὲς θάλασσες ὑπάρχουν πολυάριθμα μικρὰ και μεγάλα νησιά. Στὸ Αιγαῖο πέλαγος οἱ Σποράδες, τὰ νησιὰ τοῦ Σαρωνικοῦ, οἱ Κυκλαδες και τὰ Δωδεκάνησα. Στὰ νότια τῆς Πελοποννήσου θρίσκεται ἡ μεγαλόνησος Κρήτη. Στὴν Κρήτη τὰ ψηλότερα θουνὰ εἶναι τὰ Λευκὰ ὅρη, ἡ Ἰδη και ἡ Δίκτη. Οἱ σπουδαιότεροι κόλποι εἶναι: τοῦ Κισάμου, τῆς Σουύδας, τῆς Μεραμβέλλου και Μεσαρᾶς. Μικρές κι εὐφορες πεδιάδες ὑπάρχουν κυρίως στὰ παραλιακὰ μέρη τῆς Κρήτης. ‘Η Κρήτη εἶναι τὸ νοτιότερο τμῆμα τῆς Εύρωπης.

Στὸ Ιόνιο πέλαγος ὑπάρχουν τὰ Εφτάνησα.

3. Τὸ κλίμα τῆς Ἐλλάδας εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα τῆς Γῆς. Σὲ τρία πράγματα χρωστᾶ τὸ θαυμάσιο κλίμα τῆς Ἐλλάδα: στὸ γεωγραφικό τῆς πλάτος, τῇ θάλασσα και τὸν πλούσιο θαλάσσιο και κάθετο διαμελισμό τῆς. Κι εἶναι τὸ κλίμα τῆς Ἐλλάδας ἀπὸ τὰ καλύτερα τοῦ κόσμου, μὲ μέτριες σχετικὰ θερμοκρασίες και μ' ἔναν οὐρανὸν σχεδὸν πάντα ὄλογάλανο.

Σκίαθος

‘Η Ελλάδα γενικά έχει κλίμα μεσογειακό, μὲ δροσερὸ καλοκαίρι καὶ γλυκὸ χειμώνα. Ο ἀρκετὰ πλούσιος θαλάσσιος διαμελισμὸς καὶ Πήλιο. “Αγιος Ιωάννης

Καρπενήσι

τὸ ἀνάγλυφο τοῦ ἐδάφους της κάνουν ἀκόμα, ὥστε μ' ὅλο ποὺ ἡ χώρα μας εἶναι μικρή, τὸ κλίμα της νὰ διαφέρῃ ἀπὸ τόπο σὲ τόπο καὶ νὰ παρουσιάζῃ μιὰ μεγάλη ποικιλία. "Ετσι, τὰ νησιὰ καὶ τὰ παράλια ὡς τὸν "Ολυμπο καὶ τὴ Χαλκιδικὴ νὰ ἔχουν κλίμα καθαρὰ μεσογειακό, ἐνῶ οἱ ὄρεινές περιοχές μεσογειακὸ ὄρεινό. "Οσο προχωροῦμε ὅμως πρὸς τὰ βόρεια, τὸ κλίμα γίνεται ἡπειρωτικό, ἔχει δηλ. ψυχρότερο χειμώνα καὶ κάπως θερμότερο καλοκαίρι.

"Οπως σ' ὅλες τις μεσογειακές χῶρες, ἔτσι καὶ στὴν Πατρίδα μας, δὲν πέφτουν πολλές θροχές. Περισσότερο θρέχει στὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἑλλάδας, γιατὶ ἐκεῖ φυσοῦν νότιοι καὶ ύγροι ἄνεμοι. Τὰ ὅρη ὅμως ἐμποδίζουν τοὺς ἀνέμους αὐτούς νὰ φθάσουν στὰ ἀνατολικὰ διαμερίσματα τῆς χώρας, ὅπου, γιὰ τὸ λόγο αὐτό, τὸ κλίμα εἶναι ψυχρότερο καὶ οἱ θροχές λιγότερες.

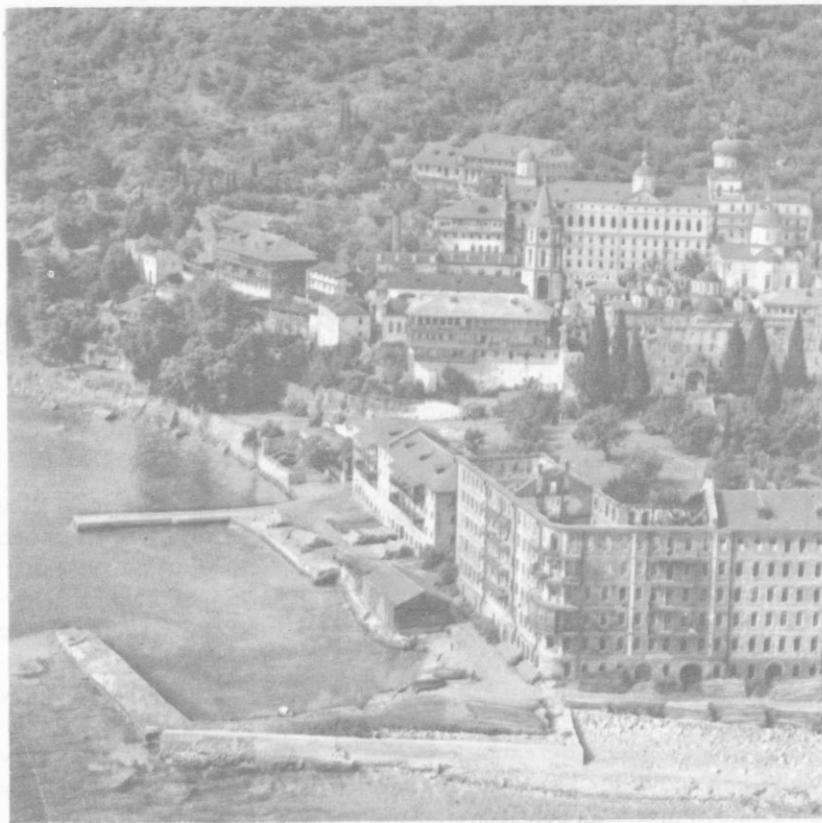
'Αφοῦ λοιπὸν στὴν Πατρίδα μας δὲ θρέχει πολύ, δὲν ὑπάρχει καὶ πλούσια βλάστηση, μεγάλα λιβάδια καὶ δάση. Στὰ νησιὰ καὶ στὰ παράλια φυτρώουν κυρίως θάμνοι καὶ δέντρα, ὅπως ὁ σχίνος, ἡ ἀγριελιά, τὸ πουρνάρι, τὸ πεῦκο καὶ πολλὰ ἀρωματικά φυτά. "Οσο προχωροῦμε κατὰ τὰ ὄρεινά καὶ τὰ βόρεια, συναντοῦμε περισσότερα καὶ μεγαλύτερα φυλλοβόλα καὶ κωνοφόρα δέντρα.

Στή χώρα μας έπισης δὲν ζοῦν μεγάλα ἄγρια ζῶα. Ζοῦν ὅμως πολλὰ εἴδη ἀπό μικρὰ ζῶα καὶ ἴδιως ἐρπετά.

Τί πρέπει νὰ κάνης καὶ τί νὰ σκεφτῆς:

1. Νὰ ίχνογραφήσῃς τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας.
2. Νὰ σκεφτῇς πότε ἡ θέση μιᾶς χώρας ἔχει μεγάλη σημασία.
Γιατί ἡ θέση τῆς Ἑλλάδας εἶναι σπουδαία;
3. Γιατί στὴ Δυτ. Ἑλλάδα βρέχει περισσότερο;
4. Γιατί ἡ Ἑλλάδα δὲν ἔχει μεγάλα ποτάμια;

Μοναστήρι στὸ "Αγιον" Όρος

Ἐλαιώνας Ἀμφισσας

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

1. Ἡ Ἑλλάδα είναι χώρα γεωργική. Στὴν Πατρίδα μας οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἐργαζόμενους είναι σήμερα γεωργοὶ. Αὐτὸ σημαίνει πῶς ἡ Ἑλλάδα είναι ἀκόμα χώρα κυρίως γεωργική.

Κλάδοι τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας τῆς Πατρίδας μας είναι ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ἀλιεία.

Γεωργία. Ἡ Ἑλλάδα είναι χώρα ὄρεινή καὶ σχετικὰ ἄγονη. Δὲν ἔχει δῆλ. ἀπέραντες πεδιάδες γιὰ μεγάλες καλλιέργειες οὔτε ἄφθονα νερὰ γιὰ εὔκολη ἄρδευση. Μπορεῖ ὅμως ν' αὐξήσῃ τὴ γεωργικὴ παραγγὴ ὅταν οἱ γεωργοὶ τῆς είναι σὲ θέση νὰ ἐφαρμόσουν τοὺς σύγχρονους τρόπους καλλιέργειας τῆς Γῆς. Μιὰ τέτοια προσπάθεια ἄρχισε κυρίως μετὰ τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Ἀπὸ τότε χρησιμοποιήθηκαν μηχανήματα γιὰ τὴν καλλιέργεια, ἀποξηράνθηκαν ἐκτάσεις κι ἔγιναν καλλιεργήσιμες, ἔγιναν ἀρδευτικὰ καὶ ἐγγειοθελτιωτικὰ ἔργα. Ἀκόμα, χρησιμοποιήθηκαν λιπάσματα, ἀναπτύχθηκαν νέες καλλιέργειες (ρυζιοῦ, τεύτλων κ.ἄ.) καὶ χρησιμοποιήθηκαν ἐπιστημονικοὶ τρόποι καλλιέργειας τῆς γῆς.

Τὰ σπουδαιότερα γεωργικά προϊόντα τῆς Πατρίδας μας είναι: δημητριακά, καπνός, βαμβάκι, ρύζι, λάδι κι ἐλιές, σταφύλια καὶ κρασί, σταφίδες, λεμόνια, πορτοκάλια, φρούτα, λαχανικά κ.ἄ. Τὰ τελευταῖα χρόνια πολὺ προόδευσε ἡ δεντροκομία, κι ἔτσι μεγάλες ποσότητες ἀπὸ ἐκλεκτὰ φρούτα ἔχαγονται στὸ ἑξατερικό.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλες δυνατότητες γιὰ ν' αὐξηθῇ καὶ σὲ ποσότητα καὶ νὰ θελτιωθῇ σὲ ποιότητα ἡ παραγωγὴ τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Ἔτσι τὰ ἑλληνικὰ προϊόντα θὰ μποροῦν νὰ συναγωνίζωνται τὰ ἔνεα στὶς διεθνεῖς ἀγορές. Γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ τὸ Κράτος καταθάλλει σήμερα μεγάλες προσπάθειες.

Κτηνοτροφία. Ἡ κτηνοτροφία δὲν ἔχει ἀναπτυχθῆ στὴ χώρα μας ἀρκετά. Τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ποὺ παράγονται δὲν ἔπαρκοῦν γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ. Ἔτσι, πολλὰ ἑκατομμύρια δραχμὲς πληρώνονται κάθε χρόνο σὲ συνάλλαγμα, γιὰ νὰ ἀγοραστοῦν ἀπὸ ἔνες ἀγορὲς κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὸ Κράτος παίρνει μέτρα γιὰ ν' αὔξησῃ τὴν κτηνοτροφικὴ μας παραγωγή. Τὸ πρόβλημα ὅμως παρουσιάζει ἀρκετὲς δυσκολίες (λίγα θοσκοτόπια, ἀκατάλληλες ράτσες, τρόποι ἐκμεταλλεύσεως).

Στὴ χώρα μας ἐκτρέφονται κυρίως αἰγοπρόθατα καὶ ἀγελάδες. Ἰδιαίτερα ἔχει ἀναπτυχθῆ τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ πτηνοτροφία.

Ἐπίσης ἀναπτυγμένη είναι στὴν Ἑλλάδα ἡ σηροτροφία γιὰ τὴν παραγωγὴ φυσικοῦ μεταξιοῦ.

Αλιεία. Πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ γιὰ τὴν Πατρίδα μας είναι καὶ ἡ θάλασσα ὅπου ψαρεύονται ἡ ἐκτρέφονται σὲ ίχθυοτροφεῖα διάφορα

Παράσταση ποὺ δείχνει τὴν ἀπασχόληση τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδας κατὰ ἐπαγγέλματα

ΕΛΛΑΣ

ΕΚΤΑΣΙΣ
131.944 χιλ.

ΓΕΩΡΓΟΙ

50%

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
8.768.641

ΕΡΓΑΤΕΣ

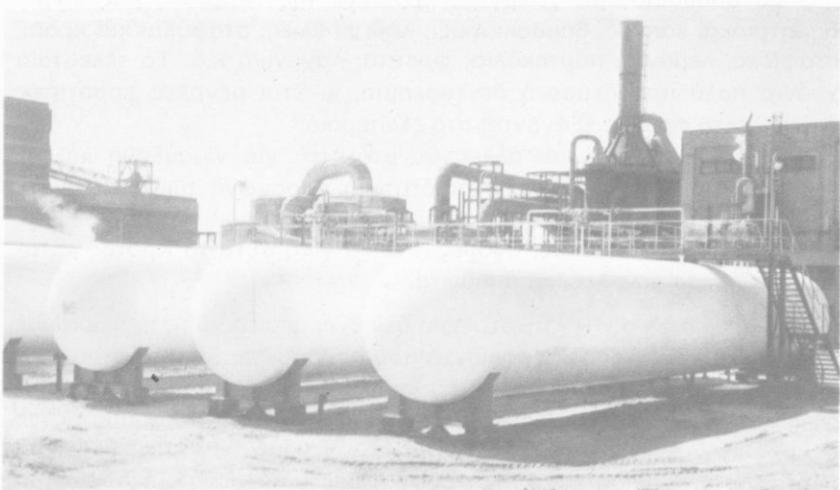
20%

ΠΥΚΝΟΤΗΣ
66 κατ. τετρ. χιλ.

ΛΟΙΠΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

30%

Βιομηχανία χημικῶν προϊόντων στή Θεσσαλία

εῖδη ψαριῶν. Ἡ Ἑλλάδα διαθέτει ἐπίσης ἀλιευτικὸ στόλο ἀπὸ εἰδικὰ ἔξοπλισμένα πλοῖα - ψυγεῖα, τὰ ὅποια ψαρεύουν στὶς ἀνοιχτὲς θάλασσες καὶ μεταφέρουν στὴν Πατρίδα μας κατεψυγμένα ψάρια.

Οἱ Ἑλληνες ψαράδες καὶ κυρίως τῶν Δωδεκανήσων ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὴ σπογγαλιεία, ἡ ὅποια ἀφήνει σημαντικὰ κέρδη.)

2. Ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ γεωργικὴ γίνεται χώρα βιομηχανίκη. Βιομηχανικὴ εἶναι μιὰ χώρα, ὅταν τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ προϊόντα ποὺ παράγει εἶναι βιομηχανικά. Σὲ μιὰ βιομηχανικὴ χώρα οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς ἐργάζονται στὴ βιομηχανία.

Γιὰ νὰ λειτουργήσουν τὰ ἐργοστάσια, χρειάζονται κυρίως **ἐνέργεια** γιὰ νὰ κινηθοῦν, καὶ **πρῶτες ύλες**, τις ὅποιες θὰ ἐπεξεργαστοῦν καὶ θὰ μετατρέψουν σὲ χρήσιμα προϊόντα. Ἔνέργεια παίρνομε ἀπὸ τοὺς γαιάνθρακες, τὸ πετρέλαιο καὶ τὸ ἡλεκτρικὸ ρεῦμα. Τὰ ύλικά, ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴ βαριὰ βιομηχανία, εἶναι κυρίως τὰ μεταλλεύματα. Οἱ γαιάνθρακες, τὸ πετρέλαιο καὶ τὰ μεταλλεύματα εἶναι ὄρυκτά.

Τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἑλλάδας ἔχει πολλὰ εῖδη ὄρυκτῶν. Γενικὰ ὅμως δὲν ἔχει ἐκμεταλλευτῆ ἀρκετὰ τὸν ὄρυκτό της πλοῦτο. Ἔρευνες ὅμως, ποὺ ἔγιναν τελευταῖα στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, ἀπόδειξαν πῶς στὴν περιοχὴ τοῦ Αίγαίου, καὶ ἴδιαίτερα στὴ Θάσο, ὑπάρχουν πλούσια ἀποθέματα πετρελαίου καὶ φυσικῶν ἀερίων. Ὑπολογίζεται ὅτι τὰ πετρέλαια, ποὺ

Έλληνικά προϊόντα

Θεσσαλονίκη. 'Ο χώρος τής Διεθνούς Έκθέσεως

θρέθηκαν μέχρι σήμερα έκει, φτάνουν για νὰ καλύψη ἡ 'Ελλάδα τὶς ἀνάγκες τῆς σὲ ύγρᾳ καύσιμᾳ γιὰ πολλὰ χρόνια! 'Απομένει τώρα ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀντληση καὶ ἡ ἐκμετάλλευσή τους.

"Ἄλλα σπουδαῖα ὀρυκτά, ποὺ ἔχει ἡ 'Ελλάδα, εἰναι: ὁ βωξίτης, ὁ λιγνίτης, ὁ γαληνίτης, ὁ σιδηροπυρίτης, τὰ μεταλλεύματα νικελίου καὶ μαγγανίου, τὰ μάρμαρα, ὁ γύψος, ἡ θηραϊκὴ γῆ κ.ἄ.

Βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας ἦταν νὰ ἔξασφαλιστοῦν πηγὲς ἑνέργειας. Ἐπειδὴ ἡ χώρα μας δὲν εἶχε καύσιμες ύλες (πετρέλαιο, γαιάνθρακες) ίδρυθηκαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ θερμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια σὲ περιοχὲς μὲ λιγνίτη, καὶ ὑδροηλεκτρικὰ ἐργοστάσια, τὰ ὅποια κινοῦνται μὲ τὶς ὑδατοπτώσεις καὶ παράγουν ἡλεκτρικὸ ρεῦμα. Τὰ θερμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια τῆς **Πτολεμαΐδας**, τοῦ **Αλιβερίου** καὶ τῆς **Μεγαλουπόλεως** καὶ τὰ ὑδροηλεκτρικὰ τοῦ **Καστρακίου**, τῶν **Κρεμαστῶν**, τοῦ **Ταυρωποῦ**, τοῦ **Λούρου**, τοῦ **Άγρα** καὶ τοῦ **Λάδωνα** δίνουν ἡλεκτρικὴ ἑνέργεια γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς βιομηχανίας μας καὶ χαρίζουν τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἑηλεκτρισμοῦ σ' ὅλους τοὺς "Ελληνες".

Παράλληλα ίδρυθηκαν μεγάλες βιομηχανίες καὶ ίδρυονται συνεπειραιάς

χῶς νέες, ἔτσι ποὺ ἡ χώρα μας νὰ ὀδηγεῖται μὲ γοργὰ θήματα στὴν ἐκβιομηχάνιση.

Τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ βιομηχανικὰ ἐργοστάσια στὴ χώρα μας εἶναι ἐπεξεργασίας γεωργικῶν προϊόντων, καπνοβιομηχανίας, ἐκκοκιστήρια καὶ κλωστούφαντουργεῖα, ἐργοστάσια λιπασμάτων, ζάχαρης, χαρτοποιίας, χαλυβουργεῖα, διυλιστήρια, μεγάλα ναυπηγεῖα, χρωματουργεῖα, ἐργοστάσια ἑλαστικῶν, πλαστικῶν ύλῶν καὶ ἄλλα. "Ας σημειωθῇ ὅτι στὴν Πατρίδα μας ύπάρχει ἔνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐργοστάσια ἀλουμινίου τοῦ κόσμου, τὸ ἐργοστάσιο ἀλουμίνιου τῶν **Ἀντικύρων**.

Τὰ σπουδαιότερα βιομηχανικὰ κέντρα θρίσκονται σήμερα στὸ λεκανοπέδιο Ἀττικῆς ('Αθήνα - Πειραιά - 'Ελευσίνα), στὴ Θεσσαλονίκη, στὴν Πάτρα καὶ τὸ Βόλο. Ἐπειδὴ στὶς περιοχές, ὅπου ύπάρχουν ἐργοστάσια, ύπάρχει καὶ ζήτηση ἐργασίας, πολλοὶ κάτοικοι τὰ τελευταῖα χρόνια μετακινήθηκαν ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες πρὸς τὰ ἀστικὰ κέντρα καὶ ἔτσι δημιουργήθηκαν ἀρκετὲς μεγαλοπόλεις. 'Η συγκέντρωση ὅμως πολλῶν ἀνθρώπων στὰ ἀστικὰ κέντρα δημιουργεῖ καὶ πολλὰ προβλήματα, ἐνῶ ταυτόχρονα ἡ ἐπαρχία ἐρημώνεται καὶ παραμελεῖται. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ καταβάλλεται προσπάθεια γιὰ τὴν **περιφερειακὴ ἀνάπτυξη**. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ιδρύονται, ἀνάλογα μὲ τὰ προβλήματα τῶν διαφόρων περιοχῶν καὶ τὰ πλεονεκτήματα ποὺ παρουσιάζει ὁ χῶρος τους, βιομηχανικὲς μονάδες καὶ στὴν ἐπαρχία, ὥστε ὅλες οἱ περιοχὲς τῆς Πατρίδας μας νὰ προοδεύουν μὲ τὸν ἴδιο περίπου ρυθμό. "Ετσι, ἄρχισαν νὰ δημιουργοῦνται νέα βιομηχανικὰ καὶ ἀστικὰ κέντρα, ὅπως εἶναι ἡ Λάρισα, οἱ Σέρρες, ἡ Καθάλα, τὰ Γιάννινα, τὸ Ἡράκλειο καὶ ἄλλα.

Ἄρκετὰ ἀνεπτυγμένη εἶναι καὶ ἡ ἐλληνικὴ **βιοτεχνία** ποὺ στηρίζεται στὴ λαϊκὴ τέχνη. Τὰ θαυμάσια προϊόντα της εἶναι διάφορα μικρὰ εἰδῆ καὶ ἔργα τέχνης, ύφαντά, γουναρικά, κοσμήματα, ἐπιτραπέζια σκεύη, ξυλόγλυπτα κλπ.

3. Τὸ ἐμπόριο. Οἱ "Ελληνες ἀνέκαθεν ἀγαποῦσαν τὸ ἐμπόριο καὶ ἤταν καλοὶ ἔμποροι. Σήμερα στὴν Πατρίδα μας τόσο τὸ ἐσωτερικό, δοσο καὶ τὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο παρουσιάζουν ζωηρὴ ἄνθηση καὶ πολλοὶ ἀνθρώποι ἀσχολοῦνται μ' αὐτό.

Τὸ ἐσωτερικὸ ἐμπόριο ἀσχολεῖται μὲ τὴ διακίνηση τῶν προϊόντων καὶ τῶν ἐμπορευμάτων, διακινεῖ τὰ προϊόντα καὶ τὰ ἐμπορεύματα μέσα στὴ χώρα, ἐνῷ τὸ ἐξωτερικὸ ἀσχολεῖται μὲ τὶς εἰσαγωγὲς ξένων προϊόντων καὶ τὶς ἐξαγωγές ἐλληνικῶν προϊόντων στὸ ἐξωτερικό.

‘Η Έλλάδα έχει έμπορικές σχέσεις μ’ όλες τις χώρες του κόσμου. Τὰ σπουδαιότερα προϊόντα, πού ἐξάγει ἡ χώρα μας, είναι: καπνός, λεμόνια, πορτοκάλια, σταφίδες, κρασί, σταφύλια, φρούτα, ἐλιές, σπόγγοι, βωξίτης, μάρμαρα, τσιμέντα κ.ἄ. Εισάγει βιομηχανικά προϊόντα, διάφορα μηχανήματα, αύτοκίνητα, πετρέλαιο, καφέ, ζάχαρη, ξυλεία, κτηνοτροφικά προϊόντα κ.ἄ.

‘Η ἀξία τῶν ἔμπορευμάτων, πού εισάγονται στὴ χώρα μας, είναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἀξία αὐτῶν πού ἐξάγονται. Στόχος τῆς οἰκονομίας μας είναι ν’ αὔξηθοῦν οἱ ἔξαγωγές καὶ νὰ ἐλαττωθοῦν οἱ εἰσαγωγές, ἔτσι πού νὰ μὴ φεύγῃ τὸ συνάλλαγμα τῆς χώρας μας ὅτο ἐξωτερικό.

4. Συγκοινωνία. “Ενα ἀπὸ τὰ βασικότερα προβλήματα, ποὺ ἔπρεπε νὰ λύσῃ ἡ χώρα μας, ἦταν καὶ τὸ πρόβλημα τῶν χερσαίων συγκοινωνιῶν. Χωρὶς καλὴ συγκοινωνία δὲν είναι δυνατὴ ἡ ἀξιοποίηση τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν μιᾶς χώρας καὶ ἡ πρόοδος. Αὐτὸ δῆμος είναι ἔξαιρετικά δύσκολο γιὰ τὴν Πατρίδα μας, γιατὶ τὸ ἔδαφός της είναι ὄρεινδ καὶ πετρῶδες καὶ γι’ αὐτὸ ἡ κατασκευὴ δρόμων δύσκολη καὶ πολυδάπανη. Ἀντίθετα, ἀνάμεσα στὰ παράλια καὶ τὰ νησιά μας ἡ θαλάσσια συγκοινωνία είναι εὔκολη.

Στὰ τελευταῖα εἰκοσι πέντε χρόνια, ἡ ὁδικὴ συγκοινωνία ἀναπτύχθηκε τόσο, ποὺ σήμερα καὶ τὰ πιὸ ἀπομακρυσμένα χωριὰ συνδέονται μὲν αὐτοκινητόδρομους.

Μὲ τὴν κατασκευὴ μεγάλων ἔθνικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν δρόμων τὰ ἀστικὰ καὶ τὰ βιομηχανικὰ κέντρα συνδέονται μὲ δῆλα τὰ διαμερίσματα τῆς χώρας μας καὶ μὲ τὸ ἐξωτερικό. Προγραμματίζονται καὶ κατασκευάζονται νέοι δρόμοι, ποὺ θὰ συμπληρώσουν τὸ ὁδικὸ δίκτυο τῆς χώρας. Αὐτὸ συμπληρώνεται σήμερα καὶ μὲ τὸ ἐλληνικὸ σιδηροδρομικὸ δίκτυο.

Ἐνδιαφέρουσα ἀνάπτυξη παρουσιάζουν οἱ θαλάσσιες συγκοινωνίες. Μικρὰ καὶ μεγάλα ἐπιβατικὰ πλοῖα συνδέουν τὰ πολυάριθμα νησιά καὶ τὰ λιμάνια τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδας. Εἰδικὰ πλοῖα (φέρρυ-μπώτ) ἐκτελοῦν πυκνὰ δρομολόγια στοὺς πορθμοὺς τῆς χώρας καὶ ἄλλα τὴ συνδέουν μὲ τὴν Ἰταλία, ἐνῶ ἀρκετὰ ύπερωκεάνια μεταφέρουν ἐπιβάτες στὶς ἄλλες ἡπείρους. Τὰ μεγαλύτερα λιμάνια τῆς Ἑλλάδας είναι τοῦ Πειραιᾶ (τὸ μεγαλύτερο τῆς Ἀν. Μεσογείου), τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Πατρῶν, τοῦ Βόλου, τοῦ Ἡρακλείου καὶ ἄλλα.

‘Αεροπλάνα τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας συνδέουν ἐπίσης τὴν Ἀθήνα μὲ τὶς κυριότερες πόλεις τῆς Ἑλλάδας. “Ἄλλες ἀεροπορικὲς

Τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ

γραμμέδες συνδέουν ἐπίσης τὴν χώρα μας μὲ πολλές χῶρες ὅλων τῶν ἡπείρων.

5. Ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλίᾳ ἔχει τὴν τρίτη θέση στὸν κόσμο.

Οἱ "Ἐλληνες εἰναι ἔνας ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια ἡ ζωὴ τους ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὴν θάλασσα καὶ συνδέθηκε στενά μ' αὐτῇ. Στὶς θάλασσες οἱ "Ἐλληνες δοκίμασαν τὴν τύχη τους κι ἔγιναν τολμηροὶ καὶ ἄξιοι ναυτικοί, ὥστε γιὰ πολλοὺς αἰῶνες νὰ κυριαρχήσουν στὴ Μεσόγειο.

Σήμερα ἡ ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλίᾳ εἰναι ἀπὸ τὶς πρῶτες στὸν κόσμο. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα μὲ ἑλληνικὴ σημαία τὴν 1η Ἰανουαρίου 1973 ἔφταναν τὰ 2.810, μὲ συνολικὴ χωρητικότητα 20 ἑκατομμύρια κόρους περίπου. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτά, ἔνας μεγάλος ἀκόμα ἀριθμὸς ἑλληνικῶν πλοίων εἰναι μὲ ἔνη σημαία.

Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα σχίζουν ὅλες τὶς θάλασσες τοῦ κόσμου μεταφέροντας ἐμπορεύματα καὶ ἡ ἑλληνικὴ σημαία διαλαλεῖ στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὸ σφρίγος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Περισσότεροι από 100.000 "Ελληνες έργαζονται στήν έλληνική ναυτιλία και τὸ συνάλλαγμα, ποὺ ἔρχεται στὴ χώρα μας ἀπ' αὐτή, εἰναι πολλὰ ἑκατομμύρια δολλάρια. Ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία εἰναι μιὰ ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες πηγὲς πλούτου γιὰ τοὺς "Ελληνες καὶ τὸ καύχημα τῆς Ἑλλάδας.

6. 'Ο τουρισμός. Χιλιάδες ἄνθρωποι ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο τὴ χώρα μας, γιὰ νὰ χαροῦν τὶς φυσικὲς ὁμορφιές της, καὶ νὰ θαυμάσουν τὰ ιστορικὰ μνημεῖα τῆς πατρίδας μας.

Οἱ ἐπισκέπτες αὐτοὶ δημιουργοῦν στήν Πατρίδα μας ζωηρὴ τουριστικὴ κίνηση, ποὺ συνεχῶς μεγαλώνει. Στήν ἀνάπτυξη τοῦ τουρισμοῦ βοήθησαν πολὺ ἡ κατασκευὴ δρόμων, ἡ ἀνέγερση τουριστικῶν ξενοδοχείων, καὶ γενικὰ ἡ ἀξιοποίηση τῶν τουριστικῶν χώρων καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀκρογιαλιῶν.

'Ο τουρισμὸς ἔχει μεγάλες δυνατότητες ν' ἀναπτυχθῇ στήν Πατρίδα μας, ὥστε στὸ μέλλον νὰ γίνῃ μιὰ ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες πηγὲς πλούτου καὶ προόδου.

1. Νὰ μάθης καλὰ τὶ σημαίνουν οἱ ἔννοιες:

α. γεωργία - γεωργικὴ χώρα, βιομηχανία - βιομηχανικὴ χώρα, πηγὲς ἐνέργειας, πρῶτες ύλες, ἐμπόριο, εἰσαγωγὲς - ἔξαγωγές, συγκοινωνιακὸ δίκτυο, ναυτιλία, τουρισμός, συνάλλαγμα.

2. Θὰ καταλάβῃς καλύτερα ὅσα ἔμαθες, ἀν σκεφτῆς καὶ ἀπαντήσης στὰ ἔξῆς:

α. 'Ο ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ βελτιώσῃ τὴ γῆ, ὥστε νὰ γίνη παραγωγικότερη. Γίνεται αὐτὸ στήν πατρίδα μας καὶ πῶς:

β. Νὰ ἔξηγήσῃς γιατὶ ὑπάρχουν θερμοήλεκτρικὰ ἔργοστάσια στὸ Ἀλιβέρι, τὴν Πτολεμαΐδα, τὴ Μεγαλόπολη, ὑδροηλεκτρικὰ στὸν Ἀχελῶν κλπ., ἀλουμινίου στὰ Ἀντίκυρα, ζάχαρης στὴ Θεσσαλία κλπ.

γ. Ποιές μεγάλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας συνδέονται μὲ σιδηροδρομικὸ δίκτυο.

δ. Ποιοὶ πορθμοὶ καὶ ποιές διώρυγες διευκολύνουν τὴ συγκοινωνία στήν Πατρίδα μας.

ε. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικὰ κέντρα τῆς Ἑλλάδας καὶ γιατί.

στ. Γιατὶ ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία ὠφελεῖ ὅλους τοὺς "Ελληνες.

1. Κάτοικοι. Στήν 'Ελλάδα κατοικοῦν άπό τούς άρχαιότατους χρόνους (2000 π.Χ.) οι "Ελληνες. 'Ο σημερινὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας είναι 8.768.641 κάτοικοι (ἀπογραφὴ 1971), καὶ ἡ πυκνότητα 66 κάτοικοι στὸ τετραγωνικὸ χιλ. Οι "Ελληνες μιλοῦν τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, είναι χριστιανοὶ ὁρθόδοξοι κι ἔχουν ἀδιάρρηκτη ἑθνικὴ ἐνότητα καὶ τὰ ἴδια ἥθη καὶ ἔθιμα.

Οι "Ελληνες, ποὺ μένουν στήν 'Ελλάδα εἰναι ὄργανωμένοι στὸ ἐλεύθερο ἑλληνικὸ κράτος. "Εξω ἀπὸ τὴν 'Ελλάδα, στὴν Κύπρο, τὴν Τουρκία, τὴ Β. "Ηπειρο καὶ σ' ἄλλες χῶρες τοῦ κόσμου, ζοῦν 2,5 ἑκατ. περίπου "Ελληνες. Οι "Ελληνες αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὸν ἀλύτρωτο καὶ ἀπόδημο ἑλληνισμό.

2. Διοίκηση. 'Ο βασικὸς νόμος, ποὺ ὅριζει πῶς διοικεῖται τὸ ἑλληνικὸ κράτος, εἰναι τὸ Σύνταγμα. Σύμφωνα μὲ τὸ ἑλληνικὸ Σύνταγμα τὸ πολίτευμα τῆς 'Ελλάδας εἰναι Κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία. Πρωτεύουσα εἰναι ἡ Ἀθήνα. Στήν Ἀθήνα ἔχουν τὴν ἔδρα τους ὁ Πρόεδρος Δημοκρατίας καὶ ἡ Κυβέρνηση καὶ ἡ Βουλὴ. 'Η Κυβέρνηση καὶ μὲ τὶς κεντρικές καὶ περιφερειακές ύπηρεσίες διοικεῖ τὴ χώρα.

Γιὰ νὰ διοικῆται καλύτερα ἡ χώρα, διαιρεῖται σὲ νομοὺς καὶ οἱ νομοὶ σὲ δήμους καὶ κοινοτήτες. 'Η διοικητικὴ αὐτὴ διαιρεση ἔχει προτείνει τὴ διοικητικὴ ἀποκέντρωση. 'Η διοικητικὴ ἀποκέντρωση ἔχει γιὰ σκοπὸ νὰ λύνῃ ἐπὶ τόπου τὰ διάφορα προβλήματα τῶν περιφερειῶν καὶ νὰ φέρνῃ τὸ κράτος πιὸ κοντὰ στοὺς πολίτες. Οἱ ἐνέργειες τῶν περιφερειακῶν ύπηρεσιῶν συντονίζονται ἀπὸ τὸ κέντρο, δηλ. ἀπὸ τὶς κεντρικές ύπηρεσίες τῆς πρωτεύουσας.

3. Ἀστικὰ κέντρα. 'Η ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας στήν ἐποχὴ μας καὶ ἡ μηχανοκαλλιέργεια ἔχουν σὰν ἀποτέλεσμα ὁ πληθυσμὸς σ' ὅλες τὶς χῶρες τῆς Γῆς νὰ συγκεντρώνεται σὲ μεγάλα ἀστικὰ κέντρα (μεγαλοπόλεις). Τὰ ἀστικὰ κέντρα δημιουργοῦνται σὲ περιοχές, ὅπου είναι ἀναπτυγμένη ἡ βιομηχανία, γιατὶ ἐκεῖ βρίσκουν οἱ ἄνθρωποι ἐργασία. 'Σ' αὐτὸ συντελεῖ ἀκόμη καὶ ἡ ἀστυφιλία, γιατὶ πολλοὶ κάτοικοι τῶν χωριῶν πιστεύουν πῶς ἡ ζωὴ στὶς πόλεις εἰναι περισσότερο ἄνετη κι εὐχάριστη.

'Η ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας καὶ ἡ ἀστυφιλία εἰναι οἱ λόγοι, γιὰ τοὺς ὁποίους στὰ τελευταῖα εἴκοσι πέντε χρόνια πολλοὶ κάτοικοι τῶν

έπαρχιων μετακινήθηκαν άπό τα χωριά στίς πόλεις κι ἔτσι δημιουργήθηκαν μεγάλα άστικά κέντρα.

Τὰ μεγαλύτερα άστικά κέντρα τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἡ Ἀθήνα, κι ὁ Πειραιάς (2.540.000 κ.). καθώς καὶ ἡ Θεσσαλονίκη (557.000 κ.). Στίς πόλεις αὐτές κατοικεῖ σήμερα περισσότερο ἀπὸ τὸ 1/3 τοῦ πλήθυσμοῦ ὅλης τῆς χώρας.

Ἡ Ἀθήνα εἶναι μία ἀπὸ τὶς ὥραιότερες πόλεις τῆς Εύρωπης. Ἐκατομμύρια ξένοι τὴν ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὰ πολυάριθμα μνημεῖα τῆς καὶ νὰ χαροῦν τὸ γαλανὸ ἀττικὸ οὔρανό.

Ἄλλες σπουδαῖες πόλεις εἶναι: Ἡ Πάτρα (112.000), ὁ Βόλος (88.000), τὸ Ἡράκλειο (85.000), ἡ Λάρισα (73.000), ἡ Καθάλα (47.000), οἱ Σέρρες (41.000), τὰ Γιάννινα (40.000) καὶ ἄλλες.

Ἐρώτηση:

Ποιὰ προβλήματα δημιουργεῖ ἡ συγκέντρωση πολλῶν κατοίκων στὰ μεγάλα άστικά κέντρα;

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

1. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ κοιτίδα τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

“Οταν ἄλλοι λαοὶ τῆς Εύρωπης βρίσκονταν σὲ πρωτόγονη κατάσταση, στὴν Ἑλλάδα ἀνθοῦσε ὁ σπουδαιότερος πολιτισμὸς τοῦ κόσμου, ὁ ἀρχαῖος κλασσικὸς πολιτισμός. Οἱ Ἑλληνες πρῶτοι, μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὰ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ δημιουργήματά τους, δίδαξαν στὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν ἑλευθερία καὶ τὴ δημοκρατία. Οἱ μεγαλύτεροι ποιητές, φιλόσοφοι, τραγικοί, καλλιτέχνες καὶ μεγάλοι ἄντρες τῆς Ἱστορίας εἶναι Ἑλληνες. Οἱ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ ναοὶ καὶ τὰ ἀγάλματα εἰναι ἄφθαστα σὲ συμμετρία κι ὁμορφιά. Ἡ ιδέα τοῦ γνήσιου ἀθλητισμοῦ εἶναι ἑλληνικὴ (δύλυμπιακοὶ ἀγῶνες).

‘Ο Μ. Ἀλέξανδρος μετέδωσε τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ καὶ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα στοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς.

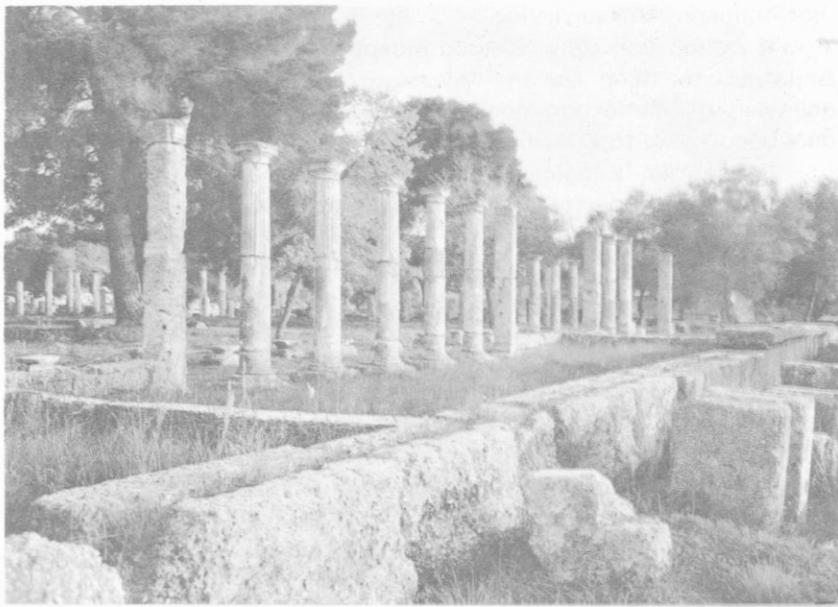
Μὲ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα διαδόθηκε ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία. Οἱ Ρωμαῖοι ἀργότερα δέχτηκαν τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ κι ἔτσι δημιουργήθηκε ὁ ἑλληνορρωμαϊκὸς πολιτισμός, ποὺ ἔγινε ἡ βάση τοῦ εύρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ ἑλληνισμὸς συνέχισε τὴν πολιτιστικὴ ἐπίδραση στοὺς ἄλλους λαούς καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ Βυζαντίου, τὸ ὅποιο, μὲ τὴν ἀντίστασή του στὶς ἐπιδρομὲς τῶν Βαρβάρων, ἔγινε τὸ προπύργιο τῆς Εύρωπης.

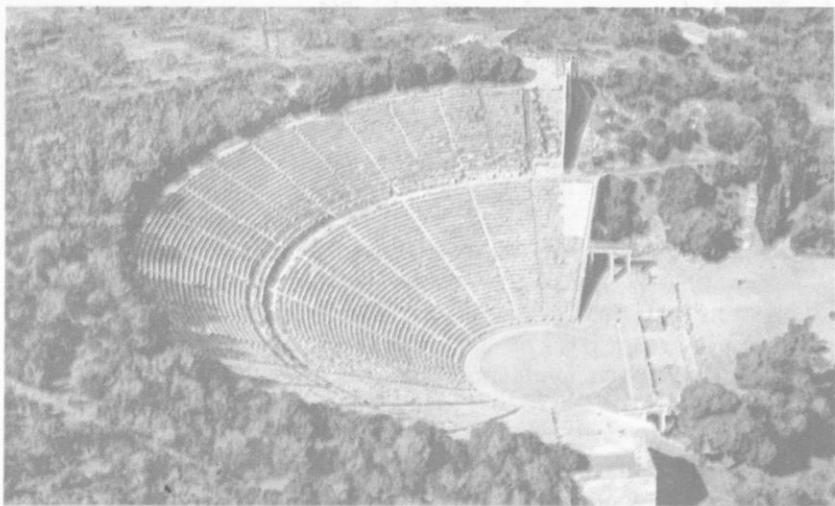
Στίς άξεις τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ‘Ἐλληνισμοῦ στὰ Γράμματα καὶ στὶς Τέχνες στηρίχηκαν οἱ λαοὶ τῆς Εύρωπης καὶ δημιούργησαν τὸ νεώτερο δυτικὸ πολιτισμό. ‘Ο εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς μὲ τὴ σειρά του ἐπηρέασε ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Γῆς. ‘Η Ἑλλάδα λοιπὸν ἔχει προσφέρει στὴν ἀνθρωπότητα τόσα, ὅσα καμιὰ ἄλλη χώρα τῆς Γῆς.

Καὶ στὴ νεώτερη ἱστορίᾳ οἱ “Ἐλληνες συνέχισαν τοὺς ἀγῶνες γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ίδανικὰ καὶ τὴν πολιτιστικὴν πρόοδο. ‘Η ἀντίσταση τῶν Ἐλλήνων στὸ β’ παγκόσμιο πόλεμο κατὰ τοῦ φασισμοῦ καὶ τοῦ ναζισμοῦ κατέπληξε τὸν κόσμο κι ἔδειξε σ’ ὅλους πώς οἱ “Ἐλληνες εἰναι ἄξιοι συνεχιστὲς τοῦ μεγαλείου τῶν προγόνων τους. ‘Άλλα καὶ πολλοὶ “Ἐλληνες διαπρέπουν σήμερα στὶς Ἐπιστῆμες, τὰ Γράμματα καὶ τὶς Τέχνες τόσο στὴν Ἑλλάδα, ὅσο καὶ στὸ ἔξωτερικό.

2. ’Εκπαίδευση - Πνευματικὰ ίδρυματα. Χωρὶς μόρφωση δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ οὔτε πολιτιστικὴ πρόοδος οὔτε οἰκονομική. ‘Η μόρφωση δίνεται συστηματικὰ μὲ τὴν ἐκπαίδευση ποὺ ἔχει σκοπὸ

‘Ολυμπία

Θέατρο Έπιδαύρου

ν' ἀναπτύξῃ τὶς πνευματικὲς δυνάμεις καὶ νὰ καλλιεργήσῃ ἐσωτερικὰ τὸ ἄτομο, γιὰ νὰ τὸ καταστῆσῃ ἄξιο καὶ παραγωγικὸ μέλος μιᾶς δημοκρατικῆς κοινωνίας.

'Η ἑκπαίδευση στὴν 'Ελλάδα διακρίνεται σὲ τρεῖς βαθμίδες. Τὴν Δημοτική, τὴν Μέση καὶ τὴν 'Ανωτάτη 'Ἐκπαίδευση. Καὶ στὶς τρεῖς βαθμίδες ἡ ἑκπαίδευση παρέχεται δωρεάν, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ σπουδάσουν ὅλα τὰ ἑλληνόπουλα.

'Η Δημοτικὴ 'Ἐκπαίδευση εἶναι ύποχρεωτικὴ γιὰ ὅλους. Στὴ Μέση 'Ἐκπαίδευση ἀνήκουν τὰ Γυμνάσια, οἱ 'Εμπορικὲς Σχολές, τὰ Ναυτικὰ Γυμνάσια καὶ ἄλλα.

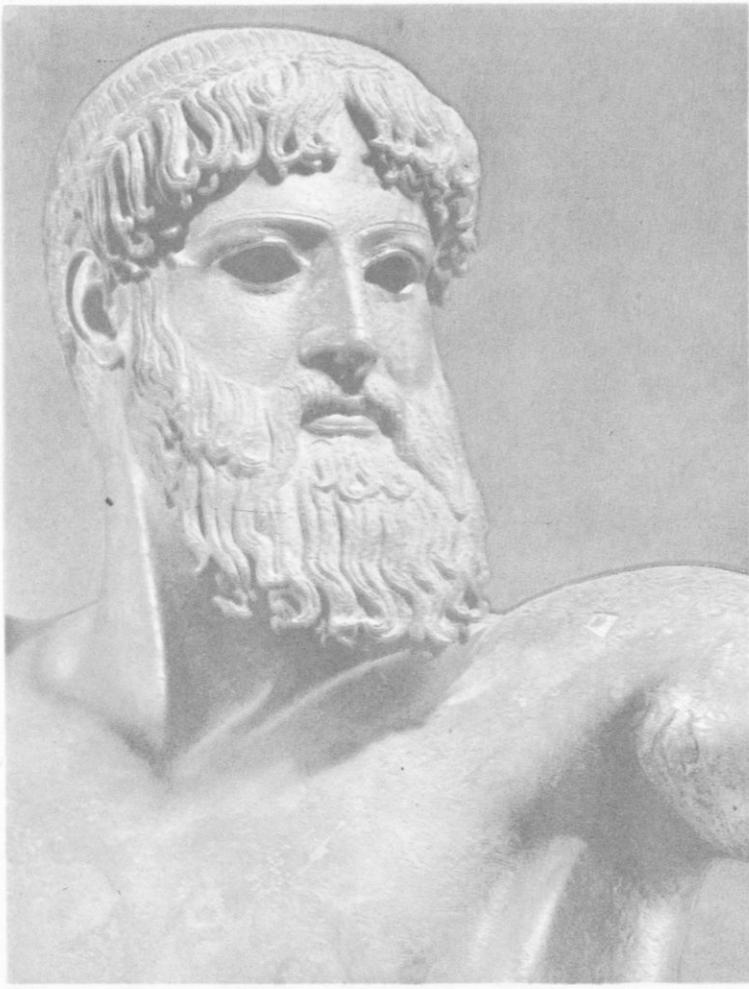
Στὴν ἀνώτερη ἑκπαίδευση ἀνήκουν οἱ Παιδαγωγικὲς 'Ακαδημίες, οἱ ἀνώτερες 'Ἐπαγγελματικὲς καὶ τεχνικὲς σχολές κ.ἄ.

Στὴν 'Ανωτάτη 'Ἐκπαίδευση ἀνήκουν τὰ Πανεπιστήμια, τὸ Πολυτεχνεῖο καὶ ἄλλες ἀνώτατες σχολές. Τὰ Πανεπιστήμια στὴν πατρίδα μας εἶναι τέσσερα. Τὸ Πανεπιστήμιο **'Αθηνῶν**, τῆς **Θεσσαλονίκης**, τῶν **'Ιωαννίνων** καὶ τῆς **Πάτρας**.

'Ανώτατο πνευματικὸ ἔδρυμα τῆς χώρας εἶναι ἡ **'Ακαδημία 'Αθηνῶν**. Στὴν **'Ακαδημία 'Αθηνῶν** ἐκλέγονται μέλη ἀξιόλογοι ἐκπρόσωποι τῶν **'Επιστημῶν**, τῶν **Γραμμάτων** καὶ τῶν **Καλῶν Τεχνῶν**. 'Η **'Ακαδημία** σκοπὸ ἔχει νὰ δοηθῇ στὴν ἀνάπτυξη τῶν **ἐπιστημῶν** καὶ τὴν καλλιέργεια τῶν **Γραμμάτων** καὶ τῶν **Καλῶν Τεχνῶν**.

3. Τὰ Γράμματα καὶ οἱ Καλὲς Τέχνες. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ μητέρα τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Οἱ "Ελληνες, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὁμήρου μέχρι σήμερα, καλλιέργησαν τὰ Γράμματα, τὶς Ἐπιστῆμες καὶ τὶς Καλὲς Τέχνες. Ἡ ποίηση, τὸ θέατρο, ἡ φιλοσοφία, ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἔφτασαν στὴν κλασικὴ Ἑλλάδα σὲ τέτοια ἀκμή, ποὺ ὅμοιά της δὲ γνώρισε ώς τώρα ἡ ἀνθρωπότητα. Ἡ ποίηση, τὸ θέατρο καὶ τὰ συγγράμματα φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων Κνωσὸς

Ποσειδώνας

Έλλήνων άποτέλεσαν άπό τότε τῇ θάσῃ γιὰ κάθε πρόοδο. Οἱ ἀρχαῖοι ναοί, ιδίως ὁ Παρθενώνας, καὶ τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα ἔξακολουθοῦν ἀκόμα ν' ἀποτελοῦν ἀθάνατα πρότυπα γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία.

Ἡ ἀνάπτυξη αὐτὴ συνεχίστηκε γι' ἀρκετοὺς αἰῶνες καὶ σ' ὅλες τις ἐποχές τῆς ἑλληνικῆς ιστορίας ύπαρχουν ἑλληνικὰ ἀριστουργήματα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης.

Τὰ Γράμματα καὶ οἱ Καλὲς Τέχνες ἀνθοῦν καὶ σήμερα στὴ χώρα μας. Πολλοὶ Ἐλληνες ποιητές, ἐπιστήμονες καὶ καλλιτέχνες τιμοῦν τὸ ἑλληνικὸ δόνομα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἑξατερικὸ (Σολωμός, Παλαμᾶς, Καθάφης, Καζαντζάκης, Σεφέρης, κ.ἄ.).

Τὰ πνευματικὰ κέντρα τῆς πατρίδας μας εἶναι ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Θεσσαλονίκη. Μὲ τὴν ἴδρυση νέων Πανεπιστημίων δημιουργοῦνται καὶ ἄλλα, ὅπως ἡ Πάτρα καὶ τὰ Γιάννινα.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδας εἶναι δημοκρατία;
2. Τί εἶναι ἡ διοικητικὴ ἀποκέντρωση, τί σκοπὸ ἔχει καὶ πῶς πραγματοποιεῖται στὴ χώρα μας;
3. Γιατί δημιουργήθηκαν τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ στὴν
4. Πατρίδα μας μεγάλα ἀστικὰ κέντρα;
5. Ό οὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι ἑλληνοκεντρικός. Γιατί;

ΑΛΥΤΡΩΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

’Απὸ τὴν ἱστορία γνωρίζομε πώς, ὅταν, μετὰ τὴ μεγάλη ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἡ Ἑλλάδα ἔγινε ἐλεύθερο κράτος, δὲν εἶχαν ἀπελευθερωθῆ ἀκόμη ὅλες οἱ ἑλληνικές χῶρες. Χρειάστηκαν γι’ αὐτὸ σκληροὶ καὶ μακροχρόνιοι ἄγωνες.

Δυστυχῶς μέχρι σήμερα δὲν ἔχουν ἐνωθῆ μὲ τὴν Ἑλλάδα δυὸ μεγάλα τμῆματα αὐτῆς ἡ Κύπρος κι ἡ Βόρειος Ἡπειρος. Ἡ Κύπρος εἶναι ἀνεξάρτητο κράτος καὶ σ’ αὐτὴ ζοῦν 420.000 περίπου Ἑλληνες. Τὸν ’Ιούλιο τοῦ 1974 Τουρκικὰ στρατεύματα εἰσέθαλαν αὐθαίρετα στὸ νησὶ καὶ κατέλαβαν τὸ βόρειο τμῆμα του μὲ σκοπὸ τὴ διχοτόμηση. ’Εξ αἰτίας τῆς εἰσβολῆς αὐτῆς ἐδεινοπάθησε σκληρὰ ὁ Κυπριακὸς Ἑλληνισμὸς ἀπὸ λεηλασίες, βιοπραγίες καὶ ἄλλες βαρβαρότητες. Διακοσίες χιλιάδες περίπου κάτοικοι ἔγιναν πρόσφυγες. Ἡ Β. Ἡπειρος ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀκόμη ὑπόδουλωμένη στὴν Ἀλβανία καὶ σ’ αὐτὴ ζοῦν πολλὲς χιλιάδες Ἑλληνες. Μολονότι τρεῖς φορὲς ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὸ νικηφόρο Ἑλληνικὸ στρατὸ (1913-1941) ὅμως δόθηκε ἀπὸ τὶς μεγάλες δυνάμεις στὴν Ἀλβανία. Ωστόσο ἀρκετὲς πόλεις ὅπως ἡ Κορυτσά, τὸ Ἀργυρόκαστρο, ἡ Χειμάρρα κ.ἄ. εἶναι ἑλληνικές.

ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

‘Από την Ιστορία γνωρίζουμε για τις άποικιες των Έλλήνων στήν άρχαια έποχή και για τις έλληνικές κοινότητες του έξωτερικού στούς νεώτερους χρόνους.

Ανέκαθεν οι “Ελληνες μετανάστευσαν σε ξένες χώρες, όπου έδειχαν μεγάλη δραστηριότητα και προόδευσαν, όπως π.χ. οι μεγάλοι έθνικοι μας εύεργέτες. Από τις σπουδαιότερες αιτίες της άποδημίας ήταν πρώτα το γεγονός, ότι ή χώρα μας δὲν ήταν πλούσια, και οι “Ελληνες μὲ τὸ ἀνήσυχο ἐπιχειρηματικό τους πνεῦμα ἀναζήτησαν σε ἄλλες χώρες καλύτερη τύχη.

Οι “Ελληνες, ποὺ εἶναι ἐγκατεστημένοι μόνιμα στὸ ἔξωτερικό, εἶναι περισσότεροι ἀπὸ δύο ἑκατομμύρια καὶ ἀποτελοῦν τὸν ἀλύτρωτο ἀπόδημο ἐλληνισμό. Οι περισσότεροι εἶναι ἐγκαταστημένοι στὶς Η.Π. τῆς Ἀμερικῆς, στὸν Καναδά, στὴν Αὐστραλία καὶ σ’ ἄλλες χώρες. Ἐκτὸς ἀπ’ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἐγκατασταθῆ μόνιμα στὸ ἔξωτερικό, ὑπάρχουν ἄλλοι ποὺ ἐργάζονται σὲ ξένες χώρες, Ιδιαίτερα στὴ Δ. Εύρωπη καὶ κυρίως στὴ Δ. Γερμανία (300.000 “Ελληνες).

Οι “Ελληνες τοῦ ἔξωτερικοῦ εἶναι ὀργανωμένοι σὲ κοινότητες, διατηροῦν ἐλληνικὰ σχολεῖα κι ἑκκλησίες, τὰ ἐλληνικὰ ἡθη καὶ ἔθιμα καὶ ἐπισκέπτονται συχνὰ τὴν πατρίδα τους. Πολλοὶ ἀπόδημοι “Ελληνες κατέχουν σπουδαίες θέσεις στὶς χώρες ποὺ ζοῦν καὶ τιμοῦν τὸ ἐλληνικὸ δόνομα.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ

‘Η πλεονεκτικὴ γεωγραφικὴ θέση τῆς ‘Ελλάδας τῆς ἐπιτρέπει νὰ ἐπικοινωνῇ εύκολα μὲ τὶς χώρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, τῆς Β. Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ν. Εύρωπης. ‘Η ‘Ελλάδα ἀνήκει στὸ χῶρο τῆς Μεσογείου. ‘Ἐπομένως τὰ συμφέροντα τῆς ‘Ελλάδας βρίσκονται στὶς χώρες αὐτές, μὲ τὶς ὁποῖες διατηρεῖ στενὲς σχέσεις. Οἰκονομικές, ἐμπορικές, πολιτιστικές, καὶ ἀμυντικές.

“Ολα τὰ κράτη εἶναι ύποχρεωμένα, ἃν θέλουν νὰ προοδεύσουν, νὰ διατηροῦν σχέσεις ὅχι μόνο μὲ τοὺς γειτονικούς τους λαούς, ἀλλὰ μ’ ὅλους τοὺς λαούς τῆς Γῆς. Σ’ αὐτὸ δὲν ύστερει ἡ χώρα μας. Διατηρεῖ διπλωματικές, ἐμπορικές καὶ μορφωτικές σχέσεις μ’ ὅλα τὰ κράτη τῆς Γῆς, περισσότερο ὅμως μὲ τὰ κράτη τῆς Εύρωπης, γιατὶ ἀνήκει στὸν Ἱδιο χῶρο μ’ αὐτά.

Γιὰ νὰ διατηρεῖται ἡ εἰρήνη στὸν κόσμο καὶ γιὰ νὰ ὑπάρχῃ πρόοδος, οἱ λαοὶ πρέπει νὰ συνεργάζωνται καὶ νὰ ἀλληλοθηθοῦνται.

Για τὸ σκοπὸ αὐτὸ Ἰδρυσαν διάφορες ὄργανώσεις, στὶς ὁποῖες συμμετέχει καὶ ἡ Ἑλλάδα.

Ἡ Ἑλλάδα συμμετέχει:

1. Στὸν Ὀργανισμὸ Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Ὁ Ο.Η.Ε. ἰδρύθηκε τὸ 1945 κι ἔχει γιὰ σκοπὸ τὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης σ' ὅλο τὸ κόσμο. Σ' αὐτὸν ἀνήκουν ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη τῆς Γῆς.

2. Στὴν Παγκόσμια Ὀργάνωση Υγείας. Ἡ ὄργανωση αὐτὴ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Ο.Η.Ε. κι ἔχει γιὰ σκοπὸ τὴν προαγωγὴ καὶ διατήρηση τῆς ύγείας σ' ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Γῆς.

3. Στὴν Ἐκπαιδευτικὴ καὶ Ἐπιστημονικὴ Ὀργάνωση «ΟΥΝΕΣΚΟ». Ἡ ΟΥΝΕΣΚΟ εἶναι ὄργανωση τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ ἔχει γιὰ σκοπὸ νὰ μεταδοθοῦν τὰ φῶτα τῆς παιδείας σ' ὅλους τοὺς λαούς.

4. Στὸ N.A.T.O. Τὸ NATO εἶναι ἀμυντικὴ συμμαχία, στὴν ὁποίᾳ συμμετέχουν οἱ Η.Π.Α., ὁ Καναδᾶς, ἡ Τούρκια καὶ τὰ περισσότερα κράτη τῆς Δυτ. Εύρωπης.

5. Στὴν Εύρωπαικὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.).

Ἡ Ε.Ο.Κ. εἶναι οἰκονομικὴ ἔνωση τῶν περισσοτέρων κρατῶν τῆς Δυτ. Εύρωπης κι ἔχει γιὰ σκοπὸ τὴν οἰκονομικὴ συνεργασία τῶν κρατῶν αὐτῶν.

6. Στὸ Συμβούλιο τῆς Εύρωπης. Ποὺ ἔχει σκοπὸ τὴν πολιτικὴ ἔνωση τῶν Κρατῶν τῆς Εύρωπης.

΄Ασκήσεις

1. Τί πρέπει νὰ ξέρουμε γιὰ νὰ δείξουμε:

- α. ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἔχει σπουδαία γεωγραφικὴ θέση,
- β. ὅτι τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδας εἶναι μεσογειακό,
- γ. ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι χώρα γεωργική,
- δ. ὅτι ἡ θάλασσα εἶναι γιὰ τὴ χώρα μας σπουδαία πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ καὶ
- ε. ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι τουριστικὴ χώρα.

2. Γιατί συμφέρει σὲ μιὰ χώρα νὰ ἔχῃ φιλικές σχέσεις μὲ τὰ ἄλλα κράτη καὶ νὰ ἀνήκη σὲ διεθνεῖς ὄργανώσεις;

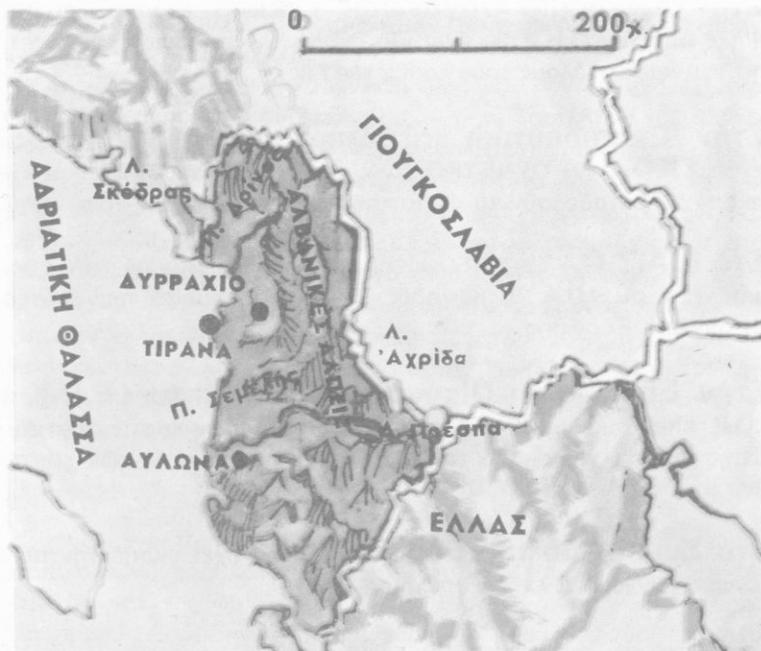

2. Η ΑΛΒΑΝΙΑ

"Εκταση: 29.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 2.080.000 κ.

ΑΛΒΑΝΙΑ

Παρατήρηση στὸ χάρτη

1. 'Η 'Αλβανία βρίσκεται στή Βαλκανική χερσόνησο. Συνορεύει με τήν 'Ελλάδα και τή Γιουγκοσλαβία και βρέχεται άπό τήν 'Αδριατική θάλασσα.
2. 'Ανάμεσα στήν 'Αλβανία και στήν 'Ιταλική χερσόνησο σχηματίζεται τό στενό τοῦ 'Οτράντο. Μέ τό στενό τοῦ 'Οτράντο ή 'Αδριατική θάλασσα ἔχει ἔξοδο στή Μεσόγειο.
3. 'Η 'Αλβανία είναι μικρή και όρεινή χώρα.

1. Οι Ἀλβανοὶ εἶναι γείτονές μας. Στὰ βορειοδυτικά τῆς χώρας μας καὶ πέρα ἀπὸ τὴν "Ηπειρο ἀπλώνεται ἡ Ἀλβανία. Ἡ Ἀλβανία ἔχει ἑκτασην μόνο 29.000 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 2.080.000 κατοίκους.

'Ελεύθερο κράτος ἔγιναν οἱ Ἀλβανοὶ τὸ 1913, ἀφοῦ ἀπελευθερώθηκαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Μὲ τὴν υποστήριξη ὅμως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων κράτησαν καὶ τὴν ἐλληνικὴν Β. "Ηπειρο.

Τὸ 1939 τὴν Ἀλβανία τὴν κατέλαβαν οἱ Ἰταλοὶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ τὸ 1940 ἐπετέθηκαν κατὰ τῆς Ἐλλάδας. Στὰ βουνὰ τῆς Β. Ἡπείρου οἱ Ἑλληνες κατατρόπωσαν τοὺς Ἰταλούς κι ἔγιναν δεκτοὶ ἀπὸ τοὺς βορειοηπειρῶτες σὰν ἀπελευθερωτές. Μετὰ τὸ 8' παγκόσμιο πόλεμο ἡ Ἀλβανία ἔγινε σοσιαλιστικὴ χώρα καὶ οἱ σχέσεις μας μ' αὐτὴ δὲν ἦταν φιλικές. Στὰ τελευταῖα ὅμως χρόνια βελτιώθηκαν. Οἱ δυὸς χῶρες ἄρχισαν νὰ ἔχουν ἐμπορικὲς καὶ πολιτιστικὲς σχέσεις.

Οἱ Ἀλβανοὶ δὲν ἔχουν δημιουργήσει σπουδαῖο πολιτισμό. Οἱ περισσότεροι εἶναι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι. Κατὰ τὸ θρήσκευμα οἱ μισοὶ εἶναι Χριστιανοὶ ὁρθόδοξοι κι οἱ ἄλλοι μισοὶ μωαμεθανοί.

2. Μορφολογία τοῦ ἔδαφους - Κλίμα. "Οπως παρατηροῦμε στὸ χάρτη, ἡ μεγαλύτερη ἑκταση τῆς Ἀλβανίας σκεπάζεται ἀπὸ βουνά. Τὰ βουνὰ σκεπάζουν τὸ ἀνατολικὸ καὶ τὸ νότιο τμῆμα τῆς χώρας καὶ ὅσο προχωροῦν στὰ δυτικά, πρὸς τὴν θάλασσα, γίνονται χαμηλότερα. Στὰ παράλια σχηματίζεται μιὰ στενὴ πεδινὴ λωρίδα. Τὸ πεδινὸ αὐτὸ τμῆμα εἶναι συνέχεια τῶν μικρῶν κοιλάδων, ποὺ σχηματίζουν οἱ ποταμοὶ Δρίνος, Σκούμπος, "Αψος καὶ Ἀῶς. Λίμνες: Πρέσπα (τμῆμα) Ἀχρίδα, Σκόδρα.

Τὸ κλίμα στὰ παράλια τῆς χώρας εἶναι μεσογειακό, ἀλλὰ ἀνθυγιεινό, γιατὶ ὑπάρχουν ἐκεῖ πολλὰ ἔλη. Τὰ παράλια τῆς Ἀλβανίας, δὲν παρουσιάζουν πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμό. Οἱ σπουδαιότεροι κόλποι εἶναι ὁ κόλπος τοῦ Δρίνου, τοῦ Δυρραχίου καὶ τοῦ Αὔλωνα. Στὸ στόμιο τοῦ κόλπου τοῦ Αὔλωνα ὑπάρχει τὸ νησί Σάσωνα.

Τὰ ὅρη τῆς Ἀλβανίας ἀποτελοῦν συνέχεια τῶν Δειναρικῶν "Ἀλπεων καὶ εἶναι τὰ ἔξης: οἱ Ἀλβανικὲς "Ἀλπεις καὶ στὸ νοτιοανατολικὸ καὶ νότιο τμῆμα ὁ Μοράθας, ὁ Τόμαρος, ἡ Τρεμπεσίνα καὶ Νεμέρτσικα (2.984 μ.).

Στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας, καὶ στὰ βουνὰ τὸ κλίμα εἶναι ἡπειρωτικό, μὲ πολλὲς ὅμως βροχές. Γ' αὐτὸ τὰ ὅρη εἶναι κατάφυτα ἀπὸ δάση, ἐνῶ οἱ χέρσες ἑκτάσεις σχηματίζουν πλούσιους βοσκότοπους.

3. Οι κάτοικοι της 'Αλβανίας είναι κυρίως κτηνοτρόφοι και γεωργοί. Τὸ ἔδαφος τῆς 'Αλβανίας είναι όρεινό καὶ ἄγονο. Οἱ 'Αλβανοὶ ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴ γεωργία. Ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν ἀρκετές καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις καὶ αὐτὲς ποὺ ὑπάρχουν δὲν ἔχουν ἀξιοποιηθῆ ὥστο χρειάζεται καὶ τὰ προϊόντα ποὺ παράγουν δὲν τοὺς ἐπαρκοῦν.

Στὰ παράλια κυρίως καλλιεργοῦνται τὰ δημητριακά, τὸ ρύζι, ὁ καπνός καὶ ὅσπρια. Στὰ νοτιότερα παράλια ὑπάρχουν ἀμπέλια καὶ ἐλαιῶνες. Ἐπίσης ἀναπτυγμένη στὰ παράλια είναι καὶ ἡ ἀλιεία. Ἀντίθετα μὲ τὴ γεωργία, ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη είναι ἡ κτηνοτροφία, γιατὶ ὑπάρχουν ἀρκετοὶ καὶ κατάλληλοι βοσκότοποι. Οἱ 'Αλβανοὶ κτηνοτρόφοι τρέφουν αἰγοπρόβατα, χοίρους (γουρούνια) καὶ βοοειδῆ. Ἀπὸ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ποὺ παράγονται, ἀρκετὰ ἔχαγονται στὸ ἐξωτερικό. Ἐπίσης ἀπὸ τὰ δάση οἱ 'Αλβανοὶ παίρνουν ἀρκετὴ ξυλεία.

'Η βιομηχανία στὴν 'Αλβανία δὲν είναι ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη, μ' ὅλο ποὺ στὴ χώρα ὑπάρχουν μικρὲς πετρελαιοπηγὲς καὶ κοιτάσματα γαιανθράκων (κυρίως λιγνίτη), σιδήρου, χαλκοῦ καὶ ἄλλων ὀρυκτῶν.

'Η συγκοινωνία δὲν είναι ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη (μῆκος σιδηροδρομικῶν γραμμῶν 90 χλμ.). Νόμισμα τῆς χώρας είναι τὸ **λέκ**.

4. Πόλεις. Ἀφοῦ ἡ βιομηχανία δὲν ἔχει ἀναπτυχθῆ καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους είναι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, δὲν ὑπάρχουν στὴν 'Αλβανία μεγάλα ἀστικά κέντρα. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους ζοῦν σὲ κωμοπόλεις καὶ σὲ ἀπομονωμένα χωριά. Οἱ σπουδαιότερες πόλεις είναι : τὰ **Τίρανα (176.000 κ.)**, ἡ πρωτεύουσα τῆς 'Αλβανίας, ἡ **Σκόδρα**, τὸ **Δυρράχιο**, τὸ **'Ελβασάν**, ἡ **Κορυτσά**, ὁ **Αύλώνας**, ἡ **Πρεμετή** καὶ τὸ **Αργυρόκαστρο**.

Ασκήσεις

1. Νὰ ιχνογραφήσετε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς 'Αλβανίας.
2. Ποιές λίμνες ἔχει ἡ 'Αλβανία;
3. Πῶς συγκοινωνεῖ ἡ 'Ελλάδα μὲ τὴν 'Αλβανία;
4. Ποιές πόλεις τῆς 'Αλβανίας είναι Ἑλληνικές;

3. Η ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

”Εκταση: 256.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 20.500.000 κ.

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

Έργασίες στὸ χάρτη

1. Νὰ προσδιορίσετε ποιὰ θέση ἔχει ἡ Γιουγκοσλαβία στὴν Εὐρώπη.
2. Νὰ δείξετε τὶς χῶρες, ποὺ συνορεύουν μ' αὐτή.
3. Νὰ συγκρίνετε τὴν ἔκτασή της μὲ τὴν ἔκταση τῶν ἄλλων βαλκανικῶν κρατῶν.

4. Νὰ παρατηρήσετε ποιά τμήματα τής Γιουγκοσλαβίας, είναι όρεινά καὶ ποιά πεδινά.
5. Νὰ όνομάσετε τὰ ποτάμια της καὶ νὰ ἔξηγήσετε γιατί́ ρέουν σχεδὸν ὅλα πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνση.

1. Ἡ Γιουγκοσλαβία ἐνώνει τὴ Βαλκανικὴ Χερσόνησο μὲ τὴν Κεντρικὴ Εύρωπη. Ἡ Γιουγκοσλαβία είναι τὸ μεγαλύτερο σὲ ἔκταση καὶ πληθυσμὸ κράτος τῶν Βαλκανίων. Ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Εύρωπη φτάνει στὴ Μακεδονίᾳ καὶ ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα στὴν Οὐγγαρία καὶ τὴ Ρουμανία. Ἔχει ἔκταση 256.000 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 20.500.000 κατοίκους.

Ἀπὸ τὴ Γιουγκοσλαβία περνοῦν οἱ σιδηροδρομικὲς γραμμές, ποὺ συνδέουν τὴ Δυτικὴ καὶ Κεντρικὴ Εύρωπη μὲ τὶς ύπόλοιπες βαλκανικὲς χῶρες καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμή, ποὺ κατευθύνεται πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη, συνεχίζεται στὴ Μ. Ἀσίᾳ καὶ καταλήγει στὴ Βαγδάτη.

2. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους καὶ κλίμα. Τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῆς Γιουγκοσλαβίας είναι όρεινό. Κυρίως τὸ δυτικὸ καὶ νότιο τμῆμα της. Στὰ δυτικὰ τῆς χώρας ύψωνονται οἱ **Δειναρικὲς Άλπεις** καὶ στὰ νότια οἱ όρεινοι ὅγκοι τῆς **Πίνδου** καὶ τῆς **Ροδόπης**.

Οἰάκτες τῆς Γιουγκοσλαβίας στὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα (Δαλματικὲς

Ἡ κωμόπολη τῆς Ἐρζεγοβίνης Μοστὰρ

άκτες) παρουσιάζουν άρκετά πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμό, μὲν πολλοὺς κόλπους καὶ πάμπολλα νησιά. Τὸ κλίμα στὶς ἀκτές εἶναι γλυκὸ καὶ ἥπιο (μεσογειακὸ) καὶ τὰ τοπία μαγευτικά. Γι' αὐτὸ παρατηρεῖται ἐκεī ζωηρὴ τουριστικὴ κίνηση. Χιλιάδες ξένοι ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο τὶς Δαλματικὲς ἀκτές, ἔτσι πού, χρόνο μὲν τὸ χρόνο, ἡ Γιουγκοσλαβία γίνεται μὲν γοργὸ ρυθμὸ τουριστικὴ χώρα.

Τὸ μεσογειακὸ ὅμως κλίμα περιορίζεται μόνο στὶς ἀκτές, γιατὶ ἡ δροσειρὰ τῶν Δειναρικῶν "Αλπεων ἐμποδίζει τοὺς θερμοὺς καὶ ύγροὺς νοτιοδυτικοὺς ἀνέμους νὰ προχωρήσουν καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι ἡπειρωτικό.

Πεδινὸ εἶναι τὸ βόρειο τμῆμα τῆς Γιουγκοσλαβίας, ποὺ ἀποτελεῖ μέρος τῆς μεγάλης οὐγγρικῆς πεδιάδας. Τὸ τμῆμα αὐτὸ τὸ διασχίζει ὁ Δούναβης καὶ οἱ παραπόταμοὶ του **Τίσα, Δράβος, Σάθος, Δρίνας, Μοράθας** καὶ **Άξιος**. Λίμνες: **Σκόδρα, Άχριδα, Πρέσπα, Δοϊράνη**, (τμῆματα).

Στὴν περιοχὴν αὐτῇ, ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἶναι πεδινὸ καὶ ὁ Δούναβης πλωτὸς ποταμός, οἱ συγκοινωνίες εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένες. Στὸ βορειοδυτικὸ τμῆμα τῆς χώρας ύπαρχουν ἐπίσης διαβάσεις, ποὺ ἐπιτρέπουν τὴν ἐπικοινωνία μὲν τὰ λιμάνια τῆς Αδριατικῆς, ἐνῶ ἡ κοιλάδα τοῦ Άξιοῦ στὰ νότια ἀφήνει γιὰ τὴ Γιουγκοσλαβία ἔξοδο πρὸς τὸ λιμάνι τῆς Θεσσαλονίκης.

"Ασκηση:

Νὰ ίχνογραφήσετε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ νὰ σημειώσετε τὶς πόλεις καὶ τὶς σιδηροδρομικὲς γραμμὲς τῆς χώρας.

3. Οἰκονομικὴ ἔξέταση. Οἱ πεδινὲς περιοχές, ποὺ βρίσκονται ἀνάμεσα στὸ Δούναβη καὶ τοὺς παραποτάμους του, καθὼς καὶ ἡ κοιλάδα τοῦ Άξιοῦ, εἶναι εὔφορες καὶ κέντρα τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τῆς Γιουγκοσλαβίας. Στὶς περιοχὲς αὐτές παράγονται μεγάλες ποσότητες ἀπὸ σιτηρά, ρύζι, βαμβάκι, πατάτες, λαχανικά καὶ φρούτα. Στὴ νότια Γιουγκοσλαβία παράγονται, ἀκόμη, καπνὸς καὶ πάτρικα (κόκκινο πιπέρι) καὶ στὶς Δαλματικὲς ἀκτές σταφύλια, λάδι καὶ φρούτα. Στὶς ἀκτές γίνεται ἐπίσης ἐντατικὴ ἀλιεία.

'Η κτηνοτροφία εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένη σ' ὅλες τὶς περιοχές τῆς χώρας, γιατὶ παράγονται ἐκεī ἄφθονες ζωωτροφὲς καὶ ύπαρχουν μεγάλα καὶ κατάλληλα λιβάδια. Οἱ Γιουγκοσλάβοι κτηνοτρόφοι τρέ-

Ντουμπρόβνικ

φουν κυρίως αίγοπρόθατα, ἀγελάδες, ἄλογα καὶ χοίρους (γουρούνια). Ἀπὸ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τῆς ἀρκετὲς ποσότητες ἔξαγει ἡ Γιουγκοσλαβία στὸ ἑξωτερικό.

”Αλλὴ πηγὴ πλούτου γιὰ τὴ Γιουγκοσλαβία εἶναι τὰ δάση της. Μεγάλα δάση ὑπάρχουν κυρίως στὸ βορειοδυτικὸ τμῆμα τῆς χώρας (Κροατία - Σλοβενία), ἀλλὰ καὶ στὶς ἄλλες ὁρεινές περιοχές.

”Η Γιουγκοσλαβία εἶναι κυρίως γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ χώρα καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Ἀλλὰ καὶ ἡ βιομηχανία τῆς ἔχει ἀρκετὰ προοδεύσει.

”Η χώρα ἔχει ἀρκετὰ ὄρυκτά, ὅπως σίδηρο, γαιάνθρακες, χαλκό, μόλυβδο, βωξίτη, μαγνήσιο καὶ μικρὰ κοιτάσματα πετρελαίου. Τὰ ὄρυκτά της καὶ ἡ ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια, ποὺ παράγεται ἀπὸ τὶς ὑδατοπτώσεις, ἀποτελοῦν τὴ βάση τῆς γιουγκοσλαβικῆς βιομηχανίας.

4. ’Αστικὰ κέντρα. Τὰ περισσότερα καὶ μεγαλύτερα ἀστικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα τῆς Γιουγκοσλαβίας θρίσκονται στὶς βόρειες πε-

ριοχές της, γιατί έκει τὸ ἔδαφος εἶναι περισσότερο παραγωγικὸ καὶ οἱ συγκοινωνίες εὐκολεῖς. Οἱ σπουδαιότερες πόλεις τῆς:

Τὸ **Βελιγράδι** (850.000 κ.). Τὸ Βελιγράδι εἶναι ὥραία πόλη καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς Γιουγκοσλαβίας. Εἶναι ἀκόμη κόμβος συγκοινωνιῶν καὶ κέντρο θιομηχανικὸ καὶ ἐμπορικό. Τὸ **Ζάγκρεμπ** (820.000 κ.), ἡ **Λιουμπλιάνα** (210.000 κ.), ἡ **Νίσσα**, ἐπίσης σπουδαία θιομηχανικὰ κέντρα καὶ συγκοινωνιακοὶ κόμβοι.

Στὶς Δαλματικὲς ἀκτὲς εἶναι ἡ **Ριέκα**, ποὺ εἶναι σπουδαῖο λιμάνι καὶ συναγωνίζεται σὲ κίνηση τὴν Τεργέστη, τὸ **Σπλίτ** καὶ τὸ **Ντουμπρόβνικ**, σπουδαῖα τουριστικὰ κέντρα, καὶ ἄλλες μικρότερες. Στὴ Βοσνίᾳ καὶ Ἐρζεγοβίνῃ εἶναι τὸ **Σεράγεβο** καὶ στὴ Σερβικὴ Μακεδονίᾳ τὰ **Σκόπια** καὶ τὸ **Μοναστήρι**, ἄλλοτε ἑλληνικὲς πόλεις.

5. Τὸ γιουγκοσλαβικὸ κράτος καὶ οἱ κάτοικοί του. Κανένα κράτος τῆς Εὐρώπης δὲν παρουσιάζει τόσες ἀντιθέσεις καὶ διαφορὲς στὸ τοπίο καὶ τοὺς κατοίκους, ὅσο ἡ Γιουγκοσλαβία. Στὸ θορειοδυτικὸ της τμῆμα καὶ τὸ τοπίο καὶ ἡ μορφὴ τῶν πόλεων εἶναι ὅπως στὴν Αύστρια, ἐνῶ στὸ θόρειο τμῆμα ἡ διαιμόρφωση τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ μορφὴ τῶν πόλεων θυμίζουν Οὐγγαρία. Τὶς περιοχὲς αὐτὲς κατεῖχαν ὡς τὸ 1919 οἱ Αύστριακοί. Στὸ νότιο καὶ νοτιοανατολικὸ τμῆμα τὸ τοπίο εἶναι καθαρὰ βαλκανικὸ καὶ ἡ ὅψη τῶν πόλεων καὶ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων μᾶς ὑπενθυμίζουν, πώς ἐδῶ κάποτε κυριαρχοῦσαν οἱ Τοῦρκοι, ἐνῶ οἱ πόλεις στὶς Δαλματικὲς ἀκτὲς μοιάζουν μὲ τὶς Ιταλικές.

Στὴ Γιουγκοσλαβία ζοῦν σήμερα οἱ Σέρβοι, ποὺ εἶναι καὶ οἱ περισσότεροι, οἱ Κροάτες, οἱ Σλοβένοι, οἱ Μαυροθούνιοι καὶ λίγοι Ἀλβανοί, "Ελληνες καὶ Οὐγγροί.

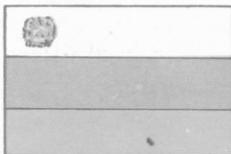
"Ολοὶ αὐτὸι ἀποτελοῦν τὸ δύμασπονδιακὸ κράτος τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ἐπίσημη γλώσσα τοῦ κράτους εἶναι ἡ Σερβική. Ἄλλὰ οἱ Κροάτες, οἱ Σλοβένοι κλπ. μιλοῦν καὶ τὴ δικῇ τους γλώσσα. Οἱ Σλοβένοι καὶ οἱ Κροάτες εἶναι καθολικοί, ἐνῶ οἱ Σέρβοι ὁρθόδοξοι χριστιανοί. Υπάρχουν καὶ λίγοι μωαμεθανοί.

"Η Γιουγκοσλαβία ἔγινε φέλεύθερο κράτος, ὅπως εἶναι σήμερα, μετὰ τὸν α' παγκόσμιο πόλεμο, τὸ 1919. Ἀπὸ τὸ 1945 εἶναι σοσιαλιστικὴ δημοκρατία.

Οἱ σχέσεις τῆς πατρίδας μας μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία ἦταν πάντοτε φιλικές. Ἀπὸ τὴ Γιουγκοσλαβία ἀγοράζομε κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ πουλάμε σ' αὐτὴ ἐσπεριδοειδῆ καὶ πρῶτες üλες. Νόμισμα τῆς χώρας εἶναι τὸ **δηνάριο**.

Έρωτήσεις

1. Γιατί τα ποτάμια έχουν μεγάλη σημασία γιά τη Γιουγκοσλαβία;
2. Γιατί το Βελιγράδι είναι συγκοινωνιακός κόμβος;
3. Ποιές λίμνες έχει κοινές ή Γιουγκοσλαβία με την Ελλάδα και την Αλβανία;
4. "Αν ταξιδέψης σιδηροδρομικώς γιά το Μόναχο, ποιές γιουγκοσλαβικές πόλεις θα συναντήσης;

4. Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

"Εκταση: 111.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 8.500.000 κ.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

ΕΥΣΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ

Παρατήρηση στὸ χάρτη

1. Η Βουλγαρία είναι χώρα τῶν Βαλκανίων καὶ συνορεύει μὲ τὴν Ἑλλάδα.
2. Δὲ θρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα.
3. Τὸ μισὸ σχεδὸν τμῆμα τοῦ ἐδάφους τῆς Βουλγαρίας είναι ὄρεινὸ καὶ τὸ ἄλλο μισὸ πεδινό.
4. Ὁ Δούναβης ποταμὸς χωρίζει τὴ Βουλγαρία ἀπὸ τὴ Ρουμανία.
5. Οἱ ἑλληνικοὶ ποταμοὶ Ἐθρος, Νέστος καὶ Στρυμόνας ἔχουν τίς πηγές τους στὴ Βουλγαρία.

1. Θέση καὶ ἔκταση. Η Βουλγαρία θρίσκεται ἀνάμεσα στὴ Ρουμανία, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία κι ἀνάμεσα στὴ Γιουγκοσλαβία καὶ τὸν Εὔξεινο πόντο. Ἐχει ἔκταση 111.000 τετ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 8.500.000 κατοίκους.

Ἄπο τὴ Βουλγαρία περνᾶ ἡ μεγάλη καὶ σπουδαίᾳ σιδηροδρομικῇ γραμμῇ **Βιέννης - Βελιγραδίου - Κωνσταντινουπόλεως - Βαγδάτης**, ἡ δόπια ἐνώνει σιδηροδρομικῶς τὴ Δ. Εύρώπη μὲ τὴ Μέση Ἀνατολή.

2. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους καὶ κλίμα. Ὁπως παρατηροῦμε στὸ χάρτη, ἡ Βουλγαρία χωρίζεται σὲ δυὸ φυσικὲς περιοχές. Ἡ ὁροσειρὰ τοῦ **Αἴμου** (2.373 μ.) διασχίζει τὴ χώρα στὴ μέση ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τὰ ἀνατολικὰ καὶ τὴ διαιρεῖ στὴν παραδουνάθια καὶ τὴ νότια Βουλγαρία.

Ἡ βόρεια Βουλγαρία θρίσκεται ἀνάμεσα στὸν Αἴμο καὶ τὸ Δούναβη, είναι πεδινὴ καὶ ποτίζεται ἀπὸ πολλοὺς παραποτάμους τοῦ Δούναβη. Ἀνάμεσα στὸν Αἴμο καὶ τὸν **Ἀντιαῖμο** σχηματίζεται ἡ «Κοιλάδα τῶν ρόδων» (Καζανλίκ) καὶ στὰ δυτικὰ τὸ λεκανοπέδιο τῆς Σόφιας. Ἡ «Κοιλάδα τῶν ρόδων» διαρρέεται ἀπὸ τὸν παραπόταμο τοῦ **Ἐθρου Τούντζα** καὶ είναι κατάφυτη ἀπὸ ροδῶνες. Ἀνάμεσα στὸν **Ἀντιαῖμο** καὶ τὴ Ροδόπη ἀπλώνεται ἡ κοιλάδα τῆς Φιλιππούπολεως, ποὺ τὴ διασχίζει ὁ **Ἐθρος**. Τὸ νοτιότερο τμῆμα τῆς Βουλγαρίας πιάνει ἡ Ροδόπη (2.177 μ.), ἐνῶ δυτικότερα θρίσκεται τὸ θουνὸ **Ορβηλος**. (2.680 μ.).

Τὰ θουνὰ στὸ δυτικὸ καὶ νότιο τμῆμα κλείνουν τὴ Βουλγαρία σὰν ἔνα ἡμικύκλιο καὶ δὲν ἀφήνουν νὰ προχωρήσουν σ' αὐτὴ οἱ νότιοι ἄνεμοι. Ἡ χώρα είναι ἀνοιχτὴ μόνο κατὰ τὸν Εὔξεινο Πόντο καὶ τὴν Ἀνατ. Εύρώπη κι ἔτσι τὴν ἐπηρεάζουν πολὺ οἱ θόρειοι ἄνεμοι

κι έχει κλίμα **ήπειρωτικό**. Έπειδή όμως πέφτουν παράλληλα και πολλές βροχές, τὸ κλίμα τῆς Βουλγαρίας είναι εύνοϊκό γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας και τῆς κτηνοτροφίας.

Στὶς ἀκτὲς τοῦ Εὔξείνου τὸ κλίμα είναι περισσότερο ἥπιο και γλυκό και γιὰ τὸ λόγο αὐτὸς οἱ ἀκτὲς τῆς ἔχουν ἀρκετὴ τουριστικὴ κίνηση.

"Ασκηση:

Νὰ ίχνογραφήσετε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Βουλγαρίας και νὰ σημειώσετε τὶς σπουδαιότερες πόλεις και τὶς σιδηροδρομικές γραμμές, ποὺ τὶς ἐνώνουν.

3. Πλουτοπαραγωγικὲς πηγές. Η Βουλγαρία είναι ἀκόμη γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ χώρα, ἀλλὰ και ἡ βιομηχανία τῆς ἔχει κάνει τὰ τελευταῖα χρόνια σημαντικὴ πρόοδο. Παράγει δημητριακά, βαμβάκι, καπνὸ (ἐνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς), ρύζι, ζαχαρότευτλα, ροδέλαιο, λαχανικά και φρούτα, καθὼς ἐπίσης κι ἀρκετὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα και ξυλεία ἀπὸ τὰ πολλὰ τῆς δάση.

Η γεωργία ἔχει ἀναπτυχθῆ στὴ Βουλγαρία, και γιατὶ ἡ γῆ στὶς πεδινές περιοχές είναι παραγωγικὴ και γιατὶ τὸ κλίμα είναι εύνοϊκό. Ἀκόμα, γιατὶ ἡ καλλιέργεια γίνεται συστηματικὰ και μὲ μηχανικὰ μέσα.

Ἄξιόλογη ἐπίσης ἀνάπτυξη παρουσιάζει και ἡ κτηνοτροφία, γιατὶ ἡ χώρα ἔχει πολλοὺς βοσκότοπους ἀλλὰ και γιατὶ παράγει ἀρκετὲς ποσότητες ζωτροφῶν. Οἱ Βούλγαροι κτηνοτρόφοι τρέφουν πρὸ παντὸς αἰγοπρόθατα, ἀγελάδες και χοίρους (γουρούνια), ἐνῶ πολλοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν πτηνοτροφία. Η Βουλγαρία ἔχάγει ἀρκετὲς ποσότητες ἀπὸ τὰ γεωργικὰ και κτηνοτροφικὰ τῆς προϊόντα στὸ ἑξατερικὸ και κυρίως στὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες.

Ἀπὸ ὄρυκτὰ ἡ Βουλγαρία ἔχει σίδηρο, μόλυβδο, γαιάνθρακες, βωξίτη, χαλκό, και μικρὰ κοιτάσματα πετρελαίου. Στὰ ὄρυκτά τῆς, στὴν ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια, ποὺ παίρνει ἀπὸ τὰ θερμοηλεκτρικὰ και τὰ ὑδροηλεκτρικὰ ἐργοστάσιά τῆς, στὰ βιομηχανικά τῆς φυτά (βαμβάκι - ζαχαρότευτλα - καπνός), στηρίζεται ἡ σημερινὴ θουλγαρικὴ βιομηχανία ποὺ τὰ τελευταῖα χρόνια προοδεύει συνεχῶς.

4. Πόλεις. Σόφια (870.000 κ.) Είναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Βουλγα-

ρίας, συγκοινωνιακός κόμβος και βιομηχανικό κέντρο. **Φιλιππούπολη (Πλόθντιθ)** (220.000 κ.), **Σλίβεν, Ιάμπολη, Βάρνα** και **Πύργος** (Μπουργκάς), σπουδαία λιμάνια στὸν Εὔξεινο Πόντο, **Τύρνοβο, Ρουστσούκ** και **Πλέθνα** στὴ βόρεια Βουλγαρία, καθὼς κι ἄλλες μικρότερες.

5. Κάτοικοι - σχέσεις μὲ τὴν 'Ελλάδα. Οἱ Βούλγαροι εἰναι λαὸς μογγολικῆς καταγωγῆς κι ἔγκαταστάθηκαν στὴ Βαλκανική χερσόνησο τὸν 7ο μ.χ. αἰώνα. Ἀπὸ τοὺς "Ελληνες διδάχτηκαν τὸ χριστιανισμὸ καὶ τὸν πολιτισμό. Ἀπὸ τὴν 'Ιστορία ξέρομε πῶς οἱ "Ελληνες καὶ οἱ Βούλγαροι εἶχαν πολλὲς φορὲς πολέμους μεταξύ τους, γιατὶ θέλησαν νὰ καταπατήσουν ἑλληνικὲς περιοχές. Στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας προσπάθησαν νὰ πάρουν τὴν ἑλληνικὴ Θράκη, γιὰ ν' ἀποκτῆσουν ἔτσι εξόδο πρὸς τὸ Αίγαο.

'Ελεύθερο κράτος ἔγιναν οἱ Βούλγαροι μὲ τὴ θοήθεια τῆς Ρωσίας τὸ 1878. Μέχρι τότε στὴ νότια Βουλγαρία καὶ τὴν ἑλληνικὴ Ρωμυλία κατοικοῦσαν πολλοὶ "Ελληνες. Σήμερα κανένας "Ελληνας δὲν κατοικεῖ ἐκεῖ. Σήμερα ἔχομε καλές διπλωματικὲς καὶ ἐμπορικὲς σχέσεις.

Οἱ Βούλγαροι μιλοῦν τὴ σλαβικὴ γλώσσα καὶ εἰναι χριστιανοὶ ὅρθόδοξοι. Δὲν ἔχουν ὅμως σχέσεις μὲ τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινούπολεως. Ή θουλγαρικὴ 'Εκκλησία εἰναι αὐτοκέφαλη.

'Απὸ τὸ 1945, τὸ πολίτευμα τῆς Βουλγαρίας εἰναι σοσιαλιστικὴ δημοκρατία. Νόμισμα τῆς χώρας εἰναι τὸ **λέβ**.

Nὰ δικαιολογήσης:

1. Γιατὶ ἡ Βουλγαρία εἰναι γεωργικὴ χώρα.
2. Γιατὶ ἔχει κλίμα ἡπειρωτικό.
3. Γιατὶ ἔχει σχέσεις κυρίως μὲ τὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες.
4. Γιατὶ πολλὲς πόλεις τῆς Βουλγαρίας ἔχουν ἑλληνικὰ ὄνόματα.

5. POYMANIA

"Έκταση: 238.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 20.000.000

POYMANIA

'Εργασίες

1. Νὰ έντοπίσετε μὲ τὴ θοήθεια τοῦ χάρτη τὴ θέση τῆς Ρουμανίας στὴν Εύρωπη καὶ τὴ Βαλκανικὴ χερσόνησο.
2. Νὰ δείξετε τὶς χῶρες ποὺ συνορεύουν μὲ τὴ Ρουμανία καὶ τὰ ποτάμια, ποὺ ἀποτελοῦν τὰ φυσικά τῆς σύνορα μὲ τὴ Βουλγαρία καὶ τὴ Ρωσία.
3. Η Ρουμανία ἔχει ἔκταση 238.000 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 20.000.000 κατοίκους. Νὰ συγκρίνετε τὴν ἔκταση καὶ τὸν

πληθυσμό της μὲ τὴν ἔκταση καὶ τὸν πληθυσμὸ τῶν ἄλλων
βαλκανικῶν χωρῶν.

4. Νὰ παρατηρήσετε τὰ φυσικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς χώρας καὶ
νὰ μάθετε τὰ θουνά, τις πεδιάδες καὶ τοὺς ποταμούς της.
5. Ἡ Ρουμανία ἔχει κλίμα ἡπειρωτικό. Γιατί;

1. Ὁ Δούναβης. Εἶναι δεύτερος σὲ μῆκος μετὰ τὸ Βόλγα ποταμὸς τῆς Εὐρώπης. Πηγάζει ἀπὸ τὸ **Μέλανα Δρυμὸ** τῆς Γερμανίας καὶ, πρὶν χυθῆ στὸν Εὔξεινο πόντο, περνάει ἀπ’ τὸ ἔδαφος ἢ τὰ σύνορα δύχτων κρατῶν. Στὴ διαδρομὴ του δέχεται τὰ νερά πολλῶν παραποτάμων καὶ γίνεται μεγάλος καὶ πλωτὸς ποταμὸς μὲ πλάτος περισσότερο ἀπὸ δύο χιλιόμετρα. Προτοῦ νὰ μπῇ στὴ Ρουμανία, περνάει πρῶτα τὰ στενά, ποὺ σχηματίζονται ἀνάμεσα στὶς Τρανσυλβανικὲς Ἀλπεις καὶ στὸν Αἴμο, κοντὰ στὰ σύνορα Γιουγκοσλαβίας καὶ Ρουμανίας, καὶ ὑστερα μιὰ μεγάλη χαράδρα, **τὶς Σιδηρές Πύλες**, μὲ πλάτος μόνο 200 μέτρα. Ἐδῶ τὰ νερά του σχηματίζουν πολὺ δυνατὸ ρεῦμα.

Ὁ Δούναβης συνεχίζει ἀνατολικὰ καὶ πλησιάζει τὸν Εὔξεινο πόντο. Προτοῦ χυθῆ ὅμως σ’ αὐτὸν, στρέφεται πρὸς τὰ βόρεια, γιατὶ συναντᾶ τὰ ὁροπέδια τῆς **Δοθρουτσᾶς** καὶ ἔτσι δέχεται καὶ τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ **Προύθου**.

Ο Δούναβης εἶναι πλωτὸς ὡς τὴ γερμανικὴ πόλη Ρέγκενσπουργκ. Ἀπὸ ἐκεῖ διώρυγες τὸν συνδέουν μὲ τὸ Ρήνο. Ἔτσι ἐπικοινωνεῖ μὲ ποταμόπλοια ὁ Εὔξεινος πόντος μὲ τὸν Ἀτλαντικὸ ὥκεανό. Ο Δούναβης ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριο. Μὲ ποταμόπλοια μεταφέρονται μεγάλες ποσότητες προϊόντα καὶ ἐμπορεύματα.

2. Τὰ Καρπάθια ὅρη. Τὰ Καρπάθια ὅρη (2.300 μ.) καὶ οἱ **Τρανσυλβανικὲς Ἀλπεις** (2.544 μ.) σχηματίζουν ἔνα τόξο. Αὐτὸς χωρίζει τὸ βορειοδυτικὸ τμῆμα τῆς Ρουμανίας ἀπ’ τὶς πεδινὲς περιοχές της, ποὺ θρίσκονται στὰ νότια καὶ στὰ ἀνατολικὰ αὐτῶν τῶν θουνῶν.

Τὰ Καρπάθια ὅρη ἀποτελοῦν γιὰ τὴ Ρουμανία πηγὴ πλούτου, γιατὶ σκεπάζονται μ’ ἀπέραντα καὶ πυκνὰ δάση. Ἀπ’ τὰ δάση αὐτὰ ύλοτομοῦν μεγάλες ποσότητες ξυλείας. Ἡ ξυλεία μεταφέρεται στὰ χαμηλότερα μέρη μὲ τὸ ρεῦμα τῶν ποταμῶν.

Στὸ δυτικὸ καὶ βορειοδυτικὸ τμῆμα τῆς Ρουμανίας, ποὺ εἶναι πεδινό, καλλιεργοῦνται σιτάρια, καλαμπόκι, πατάτες καὶ λαχανικὰ καὶ στὶς πλαγιές τῶν θουνῶν ἀμπέλια καὶ πολλὰ ὄπωροφόρα δέντρα. Στὰ λιθάδια τῶν Καρπαθίων τρέφονται, ἐπίσης, ἑκατομμύρια γιδοπρό-

βατα, άγελάδες και ἄλογα (ἴπποι). Στίς περιοχές αύτές ύπάρχουν και πλούσιες πηγές φυσικῶν ἀερίων, κοιτάσματα σιδήρου, βωξίτη, λιγνίτη, μολύβδου και μαγειρικού ἀλατιοῦ. Ἡ βιομηχανία είναι ἀναπτυγμένη και τὰ σπουδαιότερα βιομηχανικὰ κέντρα είναι: τὸ **Κλούγι** (190.000 κ.), τὸ **Σίμπιου**, ἡ **Τιμισόαρα**, τὸ **Μπράσοβο** και ἄλλες μικρότερες πόλεις.

3. Βλαχία και Μολδαβία. Οι πεδινὲς αύτὲς περιοχὲς είναι οἱ πιὸ εὔφορες τῆς Εύρωπης. Σήμερα καλλιεργοῦνται ἐκεῖ σιτηρά, καλαμπόκι, βαμβάκι, καπνός, ζαχαρότευτλα, πατάτες, ὅσπρια, λαχανικά, ὅπωροφόρα δέντρα και ἀμπέλια. Τὸ καλαμπόκι χρησιμοποιεῖται περισσότερο γιὰ τὴ διατροφὴ τῶν γουρουνιῶν και τῶν ἄφθονων πουλερικῶν, ποὺ οἱ κάτοικοι διατηροῦν σ' αὐτὰ τὰ μέρη.

Ἡ κτηνοτροφία, ὅπως και ἡ γεωργία, είναι πολὺ ἀναπτυγμένη στὴ Ρουμανία. Γι' αὐτὸ και πάρα πολλὰ γεωργικὰ και κτηνοτροφικὰ προϊόντα ἔξαγονται σὲ ἑνες χῶρες.

Στὴ Βλαχία θρίσκεται ἡ πρωτεύουσα τῆς Ρουμανίας **Βουκουρέστι** (1.500.000 κ.) και οἱ πόλεις: **Κραϊόθα**, τὸ **Γιούργεθο**, λιμάνι στὸ Δούναβη και τὸ **Πλοέστι**. Στὴ Μολδαβία ἡ **Βράϊλα**, τὸ **Γαλάτσι**, τὸ

ΡΟΥΜΑΝΙΑ. Σιδηρές πύλες

Ιάσιο καὶ στὶς ἀκτὲς τοῦ Εὔξεινου πόντου ἡ **Κωνστάντζα**, τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῆς Ρουμανίας. "Ολες αὐτὲς οἱ πόλεις εἰναι καὶ θιομηχανικὰ κέντρα, ποὺ συνδέονται μὲ πυκνὸ δίκιο καὶ σιδηροδρομικὸ δίκτυο.

Ἡ Ρουμανία θγάζει μεγάλες ποσότητες ἀργοῦ πετρελαίου, ἀπὸ τις τεράστιες πετρελαιοπηγές, ποὺ θρίσκονται κοντὰ στὸ Πλοέστι. Εἶναι ἡ δεύτερη χώρα τῆς Εὐρώπης (πρώτη εἰναι ἡ Ρωσία) σὲ παραγωγὴ πετρελαίου. Τὸ πετρέλαιο εἰναι θησαυρὸς γι' αὐτή, γιατὶ τῆς ἀποδίνει πολλὰ κέρδη καὶ καύσιμη ὑλη γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς θιομηχανίας της. Βέβαια, τὰ θιομηχανικά της προϊόντα δὲν ἐπαρκοῦν ἀκόμα, γιὰ νὰ καλύψουν τὶς ἀνάγκες της, ἀλλὰ μὲ τὸ πετρέλαιο καὶ τὰ ἄλλα ὄρυκτὰ ἡ Ρουμανία, ἀπὸ γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ χώρα, γίνεται θιομηχανική.

4. Κάτοικοι - Σχέσεις μὲ τὴν 'Ελλάδα. Οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τῆς Ρουμανίας δὲ μιλοῦν σλαβικὴ γλώσσα, ὅπως θὰ περίμενε κανεὶς. Ἡ γλώσσα τους μοιάζει μὲ τὴ λατινική, γιατὶ οἱ Ρουμάνοι κατάγονται απὸ τοὺς Ρωμαίους, ποὺ συγχωνεύτηκαν μὲ τοὺς ντόπιους τὴν ἐποχὴ τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Τὴν ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τοῦ Βυζαντίου, ἡ Βλαχία καὶ ἡ Μολδαβία ἦταν θυζαντινὲς ἐπαρχίες. Στὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας ἔξακολουθοῦσαν νὰ ζοῦν ἐκεῖ πολλοὶ "Ἐλληνες καὶ νὰ προοδεύουν στὸ ἐμπόριο καὶ στὰ γράμματα. Ἀρκετοὶ ἡγεμόνες τῶν τουρκικῶν αὐτῶν περιοχῶν ἦταν "Ἐλληνες. Κέντρο τοῦ ἐλληνισμοῦ στὴ Ρουμανία ἦταν τὸ Βουκουρέστι.

Μετὰ τὸ 8' παγκόσμιο πόλεμο, ὅταν ἡ Ρουμανία ἔγινε κομμουνιστικὴ χώρα (λαϊκὴ δημοκρατία), ὅσοι "Ἐλληνες εἶχαν ἀπομείνει ἐκεῖ, ἀναγκάστηκαν νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν.

Οἱ σχέσεις τῆς πατρίδας μας μὲ τὴ Ρουμανία ἦταν πάντοτε φιλικές. Σήμερα ἔχομε διπλωματικές καὶ ἐμπορικές σχέσεις.

Οἱ Ρουμάνοι εἰναι χριστιανοὶ ὄρθοδοξοι.

'Ασκήσεις

A' Τὶ πρέπει νὰ κάμης.

1. Νὰ ίχνογραφήσῃς τὸ χάρτη τῆς Ρουμανίας.	κοὺς τόπους, ποὺ συνδέονται μὲ τὴ ἐλληνικὴ ἐπανάσταση.
2. Δεῖξε στὸ χάρτη Ιστορι-	

Β' Νά δικαιολογήσης τὰ ἔξῆς:

1. Γιατί ύπαρχουν στὰ Καρπάθια ὅρη πολλὰ δάση;
2. Γιατί τὸ πετρέλαιο συντελεῖ στὴν ἀνάπτυξη τῆς Ρουμανικῆς βιομηχανίας;

Γ' Νά μάθης:

1. Τὶς ἔννοιες: Πετρελαιοπηγή, πλωτός ποταμός, ποταμόπλοιο καὶ
2. Τὶς σπουδαιότερες πόλεις τῆς Ρουμανίας.

Σ
ο
χ

Κωνσταντινούπολη

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ

Έργασίες

1. Νὰ δρίσετε τὴ θέση τῆς Εύρωπαικῆς Τουρκίας σὲ σχέση μὲ τὴν Εύρώπη καὶ τὴν Ἀσία καὶ σὲ σχέση μὲ τὴ Μεσόγειο καὶ τὸν Εὔξεινο πόντο.
2. Νὰ παρατηρήσετε πῶς χωρίζεται ἀπ’ τὴ Μικρὰ Ἀσία.
3. Νὰ παρατηρήσετε τὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους τῆς καὶ τὰ σύνορά της μὲ τὴν Ἑλλάδα.
4. Τὶ σᾶς θυμίζουν τὰ ὄνόματα: Κωνσταντινούπολη, Βόσπορος, Ἐλλήσποντος κλπ.

1. Η Ἀνατολικὴ Θράκη εἶναι τὸ εὐρωπαϊκὸ τμῆμα τῆς Τουρκίας. Η Ἀνατολικὴ Θράκη εἶναι τὸ τμῆμα τῆς Τουρκίας, ποὺ βρίσκεται στὴν Εύρώπη καὶ γιὰ τοῦτο ὀνομάζεται Εύρωπαικὴ

Τουρκία. ”Εχει έκταση 23.600 τετ. χλμ. και πληθυσμό περίπου 3.000.000 κατοίκους.

‘Η Εύρωπαική Τουρκία στὸ βόρειο τμῆμα τῆς και στὴ χερσόνησο τῆς **Καλλίπολης** ἔχει μερικὰ χαμηλὰ βουνά. ‘Η ύπόλοιπη χώρα εἶναι πεδινὴ μὲ πολλοὺς λόφους. Ποτίζεται ἀπὸ τὸν ποταμὸ **Ἐργίνη**, ποὺ εἶναι παραπόταμος τοῦ “Ἐθρου”.

Τὸ κλίμα στὰ νότια παράλια εἶναι μεσογειακό, ἐνῶ στὸ ύπόλοιπο τμῆμα εἶναι ἡπειρωτικό.

‘Η Ἀνατ. Θράκη εἶναι χώρα πλούσια. Παράγει δημητριακά, θαμβάκι, καπνό, ὅσπρια, λαχανικά, λάδι και φροῦτα.

‘Η κτηνοτροφία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη, καθὼς ἐπίσης και ἡ σηροτροφία (μεταξοσκώληκας).

2. Δαρδανέλλια - Βόσπορος. Μὲ τὴν Εύρωπαική Τουρκία ἡ Εύρωπη πλησιάζει τὴ Μικρὰ Ἀσία και χωρίζεται ἀπ’ αὐτὴν μὲ τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλήσποντου (Δαρδανέλλια), τῆς Προποντίδας και τοῦ Βοσπόρου. Τὰ θαλάσσια αὐτὰ στενὰ ἔχουν μεγάλη οἰκονομικὴ και στρατηγικὴ σημασία, γιατὶ σμίγουν τὴ Μεσόγειο θάλασσα μὲ τὸν Εὔξεινο πόντο.

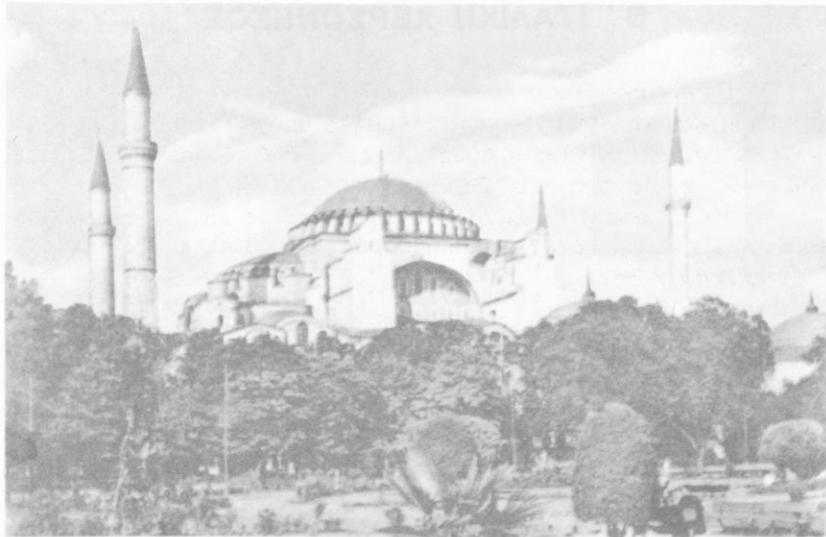
‘Απὸ τὴν Εύρωπαική Τουρκία περνᾶ και ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμή, ποὺ συνδέει τὴ Δ. Εύρωπη μὲ τὴ Μέση Ἀνατολή.

Τὸ 1973 κατασκευάστηκε στὸ Βόσπορο μεγάλη γέφυρα, ποὺ ἐνώνει τὴν Εύρωπη μὲ τὴν Ἀσία.

3. Κωνσταντινούπολη. ‘Η Ἀνατολικὴ Θράκη γιὰ χιλιάδες χρόνια ἦταν χώρα ἑλληνική. Τὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἄποικοι ἀπ’ τὰ Μέγαρα ἔχτισαν, στὴν εἰσόδῳ τοῦ Βοσπόρου, τὸ Βυζάντιο. Στὴν ἵδια αὐτὴ θέση ὁ Μέγας Κων/νος ἔχτισε τὴν Κωνσταντινούπολη, ποὺ ἀπ’ τὸ 330 μ.Χ. ὡς τὸ 1453 ἦταν ἡ πρωτεύουσα τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. ‘Η Κωνσταντινούπολη γιὰ χίλια ἐκατὸ δόλοκληρα χρόνια ἦταν τὸ κέντρο τοῦ ἑλληνισμοῦ και ἡ «βασιλίδα τῶν πόλεων». Σ’ αὐτὴ θρίσκεται ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, ποὺ εἶναι τὸ θαῦμα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς και τὸ σύμβολο τῆς ὄρθοδοξίας και τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Στὰ 1453 ἡ Κωνσταντινούπολη ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Τούρκων. ‘Ολόκληρη ὅμως τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι τὸ κέντρο τοῦ ἑλληνισμοῦ και τῆς ὄρθοδοξίας.

‘Ακόμα και σήμερα ἔκει ἔχει τὴν ἔδρα του τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

Η Αγία Σοφία

Η Κωνσταντινούπολη είναι πάρα πολὺ ώραία πόλη. "Εχει περισσότερα από 2 έκατομμύρια κατοίκους. Είναι έμπορικό και βιομηχανικό κέντρο, έχει πολλές φυσικές δόμορφιες και είναι κατάσπαρτη από ιστορικά μνημεῖα.

"Άλλες πόλεις είναι: ή Ανδριανούπολη, ή Ρεδαιστός, ή Σηλυθρία και ή Καλλίπολη.

Ασκήσεις

- Νὰ ίχνογραφήσετε τὸ χάρτη τῆς Εύρ. Τουρκίας.
- Νὰ δικαιολογήσετε γιατί τὰ Δαρδανέλλια και ὁ Βόσπορος ἔχουν μεγάλη σημασία.
- Τὴν Ἑλλάδα και τὴν Εύρωπαική Τουρκία χωρίζουν φυσικὰ σύνορα;
- Νὰ συγκεντρώσετε πληροφορίες γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη.

Β' ΙΤΑΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

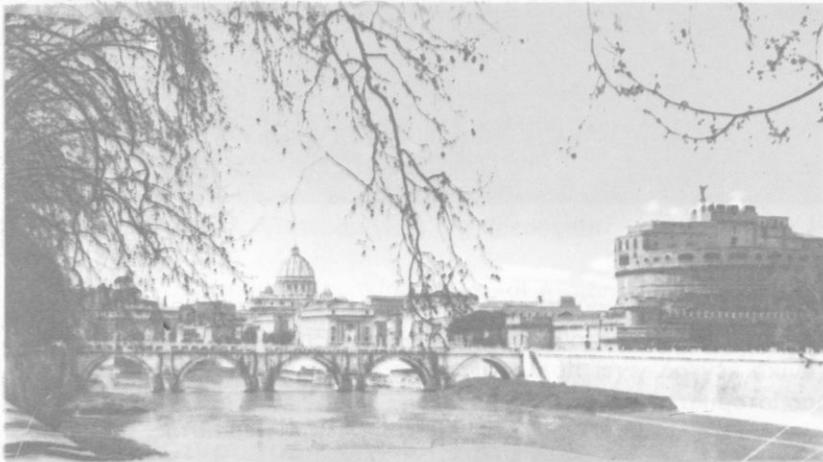

1. Η ΙΤΑΛΙΑ

"Εκταση. 301.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός. 54.000.000 κ.

Ρώμη

Έργασίες

1. Νὰ προσδιορίσετε τὴ θέση τῆς Ἰταλίας στὴ Μεσόγειο θάλασσα.
2. Νὰ δείξετε στὸ χάρτη μὲ ποιές χῶρες συνορεύει καὶ ἀπὸ ποιές θάλασσες θρέχεται.
3. Νὰ συγκρίνετε τὸ μῆκος μὲ τὸ πλάτος τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου.
4. Ποιό τμῆμα της πλησιάζει τὴ Βαλκανικὴ χερσόνησο καὶ ποιό τὴν Ἀφρική;
5. Νὰ παρατηρήσετε στὸ χάρτη τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου καὶ νὰ μάθετε τὰ βουνά, τίς πεδιάδες, τοὺς πορθμοὺς καὶ τὰ νησιά της.

ΙΤΑΛΙΑ

1. Η Ιταλική χερσόνησος χωρίζει τὴ Μεσόγειο θάλασσα σὲ Δυτικὴ καὶ Ἀνατολική. Η Ιταλία εἶναι μιὰ μεγάλη χερσόνησος, ποὺ ἀρχίζει ἀπ' τις "Αλπεῖς καὶ εἰσχωρεῖ στὴ θάλασσα. "Ετσι ἡ Ιταλία εἶναι καθαρὰ μεσογειακὸ κράτος.

Η Ιταλία ἔχει ἑκταση 301.000 τετ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 54 ἑκατομμύρια κατοίκους.

2. Ή θόρεια Ἰταλία εἶναι περισσότερο προοδευτική. Η θόρεια Ἰταλία ἀποτελεῖται ἀπ' τὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου καὶ τὰ νότια τμῆματα τῶν Ἀλπεων. Τὸ κλίμα στὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου εἶναι ἡπειρωτικό, γιατὶ εἶναι κλειστὴ πρὸς τὴν Μεσόγειο θάλασσα, ἐνῶ στὶς ὁρεινές περιοχὲς εἶναι ἥπιο καὶ γλυκό. Αὐτὸς συμβαίνει, γιατὶ οἱ Ἀλπεις ἐμποδίζουν τοὺς θόρειους ἄνεμους νὰ φθάσουν ὡς ἔκει. Τὸ ἥπιο καὶ εὐχάριστο κλίμα, οἱ πολλὲς λίμνες (**Γκάρντα, Ντί Κόμο, Ματζόρε** κ.ἄ.) καὶ ἡ φυσικὴ ὁμορφιὰ τοῦ τοπίου, δίνουν ἔνα Ιδιαίτερο χρῶμα στὴν περιοχὴ αὐτήν, ποὺ γοητεύει τοὺς πολλοὺς ξένους ἐπισκέπτες.

Οἱ Ἀλπεις δὲν ἀποτελοῦν πιὰ ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἐπικοινωνία τῆς Ἰταλίας μὲ τὴν ύπόλοιπη Εὐρώπη. Οἱ Ἰταλοὶ ἄνοιξαν κάτω ἀπ' αὐτές μεγάλες σήραγγες, ποὺ ἐνώνουν μὲ αὐτοκινητόδρομο καὶ σιδηρόδρομο τὴ χώρα μὲ τὴ Γαλλία, τὴν Ἐλβετία καὶ τὴν Αὐστρία.

Ἄπὸ τὶς Ἀλπεις πηγάζουν: ὁ **Πάδος**, ὁ **Άδιγης**, ὁ **Πιάθες** καὶ ἄλλοι μικρότεροι ποταμοί. Ἄπὸ τὶς προσχώσεις τῶν ποταμῶν αὐτῶν δημιουργήθηκε ἡ πεδιάδα τοῦ Πάδου καὶ γι' αὐτὸς τὸ ἐδαφός τῆς εἶναι πολὺ εὔφορο. Ἡ πεδιάδα τοῦ Πάδου εἶναι τὸ κέντρο τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τῆς Ἰταλίας. Σ' αὐτήν παράγονται μεγάλες ποσότητες σιταριοῦ, καλαμποκιοῦ, δόσπριων, ζαχαρότευτλων, ρυζιοῦ, φρούτων καὶ λαχανικῶν. Ἐδῶ εἶναι ἀναπτυγμένη καὶ ἡ κτηνοτροφία καὶ προπάντων τῶν ἀγελάδων καὶ τῶν πουλερικῶν.

Στὴ θόρεια Ἰταλία βρίσκονται καὶ οἱ περισσότερες βιομηχανίες τῆς χώρας. Ὑπάρχουν ἔκει ἐργοστάσια αὐτοκινήτων, σιδηροδρόμων ἀεροπλάνων καὶ κάθε εἰδούς μηχανημάτων. Ὑπάρχουν ἀκόμα ύφαντουργεία, ἐργοστάσια ζάχαρης καὶ γεωργικῶν προϊόντων, μεταλλουργεία καὶ ἄλλα.

Τὰ ἐργοστάσια αὐτὰ κινοῦνται, τὰ περισσότερα, μὲ ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια, ποὺ παράγεται ἀπὸ τὶς ἀφθονες ύδατοπτώσεις τῶν Ἀλπεων καὶ ἀπὸ πηγὲς φυσικῶν ἀερίων, ποὺ βρίσκονται στὴν περιοχὴ.

3. Ή κεντρικὴ καὶ νότια Ἰταλία. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ χερσόνησο τῶν Ἀπέννινων καὶ τὰ νησιά, **Σικελία, Σαρδηνία,** **Ἐλθα** καὶ ἄλλα μικρότερα.

‘Ολόκληρη τὴν Ἰταλικὴ χερσόνησο διασχίζουν τὰ **Ἀπέννινα ὄρη** (2.914 μ.).

Τὸ κλίμα τῆς κεντρικῆς καὶ νότιας Ἰταλίας εἶναι, ὅπως καὶ τῆς Ἐλλάδας, μεσογειακὸ καὶ ἡ φύση παρόμοια μὲ τὴ φύση τῆς πατρίδας μας.

Νότιο Τυρόλο

Στίς πλαγιές τῶν Ἀπέννινων, πού δὲν εἶναι δασωμένα, καὶ στὰ νησιά τρέφονται πολλὰ γιδοπρόθατα, ἐνῶ στὰ παραλιακὰ μέρη καλλιεργοῦνται δημητριακά, λαχανικά, ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, ἀμπέλια καὶ ὄπωροφόρα δέντρα. Στὰ παράλια ἀλιεύονται μεγάλες ποσότητες ψαριών.

Στὴ νότια Ἰταλία ύπαρχουν πολλὰ ἡφαίστεια καὶ οἱ σεισμοὶ εἶναι συχνοί. Κοντὰ στὴ Νεάπολη βρίσκεται ὁ **Βεζούθιος**, ἐνῶ στὴ Σικελία ἡ **Αἴτνα** καὶ στὸ βόρειο μέρος αὐτῆς σ' ἔνα μικρὸν νησί, τὸ **Στρόμπολι**. Τὰ ἡφαίστεια τῆς Ἰταλίας βρίσκονται σὲ ἐνέργεια καὶ πολλοὶ τουρίστες κάθε χρόνο ἐπισκέπτονται τίς περιοχές αὐτές, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὸ ύπεροχο θέαμα.

Στὸ Ἀνατολικὸ τμῆμα τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας βρίσκεται ἡ μικρὴ δημοκρατία τοῦ Ἀγίου Μαρίνου (21.000 κ.).

"Ασκηση

Νὰ ίχνογραφήσετε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ σημειώσετε τίς σπουδαιότερες πόλεις της.

4. 'Η Ιταλική Οίκονομία. Η Ιταλία είναι γενικά άναπτυγμένη χώρα. Η γεωργία γίνεται με τρόπο έπιστημονικό. Τὰ γεωργικά της προϊόντα δχι μόνο είναι άρκετά, για νὰ θρέψουν τὰ έκατομμύρια τῶν κατοίκων της, ἀλλὰ καὶ μεγάλες ποσότητες ἔξαγονται σὲ ἄλλες χῶρες.

Η Ιταλία είναι ἡ δεύτερη χώρα τῆς Εύρωπης, μετά τὴ Γαλλία, στὴν παραγωγὴ κρασιοῦ καὶ δεύτερη, μετά τὴν Ἰσπανία, στὴν παραγωγὴ λαδιοῦ. Καὶ ἡ ἀλιεία γίνεται μὲ έπιστημονικὸ τρόπο. Στὰ παράλια καὶ στοὺς ποταμοὺς ύπάρχουν ἄριστα ὄργανωμένα ἰχθυοτροφεῖα.

Η Ιταλία, ἂν καὶ δὲ διαθέτει πλούσιο ὄρυκτὸ πλοῦτο, ἔχει ἀνάπτυγμένη βιομηχανία. Ἐπειδὴ δὲν ἔχει καύσιμες ὕλες, κάρβουνα, πετρέλαιο κλπ, ἐκμεταλλεύεται τὶς ύδατοπτώσεις, γιὰ τὴν παραγωγὴ ἐνέργειας. Εἰσάγει ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ γαιάνθρακες (κάρβουνα), πετρέλαιο καὶ πρῶτες ὕλες καὶ ἔξαγει βιομηχανικὰ προϊόντα. Ἰδιαιτέρα ἀνάπτυγμένη είναι στὴν Ιταλίᾳ ἡ βιομηχανία αὐτοκινήτων καὶ ζυμαρικῶν.

Ολες οἱ περιοχὲς τῆς Ιταλίας δὲν ἔχουν τὴν ἴδια ἀνάπτυξην. Ἐνῶ ἡ βόρεια χώρα είναι γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ ἀνάπτυγμένη καὶ οἱ ἄνθρωποι βρίσκουν ἐργασία καὶ ζοῦν μὲ ἄνεση, ἡ νότια Ιταλία είναι άρκετὰ καθυστερημένη, γιατὶ δὲν ύπάρχουν ἐκεῖ μεγάλες καλλιεργήσιμες ἑκτάσεις, οὕτε καὶ πολλὰ ἐργοστάσια.

5. 'Η Ιταλία είναι τουριστικὴ χώρα. Η Ιταλία ἔχει ἔνα θαυμάσιο κλίμα καὶ πολλὰ ιστορικὰ μνημεῖα καὶ ἔργα τέχνης. Γιαύτῳ καὶ ὁ τουρισμὸς είναι ἀνάπτυγμένος. Στὴν ἀνάπτυξή του βοήθησαν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ιταλοί, ποὺ κατάλαβαν τὴ σημασία τοῦ τουρισμοῦ καὶ ἀνάπτυξαν σὲ ἄριστο βαθμὸ τὶς συγκοινωνίες, ἔχτισαν ὡραῖα καὶ ἄνετα ξενοδοχεῖα καὶ ἔξυπηρετοῦν μὲ προθυμία καὶ εὐγένεια τοὺς ξένους.

Ἀποτέλεσμα: Περισσότεροι ἀπὸ 15 έκατομμύρια τουρίστες ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο τὴν Ιταλία καὶ ἀφήνουν μεγάλα ποσὰ συναλλάγματος, ἔται ποὺ ὁ τουρισμὸς είναι γιὰ τὴ χώρα μία ἀπ' τὶς σπουδαιότερες πλουτοπαραγωγικὲς πηγές.

6. 'Άστικὰ κέντρα. Στὴ βόρεια Ιταλία βρίσκονται πολλὲς καὶ μεγάλες πόλεις, γιατὶ τὸ ἔδαφος είναι παραγωγικὸ καὶ γιατὶ ύπάρχουν ἐκεῖ πολλὰ ἐργοστάσια. Οἱ σπουδαιότερες πόλεις είναι: Τὸ Τουρίνο (1.450.000 κ.) τὸ Μιλάνο (1.700.000 κ.), ἡ Βολώνια (500.000 κ.), ἡ Βενετία (370.000 κ.), ἡ Τεργέστη (280.000 κ.) καὶ ἄλλες μικρό-

τερες. Στὸ Τουρίνο καταλήγουν οἱ σιδηροδρομικὲς γραμμές, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ Γαλλία, ἐνῶ στὸ Μιλάνο ὅσες προέρχονται ἀπ’ τὴν Ἐλβετία. Ἡ Βενετία εἶναι γραφικὴ πόλη καὶ γνωστὴ γιὰ τὰ πολλὰ κανάλια τῆς. Γιὰ ὄλοκληρους αἰῶνες ύπηρξε ἡ μεγαλύτερη ναυτικὴ δύναμη τῆς Μεσογείου. Σήμερα εἶναι, ὥπως καὶ ἡ Τεργέστη, σπουδαῖο λιμάνι τῆς Ἰταλίας.

Στὸ βορειοδυτικὸ τμῆμα τῆς Ἰταλίας βρίσκεται ἡ **Γένουα** (850.000 κ.). Ἡ Γένουα εἶναι τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῆς Ἰταλίας. Ἀπὸ τὴ Γένουα τὰ προϊόντα, ποὺ φθάνουν ἐκεῖ μὲ πλοῖα, στέλνονται μὲ τὰ τραίνα στὶς βιομηχανικὲς πόλεις τῆς βόρειας Ἰταλίας καὶ ἄλλα στὴν Ἐλβετία. Νοτιότερα βρίσκεται ἡ **Φλωρεντία** (460.000 κ.). Ἔχει πολλὰ ἱστορικὰ μνημεῖα καὶ ἔργα τέχνης ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἀναγέννησης. Στὸ κέντρο καὶ δυτικὰ τῆς χερσονήσου βρίσκεται ἡ **Ρώμη** (2.700.000 κ.), ποὺ εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας. Ἡ Ρώμη, ἡ «αἰώνια πόλη», εἶναι μία ἀπ’ τὶς ὡραιότερες καὶ ἐνδοξότερες πόλεις τοῦ κόσμου. Ἔκατον μύρια ἄνθρωποι ἀπ’ ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς τὴν ἐπισκέπτονται, γιὰ νὰ τὴ γνωρίσουν ἀπὸ κοντὰ καὶ νὰ θαυμάσουν τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἔργα τέχνης, ποὺ βρίσκονται σ’ αὐτήν.

Στὴ Ρώμη (τὸ **Βατικανὸ**) ἔχει τὴν ἔδρα του ὁ Πάπας, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Καθολικῆς Ἑκκλησίας. Τὸ Βατικανὸ εἶναι, ξεχωριστό, κράτος.

Βενετία

Ἐρείπια τῆς Πομπηίας· στὸ βάθος ὁ Βεζούθιος

Νοτιώτερα, θρίσκεται η **Νεάπολη** (1.270.000 κ.). Είναι τὸ δεύτερο, μετά τὴ Γένουα, λιμάνι τῆς Ἰταλίας. Στὰ δυτικὰ παράλια θρίσκονται οἱ πόλεις: **Ἀγκώνα, Μπάρι, Μπρίντεζι.** Στὴν Κάτω Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Σικελίᾳ: **Ο Τάραντας, ἡ Μεσσήνη, τὸ Παλέρμο, ἡ Κατάνη** καὶ οἱ **Συρακοῦσες.** Ο Τάραντας, ἡ Κατάνη, ἡ Μεσσήνη καὶ ἄλλες πόλεις, ἥταν τὴν ἀρχαία ἐποχὴ τὰ κέντρα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας καὶ κέντρα ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Σώζονται ἀκόμα καὶ σήμερα ἑλληνικὰ μνημεῖα, ὅπως ναοί, θέατρα, στάδια κλπ.

7. Οἱ Ἰταλοὶ εἰναι ἀπόγονοι τῶν Ρωμαίων. Οἱ Ρωμαῖοι, ὅπως ξέρομε, ἔδρυσαν τὴ μεγάλη ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία καὶ δέχτηκαν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμό. Ο ἑλληνορωμαϊκὸς πολιτισμὸς διαδόθηκε μὲ τοὺς Ρωμαίους σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Δύσης, ποὺ θρίσκονταν τότε σὲ βάρβαρη κατάσταση, καὶ τοὺς ἐκπολίτισε. Ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους κατάγονται οἱ Ἰταλοί, ποὺ προσδεψαν πολὺ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς **Ἀναγέννησης.**

Οἱ σημερινοὶ Ἰταλοὶ εἰναι λαὸς φιλειρηνικός. Ἀγαποῦν τὴ μουσικὴ καὶ τὶς καλές τέχνες καὶ ἔκαμαν μεγάλες προόδους στὰ γράμματα καὶ τὶς ἐπιστῆμες.

Τὸ 1940 τὴν Ἰταλία κυβερνοῦσαν οἱ φασίστες. Αὐτοὶ ἤθελαν νὰ κυριέψουν ὅλο τὸν κόσμο καὶ γι' αὐτὸν μᾶς κήρυξαν τὸν πόλεμο, ἀλλὰ τοὺς νικήσαμε. Σήμερα ἔχομε φιλικὲς σχέσεις καὶ ἐμπορικὲς συναλλαγές. Ἐξάγομε στὴν Ἰταλία πρῶτες ὕλες καὶ εἰσάγομε βιομηχανικὰ προϊόντα.

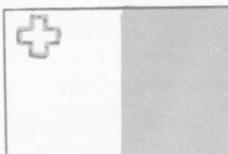
Τὸ πολίτευμα τῆς Ἰταλίας εἶναι ἡ **δημοκρατία**. Οἱ Ἰταλοὶ εἶναι χριστιανοὶ καθολικοὶ ~~X~~

a) Νὰ δικαιολογήσῃς:

1. Γιατί ἡ Ἰταλία ἔχει ἀναπτυγμένο τουρισμό;
2. Γιατί ἡ Ἑλλάδα δὲν ἔξαγει οὔτε εἰσάγει ἀπ' τὴν Ἰταλία γεωργικὰ προϊόντα;
3. Πῶς οἱ Ἰταλοὶ ἐκμεταλλεύονται τις πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς χώρας τους;

b) Πρέπει νὰ γνωρίζης:

1. Πῶς συνδέεται ἡ Ἰταλία μὲ τὴ Γαλλία καὶ ἄλλες χώρες σιδηροδρομικῶς, ἀτμοπλοϊκῶς καὶ ἀεροπορικῶς;
2. Ποιές εἶναι οἱ κυριώτερες πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ ποιά τὰ σπουδαιότερα λιμάνια της;
3. Ποιά προϊόντα εἰσάγει ἡ Ἰταλία καὶ ποιά ἔξαγει;

2. Η ΜΑΛΤΑ

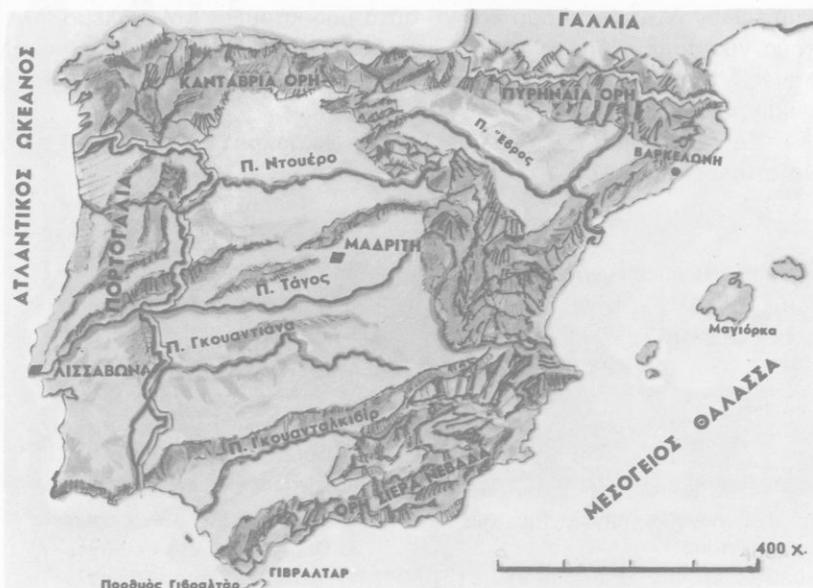
Έκταση: 300 τετρ. χλμ.

Πληθυσμὸς: 320,000 κ.

Στὰ νότια τῆς Ἰταλίας βρίσκεται τὸ νησὶ Μάλτα. Ἡ Μάλτα ὡς τὸ 1963 ἦταν κτήση τῶν Ἀγγλῶν, ποὺ τὴν εἶχαν μεταβάλλει σὲ μεγάλη ναυτικὴ βάση, γιὰ νὰ ἐλέγχουν τὴ συγκοινωνία τοῦ Ἀτλαντικοῦ μὲ τὸν Ἰνδικὸ ὥκεανό. (**Γιθραλτάρ - Μάλτα - Σουέζ - Ἄντεν**).

Σήμερα ἡ Μάλτα εἶναι μία μικρὴ ἐλεύθερη δημοκρατία. Ἡ γεωγραφικὴ τῆς θέση ἔχει μεγάλη στρατηγικὴ σημασία. Πρωτεύουσα τῆς Μάλτας εἶναι ἡ **Βαλέττα**. (18.000 κ.).

Γ' ΙΒΗΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

ΙΒΗΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ — ΙΣΠΑΝΙΑ — ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Δραστηριότητες στὸ χάρτη

Παρατηροῦμε τὰ ἔξῆς:

1. Ἡ Ιβηρικὴ χερσόνησος κατέχει τὸ νοτιοδυτικὸ τμῆμα τῆς Εύρωπης.
2. Χωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ μὲ τὸ Γιθραλτάρ.
3. Τὸ βορειοδυτικὸ τμῆμα τῆς θρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ὡκεανό.
4. Τὸ νοτιοανατολικὸ τμῆμα τῆς θρέχεται ἀπὸ τὴν Μεσόνειο θάλασσα.

Διαπιστώνομε τὰ ἔξῆς:

1. Εἶναι τὸ πλησιέστερο στὴν Ἀφρικὴ τμῆμα τῆς Εύρωπης.
2. Ἀπὸ τὸ Γιθραλτάρ μπαίνουν τὰ πλοῖα ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ στὴ Μεσόγειο καὶ τὸ ἀντίθετο.
3. Τὸ κλίμα εἶναι ὡκεάνιο. Στὸ τμῆμα αὐτὸ θρίσκονται οἱ περισσότεροι ποταμοί.
4. Ἐχει κλίμα μεσογειακὸ καὶ δέχεται πολὺ λίγες θροχές.

5. Τὸ κεντρικὸ τμῆμα τῆς χερσονήσου εἶναι ὁροπέδιο.
6. Τὸ μεγαλύτερὸ τμῆμα τῆς Ἰθηρικῆς χερσονήσου εἶναι ὀρεινό. Τὰ κυριώτερα βουνά της εἶναι: τὰ **Πυρηναῖα** (3.405 μ.), τὰ **Καντάβρια**, τὰ **Καστηλιανά**, τὰ **Ιθηρικά**, **Σιέρα Μορένα**, καὶ **Σιέρρα Νεθάδα**.
7. Ἡ Ἰθηρικὴ χερσόνησος περιλαμβάνει δύο κράτη: τὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Πορτογαλία.

Ἐργασίες

1. Νὰ ίχνογραφήσετε τὸ γεωγραφικὸ χάρτη τῆς Ἰθηρικῆς χερσονήσου.
2. Νὰ χωρίσετε τὰ κράτη τῆς καὶ νὰ σημειώσετε τὶς πόλεις.

1. Η ΙΣΠΑΝΙΑ.

"Εκταση: 505.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 34.000.000 κ.

1. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰσπανίας. Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Ἰθηρικῆς χερσονήσου ἦταν οἱ "Ιθηρες" καὶ οἱ Κέλτες. Τὴν ἐποχὴ τῶν Ρωμαίων ἡ Ἰθηρικὴ χερσόνησος ἦταν ἐπαρχία τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ γι' αὐτὸν ἡ σημερινὴ Ἰσπανικὴ καὶ πορτογαλικὴ γλώσσα μοιάζει μὲ τῇ λατινικῇ. Τὸν 8ο μ.Χ. αἰώνα οἱ "Αραβες" πέρασαν ἀπὸ τὸ Γιθραλτάρ στὴν Εὐρώπη, κυρίεψαν τὴν Ἰσπανία καὶ δημιούργησαν σπουδαῖο πολιτισμό.

Στὴν ἐποχὴ τῶν ἀνακαλύψεων ἡ Ἰσπανία ἔγινε μεγάλη ναυτικὴ δύναμη. Ἰσπανοὶ καὶ Πορτογάλοι θαλασσοπόροι ἀνακάλυψαν τὸ δρόμο

γιὰ τὶς Ἰνδίες καὶ τὴν Ἀμερική. Στὴ νότια Ἀμερική καὶ τὴν Κούβα οἱ Ἰσπανοὶ ἔδρυσαν μεγάλες ἀποικίες καὶ ἡ Ἰσπανία ἔγινε πολὺ μεγάλο ἀποικιακὸ κράτος. Σήμερα μόνο μικρὲς ἀποικίες διατηρεῖ.

Τὸ 1588 οἱ Ἰσπανοὶ ἔχασαν τὴν κυριαρχία στὴ θάλασσα καὶ τὸ ναυτικό τους, γιατὶ οἱ "Ἀγγλοι τοὺς νίκησαν καὶ κατέστρεψαν τὸ στόλο τους. Τὸ 1704 οἱ "Ἀγγλοι, γιὰ νὰ ἐλέγχουν τὴν ναυσιπλοΐα στὸ θαλάσσιο στενό, ποὺ χωρίζει τὴν Εὐρώπη ἀπ' τὴν Ἀφρική, κατέλαβαν τὸ βράχο τοῦ Γιθραλτάρ, τὸν ὄχυρωσαν καὶ τὸν κατέχουν ὡς τώρα.

Ἡ Ἰσπανία εἶναι σήμερα ἀνεξάρτητο κράτος μὲ πολίτευμα τὴ δικτατορία. Οἱ κατοικοὶ τῆς εἶναι χριστιανοὶ καθολικοί.

Μὲ τὴν Ἰσπανία διατηροῦμε φιλικές σχέσεις καὶ ἐμπορικές ἀνταλλαγές, ἀλλὰ σὲ μικρὸ βαθμό, γιατὶ οἱ δυὸ χῶρες παράγουν τὰ ἕδια γεωργικὰ προϊόντα.

2. Πλουτοπαραγωγικὲς πηγές. Ἡ Ἰσπανία εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ φτωχότερα κράτη τῆς Εὐρώπης. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἐδάφους της εἶναι ὄρειγὸ καὶ ἄγονο. Ὁ πληθυσμός της εἶναι μεγάλος καὶ αὔξανεται συνέχεια, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ σιτηρά, ποὺ παράγει ἡ χώρα, δὲν εἶναι ἀρκετά γιὰ τὴ διατροφὴ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ γίνεται εἰσαγωγὴ ἀπὸ ἔνες χῶρες.

Οἱ Ἰσπανοὶ δὲν ἔχουν ἀξιοποιήσει ἀκόμα τὰ ἄφθονα ὄρυκτὰ τῆς χώρας τους καὶ τὶς ὑδατοπτώσεις, γιὰ ν' ἀναπτύξουν τὴ βιομηχανία τους. Οἱ γαιάνθρακες, τὰ σιδηρομεταλλεύματα, ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος καὶ ἄλλα ὄρυκτὰ τῆς χώρας ἔξαγονται σὲ ἔνες ἀγορές, γιατὶ ἡ Ἰσπανικὴ βιομηχανία δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ τὰ ἐπεξεργαστῇ μόνη της, ἐνῶ εἰσάγονται βιομηχανικὰ προϊόντα. Οἱ συγκοινωνίες τῆς στεριᾶς δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἀναπτυγμένες, ὥστε νὰ βοηθοῦν στὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

Γεωργικὰ προϊόντα παράγει ἡ Ἰσπανία: δημητριακά, βαμβάκι, ρύζι καὶ προπάντων ἐσπεριδοειδῆ, λάδι, λαχανικά καὶ φρούτα. Ἐξάγει ἐσπεριδοειδῆ, φρούτα, ἐλιές καὶ λάδι. Ἡ Ἰσπανία εἶναι ἡ πρώτη στὸν κόσμο ἐλαιοπαραγωγικὴ χώρα. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ λαδιοῦ κονσερβοποιοῦνται μεγάλες ποσότητες ψαριῶν. Γι' αὐτὸ ἡ ἀλιεία στὴν Ἰσπανία εἶναι ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη. Ἀναπτυγμένη εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ κτηνοτροφία.

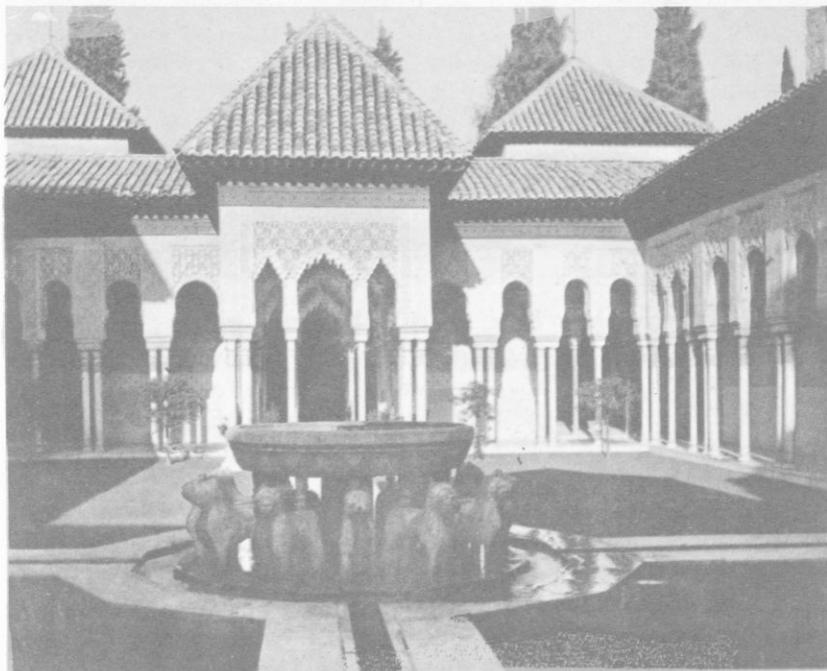
Σπουδαία πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ γιὰ τὴν Ἰσπανία εἶναι καὶ ὁ τουρισμός. Τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ τουριστικὴ κίνηση στὴ χώρα ὅλο καὶ μεγαλώνει. Τὰ γραφικὰ Ἰσπανικὰ παράλια στὴ Μεσόγειο, οἱ Βα-

λεσαρίδες νήσοι, πού άνήκουν στήν 'Ισπανία, τὰ ιστορικὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἔργα τέχνης τῆς χώρας τραβοῦν κάθε χρόνο μεγάλο ἀριθμὸν τουριστῶν.

3. Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς 'Ισπανίας εἶναι ἡ **Μαδρίτη** (3.200.000 κ.). Στὰ παράλια τῆς Μεσογείου θρίσκεται ἡ **Βαρκελώνη** (1.700.000 κ.), τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῆς 'Ισπανίας, ἡ **Καρθαγένη** καὶ ἡ **Μαλάγα**. Στὸ νότιο τμῆμα ἡ **Κορδούνη**, ἡ **Σεβίλλη** καὶ ἡ **Γρανάδα**, ὅπου θρίσκονται περίφημα ἀραβικὰ ἀνάκτορα καὶ ὁ **Κάδηξ**, λιμάνι στὸν Ἀτλαντικὸν ὥκεανό. Στὶς βορειοδυτικὲς ἀκτὲς θρίσκονται οἱ πόλεις: **Μπιλμπάου**, **Σαραντέρ**, **'Οθιέδο** καὶ ἄλλες μικρότερες. Στὸ **Τολέδο** ἔζησε ὁ μεγάλος "Ελληνας ζωγράφος Δομίνικος Θεοτοκόπουλος (Γκρέκο).

Στὰ ἀνατολικὰ τῶν Πυρηναίων, ἀνάμεσα στήν 'Ισπανία καὶ τὴ Γαλλία, θρίσκεται τὸ μικρὸν κράτος τῆς **'Ανδόρας**.

IΣΠΑΝΙΑ. Τὰ ἀνάκτορα τῆς 'Αλάμπρας στὴ Γρανάδα

2. Η ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Έκταση 92.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 8.650.000 κ.

"Αποψη της Λισσαβώνας

1. 'Η Πορτογαλία δὲν είναι πλούσια χώρα. Η Πορτογαλία, σὲ σύγκριση μὲ τὴν Ἰσπανία, είναι περισσότερο πεδινὴ χώρα καὶ ἔχει ἔξοδο μόνο στὸν Ἀτλαντικὸ ὥκεανό. Τὸ κλίμα τῆς είναι ὡκεανιό. Οἱ πολλὲς θροχές, ποὺ πέφτουν ὅλες τὶς ἐποχὲς τοῦ χρόνου, καὶ τὸ πεδινὸ ἔδαφος εύνοοῦν τὴ γεωργία καὶ σ' αὐτὴν ἀπασχολοῦνται οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς.

Η Πορτογαλία είναι γεωργικὴ χώρα. Τὰ σιτηρά ὅμως ποὺ βγάζει, δὲν ἐπαρκοῦν γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐξάγει, παρ' ὅλ' αὐτά, φροῦτα ἔξαιρετικῆς ποιότητας, κρασί, ἐλιές καὶ φελλό, ποὺ βγαίνει ἀπὸ ἕνα φυτὸ ὅμοιο μὲ βαλανιδιά, καθὼς ἐπίσης καὶ κονσερβοποιημένα ψάρια. Η ἀλιεία είναι πολὺ ἀναπτυγμένη καὶ στὰ μεγάλα ἐργοστάσια τῆς χώρας κονσερβοποιοῦνται κυρίως σαρδέλλες καὶ τόννοι.

‘Η χώρα διαθέτει πλούσια κοιτάσματα όρυκτῶν, δύπως γαιάνθρακες, σίδηρο, μαγγάνιο, κασσίτερο, χαλκό και άλλα. Πολλά από τα όρυκτά αύτά έχαγονται στό έξωτερικό, γιατί δὲν υπάρχουν τὰ κατάλληλα έργοστάσια. ’Αφοῦ ἡ γεωργική παραγωγὴ δὲν εἶναι μεγάλη και ἡ βιομηχανία δὲν εἶναι άναπτυγμένη, ἡ Πορτογαλία έξακολουθεῖ νὰ εἶναι φτωχὴ χώρα. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ πολλοὶ ἀπ’ τοὺς κατοίκους της μεταναστεύουν κυρίως στὴ Βραζιλία, ποὺ ἦταν παλιὰ πορτογαλικὴ ἀποικία, γιὰ νὰ θροῦν ἐργασία.

2. Πόλεις - κάτοικοι.

‘Η Πορτογαλία ἔχει πολίτευμα δημοκρατικό, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς εἶναι χριστιανοὶ καθολικοί.

Πρωτεύουσα τῆς χώρας εἶναι ἡ **Λισσαβώνα** (1.600.000 κ.). ”Άλλη μεγάλη πόλη εἶναι τὸ **Πόρτο**.

‘Η Λισσαβώνα εἶναι σπουδαῖο λιμάνι και ἐμπορικὸ κέντρο. Διαθέτει ἕνα ἀπ’ τὰ μεγαλύτερα ἀεροδρόμια τῆς Εύρωπης. Στὰ χρόνια τῶν ἀνακαλύψεων ἦταν τὸ σπουδαιότερο στὸν Ἀτλαντικὸ λιμάνι τῆς Εύρωπης.

Οἱ Πορτογάλοι ύπηρξαν σπουδαῖοι θαλασσοπόροι και κατάφεραν νὰ ιδρύσουν μεγάλο ἀποικιακὸ κράτος. Σήμερα ἀπ’ τὶς ἀποικίες αὐτὲς διατηροῦν τὴν **Αγκόλα** και τὰ νησιά **Αζόρες** και **Μαδέρες**.

Nὰ δικαιολογήσῃς:

1. Γιατί ἡ Ἰσπανία και ἡ Πορτογαλία δὲν εἶναι οἰκονομικὰ ἀναπτυγμένες χῶρες;
2. Γιατί οἱ χῶρες αὐτὲς ύπηρξαν κάποτε πλούσια κράτη;
3. Γιατί τὸ Γιβραλτάρ ἔχει μεγάλη σημασία;

Πρέπει νὰ γνωρίζῃς:

1. Πώς χωρίζεται ἡ Ἰθηρικὴ χερσόνησος ἀπὸ τὴν ύπόλοιπη Εύρωπη.
2. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα λιμάνια τῆς Ἰθηρικῆς χερσονήσου.
3. Ποιὰ προϊόντα εἰσάγει και ποιὰ έξαγει ἡ Ἰσπανία και ἡ Πορτογαλία.

II. Η ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

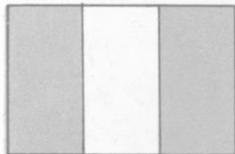

ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Παρατήρηση στὸ χάρτη. 2. Γενικὲς γνώσεις.

1. Ἡ Δυτικὴ Εύρωπη περιλαμβάνει ἔξι κράτη: τὴν Γαλλία, τὸ Βέλγιο, τὸ Λουξεμβούργο, τὴν Ὀλλανδία, τὴν Μ. Βρεττανία (Ἀγγλία), καὶ τὴν Ἰρλανδία.
2. Οἱ χῶρες τῆς Δ. Εύρωπης εἰναι οἱ περισσότερες πεδινὲς καὶ διασχίζονται ἀπὸ πολλοὺς ποταμούς, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὶς κεντρικὲς Ἀλπεις.

3. Οι βροχές στη Δ. Εύρωπη είναι πολλές καὶ πέφτουν όλο τὸ χρόνο, γιατὶ τὸ κλίμα ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν ὥκεανὸν καὶ τὸ ρεῦμα τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ καὶ εἶναι ὡκεάνιο. Τὸ ἔπιο καὶ ύγρὸ κλίμα εἶναι εύνοϊκό γιὰ τὴ βλάστηση καὶ ἔτσι οἱ καλλιέργειες δὲν χρειάζονται τεχνητὴ ἄρδευση.
4. Στὴ Δ. Εύρωπη βρίσκονται τὰ μεγαλύτερα νησιὰ τῆς Εύρωπης (νησιὰ τῆς Βρετανίας).

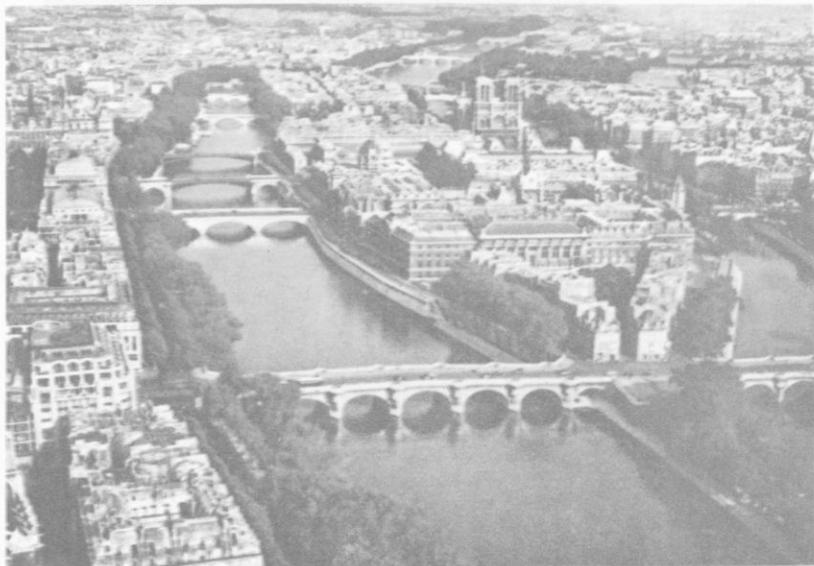

1. Η ΓΑΛΛΙΑ

"Εκταση. 547.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός. 52.000.000 κ.

ΓΑΛΛΙΑ. Παρίσι

Έργασίες

1. Να όρισετε τή θέση τής Γαλλίας στήν Εύρωπη.
2. Να δείξετε με ποιές χώρες συνορεύει ή Γαλλία και από ποιές θάλασσες βρέχεται.
3. Να συγκρίνετε τήν έκταση τής Γαλλίας με τήν έκταση τῶν ἄλλων κρατῶν τῆς Δυτικῆς και τῆς ύπόλοιπης Εύρωπης.
4. Να παρατηρήσετε τή μορφολογία τοῦ ἐδάφους της. Να μάθετε τά δύο ψηλότερα βουνά της, τοὺς τέσσερεις σπουδαιότερους ποταμούς της, τὶς δύο χερσονήσους και τὰ νησιά της.
5. Να δείξετε πῶς χωρίζεται ή Γαλλία ἀπὸ τήν Ἀγγλία και πῶς ἀπὸ τήν Γερμανία.

N. ΚΟΡΣΙΚΗ

1. Ή Γαλλία κατέχει έδαφος πεδινὸ καὶ πλεονεκτικὴ θέση.

‘Η Γαλλία είναι μεγάλη χώρα. ’Εχει ἔκταση 547.000 τετ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 52 ἑκατομμύρια κατοίκους. Βρίσκεται σὲ πλεονεκτικὴ θέση, γιατὶ ἔχει ἔξοδο καὶ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸ ὡκεανὸ καὶ πρὸς τὴν Μεσόγειο θάλασσα. ’Ετσι ἡ Γαλλία είναι κράτος τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ σύγχρονα καὶ κράτος τῆς Μεσογείου. Τὸ κλίμα της δέχεται ἐπιδράσεις καὶ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ὡκεανὸ καὶ ἀπὸ τὴν Μεσόγειο θάλασσα. ‘Η νότια Γαλλία, ποὺ βρέχεται ἀπ’ τὴν Μεσόγειο θάλασσα, ἔχει κλίμα μεσογειακό, ἐνῶ ἡ ὑπόλοιπη χώρα ἔχει κλίμα ὡκεάνιο, γιατὶ είναι χώρα πεδινὴ καὶ οἱ ύγροι ἄνεμοι τοῦ Ἀτλαντικοῦ δὲν ἐμποδίζονται νὰ μποῦν σ’ αὐτήν. Οἱ συνθῆκες αὐτές τοῦ κλίματος καὶ τοῦ ἐδάφους εύνοοῦν πάρα πολὺ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία.

‘Η Γαλλία είναι πεδινὴ χώρα. Κατέχει ὅμως καὶ ἕνα μέρος ἀπὸ τις Ἀλπεις καὶ τὰ Πυρηναῖα.

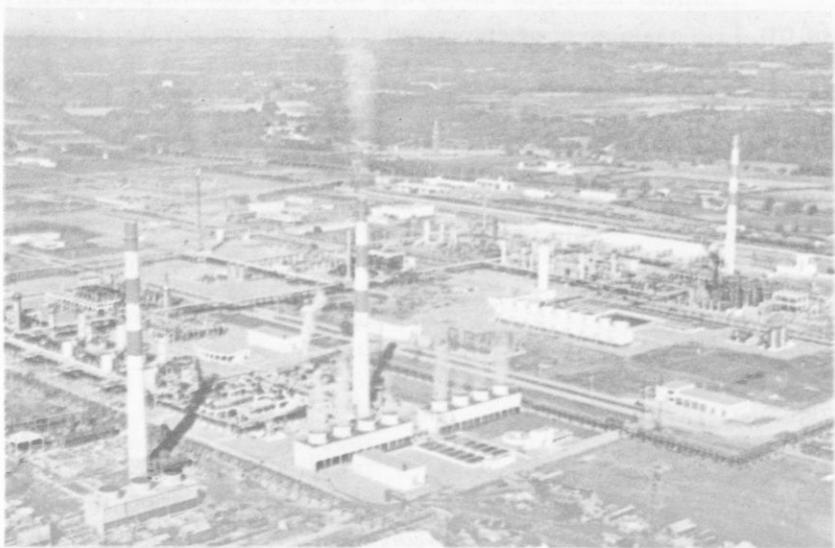
Στὴ Γαλλία ἀνήκει ἡ ψηλότερη κορυφὴ τῶν Ἀλπεων καὶ τῆς Εύρώπης, τὸ **Λευκὸ ὄρος** (4.810 μ.). Ἀπὸ τις Ἀλπεις καὶ τὰ Πυρηναῖα πηγάζουν πολλοὶ ποταμοί, ποὺ διασχίζουν ὁλόκληρη τὴ χώρα.

Οἱ ποταμοὶ αὐτοὶ ἔχουν μεγάλη σημασία, γιατὶ είναι πλωτοὶ καὶ διευκολύνουν τὴν συγκοινωνία. ‘Ο **Γαρούνας**, ποὺ χύνεται στὸν Ἀτλαντικὸ ἐνώνεται μὲ διώρυγα μὲ τὴ Μεσόγειο. ‘Ο **Ροδανὸς** ἐνώνεται μὲ διώρυγα μὲ τὸ **Λίγηρα** καὶ ὁ **Λίγηρας** μὲ τὸ **Σηκουάνα** καὶ ἔτσι ἐπικοινωνοῦν τὰ δύο σπουδαιότερα λίμανια τῆς Γαλλίας, ἡ **Χάβρη** στὸν Ἀτλαντικὸ καὶ ἡ **Μασσαλία** στὴ Μεσόγειο. ’Επίσης ὁ παραπόταμος τοῦ Σηκουάνα, **Μάρνης**, ἐνώνεται μὲ διώρυγες μὲ τὸ **Μόζα** καὶ στὴ συνέχεια μὲ τὸ **Ρήνο**. ‘Η ποταμοπλοΐα συμπληρώνει τὸ ἄριστο ὄδικὸ καὶ σιδηροδρομικὸ δίκτυο τῆς χώρας. ‘Η Γαλλία διαθέτει μία ἀπ’ τὶς καλύτερες συγκοινωνίες τοῦ κόσμου.

Στὴ Γαλλία ἀνήκει καὶ ἡ **Κορσική**, πατρίδα τοῦ **M. Ναπολέοντα**.

2. Ή Γαλλία είναι γεωργικὴ καὶ βιομηχανικὴ χώρα.

‘Η γεωργία στὴ Γαλλία είναι πολὺ ἀναπτυγμένη, γιατὶ τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τοῦ ἐδάφους τῆς είναι καλλιεργήσιμο καὶ εϋφορο καὶ τὸ κλίμα εύνοει τὴν ποικιλία τῶν καλλιεργειῶν. Οἱ Γάλλοι ἀγαποῦν τὴν γεωργία καὶ ἀσχολοῦνται σ’ αὐτῇ μὲ ζῆλο καὶ σύστημα. ‘Η κτηνοτροφία ἡ ἀλιεία, ἡ σηροτροφία καὶ ἡ πτηνοτροφία είναι τὸ ἵδιο ἀναπτυγμένες, ὅπως καὶ ἡ γεωργία. Τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τῆς Γαλλίας ὅχι μόνον είναι ἀρκετά, γιὰ νὰ τραφοῦν τὰ 50 ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων τῆς, ἀλλὰ καὶ μεγάλες ποσότητες ἔξαγονται σὲ ἄλλες χῶρες, ἐνῶ εἰσάγονται βαμβάκι, ρύζι, καφές κλπ.

ΓΑΛΛΙΑ. Βιομηχανικές έγκαταστάσεις στήν Τουλούζη

Η Γαλλία παράγει: δημητριακά, πατάτες, όσπρια, ζαχαρότευτλα, καπνό, μετάξι, λαχανικά, φρούτα, λάδι, περίφημα τυριά, βούτυρο, κρέατα και προπάντων κάθε είδος έκλεκτά κρασιά (σαμπάνια).

ΓΑΛΛΙΑ. Συγκομιδή σταφυλιῶν

‘Η Γαλλία δὲν ἔχει πολλὰ ὄρυκτά καὶ κυρίως πετρέλαιο καὶ γαιάνθρακες. ’Εχει ὅμως μεγάλες ποσότητες σιδήρου καὶ βαξίτη. Μὲ βάση τὰ ὄρυκτά αὐτὰ καὶ ἄλλες πρώτες ὑλες, πού εἰσάγει ἀπὸ ξένες χῶρες, ἀνέπτυξε σὲ μεγάλο βαθμὸν τὴν βαριὰ καὶ ἐλαφριὰ βιομηχανία.

‘Υπάρχουν στὴ χώρα βαριὲς βιομηχανίες, χαλυβουργεῖα, ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια αύτοκινήτων, ἀεροπλάνων, ὅπλων καὶ ὅλα τὰ εἴδη τῶν μηχανημάτων καὶ συσκευῶν. Μεγάλες ποσότητες ἀπ’ τὰ προϊόντα αὐτὰ ἔξαγονται στὸ ἔξωτερικό.

‘Η ἀξία τῶν προϊόντων, πού ἔξαγει ἡ Γαλλία, εἶναι μεγαλύτερη ἀπ’ τὴν ἀξία ἐκείνων, πού εἰσάγει.

‘Η Ἐλλάδα εἰσάγει ἀπ’ τὴν Γαλλία αύτοκινητα, μηχανήματα, ὅπλα καὶ ἄλλα βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ ἔξαγει σ’ αὐτὴν καπνό, καὶ πρῶτες ὑλες.

3. Τὸ Παρίσι εἶναι τὸ κέντρο τῆς Γαλλίας. Τὸ Παρίσι εἶναι χτισμένο πάνω στὶς ὅχθες τοῦ Σηκουάνα. Εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ὡραιότερες πόλεις καὶ θεωρεῖται τὸ πνευματικὸν κέντρο τοῦ κόσμου. Στὸ Παρίσι ύπάρχουν περίφημα ἀνάκτορα, ναοί, μουσεῖα, ὅπως τὸ **Λούθρο**, καὶ πολλὰ ἀξιοθέατα. Σήμερα ἡ πόλη μαζὶ μὲ τὰ προάστια ἔχει 8 ἑκατομμύρια κατοίκους καὶ εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Εὐρώπης. Διαθέτει πυκνὴ ὁδική, σιδηροδρομική καὶ ἀεροπορική συγκοινωνία καὶ συνδέεται μὲ ὅλες τὶς χῶρες τῆς οἰκουμένης. Τὸ Παρίσι εἶναι, ἐπίσης, τὸ κέντρο τῆς τουριστικῆς κίνησης τῆς Γαλλίας. Ἐκατομμύρια ἄνθρωποι ἀπ’ ὅλο τὸν κόσμο κάθε χρόνο ἐπισκέπτονται τὴν πόλη καὶ τὴν ύπόλοιπη χώρα, καὶ ἴδιας τὰ παράλιά της στὴ Μεσόγειο. ”Αλλες σπουδαῖες πόλεις τῆς Γαλλίας εἶναι ἡ **Λυών** (900.000 κ.), ἡ **Μασσαλία** (800.000 κ.), ποὺ στὴν ἀρχαιότητα ἦταν ἀποικία τῶν Ἐλλήνων, τὸ **Μπορντώ** (460.000 κ.), ἡ **Νάντη**, ἡ **Βρέστη**, ἡ **Χάθρη**, τὸ **Χερβούργο**, ἡ **Ορλεάνη**, τὸ **Στρασβούργο**, ἡ **Τουλούζη**, ἡ **Νίκαια** καὶ ἄλλες μικρότερες. Στὰ σύνορα Γαλλίας καὶ Ἰταλίας βρίσκεται τὸ κρατίδιο τοῦ **Μονακό**.

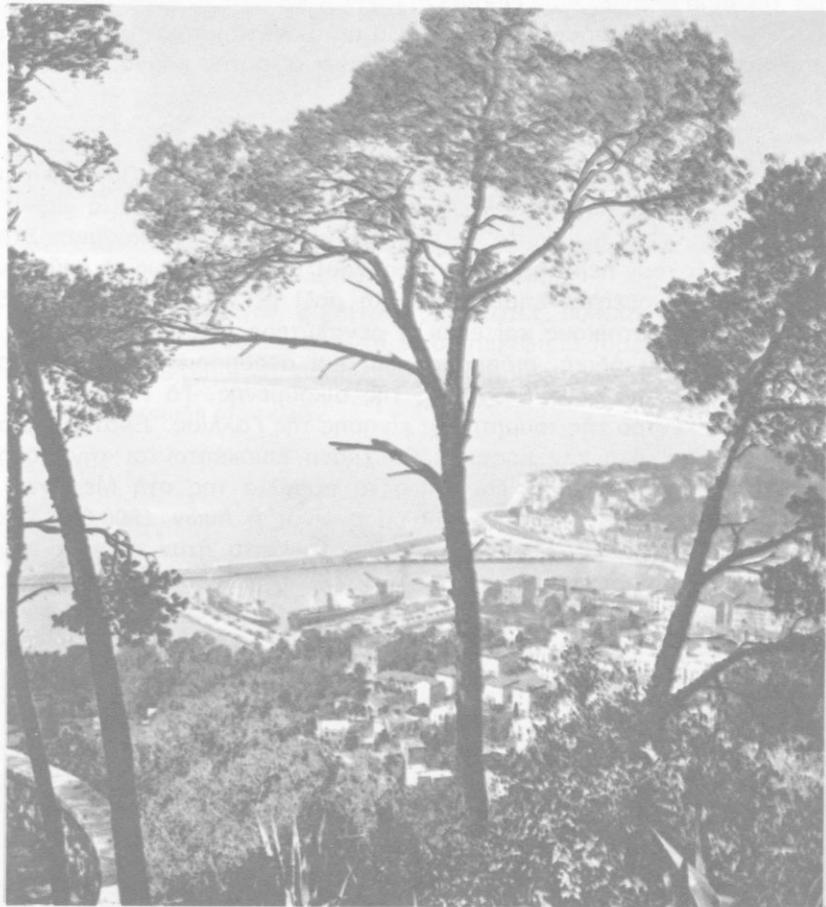
4. Κάτοικοι. ‘Η Γαλλία ώς τὸ 8^ό παγκόσμιο πόλεμο ἦταν μία ἀπ’ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις τοῦ κόσμου καὶ μεγάλο ἀποικιακὸν κράτος, μὲ τὶς περισσότερες κτήσεις στὴν Ἀφρική. Σήμερα, ἂν καὶ οἱ κτήσεις της εἶναι ἐλάχιστες, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μεγάλη δύναμη στὴν Εὐρώπη.

Οι Γάλλοι είναι πολιτισμένος λαός και έκαμαν μεγάλες προόδους στά γράμματα, τίς έπιστημες και τίς τέχνες. Στή νεώτερη ίστοριά ή γαλλική έπανάσταση κατοχύρωσε τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου και τίς ἀξίες τῆς δημοκρατίας. Πολλοί μεγάλοι ἄντρες τῆς ιστορίας ἦταν Γάλλοι. Στὰ πανεπιστήμιά της σπουδάζουν πολλοί ξένοι.

Η Γαλλική γλώσσα είναι μία ἀπὸ τίς διεθνεῖς γλώσσες.

Στὸ θρήσκευμα οἱ Γάλλοι είναι καθολικοὶ χριστιανοί. **Πολίτευμα** τῆς Γαλλίας είναι ἡ δημοκρατία. Οἱ σχέσεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἑλλάδας ἦταν καὶ είναι φιλικές.

Η Νίκαια στὶς ἀκτὲς τῆς Μεσογείου

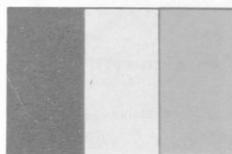

Νὰ δικαιολογήσεις τὰ έξῆς:

1. Γιατί συμφέρει σὲ μιὰ χώρα νὰ είναι, ὅπως ή Γαλλία, καὶ γεωργικὴ καὶ βιομηχανική.
2. Γιατί οἱ σπουδαιότερες πόλεις τῆς Γαλλίας είναι χτισμένες ἐπάνω στοὺς ποταμούς της.
3. "Οταν τὰ προιόντα, ποὺ ἔξαγει μιὰ χώρα, ὅπως ή Γαλλία, ἀξίζουν περισσότερο ἀπ' αὐτὰ ποὺ εἰσάγει, είναι φτωχὴ ἢ πλούσια ἡ χώρα αὐτὴ καὶ γιατί;

Απάντησε στὰ παρακάτω:

1. "Αν στείλης μὲ τὸ ταχυδρομεῖο σ' ἕνα φίλο σου στὸ Παρίσι χρήματα, θὰ τὰ λάβῃ σὲ δραχμὲς, σὲ δολλαρία, σὲ μάρκα ἢ σὲ φράγκα;
2. Ποιὸ ἀριστούργημα τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς θρίσκεται στὸ Λοῦθρο;
3. Ποιοὶ είναι οἱ δύο δρόμοι, ποὺ μπορεῖ, νὰ ἀκολουθήσῃ ἕνα πλοϊο ἀπὸ τὴ Μασσαλία, γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ Παρίσι;

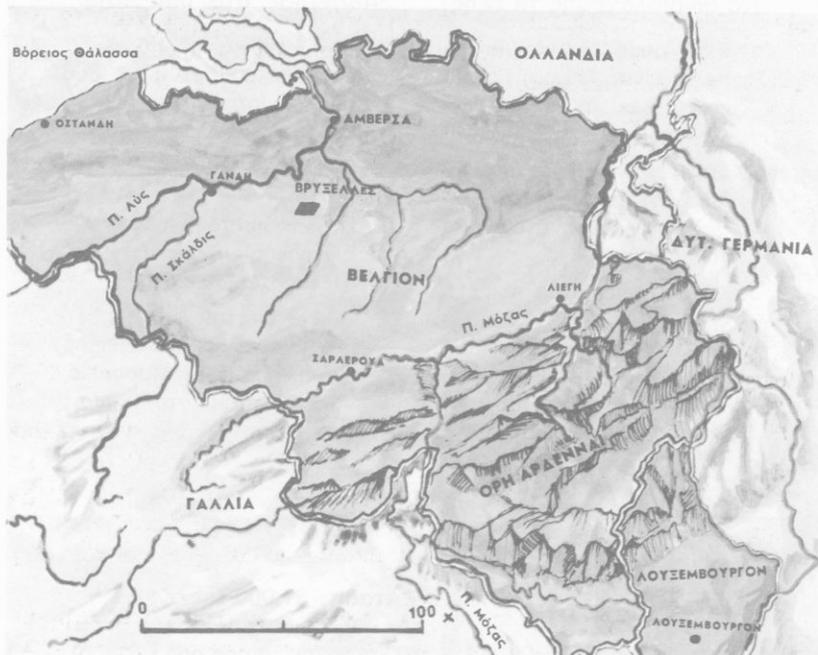
2. ΤΟ ΒΕΛΓΙΟ

"Εκταση: 31.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμὸς: 9.600.000 κ.

Βρυξέλλες

ΒΕΛΓΙΟ, ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Έργασίες

1. Να προσδιορίσετε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ χάρτη σας τὴ θέση τοῦ Βελγίου.
2. Να παρατηρήσετε τὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Νὰ συγκρίνετε τὸ νοτιοανατολικὸ τμῆμα τοῦ Βελγίου μὲ τὸ βορειοδυτικὸ καὶ τὶς ἀκτές του μὲ τὶς ἀκτές τῆς Ὀλλανδίας.
3. Νὰ δείξετε ἀπὸ ποῦ πηγάζουν καὶ ποῦ χύνονται οἱ ποταμοὶ τοῦ Βελγίου **Σκάλδης** καὶ **Μόζας**.
4. Νὰ δικαιολογήσετε γιατὶ τὸ Βέλγιο ἔχει κλίμα ὥκεανιο.
3. Νὰ ιχνογραφήσετε τὸ χάρτη τοῦ Βελγίου μαζὶ μὲ τὸ χάρτη τοῦ Λουξεμβούργου καὶ τῆς Ὀλλανδίας.

1. Τὸ Βέλγιο εἶναι πυκνοκατοικημένη χώρα. Τὸ Βέλγιο θρίσκεται ἀνάμεσα στὴ Γαλλία, Γερμανία, Ὀλλανδία, στὸ Λουξεμβούρ-

γο καὶ στὴ βόρειο θάλασσα. Εἶναι χώρα πεδινὴ καὶ μόνο τὸ νοτιοανατολικὸ τμῆμα τῆς σκεπάζεται μὲν χαμηλὰ θουνὰ ('Αρδέννες 669 μ.).

"Εχει ἔκταση 31.000 τετ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 9.600.000 κατοίκους. Σὲ κάθε τετ. χιλιόμετρο κατοικοῦν στὸ Βέλγιο 316 ἄνθρωποι. Αὐτὸ σημαίνει, πῶς τὸ Βέλγιο εἶναι πλούσια χώρα.

2. Τὸ Βέλγιο εἶναι βιομηχανικὴ χώρα. Τὸ Βέλγιο εἶναι μία ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες χῶρες τῆς Εὐρώπης, γιατὶ ἔχει πολλὰ ὀρυκτὰ καὶ μεγάλη βιομηχανία. Τὸ ύγρὸ καὶ ἥπιο ὡκεánio κλίμα τῆς χώρας εὔνοεῖ, τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Τὸ Βέλγιο παράγει: δημητριακά, πατάτες, ζαχαρότευτλα, λινάρι, καπνό, λουλούδια, λαχανικά, βούτυρο, γάλα καὶ κρέας. Τὰ προϊόντα αὐτὰ προορίζονται, κυρίως, γιὰ τὴν ἑγχώρια κατανάλωση, ἐνῶ τὰ σιτηρὰ δὲν ἐπαρκοῦν καὶ γι' αὐτὸ γίνεται εἰσαγωγὴ ἀπὸ ἄλλες χῶρες.

Τὸ Βέλγιο διαθέτει ἄριστη βιομηχανία καὶ εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ βιομηχανικότερα κράτη τοῦ κόσμου. Αὐτὸ τὸ ὄφείλει στὰ πλούσια ἀνθρακωρυχεῖα καὶ τὸ ἄφθονο σίδηρο, ποὺ κρύβει τὸ ἔδαφός της. Μέχρι τὸ 1960 ἦταν μεγάλη ἀποικιακὴ δύναμη στὴν Ἀφρικὴ (Βελγικὸ Κογκό), ἀπ' ὅπου ἔπαιρνε καὶ πάίρνει ἀκόμα βαμβάκι, ἐλαστικό, χαλκό, σιδηρομεταλλεύματα, διαμάντια καὶ ἄλλα.

Στὴ βιομηχανία του, ποὺ παράγει χάλυβα, μηχανήματα, ἀτμομηχανές, διάφορα ὄχήματα, ὅπλα, ἐργαλεῖα, ὑφάσματα καὶ ἄφθονα ἄλλα προϊόντα, ἐργάζονται ἑκατομμύρια ἄνθρωποι. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς πολλοὶ ξένοι καὶ "Ελληνες. Τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα τοῦ Βελγίου ἐξάγονται σ' ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου.

3. Κάτοικοι - Πόλεις. Στὸ Βέλγιο κατοικοῦν δύο λαοί: οἱ Φλαμανδοὶ καὶ οἱ Βαλλόνοι. Οἱ Φλαμανδοὶ εἶναι γερμανικῆς καταγωγῆς καὶ μιλοῦν τὴ φλαμανδικὴ γλώσσα, ἐνῶ οἱ Βαλλόνοι εἶναι γαλλικῆς καταγωγῆς καὶ μιλοῦν τὴ γαλλική. Οἱ Βέλγοι εἶναι καθολικοὶ χριστιανοί. "Υπάρχουν καὶ λίγοι Διαμαρτυρόμενοι.

Πολίτευμα τοῦ Βελγίου εἶναι ἡ συνταγματικὴ βασιλεία. Πρωτεύουσα ἔχει τὶς **Βρυξέλλες** (1.000.000 κ.). Στὶς Βρυξέλλες ἔχει τὴν ἔδρα του τὸ N.A.T.O. καὶ ἡ E.O.K. Στὶς ἐκβολὲς τοῦ Σκάλδη ποταμοῦ βρίσκεται ἡ **'Αμβέρσα** (240.000 κ.). Ἡ Ἀμβέρσα εἶναι τὸ κέντρο τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἔξαγωγικοῦ ἐμπορίου τοῦ Βελγίου καὶ ἔνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα λιμάνια τῆς Εὐρώπης. Ἀπ' αὐτὸ τὸ λιμάνι εἰσάγονται καὶ ἔξαγονται ἐμπορεύματα τόσα ἀπὸ τὴ Γερμανία, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν Ολλανδία. "Άλλη σπουδαία πόλη εἶναι ἡ **Λιέγη**, στὶς ὁχθεῖς τοῦ Μόζα,

ή Γάνδη και ή Όστανδη, λιμάνι στὸν Ἀτλαντικό, ποὺ συνδέει περισσότερο τὸ Βέλγιο μὲ τὴν Ὁλλανδία.

”Ολες οἱ πόλεις τοῦ Βελγίου συνδέονται μὲ πικνὸ σιδηροδρομικὸ καὶ δύσικὸ δίκτυο, καὶ μὲ διώρυγες, ποὺ διευκολύνουν τὴν ποταμοπλοΐα καὶ τὴν διακίνηση τῶν προϊόντων.

”Η πατρίδα μας διατηρεῖ μὲ τὸ Βέλγιο φιλικὲς σχέσεις καὶ ἐμπορικὲς συναλλαγές.

3. ΤΟ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

”**Έκταση:** 2.600 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 340.000 κ.

”Ανάμεσα στὸ Βέλγιο, τὴ Γερμανία καὶ τὴ Γαλλία βρίσκεται τὸ μικρὸ κράτος (δουκάτο) τοῦ Λουξεμβούργου.

”Η μικρὴ αὕτη χώρα ἔχει μεγάλη σημασία σὰ βιομηχανικὸ κράτος, γιατὶ τὸ ἔδαφός του κρύθει πλούσια κοιτάσματα σιδήρου.

”Η πόλη Λουξεμβούργο

Τὸ Λουξεμβοῦργο ἔχει ἀναπτυγμένη τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο τὴ βιομηχανία καὶ μάλιστα τὴ χαλυβουργία.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους του μιλοῦν τὴ γερμανικὴ γλώσσα. Ἐπίσημη ὅμως γλώσσα εἶναι ἡ γαλλική.

Πρωτεύουσα εἶναι τὸ **Λουξεμβοῦργο** (77.000 κ.).

Ασκήσεις

- Τὶ πρέπει νὰ γνωρίζῃς, γιὰ νὰ ἀποδείξῃς, ὅτι τὸ Βέλγιο καὶ τὸ Λουξεμβοῦργο εἶναι βιομηχανικὲς χῶρες;
- Νὰ μάθῃς τὶς ἔννοιες: **ἀνθρακωρυχεία, σιδηρομεταλλεύματα, βαριὰ βιομηχανία, μεταλλουργία.**

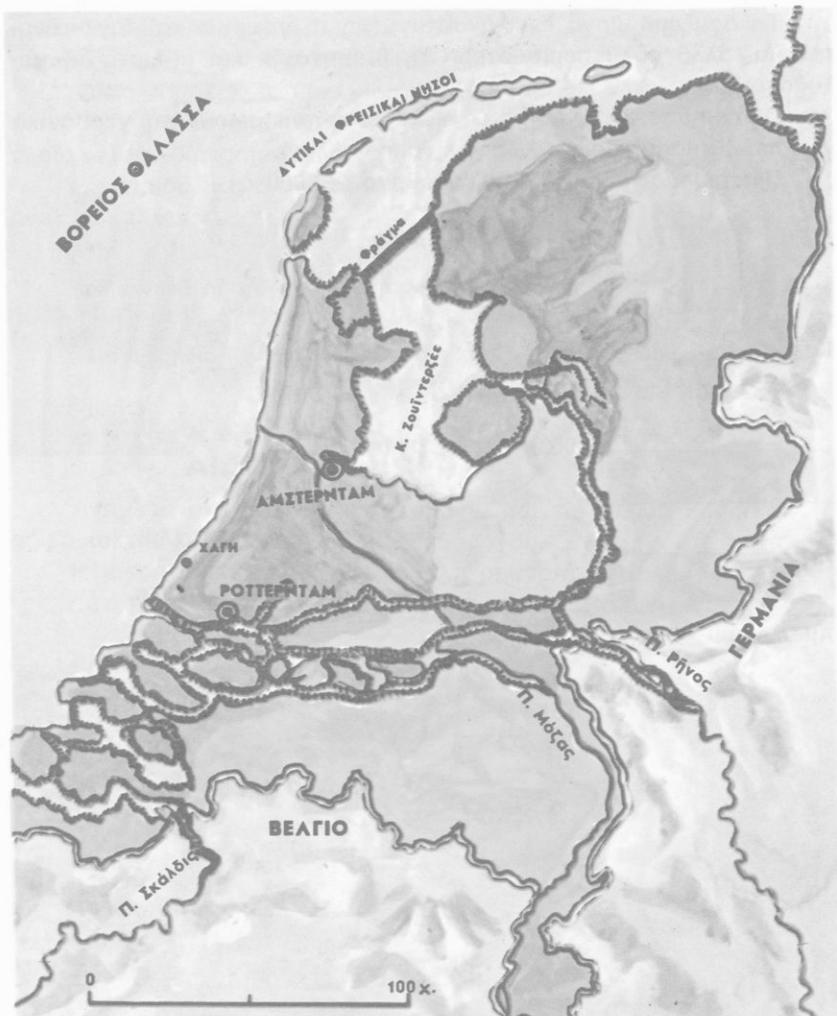
4. Η ΟΛΛΑΝΔΙΑ

"Εκταση: 36.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 13.000.000 κ.

"Αμστερνταμ

ΟΛΛΑΝΔΙΑ

'Εργασίες στὸ χάρτη

1. Έντοπίζομε τὴ θέση τῆς Ολλανδίας στὸ χάρτη.
1. Βρίσκεται ἀνάμεσα στὴ Γερμανία, τὸ Βέλγιο καὶ τῇ Β. θάλασσα.

2. Παρατηροῦμε τὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους τῆς.
3. Μεγάλο τμῆμα τοῦ ἐδάφους τῆς Ὁλλανδίας εἶναι δέλτα ποταμῶν.
4. Μεγάλο τμῆμα τῆς Ὁλλανδίας βρίσκεται χαμηλότερα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας.
5. Στὰ χαμηλότερα ἀπὸ τὴ θάλασσα ἐδάφη τὰ νερά τῶν ποταμῶν καὶ τῆς θροχῆς θὰ ἔπρεπε νὰ σχηματίζουν λίμνες.
6. Ἡ Ὁλλανδία ἔχει **ἔκταση** 36.000 τετ. χλμ. καὶ **πληθυσμὸς** 13.000.000 κ.
2. Εἶναι χώρα πεδινή. Διασχίζεται ἀπὸ τὰ ποτάμια **Ρήνο** καὶ **Μόζα**.
3. Τὰ δέλτα σχηματίζονται ἀπὸ τὴ λάσπη (ἰλύς), ποὺ φέρνουν τὰ ποτάμια. Ἡ θάλασσα ἐκεῖ εἶναι ρηχή.
4. Γιὰ νὰ μὴ κατακλύζεται τὸ τμῆμα αὐτὸ ἀπὸ τὰ νερά τῆς θάλασσας, θὰ πρέπει νὰ ύπαρχουν φράγματα.
5. Γιὰ νὰ μὴ γίνεται αὐτό, τὰ νερά αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ διοχετεύωνται μὲ τεχνητὸ τρόπο στὴ θάλασσα.

Τοπίο μὲ τουλίπες

1. Γιὰ τοὺς Ὀλλανδοὺς ἡ ἀφθονία τοῦ νεροῦ εἶναι πρόβλημα. Παρατηροῦμε στὸ χάρτη ὅτι στὴν Ὁλλανδία ὑπάρχουν ποταμοὶ καὶ λίμνες. Οἱ ποταμοὶ τῆς μεταφέρουν λάσπη, ποὺ συγκεντρώνεται στὰ παράλια καὶ σχηματίζει ξηρὰ (δέλτα). Τὰ δέλτα ἀποτελοῦν μεγάλο τμῆμα τῆς ἔκτασης τῆς Ὁλλανδίας. Ἡ περιοχὴ τῶν δέλτα σὲ πολλὰ μέρη εἶναι χαμηλότερη ἀπὸ τὴ στάθμη τῆς θάλασσας, ἀλλὰ οἱ **θίνες** τῆς ἄμμου, ποὺ σχηματίζονται στὴν παραλία, ἐμποδίζουν τὴ θάλασσα νὰ πλημμυρίσῃ τὴ χώρα. Πολλὲς φορὲς στὸ παρελθόν ἡ B. θάλασσα κατέκλυσε τὴ χώρα καὶ προκάλεσε μεγάλες καταστροφές. Γιὰ νὰ συγκρατήσουν τὰ νερὰ αὐτά, κατασκεύασαν προχώματα ἀπὸ ἄμμο καὶ πέτρες, ποὺ τὶς μετέφεραν ἀπὸ ξένες χῶρες.

Τὰ χαμηλότερα ἀπὸ τὴ θάλασσα μέρη κατακλύζονται ἀπὸ βροχόνερα. Οἱ Ὁλλανδοὶ βρῆκαν τὸν τρόπο νὰ τὰ ἀποξηράνουν καὶ νὰ τὰ ἀξιοποιοῦν. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ χρησιμοποίησαν τοὺς ἀνέμους, ποὺ φυσοῦν ἀπὸ τὴ θάλασσα, γιὰ νὰ κινοῦν χιλιάδες ἀνεμόμυλους. Οἱ ἀνεμόμυλοι αὐτοὶ κινοῦν ἀντλίες, ποὺ ἀντλοῦν τὸ νερὸ καὶ τὸ διοχετεύονταν σὲ κανάλια, ποὺ τὸ μεταφέρουν, στὴ θάλασσα. Σήμερα οἱ ἀντλίες κινοῦνται μὲ ηλεκτρικὸ ρεῦμα, διατηροῦνται ὅμως γιὰ τουριστικοὺς λόγους καὶ οἱ ἀνεμόμυλοι.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο οἱ Ὁλλανδοὶ ἀποξήραναν καὶ ἀξιοποίησαν τὴν γῆ τους. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετὸ γιατὶ οἱ κάτοικοι εἶναι πολλοὶ καὶ ὁ χῶρος λίγος. "Ἐφτιαξαν, λοιπόν, προχώματα μέσα στὴν θάλασσα, ἀντλησαν τὸ νερὸ καὶ δημιούργησαν νέα γῆ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποξηραίνουν όλοένα καὶ νέες ἔκτασεις. Ἡ γῆ, ποὺ κερδίζεται,

δὲν εἶναι ἀμέσως καλλιεργήσιμη, γιατὶ εἶναι ἀλμυρή. Γι' αὐτὸ διαφοροῦν τὸ πρῶτο στρῶμα ποὺ ἔχει ἀλάτι, προσθέτουν λίπασμα καὶ ὑστερα ἀπὸ πέντε χρόνια τὸ ἔδαφος γίνεται καλλιεργήσιμο καὶ εὔφορώτατο.

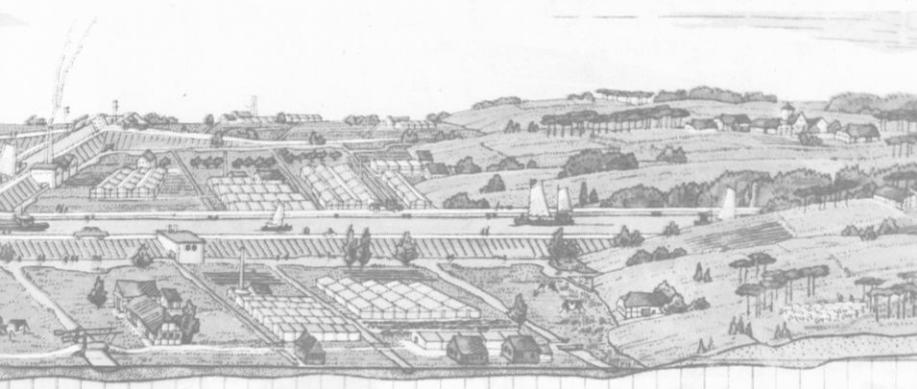
Περισσότερο ἀπὸ 500 χρόνια οἱ Ὀλλανδοὶ ἀγωνίζονται μὲ τὴ θάλασσα, γιὰ νὰ δημιουργήσουν γῆ. Γιὰ τὴν προσπάθειά τους αὕτη εἶναι ἄξιοι θαυμασμοῦ καὶ μίμησης.

Τὸ ἔδαφος τῆς Ὀλλανδίας εἶναι παραγωγικὸ καὶ κατάλληλο γιὰ τὴν κτηνοτροφία. Οἱ Ὀλλανδοὶ τρέφουν ἀγελάδες, πρόβατα, γουρούνια καὶ πουλερικά. Τὰ Ὀλλανδικὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα εἶναι γνωστὰ σὲ ὅλον τὸν κόσμο. Καλλιεργοῦνται ἀκόμα δημητριακά, ποὺ δὲ φτάνουν γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ καὶ κυρίως λαχανικά καὶ λουλούδια. Τὰ λαχανικὰ (ντομάτες, ἀγγούρια κ.λ.π.) καὶ τὰ λουλούδια (τουλίπες, νάρκισσοι) παράγονται ὅλο τὸ ἔτος, γιατὶ στὴ χώρα ύπάρχουν μεγάλα θερμοκήπια. Μεγάλες ποσότητες ἀπ' αὐτὰ ἐξάγονται στὸ ἔξωτερικό.

Γιὰ νὰ γίνεται οἰκονομία χώρου οἱ δρόμοι γίνονται πάνω σὲ προχώματα, ἐνῶ τὴν ποταμοπλοΐα ἐξυπηρετοῦν πολυάριθμα κανάλια.

3. "Αλλες πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς 'Ολλανδίας.

Παράλληλα μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία ἡ Ὀλλανδία ἔχει ἀναπτύξει καὶ τὴ βιομηχανία. Σήμερα ύπάρχουν στὴν Ὀλλανδία ἐργοστάσια γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, μεταλλουργεία, μεγάλα ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια ἡλεκτρικῶν ειδῶν καὶ ἄλλα. Ἡ Ὀλλανδία γιὰ τὴν παραγωγὴ ἐνέργειας διαθέτει γαιάνθρακες, φυσικὰ ἀέρια

καὶ λίγο πετρέλαιο. Τις πρῶτες υλες γιὰ τὴ βιομηχανία της εἰσάγει απὸ ἄλλες χῶρες.

”Αλλη πηγὴ πλούτου γιὰ τὴν Ὀλλανδία εἶναι ἡ ἀλιεία καὶ ὁ τουρισμός. Ἡ χώρα εἶναι γραφικὴ καὶ ἔχει πολλὰ ἀξιοθέατα.

Ἡ Ὀλλανδία εἰσάγει δημητριακά, τρόφιμα, καπνὰ καὶ πρῶτες υλες καὶ ἔξαγει λαχανικά, λουλούδια, κτηνοτροφικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα. Ἡ Ἑλλάδα εἰσάγει ἀπὸ τὴν Ὀλλανδία κτηνοτροφικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ ἔξαγει σ' αὐτὴν καπνὰ καὶ ἐσπεριδοειδῆ.

4. Πόλεις - Κάτοικοι. Πρωτεύουσα τῆς Ὀλλανδίας εἶναι ἡ **Χάγη** (590.000 κ.). Ἀλλες μεγάλες πόλεις εἶναι τὸ **Αμστερνταμ** (1.050.000 κ.), σπουδαῖο λιμάνι, ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο μὲ τὰ τελειότερα ἐργοστάσια διαμαντιῶν, καὶ τὸ **Ρόττερνταμ** (1.050.000 κ.), τὸ μεγαλύτερο λιμάνι τῆς Ὀλλανδίας καὶ ἡ **Ούτρέχτη**.

Οἱ Ὀλλανδοὶ εἶναι προκομμένος λαός. Ἡ γλώσσα τους μοιάζει μὲ τὴ γερμανική. Στὸ θρήσκευμα εἶναι 55% διαμαρτυρόμενοι καὶ 45% καθολικοὶ χριστιανοί.

Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι συνταγματικὴ βασιλεία.

Λιμάνι τοῦ Ρόττερνταμ

Τί πρέπει νὰ κάνης:

1. Νὰ παρατηρήσης τις εἰκό- νες τοῦ βιθλίου σου.
2. Νὰ μάθης τὶς ἔννοιες: **Ιλύς, δέλτα, θίνες, κανάλι, ἀντλία, προχώματα.**

Σκέψου καὶ ἀπάντησε στὰ ἔξης:

1. Γιατὶ ἡ θάλασσα εἶναι πρό- βλημα γιὰ τοὺς Ὀλλανδούς;
2. Γιατὶ ὑπάρχουν πολλοὶ ἀνε- μόμυλοι καὶ κανάλια στὴν Ὀλλανδία;
3. Θὰ ἔπρεπε οἱ Ὀλλανδοὶ με- τὰ τὴ χρήση τοῦ ἡλεκτρικοῦ
- ρεύματος νὰ γκρεμίσουν τοὺς ἀνεμόμυλους;
4. Πῶς μᾶς διδάσκουν οἱ Ὀλ- λανδοί, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μπο- ρεῖ νὰ μεταβάλῃ πρὸς τὸ συμφέρον του τὸ περιβά- λλον;

5. ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΑ ΝΗΣΙΑ

(Μ. ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ — ΙΡΛΑΝΔΙΑ)

Ἐργασίες

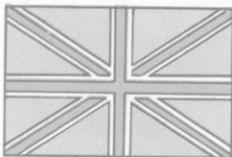
1. Νὰ προσδιορίσετε τὴ θέση τῶν Βρεττανικῶν νησιῶν στὴν ὥδρογειο σφαίρα καὶ τὴν Εὐρώπη.
2. Νὰ δείξετε τὶς θάλασσες, ποὺ τὶς χωρίζουν ἀπὸ τὴ Σκανδι- ναβικὴ χερσόνησο καὶ τὴν ἡπειρωτικὴ Εὐρώπη.
3. Ποιὰ εἶναι τὰ δύο σπουδαιότερα Βρεττανικὰ νησιά; Νὰ πα- ρατηρήσετε στὸ χάρτη τὰ φυσικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν νησιῶν αὐτῶν καὶ νὰ συγκρίνετε τὶς δυτικὲς ἀκτές τους μὲ τὶς ἀνα- τολικές.
4. Ποιὰ εἶναι τὰ δύο κράτη τῶν Βρεττανικῶν νησιῶν;

Τὰ Βρεττανικὰ νησιά. Τὰ Βρεττανικὰ νησιά εἶναι δύο μεγάλα, ἡ Μεγάλη Βρεττανία καὶ ἡ Ἰρλανδία, καὶ πολλὰ μικρότερα. Βρίσκον- ται στὸ βόρειο τμῆμα τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὥκεανοῦ ἀνάμεσα στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴν ἡπειρωτικὴ Εὐρώπη.

Τὸ ἔδαφος τῶν Βρεττανικῶν νησιῶν εἶναι πεδινό, μὲ χαμηλά βουνά. Τὸ κλίμα εἶναι ὡκεάνιο, γιατὶ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ θερμὸ

ρεῦμα τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ. Οἱ θροχὲς εἰναι πολλὲς καὶ πέφτουν ὅλο τὸ χρόνο, καὶ γι' αὐτὸ ἡ ὑγρασία εἰναι μεγάλη. Ἡ ὁμίχλη εἰναι μόνιμη καὶ δυσκολεύει τὴν κυκλοφορία. Τὸ κλίμα εἰναι εύνοϊκὸ γιὰ τὴν κτηνοτροφία. Τὸ καλοκαίρι εἰναι πολὺ ψυχρὸ καὶ ἡ γεωργία δὲν εὔνοεῖται.

Ἡ Μ. Βρεττανία περιλαμβάνει τρεῖς μεγάλες περιοχές: Τὴν Ἀγγλία, τὴν Οὐαλία καὶ τὴ Σκωτία.

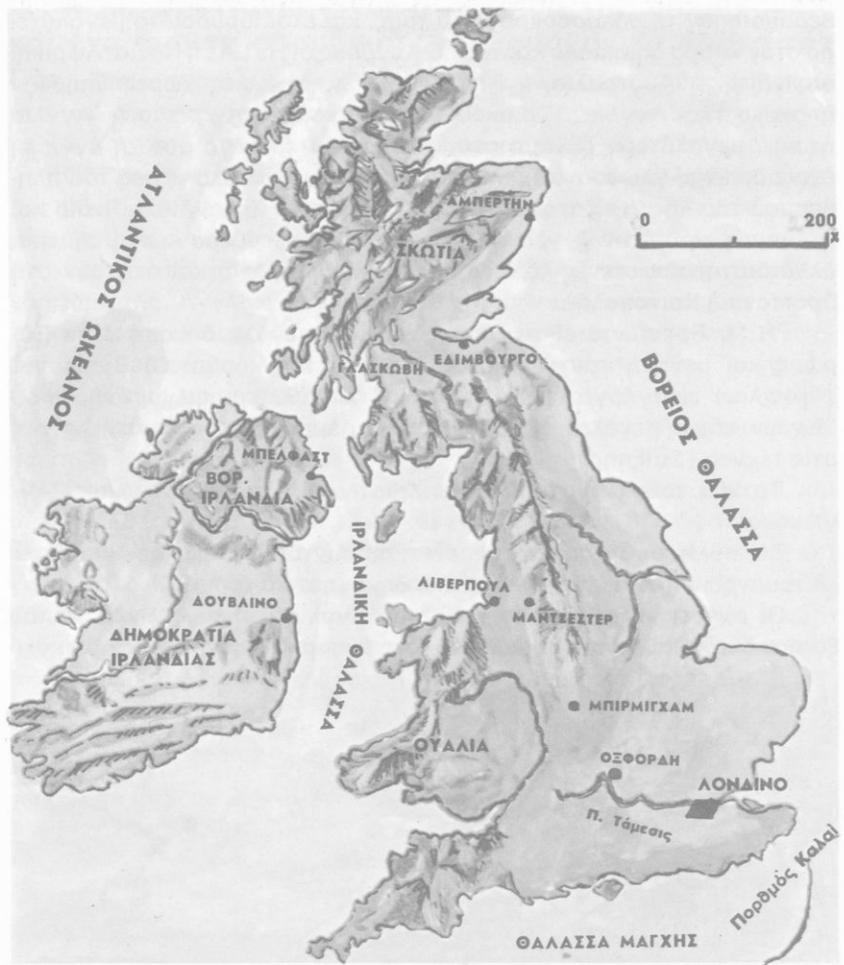
1. Η ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ

Ἐκταση: 244.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμὸς: 55.000.000 κ.

ΑΓΓΛΙΑ. Λονδίνο

ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ

1. Οι Βρεττανοί ίδρυσαν τή μεγαλύτερη αύτοκρατορία τοῦ κόσμου. Οι κάτοικοι τῶν βρεττανικῶν νησιῶν ἀπὸ νωρὶς στράφηκαν πρὸς τὴ θάλασσα καὶ ἔγιναν καλοὶ ναυτικοὶ καὶ τολμηροὶ θαλασσοπόροι. Τὸ 1588 νίκησαν τοὺς Ἰσπανούς καὶ τοὺς πῆραν τὴν κυριαρχία στὴ θάλασσα. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου οἱ Βρεττανοὶ κατέλαβαν σπουδαῖες θάσεις σ' ὅλο τὸν κόσμο, ὅπως στὸ Γιθραλτάρ, στὴ Μάλτα, στὸ Σουέζ, στὸ "Ἀντεν, στὴ Σιγκαπούρη καὶ ἄλλοι, στα-

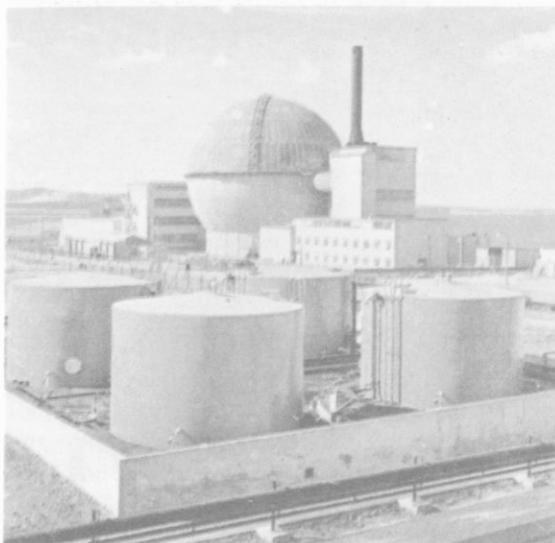
θεροποίησαν τὴ θαλασσοκρατορία τούς, καὶ ἔτσι ἴδρυσαν τὸ μεγαλύτερο στὸν κόσμο ἀποικιακό κράτος. Ὁ Καναδᾶς οἱ Η.Π.Α., ἡ Νότια Ἀφρική, οἱ Ἰνδίες, ἡ Αὐστραλία, ἡ Νέα Ζηλανδία καὶ ἄλλες χῶρες ὑπῆρχαν ἀποικίες τῆς Ἀγγλίας. Τριακόσια καὶ περισσότερα χρόνια ἡ Ἀγγλία ἦταν ἡ μεγαλύτερη δύναμη στὸν κόσμο. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸν ἡ ἀγγλικὴ ἔγινε διεθνῆς γλώσσα καὶ μιλιέται σήμερα ἀπὸ μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς. Ὁ Καναδᾶς, ἡ Αὐστραλία, ἡ Ν. Ζηλανδία, ἡ Ἰνδία καὶ ἡ Κύπρος, ποὺ ἦταν ἀγγλικές ἀποικίες, εἶναι ἐλεύθερα κράτη σήμερα, ἀλλὰ διατηροῦν στενές σχέσεις μὲ τὴ Μ. Βρεττανία καὶ ἀνήκουν στὴ **Βρεττανικὴ Κοινοπολιτεία**.

Ἡ Μ. Βρεττανία ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι μεγάλη δύναμη στὴν Εὐρώπη καὶ μεγάλη ναυτικὴ δύναμη σ' ὅλο τὸν κόσμο. Οἱ Βρεττανοὶ ("Ἀγγλοί") εἶναι ἐργατικοί, δραστήριοι καὶ καλλιεργημένοι ἄνθρωποι. "Εχουν κάμει μεγάλες προόδους στὰ γράμματα, στὶς ἐπιστῆμες καὶ στὶς τέχνες (Σαΐξπηρ).

Τὸ 96% τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι Χριστιανοί Διαμαρτυρόμενοι ('Ἀγλικανοί').

Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι ἡ συνταγματικὴ βασιλεία, ποὺ λειτουργεῖ μὲ τὸν πιὸ ύποδειγματικὸ δημοκρατικὸ τρόπο.

Οἱ σχέσεις τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Ἀγγλίας, εἶναι φιλικές. Μεταξύ τῶν δύο χωρῶν ὑπάρχουν ἀξιόλογες ἐμπορικές συναλλαγές.

ΑΓΓΛΙΑ. Σύγχρονες
βιομηχανικές
ἐγκαταστάσεις

2. Ή Μ. Βρεττανία είναι ή πατρίδα τής βιομηχανίας καὶ ἔνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα βιομηχανικὰ κράτη τῆς

Γῆς. Στοὺς ἑκατὸν ἐργαζομένους στὴν Ἀγγλίᾳ μόνο οἱ δύο ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Οἱ ύπόλοιποι ἐργάζονται στὴ βιομηχανία, στὴ ναυτιλία, στὸ ἐμπόριο καὶ σ' ἄλλα ἐπαγγέλματα.

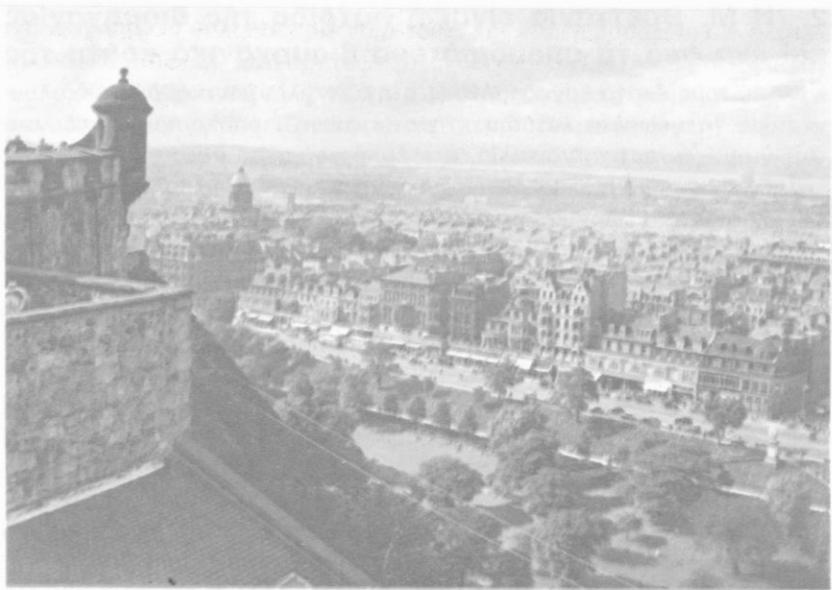
Οἱ "Αγγλοι ἀπὸ πολὺ νωρὶς ἐγκατέλειψαν τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς, γιατὶ τὰ γεωργικὰ προϊόντα, ποὺ εἰσήγαγαν ἀπ' τὶς ἀποικίες, τοὺς στοίχιζαν λιγότερο ἀπὸ τὰ δικά τους καὶ γιατὶ διαπίστωσαν, ὅτι κέρδιζαν πιὸ πολλὰ ἀπὸ τὴ βιομηχανία. Σήμερα ἡ μισὴ ἔκταση τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀγγλίας χρησιμοποιεῖται γιὰ λιθάδια καὶ παράγει ἀρκετὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Τὰ γεωργικὰ τῆς προϊόντα (σιτηρά, πατάτες, ζαχαρότευτλα) μόνο γιὰ λίγους μῆνες ἐπαρκοῦν. Ἀντίθετα, ἡ βιομηχανία εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένη, γιατὶ οἱ "Αγγλοι καὶ πολλὰ ὄρυκτά, σίδηρο, γαιάνθρακες, βγάζουν ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς χώρας τους, καὶ σπουδαῖες ἐφευρέσεις ἔκαμαν.

Οἱ "Αγγλοι βρῆκαν τὴν ἀτμομηχανή, τὴν πλεκτικὴ μηχανή καὶ πολλὰ ἄλλα εἰδῆ μηχανῶν. Στὴν ἀρχὴ ἀνέπτυξαν τὴν ὑφαντουργία. Ἀργότερα μὲ βάση τοὺς γαιάνθρακες καὶ τὸ σίδηρο τῆς χώρας καὶ τὶς πρῶτες ὕλες, ποὺ ἔφερναν ἀπὸ τὶς ἀποικίες, ἔθαλαν τὶς πρῶτες θάσεις τῆς βιομηχανίας του. Τὸ 1956 ἔγινε στὴν Ἀγγλίᾳ τὸ πρώτο ἀτομικὸ ἐργοστάσιο παραγωγῆς ἡλεκτρικοῦ ρεύματος (Κάντερ-Χώλ).

Σήμερα ύπάρχουν στὴν Ἀγγλίᾳ κάθε εἰδος μεγάλες βιομηχανίες

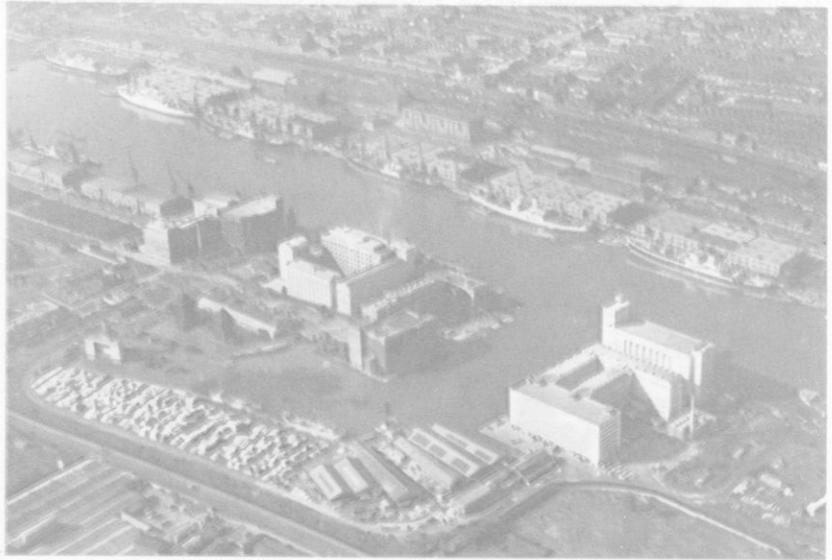
Οἱ γαιάνθρακες εἶναι ὁ ὄρυκτὸς πλοῦτος τῆς Ἀγγλίας

Ἐδιμβοῦργο

Λιμάνι τοῦ Λονδίνου

ποὺ παράγουν ἀπὸ καρφίτσες μέχρι αύτοκίνητα καὶ ἀεροπλάνα. Τὰ ἀγγλικὰ βιομηχανικὰ προϊόντα ἔξαγονται σ' ὅλο τὸν κόσμο καὶ εἶναι ἄριστης ποιότητας. Εἰσάγονται στὴ χώρα τρόφιμα καὶ πρῶτες ὕλες.

‘Η Ἑλλάδα ἔξαγει στὴν Ἀγγλία κυρίως καπνό, σταφίδες, καὶ ἐσπεριδοειδῆ καὶ εἰσάγει ἀπ' αὐτὴν ὑφάσματα, μηχανὲς καὶ ἄλλα βιομηχανικὰ προϊόντα.

‘Η Ἀγγλία εἶναι ἐπίσης ναυτικὴ χώρα. “Εχει τὸ δεύτερο μετὰ τίς Η.Π.Α. ἐμπορικὸ καὶ ἀλιευτικὸ στόλο στὸν κόσμο. Στὰ ναυπηγεῖα της, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα στὸν κόσμο, ναυπηγοῦνται ὅλα τὰ εἴδη πλοίων.

‘Η Ἀγγλία ἔχει πυκνὴ συγκοινωνία μὲ ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου καὶ ἄριστο σιδηροδρομικὸ καὶ ὁδικὸ δίκτυο, στὸ ἐσωτερικό. Τὸ νόμισμά της (ἡ χρυσὴ λίρα Ἀγγλίας) χρησιμοποιεῖται καὶ στὶς παγκόσμιες συναλλαγές.

3. Ἀστικὰ κέντρα. ‘Η Μ. Βρεττανία σὰ βιομηχανικὴ χώρα ἔχει μεγάλα ἀστικὰ κέντρα. ‘Η μεγαλύτερη πόλη της, ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα, καὶ μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες πόλεις τοῦ κόσμου εἶναι τὸ **Λονδίνο** (7,5 ἑκατομμύρια κάτοικοι). Τὸ Λονδίνο εἶναι χτισμένο στὶς ὅχθες τοῦ ποταμοῦ Τάμεση καὶ ὄφειλει τὴν ἀνάπτυξή του στὸ λιμάνι του. Τὸ λιμάνι τοῦ Λονδίνου εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τοῦ κόσμου καὶ μεγάλο ἐμπορικὸ κέντρο. ‘Η πόλη διαθέτει πολλὰ ιστορικὰ μνημεῖα, ἀνάκτορα, ναούς, μουσεῖα κλπ. καὶ δέχεται κάθε χρόνο μεγάλο ἀριθμὸ τουριστῶν.

‘Άλλες μεγάλες πόλεις εἶναι τὸ **Μάντσεστερ** (2.450.000 κ.), τὸ **Λίβερπουλ**, ἡ **Γλασκώθη**, τὸ **Ἐδιμβούργο**, σπουδαία λιμάνια, τὸ **Μπίρμιγχαμ** (2.500.000 κ.) καὶ ἄλλες. Στὴ Β. Ἰρλανδία τὸ **Μπέλφαστ** (450.000 κ.) μὲ μεγάλα ναυπηγεῖα.

a) Τὶ πρέπει νὰ κάμης:

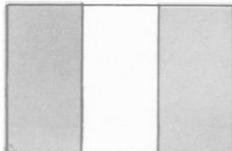
1. Νὰ ιχνογραφήσῃς τὸ χάρτη τῶν Βρεττανικῶν νησιῶν.
2. Νὰ παρατηρήσῃς τὶς εἰκόνες τοῦ βιβλίου.

6) Σκέψου καὶ ἀπάντησε:

1. Γιατί ἡ Ἀγγλία εἶναι βιομηχανικὸ κράτος;
2. Γιατί οἱ σπουδαιότερες πόλεις τῆς Ἀγγλίας θρίσκονται στὶς ἀκτές καὶ γιατί ἔχουν μεγάλα λιμάνια;

γ) Τι πρέπει νά γνωρίζης

1. Πώς συνδέεται ή 'Αγγλία μὲ τὴν ἡπειρωτικὴ Εύρώπη;
2. Γιατί στὸν Καναδά, στὶς Η.Π.Α., στὴν Αὐστραλία καὶ ἄλλοῦ μιλιέται ἡ ἀγγλικὴ γλώσσα;

2. Η ΙΡΛΑΝΔΙΑ

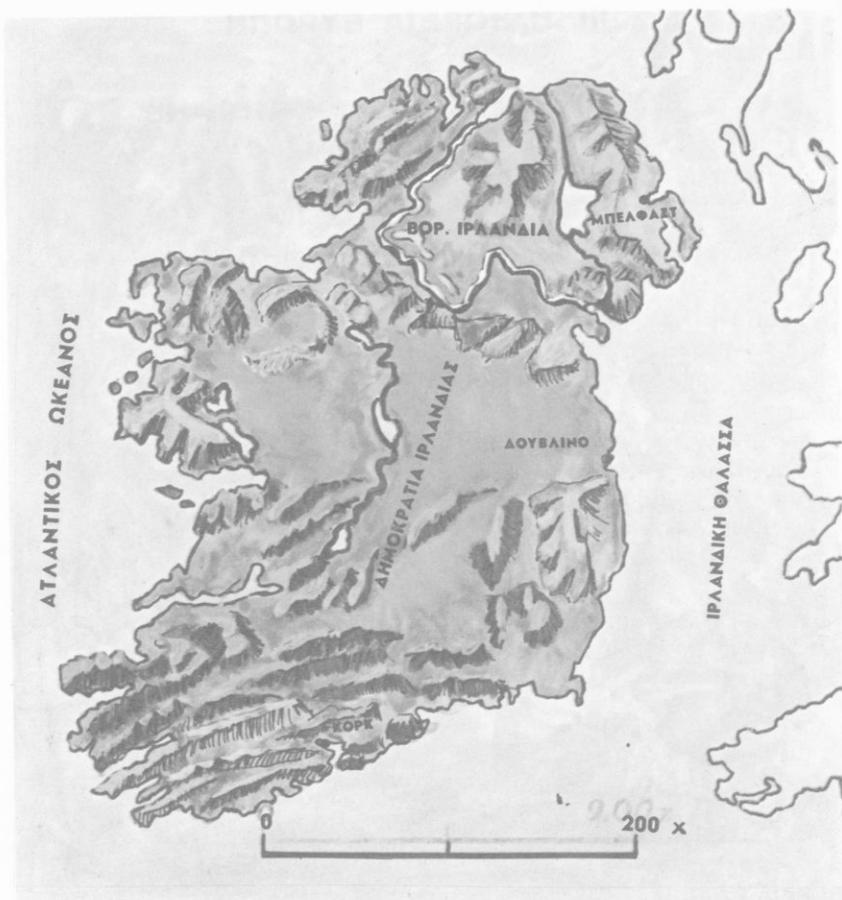
"Εκταση: 70.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 3.000.000

Τὸ ἔδαφος τῆς Ἰρλανδίας εἶναι πεδινό. Ἐπειδὴ δέχεται πολλὲς θροχὲς ἔχει ἀπέραντα λιθάδια καὶ ἔλη. Εὔδοκιμοῦν παντοῦ τὸ λινάρι καὶ οἱ πατάτες, ἐνῶ τὰ σιτηρὰ μόνο σὲ λίγα μέρη. Ἔχει ἀνεπτυγμένη τὴν ἀλιεία. Ἡ κτηνοτροφία τῆς εἶναι ἀναπτυγμένη καὶ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ὅχι μόνο φτάνουν γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ,

Τοπίο Ἰρλανδίας

ΙΡΛΑΝΔΙΑ

άλλα γίνεται και έξαγωγή. Μὲ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν ύδατοπτώσεων ἡ Ἰρλανδία ἀνέπτυξε καὶ τῇ βιομηχανίᾳ τῆς, κυρίως τῶν ὑφασμάτων καὶ τῶν εἰδῶν διατροφῆς.

Ἡ Ἰρλανδία ὡς τὸ 1921 ἦταν τμῆμα τῆς Μ. Βρεττανίας. Ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο μέρος αὐτῆς εἶναι ἀνεξάρτητο κράτος μὲ πολίτευμα τῇ δημοκρατίᾳ.

Πρωτεύουσα τῆς χώρας εἶναι τὸ **Δουβλίνο** (570.000 κ.). Οἱ Ἰρλανδοὶ εἶναι καθολικοὶ χριστιανοὶ καὶ ἔχουν ὑψηλὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο.

III. Η ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

Δραστηριότητες στὸ χάρτη

1. Ἡ Β. Εύρωπη ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ χερσόνησο τῆς Γιουτλάνδης (Δανίας), τὴ Σκανδιναβικὴ χερσόνησο, τὴ Φινλανδία καὶ τὰ νησιά τοῦ Β. ὥκεανοῦ.

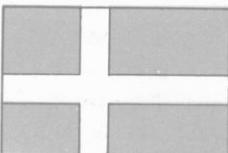
Βασικὲς γνώσεις

1. Στὴ Β. Εύρωπη ἀνήκουν τὰ κράτη: **Δανία, Νορβηγία, Σουηδία, Φιλανδία** καὶ **Ίσλανδία**.

2. Οι χώρες της Β. Εύρωπης έχουν πλούσιο διαμελισμό και πολλές λίμνες.
3. 'Η Δανία είναι χώρα πεδινή, ή Νορβηγία όρεινή, ένω ή Σουηδία έχει πολλούς ποταμούς και λίμνες.
4. 'Η Φινλανδία είναι χώρα περισσότερο πεδινή και έχει πολλές λίμνες.
5. 'Η Δανία και τα παράλια της Νορβηγίας έχουν κλίμα ώκεανιο, γιατί έπηρεάζονται από τό ρεύμα του κόλπου του Μεξικού.
6. Τα λιμάνια της Νορβηγίας δέν παγώνουν ποτέ.
2. Περίφημα είναι τα φιόρδ της Νορβηγίας και οι λίμνες της Φινλανδίας.
3. 'Η Νορβηγία και ή Σουηδία διασχίζονται από τις Σκανδιναβικές "Αλπεις. (2.467 μ.).
4. Οι λίμνες της Φινλανδίας και τα φιόρδ της Νορβηγίας δημιουργήθηκαν από τούς παγετώνες.
5. 'Η Σουηδία και ή Φινλανδία έχουν κλίμα ήπειρωτικό και ψυχρό, γιατί οι Σκανδιναβικές "Αλπεις έμποδίζουν τούς άνεμους νά περάσουν σ' αύτές.
6. Τα λιμάνια στὸ Βοθνικὸ καὶ Φιννικὸ κόλπο παγώνουν τουλάχιστον πέντε μῆνες τὸ χρόνο.

Έργασίες

1. Νὰ ίχνογραφήσετε τὸ χάρτη της Β. Εύρωπης.
2. Νὰ προσδιορίσετε στὴν ὑδρόγειο σφαίρᾳ τῇ θέσῃ τῆς Β. Εύρωπης.
1. Νὰ χωρίσετε τὰ κράτη τῆς Β. Εύρωπης καὶ νὰ βάλετε τὶς πρωτεύουσές τους.
2. Νὰ προσδιορίσετε στὸ χάρτη τῇ θέσῃ κάθε κράτους τῆς Β. Εύρωπης.

1. Η ΔΑΝΙΑ

”Εκταση: 43.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 4.900.000

Κοπεγχάγη

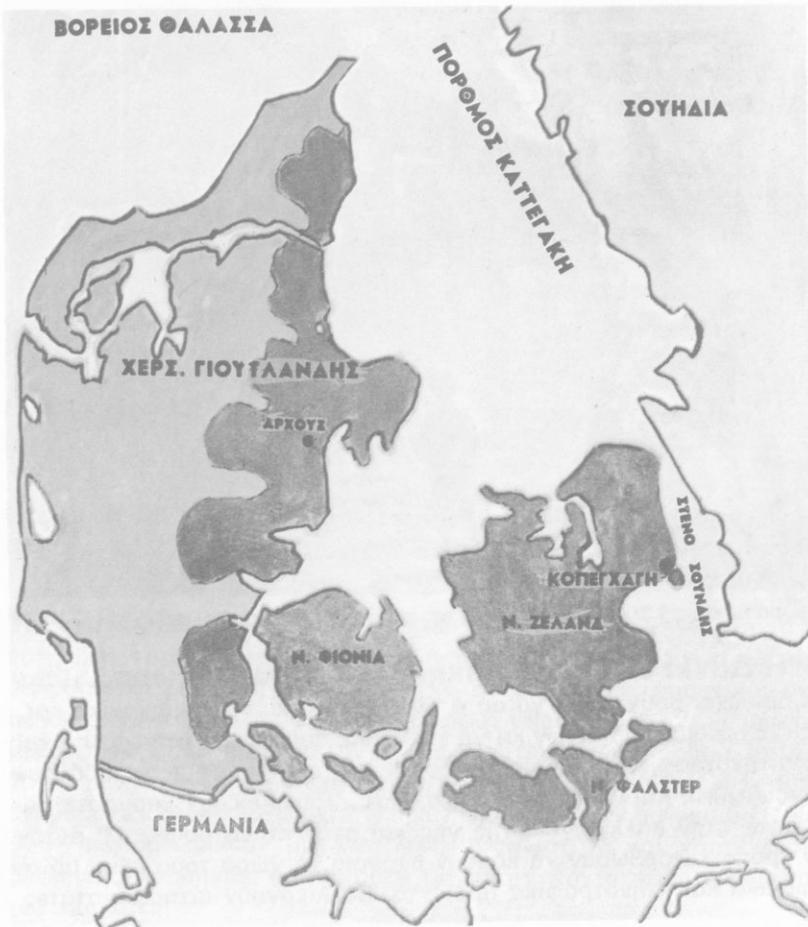
1. Η Δανία είναι ή γέφυρα άνάμεσα στήν Κεντρική και Β. Εύρωπη. Η Δανία βρίσκεται άνάμεσα στή Βόρεια και στή Βαλτική θάλασσα και είναι συνέχεια της Γερμανικής πεδιάδας. Αποτελείται άπο τή χερσόνησο της Γιουτλάνδης και άπο πολυάριθμα μικρά και μεγάλα νησιά.

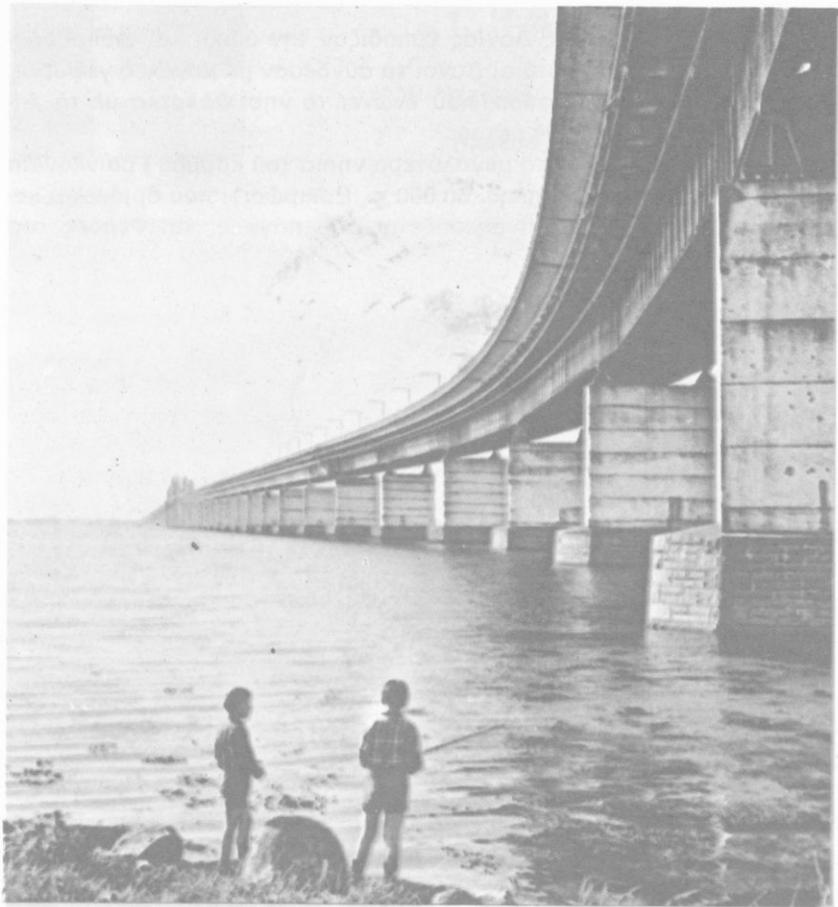
Από τή Σκανδιναβική χερσόνησο χωρίζεται μὲ τοὺς πορθμοὺς **Σκαγεράκη** και **Καττεγάτη** και τὸ στενὸ τῆς **Σούνδης**. Τὰ θαλασσινὰ αὐτὰ στενὰ ἔχουν μεγάλη σημασία, γιατὶ μέσ' ἀπ' αὐτὰ ἐπικοινωνεῖ ὁ Ἀτλαντικὸς ὥκεανὸς μὲ τή Βαλτική θάλασσα, ὅπου ὑπάρχουν σπουδαῖα λιμάνια τῆς Σουηδίας, τῆς Φινλανδίας, τῆς Πολωνίας και τῆς Ρωσίας. Σήμερα ἡ ἐπικοινωνία αὐτὴ γίνεται και μὲ διώρυγα, ποὺ διασχίζει νοτιώτερα τή Γιουτλάνδη και ἐνώνει τή Βαλτική μὲ τή Βόρεια θάλασσα.

Τὰ πολλὰ νησιά τῆς Δανίας ἐμπόδιζαν τὴν ὁδικὴν καὶ σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν. Γ' αὐτὸν οἱ Δανοὶ τὰ σύνδεσαν μὲν μεγάλες γέφυρες. Μεγαλύτερη εἶναι ἡ γέφυρα, ποὺ ἐνώνει τὸ νησὶ Φάλστερ μὲ τὴ Ζηλανδία. Ἐχει μῆκος 3.200 μέτρα.

Στὴ Δανία ἀνήκουν τὰ μεγαλύτερα νησιά τοῦ κόσμου **Γροινλανδία** (ἔκτ. 2.000.000 τετ. χλμ. πληθ. 30.000 κ. Ἐσκιμῶοι), ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὸ Βόρειο Πόλο καὶ σκεπάζεται ἀπὸ πάγους, καὶ **Φερόες** στὸ βόρειο Ἀτλαντικὸ ὥκεανό.

ΔΑΝΙΑ

Γέφυρα μήκους 3.200 μ., πού ένώνει τὰ νησιά Φάλστερ και Ζηλανδία

2. 'Η Δανία είναι γεωργική, άλλα πλούσια χώρα. 'Η Δανία δὲν έχει όρυκτά και γι' αύτό δὲν έξελίχτηκε σε βιομηχανικό κράτος. Έχει όμως παραγωγική γῆ και κλίμα, πού εύνοει τή γεωργία και τήν κτηνοτροφία. Οι Δανοί γεωργοί και κτηνοτρόφοι σπουδάζουν σε γεωργικές και κτηνοτροφικές σχολές. Έφαρμόζουν θαυμαστά συστήματα στήν καλλιέργεια τῆς γῆς και στήν κτηνοτροφία. Μ' αύτὸν τὸν τρόπο κατόρθωσαν νὰ κάμουν πλούσια τή χώρα τους μόνο μὲ τὰ γεωργικὰ και κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Καλλιεργοῦν σιτηρά, πατάτες,

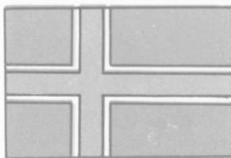
ζαχαρότευτλα κλπ. και τρέφουν μεγάλο άριθμό ζώων. 'Η Δανία έξαγει μεγάλες ποσότητες βούτυρου, γάλακτος, τυριοῦ, αύγων και κρέατος και εισάγει προϊόντα, πού δὲν παράγονται στή χώρα, και πρώτες υλες για τή βιομηχανία της. 'Η άναπτυξη τής τελευταίας γίνεται γρήγορα. 'Υπάρχουν έργοστάσια έπεξεργασίας γεωργικῶν και κτηνοτροφικῶν προϊόντων, μηχανημάτων, ήλεκτρικῶν ειδῶν κλπ. 'Υπάρχουν άκομα και μεγάλα ναυπηγεῖα.

'Η Ελλάδα εισάγει άπο τή Δανία κτηνοτροφικά προϊόντα και έξαγει σ' αὐτήν καπνὸ και έσπεριδοειδῆ.

Οι σχέσεις τῶν δύο χωρῶν ύπηρξαν πάντοτε φιλικές.

3. Κάτοικοι - Πόλεις. Οι Δανοί είναι λαός ειρηνικός, έργατικός και πολιτισμένος. Είναι διαμαρτυρόμενοι και έχουν πολίτευμα συνταγματική θασιλεία.

Πρωτεύουσα τής Δανίας είναι ή **Κοπεγχάγη** (1.460.000 κ.). 'Η Κοπεγχάγη βρίσκεται στὸ νησὶ Ζηλανδία και κατέχει σπουδαία θέση, γιατὶ βρίσκεται στὸ στενὸ τῆς Σούνδης. Είναι ώραία πόλη και τὸ μεγαλύτερο έμπορικὸ και βιομηχανικὸ κέντρο τῆς Δανίας. "Αλλη σπουδαία πόλη είναι τὸ **"Αρχους**, σπουδαῖο λιμάνι στή χερσόνησο τῆς Γιουτλάνδης και πατρίδα τοῦ "Αντερσεν.

2. Η ΝΟΡΒΗΓΙΑ

"Εκταση: 324.000 τετ. χλμ,

Πληθυσμὸς: 3.800.000 κ.

1. Η Νορβηγία είναι ή χώρα τῶν φιόρδ. 'Η Νορβηγία είναι χώρα όρεινὴ και μὲ ἀπότομες ἀκτές, ποὺ παρουσιάζουν πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμό, μὲ πολλοὺς κόλπους, ὅρμους, νησιὰ και σκοπέλους. Πολλοὶ άπὸ τοὺς κόλπους αὐτοὺς μπαίνουν πολλὰ χιλιόμετρα μέσα στήν ξηρά, διακλαδίζονται και περιτριγυρίζονται ἀπὸ ψηλοὺς θράχους, στοὺς ὁποίους σχηματίζονται καταρράχτες. Οἱ κόλποι αὐτοὶ ὀνομάζονται **φιόρδ** και σχηματίστηκαν τήν ἐποχὴ τῶν πάγων.

Tὰ **φιόρδ** δίνουν μιὰ ιδιαίτερη γραφικότητα και γοητεία στὶς ἀκτὲς τῆς Νορβηγίας και γι' αὐτὸ τὶς ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο πολλοὶ τουρίστες.

ΒΟΡΕΙΟΣ ΠΑΓΩΜΕΝΟΣ ΩΚΕΑΝΟΣ

NΟΡΒΗΓΙΑ — ΣΟΥΗΔΙΑ — ΦΙΛΑΝΔΙΑ

2. Τὸ κλίμα. Ἡ Νορβηγία, ἃν καὶ θρίσκεται κοντά στὸ Βόρειο Πόλο, ποὺ ἔχει φοθερὸ κρύο, καὶ ἔνα τμῆμα τῆς θρίσκεται στὴν πολικὴ ζώνη, στὶς ἀκτές της ἔχει κλίμα ὥκεανιο, γιατὶ τὸ θερμὸ ρεῦμα τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ μεταφέρει ὡς ἐκεῖ ἀρκετὴ θερμότητα γι' αὐτὸ ὑπάρχουν πολλὰ δάση καὶ τὰ λιμάνια τους δὲν παγώνουν τὸν χει-

μώνα. Σὲ καμμιὰ περιοχὴ τῆς Γῆς, ποὺ θρίσκεται τόσο κοντά, ὅσο ἡ Νορβηγία, στὸ Β. Πόλο, δὲν προκόπουν τὰ φυτά, τὰ ὥποια ύπάρχουν σ' αὐτήν.

"Ισαμε τὸ ὑψος τοῦ **Τρόντχαιμ** καλλιεργοῦνται τὰ ὄπωροφόρα δέντρα, ἐνῶ ἡ θρώμη καὶ οἱ πατάτες καλλιεργοῦνται ὡς τὸ Β. **Άκρωτρί.**

Στὴ Νορβηγία, ὄπως καὶ σ' ὅλες τὶς χῶρες τῆς Β. Εύρώπης, ἔχομε τὸ χειμώνα δύο μῆνες **πολικὴ νύχτα** καὶ τὸ καλοκαίρι δύο μῆνες **πολικὴ μέρα.** Κατὰ τὴν πολικὴ μέρα ὁ ἥλιος δὲ βασιλεύει οὕτε τὰ μεσάνυχτα (**ἥλιος τοῦ μεσονυχτίου**), ἐνῶ κατὰ τὴν πολικὴ νύχτα μόλις φανερώνεται τὸ μεσημέρι στὸν ὄριζοντα. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ τραβάει πολλοὺς ξένους καὶ αὐτὸς εἶναι ἔνας ἀκόμα λόγος, ποὺ οἱ σκανδινα-θικὲς χῶρες παρουσιάζουν ζωηρὴ τουριστικὴ κίνηση.

Οἱ βόρειες περιοχὲς τῆς Νορβηγίας, καθὼς ἐπίσης καὶ τῆς Σουηδίας καὶ Φινλανδίας ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὴν **τούνδρα.** Στὶς περιοχὲς αὐτὲς κατοικοῦν οἱ **Λάπωνες**, ποὺ ζοῦν ἀπὸ τοὺς ταράνδους καὶ τὴν ἀλιεία. Εἶναι μογγολικῆς καταγωγῆς, μικρόσωμοι, εὔφυεῖς καὶ ἐργατικοί.

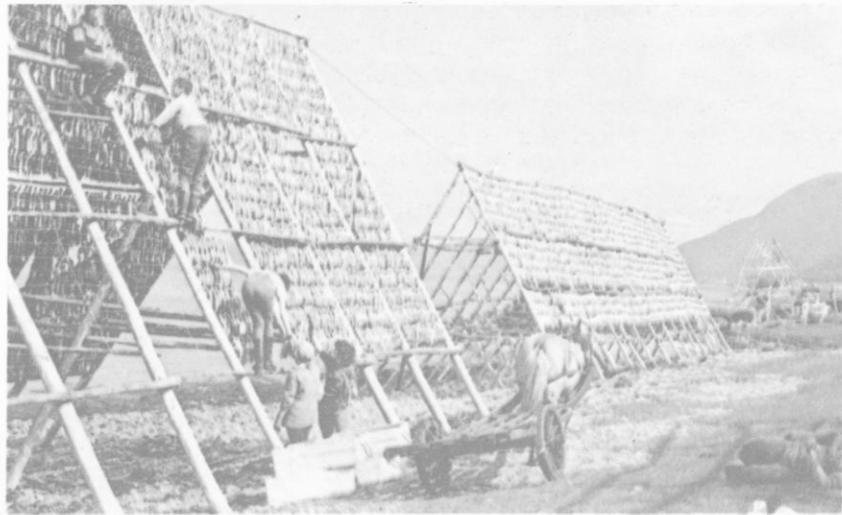
Φιόρδ στὴ Νορβηγία

Χωριό ψαράδων

Νορβηγική οίκογένεια ψαράδων

3. Ή Νορβηγία είναι χώρα ναυτικῶν καὶ ψαράδων.

Από τὸ ἔδαφος τῆς Νορβηγίας μόνο τὸ $\frac{1}{20}$ είναι καλλιεργήσιμο καὶ λιθάδια. Τὸ ύπόλοιπο σκεπάζεται ἀπὸ δάση ἥ είναι βράχια καὶ στάσιμα νερά. Οἱ ἄνθρωποι, ποὺ κατοικοῦν ἐκεῖ, δὲ μποροῦσαν νὰ ζήσουν μόνο ἀπὸ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Γι' αὐτὸ ἀπ' τὴν ξυλεία τῶν δασῶν ναυπήγησαν πλοῖα, καὶ ἔγιναν ἄξιοι καὶ τολμηροὶ ναυτικοί. Οἱ πρόγονοι τῶν Νορβηγῶν, οἱ **Βίκιγκς**, ἔφθασαν, τὸ 1.000 μ.Χ. περίπου, στὴν Ἰσλανδία, τὴν Γροιλανδία καὶ τὴν Ἀμερική.

Σήμερα ἡ Νορβηγία ἔχει τὸν τέταρτο στὸν κόσμο ἐμπορικὸ στόλο. Τὰ νορβηγικὰ πλοῖα διασχίζουν ὅλες τὶς θάλασσες τοῦ κόσμου καὶ ἡ ναυτιλία είναι γιὰ τὴ Νορβηγία ἡ σπουδαιότερη πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ.

Ἡ Νορβηγία ἔχει καὶ μεγάλο ἀλιευτικὸ στόλο. Τὰ ἀλιευτικὰ τῆς στὰ παράλια καὶ τὶς ἀνοιχτὲς θάλασσες ψαρεύουν ἑκατομμύρια τόνους ψαριῶν καὶ κυρίως ρέγγες, μπακαλιάρους καὶ φάλαινες.

4. Ή Νορβηγικὴ βιομηχανία.

Ἡ Νορβηγία ἔχει ἄφθονη καὶ καλῆς ποιότητας ξυλεία καὶ κοιτάσματα σιδήρου καὶ χαλκοῦ, δὲν ἔχει ὅμως γαιάνθρακες. Γιὰ ν' ἀποχήσουν ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια οἱ Νορβηγοί, χρησιμοποιοῦν τὶς πολλὲς ὑδατοπτώσεις τῆς χώρας τους. Μὲ τὴν ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια κινοῦνται ἐργοστάσια χαρτοποιίας, ἀλουμινίου, χαλυβουργεῖα καὶ ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας ἀλιευτικῶν προϊόντων. Υπάρχουν ἐπίσης καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα.

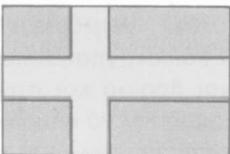
Ἡ Νορβηγία εἰσάγει τρόφιμα, πρῶτες ὕλες, βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ ἔξαγει ξυλεία, μεταλλεύματα καὶ ἀλιευτικὰ προϊόντα.

Ἡ ‘Ελλάδα δίνει στὴ Νορβηγία σταφίδα, καπνὸ καὶ ἐσπεριδοειδῆ καὶ παίρνει ἀπ' αὐτὴν ξυλεία καὶ ἀλιευτικὰ προϊόντα.

5. Πόλεις.

Ἡ Νορβηγία είναι ἀνεξάρτητο κράτος μὲ πολίτευμα τὴ συνταγματικὴ βασιλεία καὶ πρωτεύουσα τὸ **Οσλο** (485.000 κ.). Ἄλλες σπουδαῖες πόλεις είναι τὸ **Μπέργκεν**, τὸ **Τρόντχαιμ**, τὸ **Νάρβικ** καὶ πολλὲς μικρότερες. “Ολες οἱ πόλεις τῆς Νορβηγίας είναι καὶ σπουδαῖα λιμάνια.

Οἱ Νορβηγοὶ είναι διαμαρτυρόμενοι χριστιανοί.

3. Η ΣΟΥΗΔΙΑ

”Εκταση: 450.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 8.000.000 κ.

ΣΟΥΗΔΙΑ. Στοκχόλμη

1. Η Σουηδία είναι ένα άπο τὰ πλουσιότερα κράτη τοῦ κόσμου, γιατὶ ἔχει ἄφθονη ξυλεία καὶ σίδηρο. Σὲ ἐλάχιστες κατοικημένες χῶρες τὰ δάση καλύπτουν τόση ἔκταση, ὅση στὴ Σουηδίᾳ. Τὰ δάση σκεπάζουν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς χώρας 56% καὶ ἀπὸ αὐτὰ λαμβάνονται μεγάλες ποσότητες ξυλείας, ποὺ είναι ἔξαιρετικῆς ποιότητας (πράσινος χρυσός).

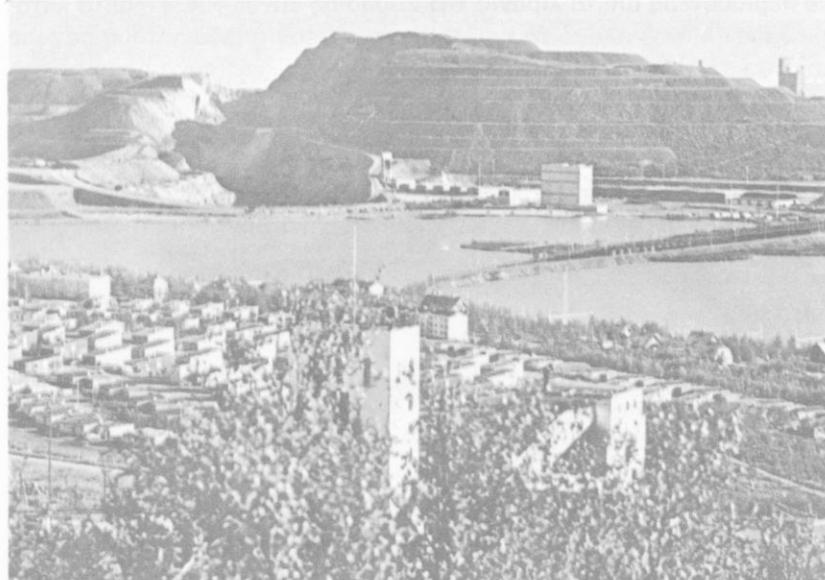
Στὴν κεντρικὴ καὶ τὴ βόρεια Σουηδίᾳ πολλὰ ποτάμια κατεβαίνουν ἀπ' τὶς Σκανδιναβικὲς ”Ἀλπεις πρὸς τὴ θάλασσα ἀνάμεσα ἀπ' τὰ δάση καὶ τὶς λίμνες καὶ σχηματίζουν πολλούς καταρράχτες. Τὰ ποτάμια αὐτά, ἃν καὶ δὲν είναι πλωτά, γιὰ νὰ ἔξυπηρετοῦν τὴ συγκοινωνία, ἔχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὴ Σουηδίᾳ. Ἀπ' τὶς ύδατοπτώσεις τους παράγεται ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια, ποὺ δίνει φῶς καὶ κινεῖ ἐργοστάσια καὶ σιδηροδρόμους, μιὰ καὶ ἡ Σουηδίᾳ δὲ διαθέτει γαιάνθρακες. Βοη-

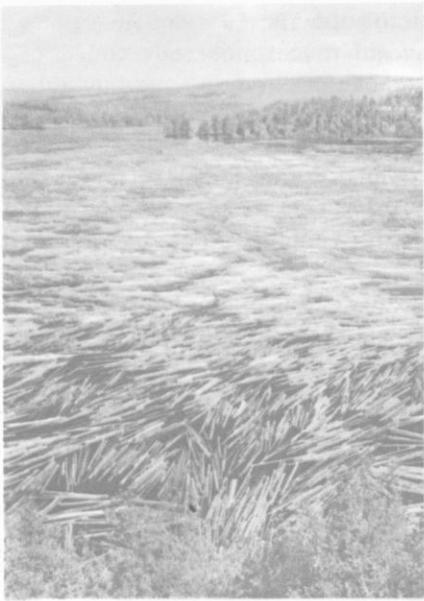
θοῦν, ἀκόμα τοὺς Σουηδούς στὴ μεταφορὰ τῆς ξυλείας. Τὸ χειμώνα κόβουν τοὺς κορμοὺς τῶν δέντρων καὶ τοὺς τοποθετοῦν ἐπάνω στὰ παγωμένα νερά τῶν ποταμῶν. Τὸ καλοκαίρι οἱ πάγοι λειώνουν καὶ τὰ νερά τους παρασύρουν τὴν ξυλεία ὡς τὶς ἐκβολὲς τῶν ποταμῶν. Ἐκεῖ τὰ μαζεύουν καὶ τὰ πηγαίνουν στὰ μεγάλα ἔργοστάσια ἐπεξεργασίας τῆς ξυλείας, κατασκευῆς χαρτιοῦ, ἐπίπλων κλπ. Μεγάλες ποσότητες ξυλείας, χαρτιοῦ καὶ ἐπίπλων ἔξαγονται σὲ ξένες χῶρες.

Στὸ κεντρικὸ καὶ βόρειο τμῆμα τῆς Σουηδίας ὑπάρχουν πλούσια κοιτάσματα σιδήρου.

Στὴ βόρεια Σουηδία ὑπάρχουν ὄλοκληρα θουνά ἀπὸ σιδηρομεταλλεύματα, ποὺ εἶναι ἀπ' τὰ καλύτερα τοῦ κόσμου. Στὴν περιοχὴν αὐτὴν τὸ κλίμα δὲν εἶναι εύνοϊκὸ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ χειμώνας κρατάει πολύ, ἡ πολικὴ νύχτα διαρκεῖ 37 ὄλοκληρες μέρες, τὰ χιόνια εἶναι πολλὰ καὶ ἡ θερμοκρασία κατεβαίνει πολλὲς φορὲς κάτω ἀπ' τοὺς -40°C . Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ ἀνθρωποι ἔργαζονται ἐκεῖ πολὺ ἐντατικὰ καὶ θγάζουν μεγάλες ποσότητες σιδήρου. Ὁ σίδηρος αὐτὸς μεταφέρεται στὸ Νορβηγικὸ λιμάνι **Νάρθικ**, ποὺ δὲν παγώνει, ἡ στὸ λιμάνι τῆς Σουηδίας **Λουλέα**, τὸ ὅποιο εἶναι πολλοὺς μῆνες παγωμένο.

Ολόκληρο θουνό ἀπὸ σιδηρομεταλλεύματα κοντὰ στὴν πόλη Κιρούνα στὴ βόρεια Σουηδία

Συγκέντρωση ξυλείας έπάνω στήν
έπιφάνεια λίμνης στή Βόρεια
Σουηδία

Τὰ περισσότερα ἀπ' τὰ λιμάνια τῆς Σουηδίας παγώνουν. Γι' αύτὸ κατασκεύασαν εἰδικὰ πλοῖα, τὰ **παγοθραυστικά**, ποὺ σπάζουν τοὺς πάγους καὶ ἔτσι τὰ νοτιότερα λιμάνια παραμένουν ὅλο τὸ χρόνο ἀνοιχτὰ στὴ ναυσιπλοΐα.

Μὲ βάση τὸ ἄφθονο σίδηρο, τὸ ἡλεκτρικὸ ρεῦμα, τοὺς γαιάνθρακες καὶ τὸ πετρέλαιο, ποὺ εἰσάγει ἀπ' τὸ ἐξωτερικό, ἡ Σουηδία ἀνέπτυξε πολὺ τὴ βιομηχανία τῆς. Ἐκτὸς ἀπ' τὰ ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας ξυλείας, ὑπάρχουν σ' αὐτὴ καὶ μεγάλα χαλυβουργεῖα, ἐργοστάσια διαφόρων μηχανημάτων καὶ ναυπηγεία ἀπ' τὰ μεγαλύτερα τοῦ κόσμου. Τὰ σουηδικὰ βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ κυρίως ὁ χάλυβας ἔξαγονται σ' ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου. "Εχει μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες βιομηχανίες τῆς Εύρωπης.

Ἡ καλλιεργήσιμη γῆ δὲν καταλαμβάνει στὴ Σουηδία μεγάλη ἔκταση οὕτε τὰ λιβάδια τῆς μποροῦν νὰ συγκριθοῦν μ' ἐκεῖνα τῆς Δανίας. Οἱ Σουηδοὶ ὅμως χρησιμοποιοῦν τεχνικὰ μέσα καὶ ἀσχολοῦνται μὲ σύστημα στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς καὶ τὴν κτηνοτροφία. Τὰ σιτηρά, ποὺ παράγονται στὴ χώρα, φτάνουν γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ, ἐνῶ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα περισσεύουν καὶ γίνεται καὶ ἔξαγωγή.

Ἡ Σουηδία εἰσάγει γεωργικὰ προϊόντα, τρόφιμα καὶ πρῶτες ψεκασμοί.

‘Η Έλλαδα εισάγει άπό τή Σουηδία ξυλεία και βιομηχανικα προϊόντα και έξαγει σ’ αύτή καπνό, σταφίδα, έσπεριδοειδή και φρούτα.

Οι Σουηδοί είναι άπ’ τούς πλουσιότερους λαούς της Γης, όχι μόνο γιατί ή χώρα τους έχει πολλές πλουτοπαραγωγικές πηγές, άλλα και γιατί έμαθαν νά τις έκμεταλλεύωνται. Ετσι όλοι ζοῦν μὲ άνεση και έχουν όλες τις δυνατότητες νά μορφώνωνται και νά προοδεύουν.

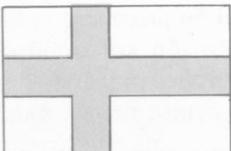
2. Κάτοικοι - Πόλεις. Οι Σουηδοί είναι άπ’ τούς πιὸ προοδευμένους και καλλιεργημένους λαούς τοῦ κόσμου. Ή γλώσσα τους μοιάζει μὲ τή γερμανική και στὸ θρήσκευμα είναι χριστιανοὶ διαμαρτυρόμενοι.

Τὸ πολίτευμα τῆς Σουηδίας είναι συνταγματικὴ βασιλεία. Πρωτεύουσα τοῦ κράτους είναι ἡ **Στοκχόλμη** (1.300.000 κ.), μία άπὸ τις ώραιότερες πόλεις τοῦ κόσμου. Λέγεται και Βενετία τοῦ Βορρᾶ. Βρίσκεται σὲ ώραιά τοποθεσία και έχει μεγαλόπρεπα και μοντέρνα κτήρια. “Αλλες σπουδαῖες πόλεις της είναι ἡ **Ούψαλα**, τὸ **Γκαίτεμποργκ**, τὸ **Μαλμάι**, ἡ **Λουλέα** και ἄλλες μικρότερες.

‘Η Έλλαδα έχει μὲ τήν Σουηδία φιλικές σχέσεις και έμπορικές συναλλαγές.

Κατοικία Λαπώνων

4. Η ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

“Εκταση: 337.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 4.700.000 κ.

1. ‘Η Φινλανδία είναι ή χώρα «τῶν χιλίων λιμνῶν». Η Φινλανδία θρίσκεται άνάμεσα: στὸ Φιννικὸ καὶ τὸ Βοθνικὸ κόλπο, τὴ Σουηδία, τὴ Νορβηγία καὶ τὴ Ρωσία. Λέγεται χώρα «τῶν χιλίων λιμνῶν», γιατὶ ἔχει πολλὲς λίμνες. Στὴν πραγματικότητα οἱ λίμνες δὲν είναι χιλιες, ἀλλὰ 50.000 χιλιάδες περίπου. Οἱ λίμνες αὐτὲς δημιουργήθηκαν ἀπὸ τοὺς παγετῶνες καὶ δίνουν ἔνα ιδιαίτερο χρῶμα στὴ χώρα.

2. Οἰκονομικὴ ζωή. Τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῆς Φινλανδίας (65%) είναι πεδινὸ καὶ σκεπάζεται ἀπὸ πυκνὰ δάση, γιατὶ τὸ κλίμα εὔνοεῖ τὴν ἀνάπτυξη μεγάλων δέντρων. Ἀπὸ τὰ δάση αὐτὰ παίρνονται τεράστιες ποσότητες ξυλείας. Τὰ δάση καὶ ἡ κτηνοτροφία είναι οἱ σπουδαιότερες πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς Φινλανδίας. Στὰ λιβάδια τῆς τρέφονται πολλὰ ζῶα καὶ παράγονται ἄφθονα κτηνοτροφικὰ προϊόντα ποὺ πολλὰ ἀπ’ αὐτὰ ἔξαγονται στὸ ἑξατερικό. Χρήσιμα ζῶα στὰ μέρη αὐτὰ είναι οἱ τάρανδοι.

Στὰ δάση τῆς Φινλανδίας ζοῦν πολλὰ ἄγρια ζῶα, τὰ ὁποῖα κυνηγοῦν οἱ Φινλανδοὶ τὸ χειμώνα, ἐνῶ τὸ καλοκαίρι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία.

Ἡ γεωργία στὴ Φινλανδία δὲν είναι πολὺ ἀναπτυγμένη, γιατὶ καλλιεργήσιμες ἔκτασεις ύπαρχουν μόνο στὰ παράλια καὶ γύρω ἀπ’ τὶς λίμνες. Γι’ αὐτὸ ή χώρα εἰσάγει γεωργικὰ προϊόντα. Εἰσάγει ἀκόμη βιομηχανικὰ προϊόντα, γιατὶ ἡ Φινλανδία δὲν ἔχει, ὅπως ἡ Σουηδία, ὀρυκτὸ πλοῦτο, γιὰ ν’ ἀναπτύξῃ τὴ βαριὰ βιομηχανία. “Ἐχει ὅμως μεγάλα ἔργοστάσια ἐπεξεργασίας ξυλείας, κατασκευῆς χαρτιοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ ύφαντουργεῖα.

Ἡ ‘Ελλάδα εἰσάγει ἀπὸ τὴ Φινλανδία δασικὰ προϊόντα καὶ ἔξαγει σ’ αὐτὴν καπνό, σταφίδα, λεμόνια καὶ πορτοκάλια.

3. Κάτοικοι — Πόλεις. Ἡ Φινλανδία είναι ἐλεύθερο κράτος μὲ πολίτευμα τῇ δημοκρατίᾳ καὶ πρωτεύουσα τὸ **’Ελσίνκι** (680.000 κ.).

Οἱ Φινλανδοὶ είναι μογγολικῆς καταγωγῆς, στὸ θρήσκευμα διαμαρτυρόμενοι καὶ ἀνήκουν στὸ δυτικὸ κόσμο.

Τοπίο Φινλανδίας

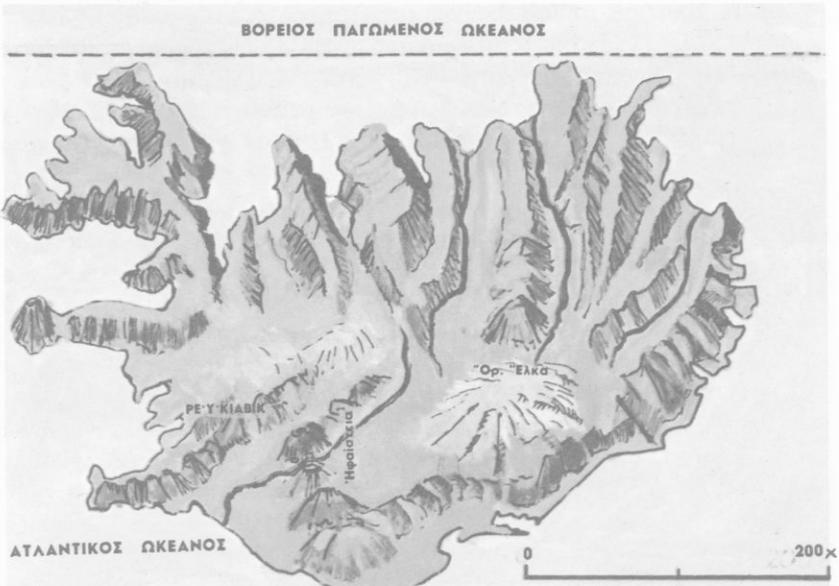

5. Η ΙΣΛΑΝΔΙΑ

”Εκταση: 103.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 200.000 κ.

ΙΣΛΑΝΔΙΑ

’Ανάμεσα στή Γροιλανδία και τά Βρεττανικά νησιά βρίσκεται τό νησί ’Ισλανδία. ”Εχει **έκταση** 103.000 τετ. χλμ. και **πληθυσμό** 200.000 κατοίκους. Η ’Ισλανδία ώς το 1944 ύπαγονταν στή Δανία. Σήμερα είναι έλευθερο κράτος με πολίτευμα τή δημοκρατία και πρωτεύουσα τό **Ρέυκυγιαθικ** (80.000 κ.).

Τό εδαφός τής ’Ισλανδίας είναι όρεινό και έχει πολλά ήφαίστεια. Τά 30 άπ' αύτά είναι ένεργα. Στήν ’Ισλανδία ύπάρχουν, έπισης, θερμοί πήδακες **Γκέυζερ**. Τό ζεστό νερό τέτοιων πηγών, πού ύπάρχουν κοντά στό Ρέυκυγιαθικ χρησιμοποιείται γιά τήν κεντρική θέρμανση (καλοριφέρ) τών σπιτιών, χωρίς νά χρειάζεται γι' αύτήν καύσιμη ύλη.

Οι κάτοικοι τής ’Ισλανδίας άσχολούνται με τήν κτηνοτροφία και τήν άλιεία. Η θάλασσά της είναι ή πιο πλούσια τοῦ κόσμου σε ψάρια.

Νά δικαιολογήσης

1. Τὰ λιμάνια τῆς Σουηδίας παγώνουν, τῆς Νορβηγίας ὅχι. Γιατί;
2. Γιατί ἡ Β. Εύρωπη ἔχει πολλά δάση, ἐνῶ ἡ Ν. Εύρωπη πολὺ λίγα;
3. Γιατί εἰσάγομε ἀπό τὶς χῶρες τῆς Β. Εύρωπης ξυλεία καὶ κτηνοτροφικά προϊόντα καὶ ἔξαγομε σ' αὐτές καπνό, σταφίδα καὶ ἐσπεριδοειδῆ;
4. Γιατί οἱ ποταμοὶ ἔχουν

γιὰ τὶς Σκανδιναβικὲς χῶρες μεγάλη σημασία;

Νά μάθης:

1. Τὶς ἔννοιες: φιόρδ, παγετῶνες, πολικὸς κύκλος, ὑδατοπτώσεις, παγοθραυστικὰ πλοῖα, Λάπωνες, πολικὴ μέρα, ἥλιος τοῦ μεσονυχτίου, πήδακες Γκέυζερ.
2. Ποιῶν κρατῶν εἶναι πρωτεύουσες οἱ πόλεις: "Οσλο, Ἐλσίνκι, Κοπεγχάγη, Ρέυκγιαθικ, Στοκχόλμη.

IV. Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Πληροφορίες

Στὴν Κεντρικὴ Εύρωπη βρίσκονται οἱ χῶρες: **Γερμανία, Ἐλβετία, Αὐστρία, Τσεχοσλοβακία, καὶ Ούγγαρια.** Ἡ Γερμανία εἶναι χωρισμένη σὲ δύο κράτη, τὴ Δυτικὴ καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Γερμανία.

Ἡ Κεντρικὴ Εύρωπη εἶναι περισσότερο πεδινή, ἀλλὰ σ' αὐτὴν ἀνήκει καὶ τὸ μεγαλύτερο μέρος ἀπὸ τὶς Ἀλπεις. Τὸ κλίμα τῆς Κεντρικῆς Εύρωπης εἶναι ἡπειρωτικό.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Έργασίες

- Nά προσδιορίσετε τή θέση της Γερμανίας στήν Εύρώπη και νά όνομάσετε τις χώρες, πού συνορεύει.

ΔΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

- Nά δείξετε πώς είναι χωρισμένη σε δύο κράτη.
- Η Γερμανία (Δυτική και Ανατολική) έχει **Έκταση** 356.000 τετ. χλμ. και **πληθυσμό** 77.000.000 κατοίκους. Nά συγκρίνετε

τὴν ἔκταση καὶ τὸν πληθυσμό της μὲ τὴν ἔκταση καὶ τὸν πληθυσμὸ τῆς Ἑλλάδας.

4. Νὰ παρατηρήσετε τὴν μορφολογία τοῦ ἑδάφους τῆς Γερμανίας καὶ νὰ δείξετε ἀπὸ ποῦ πηγάζουν καὶ ποῦ χύνονται οἱ ποταμοί της.

ΔΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

1. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους — Κλίμα. Ἡ Γερμανία εἶναι περισσότερο πεδινὴ χώρα. Στὸ νότιο τμῆμα τῆς ἀνήκει ἔνα μέρος τῶν "Αλπεων" (Βαυαρικὲς "Αλπεῖς 2.963 μ.) καὶ ἄλλα μικρότερα βουνά. Ἀπὸ τὶς κεντρικὲς "Αλπεῖς καὶ τὰ βουνὰ τῆς Γερμανίας πηγάζουν οἱ ποταμοί: **Ρήνος**, **Εμς**, **Βέζερ**, **Ἐλθας** καὶ **Οντερ**, ποὺ χύνονται στὴ Βόρειο καὶ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα καθὼς καὶ ὁ Δούναβης, ποὺ διευθύνεται ἀνατολικὰ καὶ χύνεται στὸν Εὔξεινο πόντο.

Τὸ κλίμα τῆς Γερμανίας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ θορειοδυτικὸ τμῆμα τῆς, εἶναι ἡπειρωτικό. Οἱ θροχὲς ὅμως εἶναι πολλὲς καὶ γι' αὐτὸ ὑπάρχουν σ' αὐτὴν πολλὰ δάση, ποὺ θγάζουν μεγάλες ποσότητες ξυλείας. Τὸ κλίμα καὶ τὸ ἐδαφός εύνοοῦν τὴν ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας.

"Ἀσκηση":

Νὰ ίχνογραφήσετε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Γερμανίας.

Νὰ τὴ χωρίσετε σὲ Δυτικὴ καὶ Ἀνατολικὴ καὶ νὰ τοποθετήσετε τὶς πόλεις τῆς.

2. Κάτοικοι. Οἱ Γερμανοὶ μετὰ ἀπὸ τοὺς Ρώσους εἶναι ὁ πολυπληθέστερος λαὸς τῆς Εὐρώπης καὶ ἔνας ἀπ' τοὺς πιὸ προοδευμένους τῆς Γῆς. Πολλοὶ μεγάλοι ἄντρες στὴ νεώτερη ιστορία, ὅπως φιλόσοφοι, ποιητές, ἐπιστήμονες, καλλιτέχνες, μουσικοὶ καὶ ἐφευρέτες, εἶναι Γερμανοί. Τὰ πανεπιστήμιά της εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα τοῦ κόσμου.

"Ισαμε τὸ 1870 ἡ Γερμανία ἦταν χωρισμένη σὲ μικρὰ κράτη, ποὺ ἐνώθηκαν καὶ ἔφτιαξαν τὸ μεγάλο καὶ ἴσχυρὸ Γερμανικὸ κράτος. Τὸ κράτος αὐτὸ ἔγινε αἰτία νὰ προκληθοῦν δύο καταστρεπτικοὶ παγκόσμιοι πόλεμοι, στοὺς ὁποίους οἱ Γερμανοὶ νικήθηκαν καὶ ἔχασαν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐδάφη τους.

Μετὰ τὸ 8' παγκόσμιο πόλεμο οἱ Σύμμαχοι κατέλαβαν τὴ Γερμανία καὶ τὴ χώρισαν σὲ τέσσερεις ζῶνες κατοχῆς: τὴν Ἀμερικανική, τὴν Ἀγγλική, τὴν Γαλλικὴ καὶ τὴ Ρωσική. Σὲ τέσσερεις ζῶνες χωρίστηκε ἐπίσης καὶ ἡ παλιὰ πρωτεύουσα τῆς Γερμανίας τὸ **Βερολίνο**. Ἀπὸ τὸ 1949 ἡ Γερμανία εἶναι σήμερα χωρισμένη σὲ δύο κράτη: τὴν **Δυτικὴ Γερμανία** ('Ομοσπονδιακὴ Δημοκρατία τῆς Γερμανίας) μὲ πρωτεύουσα τὴν **Βόννη** καὶ πολίτευμα τὴ δημοκρατία καὶ τὴν **Ανατολικὴ** (λαϊκὴ δημοκρατία τῆς Γερμανίας) μὲ πρωτεύουσα τὸ **Ανατολικὸ Βερολίνο**.

‘Η Δ. Γερμανία είναι μεγαλύτερη άπό τήν ‘Ανατολική και σε έκταση και σε πληθυσμό.

Οι Γερμανοί είναι λαός έργατικός, πειθαρχικός, με μεγάλη θέληση και ύπομονή. Μετά τὸν πόλεμο οἱ Γερμανοὶ ἀνασυγκρότησαν τὸ κράτος τους και δημιούργησαν τὸ γερμανικὸ «οἰκονομικὸ θαῦμα». Σήμερα ἡ Γερμανία είναι πλούσια χώρα, μεγάλη οἰκονομικὴ δύναμη και τὸ νόμισμά της, **τὸ μάρκο**, είναι ἀπὸ τὰ ισχυρότερα τοῦ κόσμου.

Στὸ θρήσκευμα οἱ περισσότεροι Γερμανοὶ είναι διαμαρτυρόμενοι και οἱ υπόλοιποι καθολικοὶ Χριστιανοί.

Α΄ Η ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

“Έκταση: 248.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 60.000.000 κ.

Βερολίνο

ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

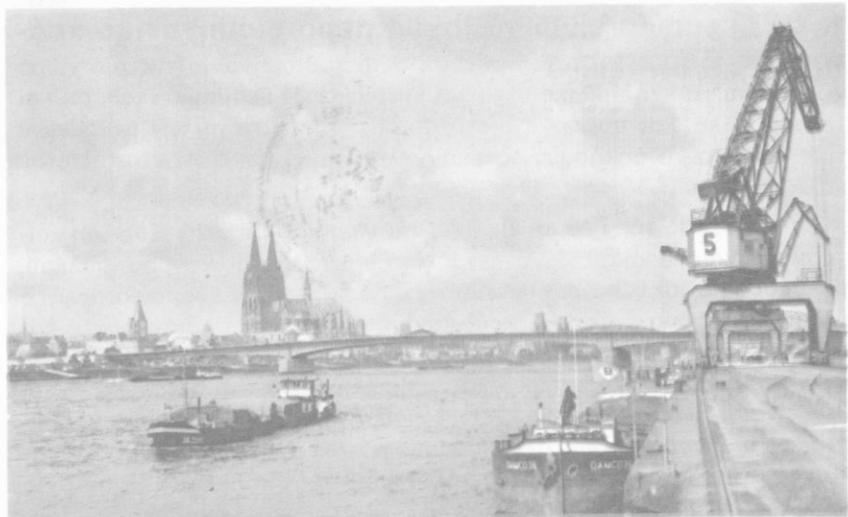
1. 'Η Γερμανία είναι τὸ ισχυρότερο βιομηχανικὸ κράτος τῆς Εύρωπης. Γιὰ ν' ἀναπτύξῃ τὴ βιομηχανία της μιὰ χώρα χρειάζεται νὰ ἔχῃ πρῶτες ūλες καὶ ἐνέργεια. 'Η Γερμανία διαθέτει καὶ τὰ δύο, ἀλλά, καὶ τὴν ἐργατικότητα καὶ τὴν ίκανότητα τῶν ἀνθρώπων της, ποὺ γιὰ νὰ ἀσκήσουν τὸ ἐπάγγελμά τους, μορφώνονται ὅλοι σὲ καλὰ σχολεῖα.

Τὸ ἔδαφος τῆς Γερμανίας ἔχει τὰ πλουσιότερα στὴν Εύρωπη κοιτάσματα γαιανθράκων, λίγο πετρέλαιο, κοιτάσματα σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου καὶ ἄλλων ὄρυκτῶν. Διαθέτει ἐπομένως ἡ Γερμανία πρῶτες ūλες καὶ ἄφθονη ἐνέργεια, ποὺ παράγεται ἀπὸ τοὺς γαιάνθρακες καὶ τὰ ὑδροηλεκτρικά τῆς ἐργοστάσια.

'Η Γερμανία είναι πυκνοκατοικημένη χώρα καὶ γι' αὐτὸ ἡ γῆ δὲν είναι ἀρκετὴ νὰ θρέψῃ τόσους ἀνθρώπους. Οἱ Γερμανοὶ ἀναγκάστηκαν ν' ἀναζητήσουν ἄλλους πόρους. Μὲ τὴ βοήθεια τῆς τεχνολογίας καὶ τὸν ὄρυκτὸ πλοῦτο τῆς χώρας τους ἵδρυσαν μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες βιομηχανίες τοῦ κόσμου. Τὰ γερμανικὰ βιομηχανικὰ πριόντα πουλιοῦνται σ' ὅλες τὶς ἀγορὲς τοῦ κόσμου καὶ οἱ ἀγοραστὲς

Βιομηχανικὲς ἐγκαταστάσεις χημικῶν προϊόντων

Κολωνία. Στὸ θάθος ὁ καθεδρικὸς ναὸς

Ἡ πύλη τοῦ Μαγδεμβούργου

τὰ προτιμοῦν, γιατὶ εἶναι μεγάλης ἀντοχῆς καὶ ἄριστης ποιότητας.

Στὰ ἔργοστάσια τῆς Γερμανίας παράγονται σήμερα κάθε εἰδους βιομηχανικὰ προϊόντα, ἀπὸ παιδικὰ παιχνίδια, κάθε εἰδους μηχανήματα καὶ ὅργανα ἀκριβείας, μέχρι αὐτοκίνητα, θαριὰ ὄχηματα, ἀερόπλανα καὶ ὄπλα.

Στὴ βιομηχανία της ἐργάζονται περισσότεροι ἄνθρωποι ἀπ' ἑκείνους, ποὺ ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὴν κτηνοτροφία, στὸ ἐμπόριο καὶ στὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα. Ἡ ἀξία τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, ποὺ παράγει ἡ χώρα, εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἀξία τῶν προϊόντων ὅλων τῶν ἄλλων κλάδων τῆς οἰκονομίας της. Ἡ Γερμανικὴ βιομηχανία προοδεύει καὶ χρειάζεται συνέχεια καὶ περισσότερους ἀνθρώπους νὰ ἐργάζωνται σ' αὐτή. Τὰ ἐργατικὰ χέρια δὲν φτάνουν γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν ἔργοστασίων της καὶ γι' αὐτὸ δέχεται καὶ ξένους ἐργάτες. Στὴ Γερμανία ἐργάζονται σήμερα παραπάνω ἀπὸ 3.000.000 ξένοι ἐργάτες. Ἀπ' αὐτούς 300.000 εἶναι "Ελληνες".

Ἡ κοιλάδα τοῦ Δούναβη στὴ Βαυαρία

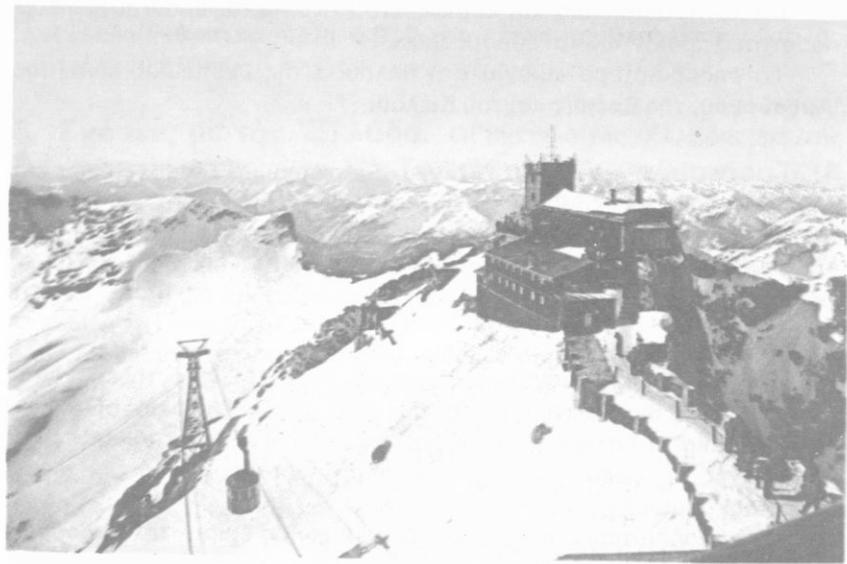

2. Τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τῆς Γερμανίας δὲν ἐπαρκοῦν γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ τῆς. Ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Γερμανίας λίγοι σχετικὰ μὲ τ' ἄλλα ἐπαγγέλματα ἔργαζονται στὴ γεωργία καὶ στὴν κτηνοτροφία. Ἡ γῆ ὅμως ἀξιοποιεῖται μὲ μηχανικὰ μέσα καὶ λιπάσματα καὶ ἡ κτηνοτροφία γίνεται μὲ σύστημα, ἔτσι, ποὺ παράγονται μεγάλες ποσότητες γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Ὁμως τὰ προϊόντα αὐτὰ δὲν εἰναι ἀρκετὰ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ καὶ γι' αὐτὸν γίνεται εἰσαγωγὴ ἀπὸ ἄλλες χώρες.

3. Ἡ συγκοινωνία. Ἡ Γερμανία ἔχει ἔνα ἀπὸ τὰ καλύτερα καὶ πικνότερα ὁδικὰ καὶ σιδηροδρομικὰ δίκτυα τοῦ κόσμου. Μεγάλοι αὐτοκινητόδρομοι συνδέουν ὅλες τὶς περιοχές τῆς χώρας καὶ ἡλεκτροκίνητοι σιδηρόδρομοι μέχρι τὰ τελευταῖα χωριά. Ἀκόμα ὅλα τὰ ποτάμια τῆς Γερμανίας εἰναι πλωτὰ καὶ ἐνώνονται μὲ κανάλια, ποὺ ἔχουν πετοῦν τὴν ποταμοπλοΐα.

Οὕλμ

Βαυαρικές "Αλπεις

Μόναχο

Μὲ τὰ ποταμόπλοια καὶ κυρίως στὸ Ρήνο, μεταφέρονται μεγάλες ποσότητες προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων.

Τὰ σπουδαιότερα λιμάνια στὴ θάλασσα τῆς Γερμανίας εἶναι τοῦ **’Αμβούργου**, τῆς **Βρέμης** καὶ τοῦ **Κιέλου**.

4. Τουρισμὸς — ’Αξιοθέατα. Ἐκατομμύρια ξένοι ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο τὴ Γερμανία γιὰ τουριστικούς, ἐμπορικοὺς καὶ μορφωτικούς λόγους. Ἡ χώρα ἔχει πολλὲς φυσικὲς ὁμορφιές (Βαυαρικὲς ”Αλπεις, διαδρομὴ τοῦ Ρήνου κ.ἄ.), μνημεῖα (Γοτθικὸς ναὸς Κολωνίας, Οὐλμ) καὶ πολλὰ μουσεῖα (Μονάχου, Βερολίνου) καὶ ἄλλα.

5. Πόλεις. Ἡ Γερμανία, ἀνάλογα μὲ τὸν πληθυσμὸν της καὶ παρ’ ὅλο ποὺ εἶναι βιομηχανικὴ χώρα, δὲν ἔχει μεγάλες πόλεις, ὥπως π.χ. ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία. Οἱ Γερμανοὶ φρόντισαν ν’ ἀναπτυχθοῦν ὅλες οἱ περιοχὲς τῆς χώρας τους, ὥστε νὰ μὴ μαζεύεται πολὺς κόσμος σ’ ἑνα μέρος καὶ δημιουργοῦνται προβλήματα.

Οἱ σπουδαιότερες πόλεις τῆς Δ. Γερμανίας εἶναι: τὸ **’Αμβούργο** (1.825.000 κ.), τὸ **Μόναχο** (1.260.000 κ.), ἡ **Στούττγάρδη**, τὸ

’Αμβούργο

’Αννόθερο, ή Φραγκφούρτη, ή Κολωνία μέρος του **Βερολίνου** (δυτικός τομέας) και άλλες.

6. Σχέσεις με τὴν Ἑλλάδα. Οι σχέσεις τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Γερμανίας εἰναι φιλικές. Στὴ Γερμανία ἐργάζονται σήμερα πάνω ἀπὸ 300 χιλιάδες Ἔλληνες, ποὺ στέλνουν στὴν πατρίδα τους μεγάλα χρηματικὰ ποσά. Γιὰ τὰ παιδιὰ τῶν Ἐλλήνων τῆς Γερμανίας ὑπάρχουν σ' αὐτὴν ἔλληνικὰ σχολεῖα. Στὰ Πανεπιστήμια τῆς σπουδάζουν ἐπίσης πολλοὶ Ἔλληνες.

Μὲ τὴ Γερμανία ἔχομε τίς μεγαλύτερες ἐμπορικὲς συναλλαγές. ’Απ’ τὴ Γερμανία εἰσάγομε κάθε εἰδὸς βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ ἐξάγομε σ' αὐτὴν καπνό, σταφίδα, λεμόνια, πορτοκάλια καὶ πολλὰ φροῦτα.

B. Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

”Εκταση. 107.400 τετ. χλμ.

Πληθυσμὸς. 17.000.000 κ.

1. Η Ἀνατολικὴ Γερμανία. Τὸ ὑπέδαφός της ἔχει πλούσια ὄρυκτὰ (γαιάνθρακες, χαλκός, κασσίτερος) καὶ εἰναι ἡ δεύτερη βιομηχανικὴ χώρα τῆς Ἀνατολικῆς Εύρωπης μετὰ τὴ Ρωσία. Ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία εἰναι πιὸ πολὺ ἀναπτυγμένες.

Τὸ ἔδαφός της εἰναι τὸ περισσότερο πεδινὸ μὲ χαμηλὰ ὅρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ μεγαλύτερο εἰναι ὁ **Θουρίγγειος Δρυμός**. Τὴ μεγάλη πεδιάδα της διασχίζουν οἱ ποταμοὶ **”Ελβας** καὶ **”Οντερ** ποὺ χωρίζουν τὴ Γερμανία ἀπὸ τὴν Πολωνία.

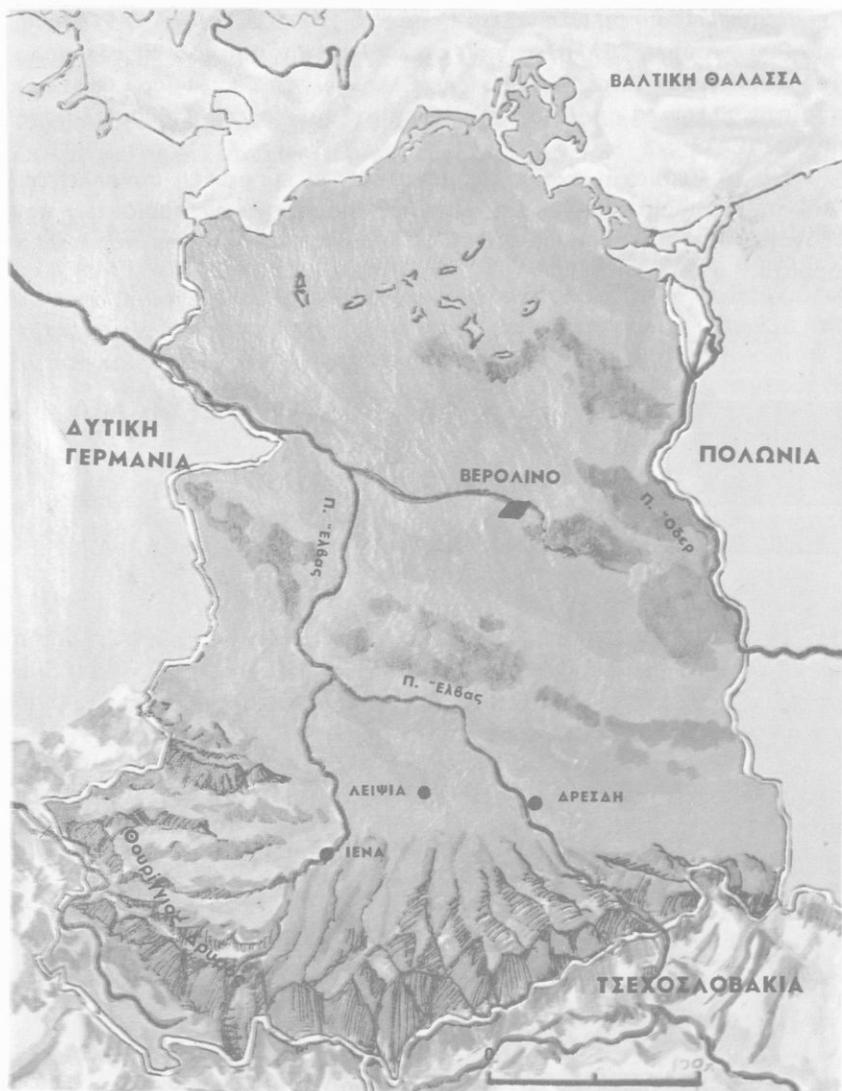
Οἱ ἐμπορικὲς συναλλαγὲς τῆς Ἑλλάδας μὲ τὴν Ἀνατ. Γερμανία εἰναι ίκανοποιητικές.

2. Πόλεις. Στὸ ἔδαφος τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας βρίσκεται τὸ **Βερολίνο**. Εἶναι ώραία πόλη καὶ πρωτεύουσα τῆς Γερμανίας.

Σήμερα εἰναι χωρισμένο σὲ δύο μέρη: Στὸ Δυτικὸ Βερολίνο (2.150.000 κ.) καὶ στὸ Ἀνατολικὸ Βερολίνο (1.080.000 κ.). ”Άλλες

σπουδαίες πόλεις της Ανατ. Γερμανίας είναι: ή **Λειψία** πόλη τῶν γραμμάτων, τὸ **Μαγδεμβούργον**, ή **Δρέσδη**, ή **Ιένα** καὶ ἄλλες μικρότερες.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Nά σκεφθῆς τὰ ἔξῆς:

1. Γιατί ή Γερμανία έχει άναπτύξει τή βιομηχανία;
2. Πώς μπορεῖς νά άποδείξης ότι ή Γερμανία είναι βιομηχανική χώρα;
3. Οι ξένοι έργατες, πού έργαζονται στή Γερμανία, προέρχονται από βιομηχανικές χώρες;
1. Ποιές είναι οι σπουδαιότερες πόλεις τής Δυτικής και ποιές τής Ανατολικής Γερμανίας;
2. Γιατί ή Γερμανία είναι χωρισμένη σε δύο κράτη;
3. Ποιές χώρες συνδέει ο Ρήνος ποταμός;
4. Τί εισάγει ή 'Ελλάδα άπ' τή Γερμανία και τί έξαγει σ' αυτήν;

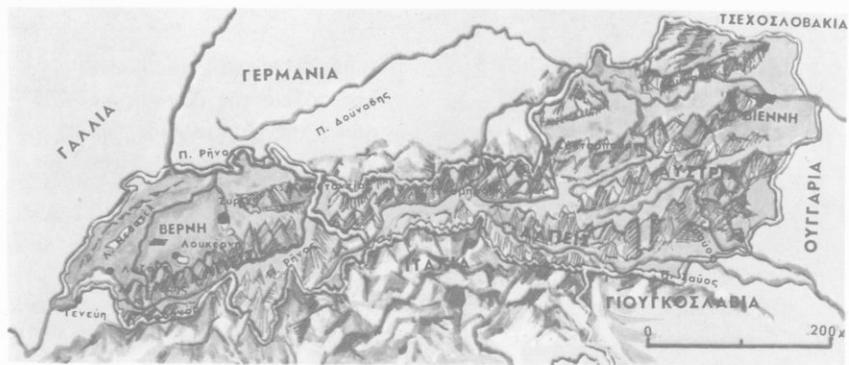
2. Η ΕΛΒΕΤΙΑ

"Εκταση. 41.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός. 6.250.000 κ.

'Εργασίες

1. Νά προσδιορίσετε τή θέση τής 'Ελβετίας στήν Εύρωπη, και νά μάθετε τίς χώρες πού συνορεύει.
2. Νά παρατηρήσετε προσεχτικά τή μορφολογία τοῦ έδαφους της.
3. Νά μάθετε τοὺς τρεῖς μεγάλους ποταμούς, πού έχουν τίς πηγές τους στήν 'Ελβετία καθώς και τίς μεγαλύτερες λίμνες της.

ΕΛΒΕΤΙΑ — ΑΥΣΤΡΙΑ

1. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους — κλίμα. Ἡ Ἐλβετία κατέχει τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῶν Ἀλπεων καὶ εἶναι ἡ περισσότερο ὁρεινὴ χώρα τῆς Εὐρώπης. Πολλὰ ἀπ' τὰ βουνά της ἔχουν ὕψος πάνω ἀπὸ 4000 μέτρα καὶ οἱ κορυφές τους εἶναι σκεπασμένες ἀπὸ αἰώνια χιόνια. Ἀνάμεσα στὰ βουνά καὶ σὲ μεγάλο ὕψος ὑπάρχουν βαθύπεδα καὶ κοιλάδες. Στὰ βαθύπεδα σχηματίζονται πολλὲς λίμνες καὶ τίς κοιλάδες διασχίζουν ποτάμια. Οἱ μεγαλύτερες λίμνες τῆς Ἐλβετίας εἶναι: τῆς Γενεύης, τῆς Νεσατέλη, τῆς Λουκέρνης, τῆς Ζυρίχης, καὶ τῆς Κωνσταντίας, ποὺ μέρος μόνο ἀνήκει στὴν Ἐλβετία. Στὴν Ἐλβετία ἔχουν τὶς πηγές τους οἱ ποταμοί: Ροδανός, Ρήνος, Δούναβης, "Ααρ.

Τὸ κλίμα τῆς Ἐλβετίας εἶναι ἡπειρωτικό, σὲ πολλὲς ὅμως ὁρεινὲς περιοχὲς εἶναι ξηρό, ύγιεινό.

2. Κάτοικοι. Ἡ Ἐλβετία ἔχει ἑκταση 41.000 τετ. χλμ. καὶ πληθυσμὸς 6.250.000 κατοίκους. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς (75%) εἶναι Γερμανικῆς καταγωγῆς ἐνῶ οἱ υπόλοιποι εἶναι Γάλλοι καὶ λίγοι Ἰταλοί. Οἱ Γάλλοι κατοικοῦν στὰ Δυτικὰ τῆς χώρας, οἱ δὲ Ἰταλοὶ στὰ νότια.

Οἱ τρεῖς αὐτοὶ λαοί, ἃν καὶ ἔχουν διαφορετικὴ καταγωγὴ καὶ γλώσσα, ἀποτελοῦν ἔνα θήνος καὶ ζοῦν εἰρηνικά.

Ἡ Ἐλβετία εἶναι ὁμοσπονδιακὴ δημοκρατία. Ἡ χώρα δηλαδὴ εἶναι χωρισμένη σὲ διαμερίσματα (καντόνια). Κάθε καντόνιο ἔχει δική του κυβέρνηση καὶ πρωτεύουσα. "Ολες μαζὶ ἀποτελοῦν ἔνα κράτος μὲ κεντρικὴ κυβέρνηση καὶ πρωτεύουσα τὴ Βέρνη.

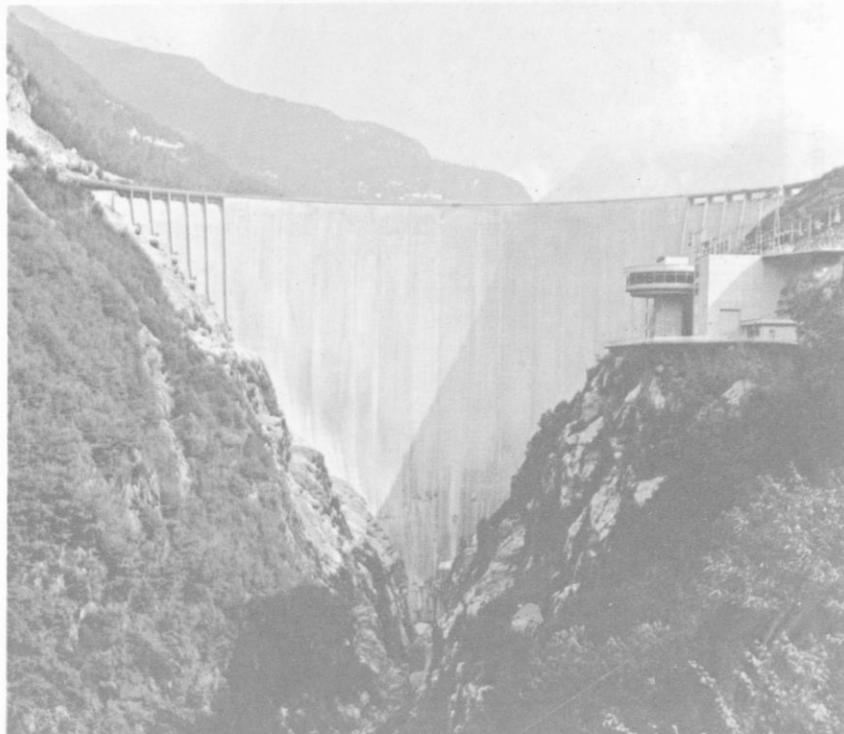
Ἡ Ἐλβετία εἶναι οὐδέτερο κράτος. Γι αὐτὸ εἶναι τόπος διεθνῶν

συναντήσεων. Πολλοί ξένοι καταθέτουν τὰ χρήματά τους στὶς ἐλβετικὲς τράπεζες, ποὺ εἶναι οἱ μεγαλύτερες τοῦ κόσμου. Εἶναι πατρίδα τοῦ Ἑρρίκου Ντυνὰν καὶ ἔδρα τοῦ Διεθνοῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

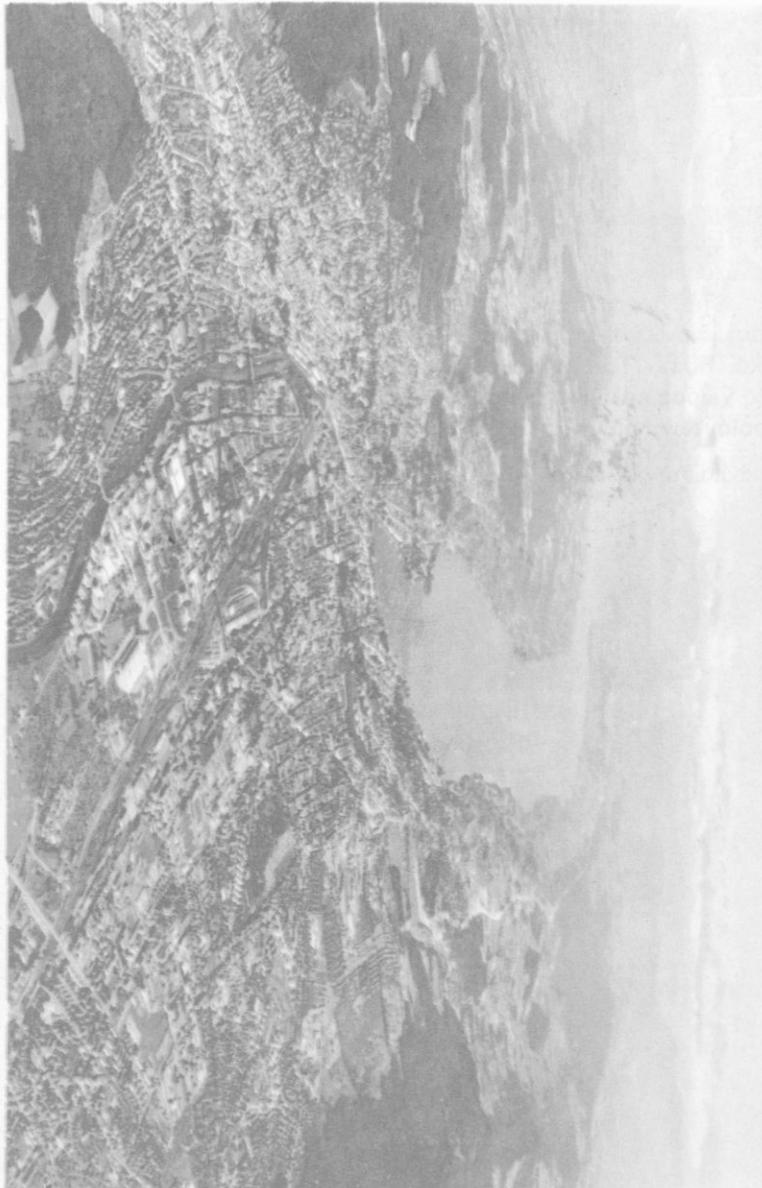
3. Οἱ Ἐλβετοὶ ἔχουν ἀξιοποιήσει τὴν χώρα τους. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν στὰ ὄρεινά μέρῳ εἶναι συνήθως φτωχοὶ καὶ ἀπομονωμένοι. Αὐτὸ δῆμως δὲ συμβαίνει μὲ τοὺς Ἐλβετούς, γιατὶ ἔμαθαν νὰ ἀξιοποιοῦν τὶς πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς χώρας τους καὶ νὰ καλυτερεύουν τὴν ζωή τους.

Στὰ ὄρεινά βοσκοτόπια οἱ Ἐλβετοὶ τρέφουν ἀγελάδες, ἐνῶ στὶς κοιλάδες καλλιεργοῦν σιτηρά, ζαχαρότευτλα, πατάτες, λαχανικά, κλπ. Τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, καλύπτουν τὶς ἀνάγκες τῆς χώρας καὶ γίνεται καὶ ἔξαγωγή, ἐνῶ γίνεται εἰσαγωγὴ γεωργικῶν προϊόντων, γιὰ νὰ καλυφτοῦν οἱ ἀνάγκες σὲ τρόφιμα.

Φράγμα στὴν Ἐλβετία

„Αποψη της Ζυρίχης από δεροπλάνο

Τὸ χειμώνα, ποὺ οἱ κάτοικοι δὲν εἶχαν ἀπασχόληση, κατασκεύαζαν καὶ κατασκευάζουν, στὰ σπίτια τους καὶ σὲ μικρές βιοτεχνίες διάφορα ἀντικείμενα καὶ κυρίως ρολόγια. Ἡ βιοτεχνία τῶν ρολογιῶν ἔξελίχτηκε σὲ μεγάλη βιομηχανία καὶ σήμερα τὰ ἐλθετικὰ ρολόγια εἰναι τὰ καλύτερα τοῦ κόσμου καὶ πουλιοῦνται σὲ ὅλες τις ἀγορές. Καὶ σήμερα ἡ βιοτεχνία δίνει ἑργασία σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους τὴν ἐποχή, ποὺ δὲν ὑπάρχει μεγάλη τουριστικὴ κίνηση.

Ἡ Ἐλβετία δὲν ἔχει ὄρυκτά, παρὰ μόνο λίγα σιδηρομεταλλεύματα. Ὅμως ἡ βιομηχανία τῆς εἶναι ἀναπτυγμένη καὶ ἀπασχολεῖ καὶ ξένους ἑργάτες. Μὲ βάση τις πρῶτες ὕλες, ποὺ εἰσάγει ἀπὸ ἄλλες χῶρες, καὶ τὴν ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια, ποὺ παράγεται ἀπὸ τις ὑδατοπτώσεις, ἡ Ἐλβετία ἔχει ἀναπτυγμένη τὴ βιομηχανία διαφόρων μηχανημάτων, ἡλεκτρικῶν εἰδῶν, ρολογιῶν, ὄργανων ἀκριβείας, ύφασμάτων, χημικῶν ὑλῶν καὶ κτηνοτροφιῶν προϊόντων.

Σπουδαία πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ γιὰ τὴν Ἐλβετία εἶναι καὶ ὁ τουρισμός. Οἱ Ἐλβετοὶ κατάλαβαν τὴ σημασία του καὶ ἐκμεταλλεύτηκαν τις φυσικὲς καλλονὲς τῆς χώρας τους. Σήμερα ἡ Ἐλβετία δέχεται τοὺς περισσότερους τουρίστες ἀπὸ κάθε ἄλλη χώρα τῆς Εὐρώπης. Οἱ ἀνθρωποὶ τὴν ἐπισκέπτονται, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὴν ὄμορφιὰ

Ξένοι ἐπισκέπτες στὴν Ἐλβετία, ποὺ κάνουν σκὶ

Λίμνη Λωζάνης
Τοπίο Έλβετικῶν Ἀλπεων

τῶν "Αλπεων καὶ τῶν ἐλβετικῶν λιμνῶν, νὰ ξεκουραστοῦν καὶ νὰ κάνουν σκί. Οι Ἐλβετοί, ἔχουν καλές συγκοινωνίες, ξενοδοχεῖα καὶ εἰδικές υπηρεσίες, πού ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ὄργανωση τοῦ τουρισμοῦ.

Ἡ Ἐλβετία ἔχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ καὶ ὁδικὸ δίκτυο καθὼς ἐπίσης καὶ πυκνὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μ' ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου. Οἱ ἡλεκτροκίνητοι σιδηρόδρομοι περνοῦν πολλὲς σήραγγες (τοῦννελ) κάτω ἀπὸ τὶς Ἀλπεις καὶ συνδέουν τὴν Ἐλβετία μὲ τὶς γειτονικὲς χῶρες. Ἀπ' αὐτές οἱ μεγαλύτερες εἶναι τῆς Σεμπλόν (19.800 μ.) καὶ τοῦ Ἀγίου Γοτθάργου (15.000 μ.). Οἱ αὐτοκινητόδρομοι ἀνεβαίνουν καὶ στὰ πιὸ ψηλὰ βουνά. Ἔναέριοι σιδηρόδρομοι μεταφέρουν τοὺς ἐπισκέπτες γρήγορα ὡς τὶς ψηλές κορφὲς τῶν "Αλπεων.

4. Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Ἐλβετίας εἶναι ἡ **Βέρνη** (250.000 κ.), ἡ μεγαλύτερη ὅμως πόλη εἶναι ἡ **Ζυρίχη** (700.000 κ.). Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ **Γενεύη**, ποὺ εἶναι ἔδρα πολλῶν διεθνῶν ὄργανισμῶν, ἡ **Λωζάνη**, ἡ **Βασιλεία**, λιμάνι στὸ Ρήνο καὶ ἄλλες μικρότερες. Οἱ πόλεις τῆς Ἐλβετίας εἶναι γραφικές καὶ πνευματικὰ καὶ τουριστικὰ κέντρα.

Ἀνάμεσα στὴν Ἐλβετία καὶ στὴν Αὐστρία βρίσκεται τὸ μικρὸ ἀνεξάρτητο πριγκιπάτο **Λιχτεστάιν**.

΄Ασκήσεις

Νὰ δικαιολογήσῃς:

- Πῶς οἱ Ἐλβετοὶ ἀξιοποιοῦν τὴ χώρα τους.
- Γιατὶ ἡ Ἐλβετία εἶναι τουριστικὴ χώρα.
- Γιατὶ ἡ Ἐλβετία σάν οὐδέτερο κράτος ἔχει ὥφελή ματα.

Νὰ μάθης:

- Τὶς ἔννοιες: **οὐδέτερο κράτος, καντόνιο, τουρισμός, τοῦννελ, βιοτεχνία.**
- Πῶς μπορεῖς νὰ ταξιδέψεις γιὰ τὴν Ἐλβετία.
- Νὰ παρατηρήσῃς τὶς εἰκόνες τοῦ βιθλίου σου.

Η ΑΥΣΤΡΙΑ

"Εκταση: 84.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 7.450.000 κ.

Βιέννη. Ναός Αγίου Στεφάνου

Παρατηρήσεις στὸ χάρτη. — Πληροφορίες

1. Η Αύστρια συνορεύει μὲ τὴν Ἐλβετία, τὴ Γερμανία, τὴν Τσεχοσλοβακία, τὴν Ούγγαρια, τὴ Γιουγκοσλαβία καὶ τὴν Ἰταλία.
2. Η Αύστρια εἶναι, ὅπως καὶ ἡ Ἐλβετία, χώρα τῶν Ἀλπεων. Εἶναι περισσότερο ὀρεινὴ χώρα. Τὸ βορειοανατολικὸ καὶ ἀνατολικὸ τμῆμα τῆς εἶναι πεδινὸ καὶ διαρρέεται ἀπὸ τὸν Δούναβη καὶ τοὺς παραποτάμους του.
3. Ἔχει κλίμα ἡπειρωτικὸ καὶ πολλὲς μικρές λίμνες.

1. Ή Βιέννη. Ή Βιέννη είναι χτισμένη πάνω στὸ Δούναβη ποταμὸ καὶ εἶναι μία ἀπὸ τὶς ὡραιότερες πόλεις τῆς Εὐρώπης. Τὰ μεγαλόπρεπα ἄνάκτορα, οἱ περιφήμοι ναοί, τὰ μουσεῖα, ἡ "Οπερα καὶ τὰ ἄλλα ιστορικὰ μνημεῖα καὶ ἔργα τέχνης, ποὺ ὑπάρχουν σ' αὐτῇ, θυμίζουν στὸν ἐπισκέπτη, πῶς ἡ πόλη ἔζησε κάποτε μέρες μεγαλείου καὶ δόξας καὶ ὅτι ὑπῆρξε πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ κέντρο.

Ἡ Βιέννη ἦταν πρωτεύουσα τῆς Αύστρουσυγγαρίας, ποὺ ὡς τὸ 1918 ἦταν μεγάλη δύναμη, καὶ ἔδρα ἰσχυρῶν αὐτοκρατόρων. Σ' αὐτὴν ἔζησαν μεγάλοι καλλιτέχνες καὶ μουσικοί: **Μότσαρτ, Μπετόβεν, Σοῦμπερτ, Στράους**, καὶ ἄλλοι. Σήμερα ἡ Βιέννη είναι πρωτεύουσα τῆς Αύστριας καὶ ἔχει 1.650.000 κ.

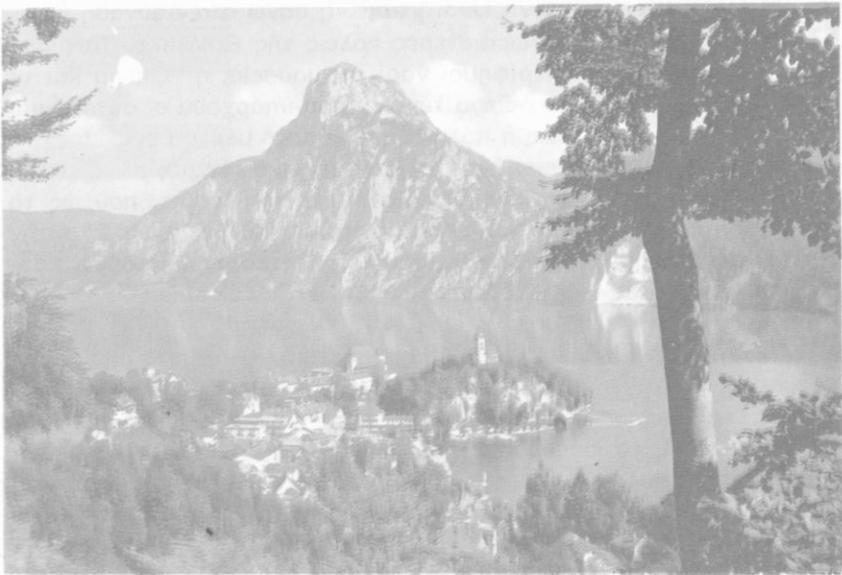
Ἡ Αύστρια ἔχει πολίτευμα δημοκρατικό. Οἱ Αύστριακοὶ είναι γερμανικὴς καταγωγῆς, μιλοῦν τὴν γερμανικὴ γλώσσα καὶ στὸ θρήσκευμα είναι διαμαρτυρόμενοι.

Εἶναι λαὸς προοδευμένος καὶ δραστήριος. Ἡ πατρίδα μας διατρεφεὶ μὲ τὴν Αύστρια φιλικὲς σχέσεις καὶ ἔχει ἐμπορικὲς συναλλαγές.

"Αλλες σπουδαίες πόλεις είναι τὸ **Λίντς**, τὸ **"Ινσιμπρουκ** καὶ τὸ **Σάλτσμπουργκ**. Τὸ Σάλτσμπουργκ ἔιναι ἡ πατρίδα τοῦ Μότσαρτ καὶ

Σάλτζμπουργκ

Γραφική λίμνη της Αύστριας

μία άπό τις ώραιότερες πόλεις της Εύρωπης. "Ολες οι πόλεις της Αύστριας παρουσιάζουν ζωηρή πνευματική, καλλιτεχνική και τουριστική κίνηση.

2. Οι πλουτοπαραγωγικές πηγές της Αύστριας. Περισσότερο από τὸ μισὸ ἔδαφος της Αύστριας ἀποτελεῖται απὸ ψηλὰ βουνά. Ἀνάμεσα στὰ βουνά αὐτὰ σχηματίζονται μικρὲς γραφικὲς λίμνες καὶ κοιλάδες.

Τὰ βουνά της Αύστριας συναγωνίζονται σὲ ὁμορφιὰ τὰ ἐλθετικὰ βουνά.

Οἱ Αύστριακοὶ ἔχουν, ὅπως καὶ οἱ Ἐλβετοί, ἀξιοποιήσει τὶς φυσικὲς ὁμορφιές καὶ τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα τῆς πατρίδας τους καὶ ἔχουν δργανώσει σὲ μεγάλο βαθμὸ τὸν τουρισμό. Ὁ Τουρισμὸς εἶναι γιὰ τὴν Αύστρια σπουδαία πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ.

Στὰ Αύστριακὰ βουνά ὑπάρχουν ἀρκετὰ βοσκοτόπια καὶ μεγάλα δάση, γιατὶ τὸ κλίμα εἶναι εύνοϊκό. Ἡ κτηνοτροφία, ιδίως τῶν ἀγελάδων, εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένη καὶ ἀπὸ τὰ δάση παράγονται μεγάλες ποσότητες ξυλείας.

Στὶς πεδινές ἐκτάσεις γίνεται ἐντατικὴ καλλιέργεια, ἀλλὰ τὰ

γεωργικά προϊόντα δὲν είναι άρκετά για τις άναγκες της χώρας. Γι' αύτό ή Αύστρια είσαγει διάφορα τρόφιμα και έχαγει κτηνοτροφικά προϊόντα και ξυλεία.

Τὸ ἔδαφος τῆς Αὐστρίας εἶναι πλούσιο σὲ ὄρυκτά. "Εχει κοιτάσματα σιδήρου, μολύβδου, ψευδαργύρου, χαλκοῦ και πετρελαίου. Τὸ πετρέλαιο ἐπαρκεῖ γιὰ τις άναγκες τῆς χώρας και γίνεται και ἔξαγωγή, γιατὶ ἡ Αύστρια γιὰ τὴν κίνηση τῶν ἐργοστάσιων της χρησιμοποιεῖ κυρίως τὴν ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια, ποὺ παράγεται στὰ μεγάλα ύδροηλεκτρικὰ ἐργοστάσια τῆς χώρας. Τὸ ἡλεκτρικὸ ρεῦμα ὅχι μόνο ἐπαρκεῖ γιὰ τις άναγκες τῆς, ἀλλὰ γίνεται και ἔξαγωγὴ στὶς γειτονικές χῶρες.

Μὲ βάση τὸ σίδηρο, τὴν ξυλεία, τὸ πετρέλαιο και τὴν ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια ἡ Αύστρια ἔχει ίδρυσει μεγάλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας τῆς ξυλείας, χαρτοποιίας, χημικῶν προϊόντων, ὑφασμάτων, καθὼς ἐπίσης χαλυβουργεία και ναυπηγεία ποταμόπλοιων.

Ἄπο τὰ βιομηχανικὰ τῆς προϊόντα ἡ Αύστρια ἔχαγει ἀρκετὰ σ' ἄλλες χῶρες, ἐνῶ εἰσάγει ἄλλα, ποὺ δὲν παράγει ἡ βιομηχανία τῆς.

Ἡ Ἑλλάδα εἰσάγει ἀπὸ τὴν Αύστρια ξυλεία, κτηνοτροφικά και βιομηχανικά προϊόντα και ἔχαγει καπνό, ἐσπεριδοειδῆ, σταφίδες και φρούτα.

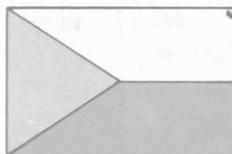
Αύστριακὲς "Αλπεις. Ἐνάεριος σιδηρόδρομος

‘Η Αύστρια είναι άρκετά άναπτυγμένη χώρα. Στήν οικονομική της άνάπτυξη βοηθάει και τὸ πυκνὸ σιδηροδρομικὸ καὶ όδικὸ δίκτυο. ‘Η Αύστρια είναι κόμβος συγκοινωνιῶν, γιατὶ ἀπ’ αὐτὴ περνοῦν οἱ σιδηροδρομικὲς γραμμές, ποὺ ἐνώνουν τὴ Νοτιοανατολικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Εύρωπη μὲ τὴν ὑπόλοιπη Εύρωπη.

Ασκήσεις

1. Γιατί είναι ή Αύστρια τουριστικὴ χώρα;
2. Γιατί ύπαρχουν στήν Αύστρια μεγάλα ύδρολεκτρικὰ έργοστάσια;
3. Μὲ ποιές χώρες συνδέει ὁ Δούναβης τὴν Αύστρια μὲ ποταμόπολοια;
4. Τί γνωρίζετε γιὰ τὴν ἑλληνικὴ κοινότητα τῆς Βιέννης τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας;

Η ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

”Εκταση. 128.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός. 14.400.000 κ.

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ. Πράγα

Έργασίες

1. Νὰ προσδιορίσετε τὴ θέση τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ νὰ μάθετε μὲ ποιὰ κράτη συνορεύει.
2. Νὰ παρατηρήσετε ποιὸς ποταμὸς διασχίζει τὸ δυτικὸ μέρος τῆς Τσεχοσλοβακίας, ποιὸς τὸ νότιο καὶ ποιὸς τὸ ἀνατολικό. Νὰ μάθετε τὰ σπουδαιότερα θουνά τῆς.
3. Νὰ ίχνογραφήσετε τὸ χάρτη τῆς Τσεχοσλοβακίας μαζὶ μὲ τὸ χάρτη τῆς Ούγγαρίας.

1. Κάτοικοι. Ἡ Τσεχοσλοβακία πήρε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τοὺς Τσέχους καὶ τοὺς Σλοβάκους, ποὺ κατοικοῦν σ' αὐτήν. Οἱ Τσέχοι καὶ οἱ Σλοβάκοι εἰναι σλαβικῆς καταγωγῆς καὶ μιλοῦν διαφορετικὴ γλώσσα, ἀλλὰ ἀποτελοῦν ἔνα ἔθνος.

Μέχρι τὸ 1918, ποὺ ἔγινε ἀνεξάρτητο κράτος, ἡ Τσεχοσλοβακία ἦταν τμῆμα τῆς Αὐστροουγγαρίας. Τὸ 1939 τὴν κατέλαβαν οἱ Γερμανοὶ καὶ ἀπὸ τὸ 1945 ἡ Τσεχοσλοβακία εἶναι Λαϊκὴ Δημοκρατία.

Ἡ Τσεχοσλοβακία ἔχει **ἔκταση** 128.000 τετ. χλμ. καὶ **πληθυσμὸς** 14.400.000 κατοίκους.

2. Ἡ Τσεχοσλοβακία εἶναι γεωργικὴ καὶ βιομηχανικὴ χώρα. Ἡ Τσεχοσλοβακία εἶναι περισσότερο ὁρεινὴ χώρα, ἔχει ὅμως καὶ ἀρκετὲς πεδινὲς καὶ καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις. Στὶς περιοχὲς αὐτὲς καὶ κυρίως στὴ Βοημίᾳ, ποὺ διαρρέει ὁ ποταμὸς **"Ελβας**, καὶ τὴ Μοραβία, ποὺ διαρρέει ὁ παραπόταμος τοῦ Δούναβη **Μοράβας**, παράγονται μεγάλες ποσότητες γεωργικῶν προϊόντων, ὅπως σιτάρι, κριθάρι, ζαχαρότευτλα, καλαμπόκι, πατάτες, λαχανικὰ καὶ φροῦτα. Ἀπὸ τὸ κριθάρι τῆς Τσεχοσλοβακίας γίνεται ἡ ὄνομαστὴ μπύρα Πίλσεν. Παράγει ἐπίσης ἀρκετὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, γιατὶ διαθέτει πολλὰ λιθάδια καὶ ζωοτροφές.

Τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐπαρκοῦν γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς χώρας, εἰσάγονται ὅμως καὶ ἄλλα ποὺ δὲν παράγονται σ' αὐτή.

Τὸ ἡπειρωτικὸ κλίμα τῆς Τσεχοσλοβακίας εύνοει τὴν ἀνάπτυξη μεγάλων δέντρων. Περισσότερο δασωμένες περιοχὲς εἶναι οἱ περιοχὲς τοῦ **Βοημικοῦ Δρυμοῦ** καὶ τῶν θουνῶν **Τάτρα** (2.663 μ.), ἀπ' ὅπου θγαίνουν ἀρκετὲς ποσότητες ξυλείας.

Μεγάλη σημασία γιὰ τὴν οἰκονομία τῆς Τσεχοσλοβακίας ἔχει ἡ

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ — ΟΥΓΓΑΡΙΑ

βιομηχανία πού είναι πολὺ άνεπτυγμένη. Η Τσεχοσλοβακία έχει πλούσια κοιτάσματα σιδήρου, χαλκού, μολύβδου, ούρανίου και γαιανθράκων. Σ' αὐτὴν ύπαρχουν μεγάλα χαλυβουργεῖα, έργοστάσια διαφόρων μηχανημάτων, αύτοκινήτων, γεωργικῶν ἐργαλείων, ύφασμάτων, χαρτοποιίας και ἄλλα στὰ όποια ἀσχολοῦνται οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς.

Στὴ Βοημία παράγεται ἔξαιρετικῆς ποιότητας κρύσταλλο και πορσελάνη.

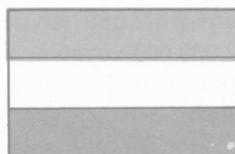
Η Τσεχοσλοβακία ἔξαγει βιομηχανικὰ εἰδη και εἰσάγει πετρέλαιο, θαμβάκι, καουτσούκ και ἄλλα προϊόντα. Η Ἑλλάδα εἰσάγει ἀπ' τὴν Τσεχοσλοβακία αύτοκίνητα, διάφορα μηχανήματα, χαρτομάζα και ἔξαγει σ' αὐτὴν καπνό, λεμόνια, πορτοκάλια, φρούτα, λάδι και μεταλλεύματα.

3. Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Τσεχοσλοβακίας είναι ἡ **Πράγα** στὶς ὅχθες τοῦ **Μολδάβα** (1.100.000 κ.). Τὴν Πράγα ἐπισκέπτονται πολλοὶ

τουρίστες, γιατί είναι ώραία πόλη και μὲ πολλὰ ιστορικά μνημεῖα. ”Αλλες πόλεις είναι: τὸ **Πίλσεν**, ἡ **Μπρατισλάθα**, τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῆς Τσεχοσλοβακίας στὸ Δούναβη καὶ ἄλλες.

’Ασκήσεις

1. Πῶς δικαιολογεῖται νὰ ἔχῃ ἡ Τσεχοσλοβακία θαριὰ βιομηχανία;
2. Πῶς συνδέεται ἡ Τσεχοσλοβακία μὲ τὸν Εὔξεινο πόντο καὶ τὴ Βόρειο θάλασσα;
3. Γιατὶ οἱ περισσότερες σιδηροδρομικὲς γραμμὲς τῆς Τσεχοσλοβακίας συναντιοῦνται στὴν Πράγα καὶ τὴν Μπρατισλάθα;
4. Τὶ σημαίνει ἡ λέξη Τσεχοσλοβακία;

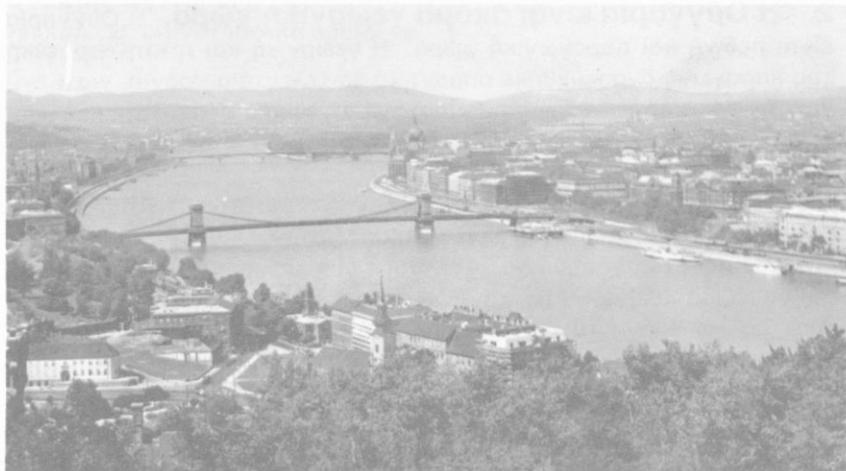

5. Η ΟΥΓΓΑΡΙΑ

”Εκταση. 93.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 10.250.000 κ.

Βουδαπέστη

Παρατηρήσεις στὸ χάρτη

1. Ἡ Ούγγαρια θρίσκεται ἀνάμεσα στὴν Αὐστρία, στὴν Τσεχοσλοβακία, στὴ Ρουμανία στὴ Γιουγκοσλαβία καὶ στὴ Ρωσία.
2. Εἶναι χώρα πεδινή. Περιτριγυρίζεται ἀπὸ βουνά καὶ ἔχει κλίμα ἡπειρωτικό.
3. Διασχίζεται ἀπ' τὸ Δούναβη καὶ ἀπὸ τὸν παραπόταμό του **Τάη** (ἢ Τίσια).

1. Κάτοικοι. Ἡ Ούγγαρια ἔχει **ἔκταση** 93.000 τετ. χλμ. καὶ **πληθυσμὸ** 16.250.000 κ. Στὴν Ούγγαρια κατοικοῦν οἱ Ούγγροι. Οἱ Ούγγροι εἶναι μογγολικῆς καταγωγῆς καὶ ὅχι σλαβικῆς. Στὸ θρήσκευμα εἶναι καθολικοί.

Ἐλεύθερο κράτος ἔγινε τὸ 1918. Πρωτύτερα ἡ Ούγγαρια ἦταν, ὅπως ἡ Τσεχοσλοβακία, μέρος τῆς Αὐστροουγγαρίας. Ἀπὸ τὸ 1945 ἡ Ούγγαρια εἶναι Λαϊκὴ Δημοκρατία.

Πρωτεύουσα τῆς Ούγγαριας εἶναι ἡ **Βουδαπέστη**, ποὺ εἶναι καὶ ἡ σπουδαιότερη πόλη της. Ἡ Βουδαπέστη ἔχει 2.000.000 κατοίκους καὶ εἶναι ὅμορφη πόλη. Εἶναι χτισμένη στὶς ὅχθες τοῦ Δούναβη, ποὺ τὴ χωρίζει σὲ δύο τμήματα: τὴ **Βούδα** καὶ τὴν **Πέστη**.

Ἡ Βουδαπέστη εἶναι τὸ πνευματικό, ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο τῆς Ούγγαριας καὶ κόμβος συγκοινωνιῶν.

2. Ἡ Ούγγαρια εἶναι ἀκόμα γεωργικὴ χώρα. Ἡ Ούγγαρια εἶναι πεδινὴ καὶ παραγωγικὴ χώρα. Ἡ γεωργικὴ καὶ ἡ κτηνοτροφικὴ τῆς παραγωγὴ ἀναπτύχθηκε σημαντικὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, γιατὶ ἔγιναν διάφορα ἔργα καὶ χρησιμοποιήθηκαν τεχνικὰ μέσα στὴν καλλιέργεια, ἐνῶ παράλληλα ἡ κτηνοτροφία γίνεται μὲ σύστημα καὶ πρόγραμμα.

Ἡ Ούγγαρια παράγει σιτηρά, καλαμπόκι, πατάτες, ζαχαρότευτλα, λινάρι, λαχανικά καὶ σταφύλια. Ἐπίσης, στὴν Ούγγαρια τρέφονται πολλὰ πρόβατα, γουρούνια, ἀγελάδες πουλερικά καὶ τὰ περίφημα ούγγαρεζικα ἄλογα. Ἀπὸ τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τῆς, πολλὰ ἔξαγονται, ἐνῶ εἰσάγονται βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ πρώτες υλες.

Ἐπειδὴ ἡ χώρα τους εἶναι πεδινὴ καὶ εὔφορη, οἱ Ούγγροι ἀσχολήθηκαν περισσότερο μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Τὸ ἔδαφος τῆς Ούγγαριας ἔχει κοιτάσματα σιδήρου, γαιανθράκων, πετρελαίου

Τοπίο τής Ούγγαριας

και μεγάλες ποσότητες θωξίτη. Άκομα μὲ τὴ δύναμη τῶν νερῶν τοῦ Δούναβη καὶ τοῦ Τίσια (Τάχη) καὶ μὲ τὰ φυσικὰ ἀέρια, ποὺ ἔχει ἡ χώρα, παράγει ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια. Μὲ βάση τὰ ὄρυκτά της καὶ τὴν ἐνέργεια ἡ Ούγγαρια ἀναπτύσσει μὲ γρήγορο ρυθμὸ τὴ βιομηχανία της καὶ ἀπὸ γεωργικὴ χώρα γίνεται, προοδευτικά, βιομηχανική.

Στὴν Ούγγαρια ἡ χώρα μας ἔξαγει καπνό, ἐσπεριδοειδῆ καὶ εἰσάγει κυρίως κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

’Ασκήσεις:

1. Ποιὰ είναι τὰ κράτη τῆς Κ. Εύρωπης καὶ ποιές οἱ πρωτεύουσές τους;
2. Ποιές χώρες κατέχουν μέρος τῶν "Αλπεων";
3. 'Απὸ ποιὰ βουνὰ περιτριγυρίζεται ἡ Ούγγρικὴ πεδιάδα;
4. 'Απὸ ποιές πρωτεύουσες κρατῶν περνάει ὁ Δούναβης;

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Γενικές γνώσεις: Η 'Αν. Εύρωπη είναι μία άπεραντη πεδιάδα, που άπλωνται άπό τη γερμανική πεδιάδα και τα Καρπάθια βουνά ώς τα Ούραλια και άπό το Β. παγωμένο ώκεανό ώς την Κασπία, τὸν Καύκασο και τὸν Εὔξεινο πόντο. "Εχει **ἔκταση** σηση περίπου έχει όλόκληρη ή ύπόλοιπη Εύρωπη και πληθυσμὸ περισσότερο άπό τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ πληθυσμοῦ όλόκληρης τῆς Εύρωπης. Στὴν 'Ανατ. Εύρωπη ἀνήκουν δύο κράτη, ή Πολωνία και ή Ρωσία. Η Ρωσία είναι μία ἀπ' τὶς δύο μεγάλες δυνάμεις τοῦ κόσμου.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η ΠΟΛΩΝΙΑ.

”Εκταση: 312.000.τετ. χλμ.

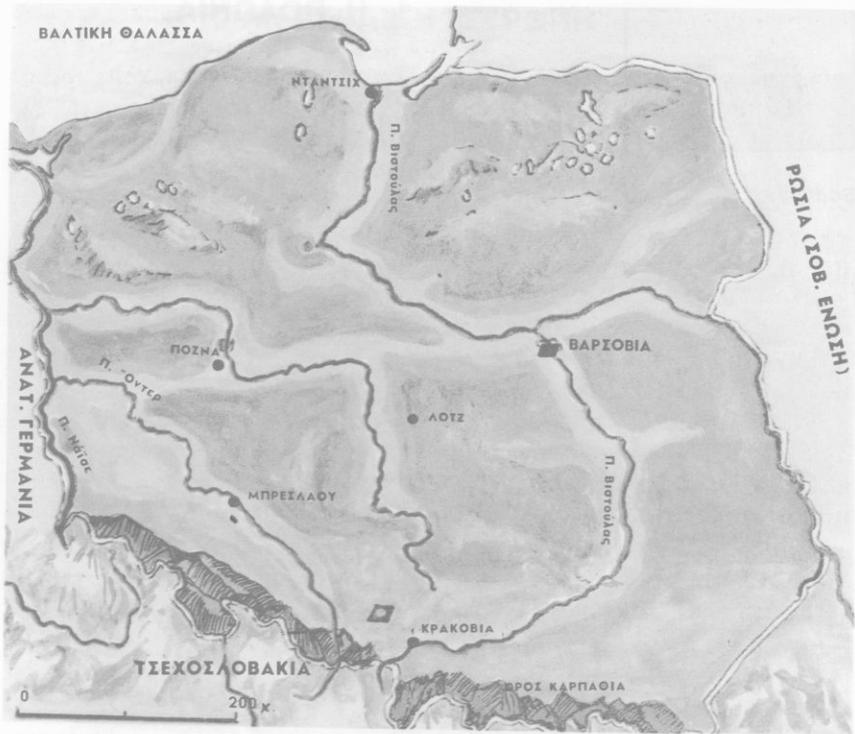
Πληθυσμός: 32.500.000 κ.

Βαρσοβία

Έργασίες

1. Νὰ προσδιορίσετε τὴ θέση τῆς Πολωνίας σὲ σχέση μὲ τὴ Γερμανία, τὴν Τσεχοσλοβακία, τὴ Ρωσία καὶ τὴ Σκανδιναβικὴ χερσόνησο.
2. Νὰ παρατηρήσετε τὴ μορφολογίᾳ τοῦ ἐδάφους της καὶ νὰ μάθετε τούς ποταμούς της.
3. Νὰ ἐντοπίσετε στὸ χάρτη τὴν πόλη της, ποὺ εἰναι κόμβος σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ νὰ δείξετε ποιές χῶρες συνδέει.

ΠΟΛΩΝΙΑ

1. Κάτοικοι: Η Πολωνία για πολλά χρόνια ήταν κάτω από τήν κυριαρχία τής Ρωσίας, τής Γερμανίας ή τής Αύστριας. Παρ' όλα αυτά οι Πολωνοί, που είναι σλαβικής καταγωγής, διατήρησαν τήν ένότητά τους και τὸ 1918 έγιναν έλευθερο κράτος.

Τὸ 1939 τὰ χιτλερικὰ στρατεύματα μπήκαν στήν Πολωνία κι ἔτσι ἅρχισε ὁ 8^ό παγκόσμιος πόλεμος.

Στήν Πολωνία μετά τὸν πόλεμο δόθηκαν τὰ γερμανικὰ ἐδάφη, που βρίσκονται στὰ ἀνατολικὰ τῶν ποταμῶν **"Οντερ καὶ Νάισε"**, ἐνῶ τὸ ἀνατολικό τῆς τμῆμα κράτησε ἡ Ρωσία.

Σήμερα, ἡ Πολωνία ἔχει ἔκταση 312.000 τετ. χλμ. πληθυσμὸ 32.500.000 κ. καὶ πολίτευμα Λαϊκὴ Δημοκρατία.

2. Πλουτοπαραγωγικὲς πηγές. Τὸ ἔδαφος τῆς Πολωνίας εἶναι πεδινό. Μόνο τὸ τμῆμα που συνορεύει μὲ τήν Τσεχοσλοβακία

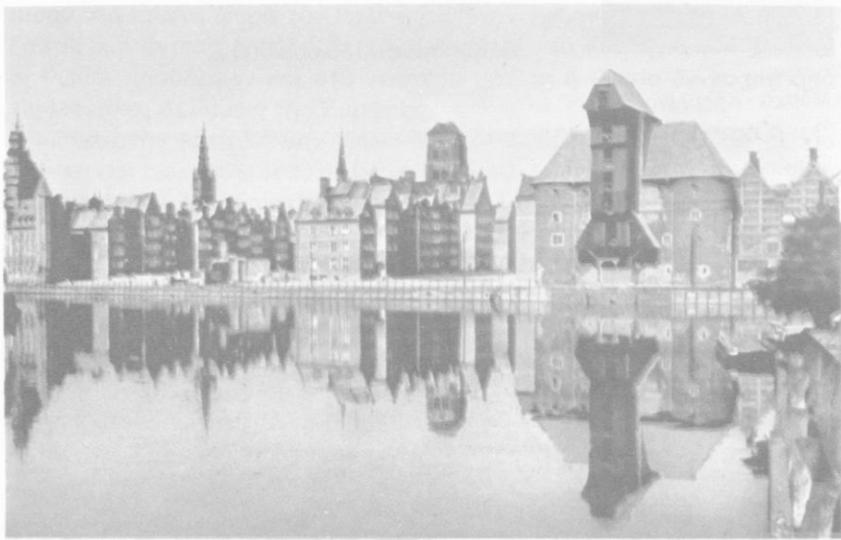
είναι όρεινδ και δασωμένο. Τὸ κλίμα εἶναι ἡπειρωτικὸ μὲ πολὺ ψυχρὸ χειμώνα και μὲ πολλὰ χιόνια.

Τὸ κλίμα και τὸ ἔδαφος εύνοοῦν τὴ γεωργία και τὴν κτηνοτροφία, που εἶναι πάρα πολὺ ἀναπτυγμένες. Ἡ Πολωνία παράγει κυρίως σιτηρά, πατάτες, ζαχαρότευτλα και πολλὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Οἱ Πολωνοὶ τρέφουν ἀγελάδες, ἄλογα, πρόβατα και πολλὰ πουλερικά.

Ἡ Πολωνία ἔχει ἐπίσης ἀναπτυγμένη τὴ βαριὰ και τὴν ἑλαφριὰ βιομηχανία, γιατὶ ἔχει ἄφθονο γαιάνθρακα, σίδηρο, πετρέλαιο, χαλκό, ὄρυκτὸ ἀλάτι και πηγές φυσικῶν ἀερίων. Ἡ πολωνικὴ βιομηχανία παράγει μηχανὲς και ἄμαξες σιδηροδρόμων, βαριὰ ὀχήματα, ἡλεκτρικὰ εἰδῆ, ὑφάσματα και ἄλλα βιομηχανικὰ εἰδη. Ἐξάγει γαιάνθρακες, βιομηχανικὰ και κτηνοτροφικὰ προϊόντα και ξυλεία και εἰσάγει πετρέλαιο, σιδηρομεταλλεύματα, χημικὰ και γεωργικὰ προϊόντα, που δὲν παράγει ἡ χώρα.

Ἡ Ἑλλάδα διατηρεῖ μὲ τὴν Πολωνία φιλικὲς διπλωματικὲς σχέσεις και ἐμπορικὲς ἀνταλλαγές. Ἀπ' τὴν Πολωνία, εἰσάγομε γαιάνθρακα, ξυλεία και κτηνοτροφικὰ προϊόντα και ἔξαγομε σ' αὐτὴν καπνό, πορτοκάλια, λεμόνια, και σιδηρομεταλλεύματα.

3. Πόλεις: Πρωτεύουσα τῆς Πολωνίας εἶναι ἡ **Βαρσοβία** (1.300.000 κ.). Ἡ Βαρσοβία εἶναι χτισμένη στὶς ὥχθες τοῦ Βιστούλα Ντάντσιχ

ποταμοῦ καὶ εἶναι θιομηχανικὸ κέντρο καὶ κόμβος χερσαίων καὶ ἀεροπορικῶν γραμμῶν. Ἡ Πολωνία ἔχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ καὶ δύσικὸ δίκτυο. "Άλλες σπουδαῖες πόλεις εἶναι: τὸ **Λότζ**, ἡ **Κρακοβία**, ἡ **Πόζνα**, τὸ **Μπρεσλάου** καὶ τὸ **Ντάντσιχ**, τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῆς Πολωνίας στὴ Βαλτικὴ θάλασσα κι' ἔγινε ἀφορμὴ νὰ κηρυχτῇ τὸ 1939 ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος.

1. Νὰ ιχνογραφήσης τὸ χάρτη τῆς Πολωνίας.

Νὰ μάθης:

1. Ποιοι εἶναι οἱ δύο σπουδαιότεροι ποταμοὶ τῆς Πολωνίας.
2. Ποιὰ θουνὰ ἀνήκουν στὴν Τσεχοσλοβακία καὶ στὴν Πολωνία.

Νὰ δικαιολογήσης:

1. Γιατὶ ἡ Πολωνία εἶναι γεωργικὴ καὶ θιομηχανικὴ χώρα;
2. Γιατὶ στὴν Πολωνία εἶναι εὔκολη ἡ ἀνάπτυξη τῶν χερσαίων συγκοινωνιῶν;

2. Η ΡΩΣΙΑ ("Ενωση Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν - ΕΣΣΔ -).

Έκταση: 5.570.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμὸς: 180.000.000 κ.

Μόσχα - Κρεμλίνο

Έργασίες

1. Νὰ προσδιορίσετε τὴ θέση τῆς Ρωσίας στὴν ύδρογειο.
2. Νὰ δείξετε τὰ σύνορά της καὶ νὰ μάθετε τὶς θάλασσες ποὺ θρέχεται καὶ τὰ κράτη, μὲ τὰ ὅποια συνορεύει.
3. Νὰ παρατηρήσετε τὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους καὶ νὰ μάθετε τὰ βουνά της, τὰ σπουδαιότερα ποτάμια καὶ τὶς λίμνες τῆς.
4. Νὰ παρατηρήσετε σὲ ποιὸ τμῆμα τῆς Ρωσίας θρίακονται οἱ σπουδαιότερες πόλεις της.

1. Η Ρωσία είναι τὸ μεγαλύτερο σὲ ἔκταση κράτος

Τῆς γῆς. Η Ρωσία είναι τὸ Εὐρωπαϊκὸ τμῆμα τῆς **Σοβιετικῆς "Ενωσης**. "Εχει **ἔκταση** 5.570.000 τετ. χλμ. καὶ **πληθυσμὸ** 180.000.000 κ. Η Σοβιετικὴ "Ενωση περιλαμβάνει ἀκόμη τὴ Σιβηρία καὶ ἔτσι ἀπλώνεται ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα ὡς τὸν Εἰρηνικὸ ὥκεανό. "Εχει **ἔκταση** μαζὶ μὲ τὴν Ἀσιατικὴ Ρωσία 22.400.000 τετ. χλμ. καὶ 240.000.000 κατοίκους. Είναι τὸ μεγαλύτερο σὲ ἔκταση κράτος τοῦ κόσμου.

Οι Ρῶσοι ἀνήκουν στὴν οἰκογένεια τῶν σλαβικῶν λαῶν καὶ γνώρισαν γιὰ πρώτη φορὰ τὸν πολιτισμό, ὅταν ἦρθαν σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ Βυζάντιο καὶ ἔγιναν ὄρθοδοξοι χριστιανοί. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου οἱ Ρῶσοι προόδεψαν καὶ στὰ νεώτερα χρόνια ἡ Ρωσία ἔγινε μία ἀπὸ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις τῆς Εύρωπης.

"Απὸ τὴν ιστορία γνωρίζομε ὅτι οἱ Ρῶσοι ἤθελαν πάντοτε ἔξιδο στὴ Μεσόγειο. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, πολλὲς φορές, ὑποστήριξαν τοὺς "Ελληνες καὶ ὅχι τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ καὶ πολλὲς φορές τοὺς Σλάβους γείτονές μας σὲ θάρος τῆς 'Ελλάδας.

Τὸ 1917 στὴ Ρωσία ἔγινε ἡ μεγάλη ὀκτωβριανὴ ἐπανάσταση καὶ ἀπὸ τότε ἡ Ρωσία είναι κομμουνιστικὴ χώρα. Μετὰ ἀπὸ τὸ 8' παγκόσμιο πόλεμο ἡ Ρωσία ἔγινε ἡ δεύτερη μετὰ τὴν Ἀμερική, δύναμη τοῦ κόσμου.

2. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους - κλίμα καὶ θλάστηση.

Η Ρωσία είναι μιὰ ἀπέραντη πεδιάδα, ποὺ ἀπλώνεται ἀπ' τὴν Πολωνία καὶ τὰ Καρπάθια, ὡς τὰ **Ούράλια** ὅρη καὶ ἀπὸ τὸ Βόρειο παγωμένο ὥκεανὸ στὸν Εὔξεινο πόντο, τὸν **Καύκασο** (5.630 μ.) καὶ τὴν **Κασπία** θάλασσα. Ἀφοῦ ἡ Ρωσία ἀπλώνεται σὲ τόσο πλάτος, ἐπόμενο είναι

ολες οι περιοχές της νά μήν έχουν τὸ ίδιο κλίμα καὶ τὴν ἴδια θλάστηση.

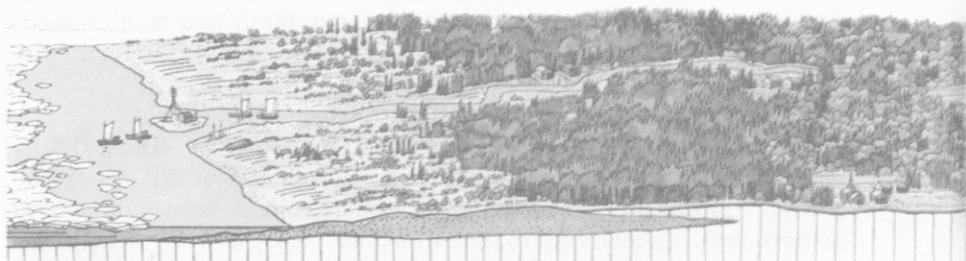
‘Η περιοχή, ποὺ θρίσκεται ἀνάμεσα στὴ **Μόσχα**, στὸ **Λένιγκραντ** καὶ στὴν Πολωνία, ἔχει κλίμα καὶ θλάστηση ἵδια περίπου μὲ κείνη τῆς Κ. Εύρωπης. ‘Η περιοχὴ αὐτὴ ἔχει γιὰ τὴ Ρωσία μεγάλη σημασία, γιατὶ εἶναι κατάληλη γιὰ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία καὶ γιατὶ στὴ Βαλτικὴ θάλασσα ἔχει σπουδαῖα λιμάνια, ποὺ τῆς ἐπιτρέπουν νὰ ἐπικοινωνῇ μὲ τὴ Β. θάλασσα καὶ τὸν Ἀτλαντικὸ ὥκεανό.

Τὸ βόρειο τμῆμα τῆς Ρωσίας, ποὺ βρέχεται ἀπὸ τὸ Β. παγωμένο ὥκεανό, ἔχει κλίμα **πολικὸ** καὶ ἀποτελεῖ τὴν **τούνδρα**. Στὴν τούνδρα κατοικοῦν οἱ **Ἐσκιμῶοι**, ποὺ ζοῦν ἀπὸ τοὺς ταράνδους, τὴν ἀλιεία καὶ τὸ κυνήγι. Στὴν περιοχὴ αὐτὴ ὑπάρχουν σταθμοὶ γιὰ μετεωρολογικὲς παρατηρήσεις καὶ ἔξερευνήσεις τοῦ ἐδάφους. Οἱ πληροφορίες τῶν σταθμῶν αὐτῶν γιὰ τὸν καιρὸ εἶναι πολὺ χρήσιμες γιὰ τὰ πλοῖα, ποὺ μπαίνουν ἢ βγαίνουν ἀπ’ τὰ λιμάνια τοῦ **Ἀρχαγγέλου** ἢ τοῦ **Μέζεν** καὶ μὲ τὴ θοήθεια παγοθραυστικῶν πηγαίνουν πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸ ὥκεανό ἢ τὰ ποτάμια τῆς Σιβηρίας.

Στὰ νότια τῆς πολικῆς ζώνης καὶ ὡς τὸ ὑψος περίπου τῆς Μόσχας ἀπλώνεται ἡ περιοχὴ **τάιγκας**. ‘Η περιοχὴ αὐτὴ εἶναι ἀραιοκατοικημένη, γιατὶ σκεπάζεται ἀπὸ πυκνὰ δάση πεύκων. ‘Η τάιγκα εἶναι ἡ μεγαλύτερη περιοχὴ δασῶν τῆς γῆς, ἀπ’ ὅπου παίρνονται μεγάλες ποσότητες ξυλείας.

‘Απ’ τὴν περιοχὴ τῶν δασῶν ἀρχίζει ἡ **στέππα**, ποὺ πιάνει τὸ κεντρικὸ τμῆμα τῆς Ρωσίας καὶ ἀπλώνεται ὡς τὴν **Ἀζοφικὴ** καὶ τὴν **Κασπία** θάλασσα. Στὴν περιοχὴ αὐτὴ τῆς στέππας ὁ χειμώνας εἶναι πολὺ ψυχρὸς καὶ συνεχίζεται πολλοὺς μῆνες; ἐνῶ τὸ καλοκαίρι εἶναι πολὺ θερμὸ καὶ μὲ βροχὴς ἐλάχιστες.

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ. Κάτοψη τοῦ ἐδάφους τῆς Ρωσίας ἀπὸ τὸ Βόρειο παγωμένο ὥκεανὸ ὡς τὴν Κασπία Θάλασσα

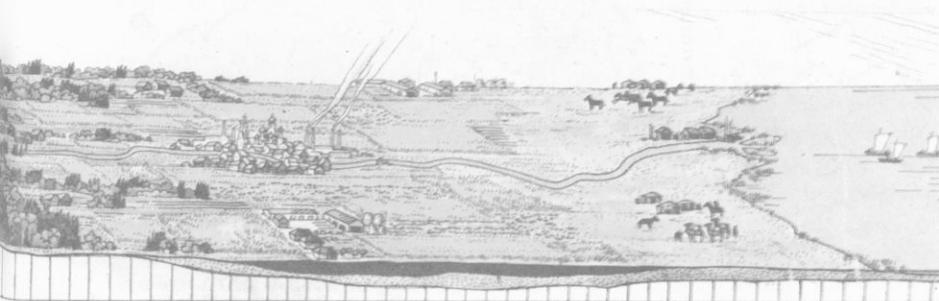
‘Η στέππα της Κεντρικής Ρωσίας είναι κατάλληλη για τη γεωργία, ένω ή περιοχή πρὸς τὴν Κασπία Θάλασσα, γιὰ νὰ γίνῃ καλλιεργήσιμη, πρέπει νὰ ποτιστῇ. Γιὰ ν’ ἀξιοποιήσουν τὴν περιοχὴν αὐτὴν οἱ Ρῶσοι κατασκεύασαν στὰ ποτάμια **Βόλγα** καὶ **Ντόν** μεγάλα φράγματα, ποὺ μὲ τὰ νερά τους ἀρδεύουν μεγάλες ἐκτάσεις καὶ συνάμα τὰ ποτάμια νὰ είναι πλωτά, οἱ Ρῶσοι κατασκεύασαν ἄλλα φράγματα στὰ ποτάμια **Ντβίνα** καὶ **Πετσόρα**, ποὺ τρέχουν πρὸς τὸ βοριά. Τὰ φράγματα αὐτὰ ἀναγκάζουν ἕνα μέρος τῶν νερῶν τῶν ποταμιῶν αὐτῶν νὰ χύνωνται στὸ Βόλγα καὶ Ντόν.

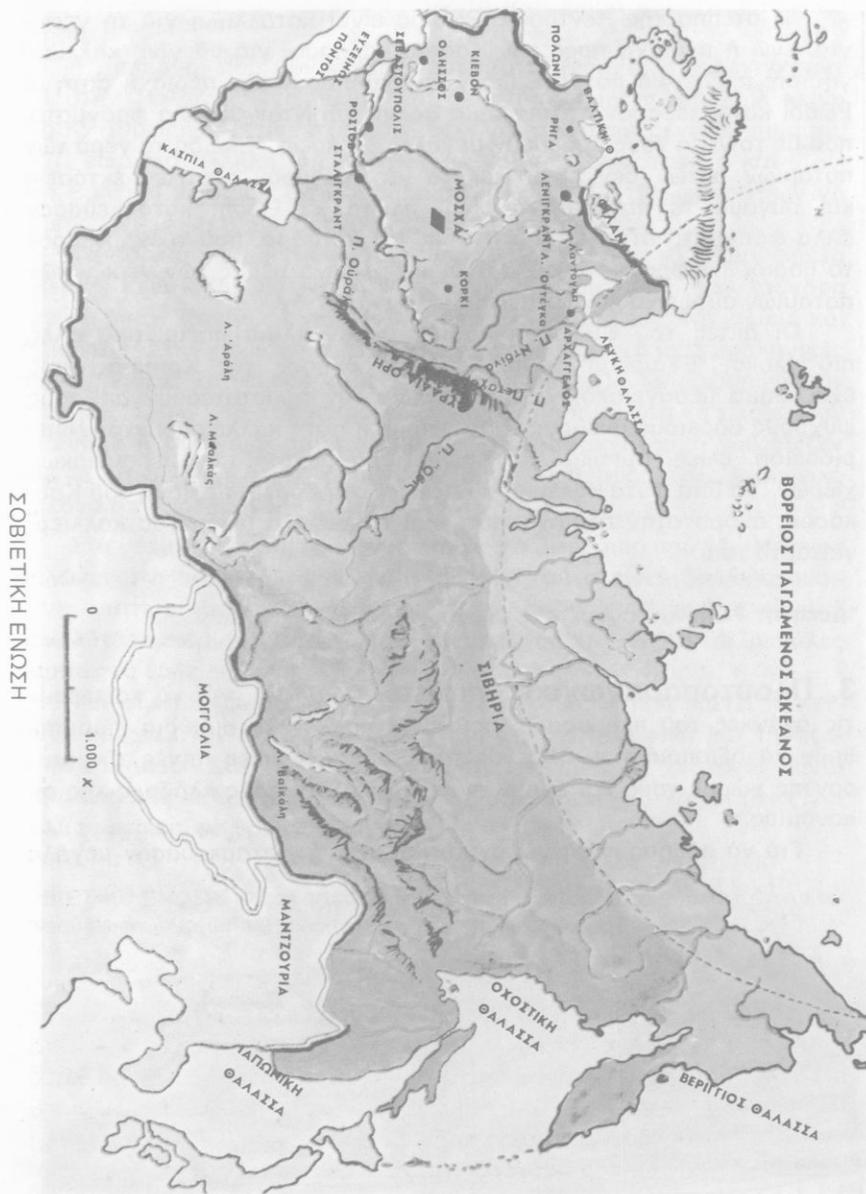
Οἱ ἀκτὲς τοῦ Εὗξεινου πόντου ἔχουν κλίμα ἡπειρωτικὸ ἀλλὰ πιὸ γλυκό. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ἡ χερσόνησος τῆς **Κριμαίας**, ποὺ ἔχει κλίμα μεσογειακό, γιατὶ τὰ βουνὰ τὴν προστατεύουν ἀπ’ τοὺς ψυχροὺς βόρειους ἀνέμους. Στὴν περιοχὴν αὐτὴν καλλιεργοῦνται ἐσπεριδοειδῆ, ἐλιές, ἀμπέλια καὶ ὄπωροφόρα δέντρα τῶν μεσογειακῶν χωρῶν. Τὰ ἴδια φυτὰ καλλιεργοῦνται καὶ στὴ βόρεια περιοχὴ τοῦ Καυκάσου, ἀκόμα στὴν περιοχὴν αὐτὴν καὶ σὲ μεγάλο ὑψόμετρο καλλιεργεῖται τὸ τσάι.

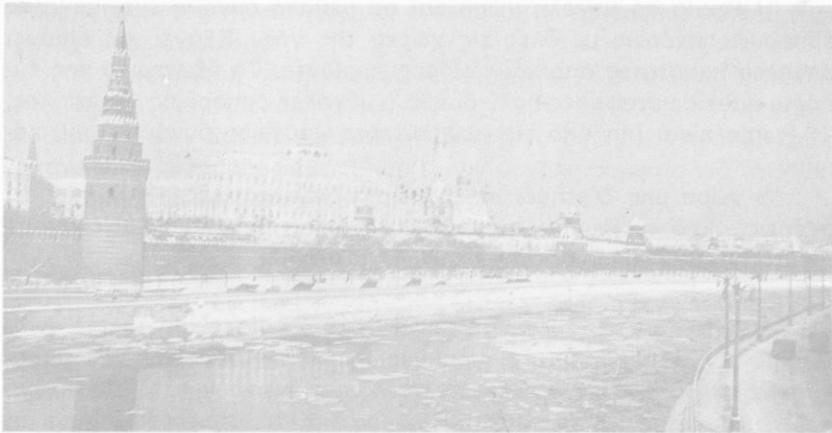
Άσκηση: Νὰ Ιχνογραφήσετε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ρωσίας.

3. Πλουτοπαραγωγικὲς πηγές. Οἱ Ρῶσοι, γιὰ νὰ καλύψουν τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ, ποὺ είναι πολλὰ ἑκατομμύρια, προσπαθοῦν νὰ ἀξιοποιήσουν ὅλες τὶς πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς ἀπέραντης χώρας τους καὶ ἔχουν ἀναπτύξει ὅλους τοὺς κλάδους τῆς οἰκονομίας.

Γιὰ νὰ αὐξήσουν τὴ γεωργικὴ παραγωγή, κατασκεύασαν μεγάλα

‘Η Μόσχα τὸ χειμώνα

έγγειοθελτιωτικὰ ἔργα, ποὺ μετέτρεψαν μεγάλες ἐκτάσεις στέππας σὲ καλλιεργήσιμα καὶ εὕφορα ἐδάφη καὶ καλλιεργοῦν τὴ γῆ μὲ ἐπιστημονικοὺς τρόπους καὶ μηχανικὰ μέσα.

‘Η Ρωσία παράγει μεγάλες ποσότητες σιτηρῶν, πατάτας, ζαχαρότευτλων, λιναριοῦ, βαμβακιοῦ καὶ ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων.

‘Η κτηνοτροφία καὶ ἡ ἀλιεία εἶναι ἐπίσης πολὺ ἀναπτυγμένες. Στ’ ἀπέραντα λιβάδια τῆς τρέφονται ἑκατομμύρια ζώων καὶ στὰ ποτάμια καὶ στὶς θάλασσες ψαρεύονται μεγάλες ποσότητες ψαριῶν. Ἀπὸ τὰ δάση τῆς παίρνονται μεγάλες ποσότητες ξυλείας καὶ κυνηγιοῦνται γιὰ τὸ ἀκριβὸ δέρμα τους διάφορα ἄγρια ζῶα.

Τὸ ἀπέραντο ἔδαφος τῆς Ρωσίας εἶναι πλούσιο σὲ ὄρυκτά. ‘Η Ρωσία εἶναι ἡ πρώτη χώρα στὸν κόσμο σὲ παραγωγὴ γαιανθράκων καὶ ἡ πρώτη στὴν Εὐρώπη σὲ παραγωγὴ πετρελαίου. Ἐχει ἀκόμα ἄφθονο βωξίτη, κασσίτερο, χρυσό, χαλκό, ούρανιο καὶ ἄλλα ὄρυκτά. Γιὰ τὴν παραγωγὴ ἐνέργειας ιδρύθηκαν μεγάλα ύδροηλεκτρικὰ ἐργοστάσια καὶ ἐργοστάσια ἀτομικῆς ἐνέργειας. Μὲ βάση τὰ ὄρυκτά, τὴν ἐνέργεια καὶ ἄλλες πρῶτες ὕλες, ποὺ εἰσάγει ἀπὸ ξένες χῶρες, ἡ Ρωσία ἔχει ἀναπτύξει μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες βιομηχανίες τοῦ κόσμου. ‘Η ρωσικὴ βιομηχανία παράγει κάθε εἰδους προϊόντα, ἀπὸ μικροπράγματα μέχρι βαριὰ ὄχηματα, πλοῖα, ἀεροπλάνα, πυραύλους καὶ διαστημόπλοια. Παρ’ ὅλ’ αὐτὰ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ δὲν ἔχει φτάσει ἀκόμα τὸ ἐπίπεδο τῶν προοδευμένων λαῶν τοῦ δυτικοῦ κόσμου. Οἱ περισσότεροι κάτοικοί της ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία καὶ στὴν κτηνοτροφία.

‘Η Ρωσία σὰ μεγάλη χώρα καὶ σὰ μεγάλη δύναμη ἔχει μεγάλες ἐμπορικὲς σχέσεις μὲ δὲ τοῖς χῶρες τῆς γῆς. ’Εξάγει καὶ εἰσάγει μεγάλες ποσότητες ἀπὸ κάθε εἰδους προϊόντα. Τὸ ἔξωτερικό της ἐμπόριο καὶ τὶς μεταφορὲς πολὺ βοηθᾶ ὁ μεγάλος ἐμπορικός της στόλος. ‘Η Ρωσία εἶναι μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ναυτικὲς δυνάμεις τοῦ κόσμου.

‘Η χώρα μας διατηρεῖ μὲ τὴ Ρωσία διπλωματικὲς καὶ ἐμπορικὲς σχέσεις. ’Απὸ τὴ Ρωσία εἰσάγομε ξυλεία καὶ πετρέλαιο καὶ ἔξαγομε σ’ αὐτὴν καπνό, ἐσπεριδοειδῆ, σταφίδες, ἑλιές κλπ.

4. Συγκοινωνία. ‘Η συγκοινωνία στὴ Ρωσία εἶναι ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη. Σιδηροδρομικὲς γραμμές, αὐτοκινητόδρομοι καὶ ἀεροπορικὲς συγκοινωνίες μὲ κέντρο τὴ Μόσχα ἐνώνουν δὲ τὶς πόλεις καὶ τὰ βιομηχανικὰ κέντρα τῆς χώρας καὶ τὸ ἔξωτερικό. ’Απὸ τὴ Μόσχα ἀρχίζει ἡ μεγάλη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ (ὁ ύπερσιθηρικὸς σιδηρόδρομος), ποὺ διασχίζει τὴ Σιβηρία καὶ καταλήγει στὸ **Βλαδιβοστόκ**, στὶς ἀκτὲς τοῦ Είρηνικοῦ ὥκεανοῦ.

Μεγάλη σημασία γιὰ τὴ συγκοινωνία καὶ τὶς μεταφορὲς ἔχουν ἐπίσης στὴ Ρωσία οἱ ποταμοί.

Οἱ ποταμοὶ τῆς Ρωσίας εἶναι ὅλοι πλωτοὶ καὶ ἐνώνονται μὲ διώρυγες. ”Ετσι ἡ **Μόσχα** συνδέεται μὲ ποταμόπλοια μὲ τὴ **Λευκὴ** θάλασσα, τὸ **Φιννικὸν** κόλπο, τὴ **Βαλτικὴ** θάλασσα, τὸν **Εὔξεινο** πόντο καὶ τὴν **Κασπία** θάλασσα.

5. Ἀστικὰ κέντρα. Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας δημιουργεῖται πόλεις μεγάλης μετατοπίσεως, παραγωγῆς καὶ πώλησης των προϊόντων της βιομηχανίας.

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ. Λένιγκραντ

ουργήθηκαν στή Ρωσία μεγάλα άστικά και βιομηχανικά κέντρα, πού συνέχεια μεγαλώνουν.

‘Η μεγαλύτερη πόλη και πρωτεύουσα της Ρωσίας είναι ή **Μόσχα** στις δύο του **Μόσκβα** (7.000.000 κ.). ’Από τη Μόσχα ή κεντρική κυβερνηση των **Σοβιέτ** κυβερνά τὸ ἀπέραντο σοβιετικό κράτος και σ' αυτήν παίρνονται άποφάσεις, πού έχουν μεγάλη σημασία για τὴν τύχη όλοκληρης τῆς ἀνθρωπότητας.

‘Η Μόσχα έχει πολλὰ ἀξιοθέατα, ὅπως είναι τὸ Κρεμλίνο, ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Βασιλείου και ἄλλα. Είναι τὸ πνευματικό κέντρο τῆς Ρωσίας.

‘Άλλες μεγάλες πόλεις είναι τὸ **Λένιγκραντ** (3.750.000 κ.), ποὺ είναι σπουδαῖο λιμάνι τῆς Ρωσίας στὴ Βαλτικὴ θάλασσα και παλιὰ πρωτεύουσά της μὲ τὸ ὄνομα Πετρούπολη, ἡ **Ρήγα**, τὸ **Κίεβο**, τὸ **Γκόρκι**, τὸ **Χάρκοβο**, τὸ **Στάλινγκραντ**, ἡ **Οδησσός**, ἡ **Σεβαστούπολη**, **Μπακού** (πετρελαιοπηγὲς) και πολλὲς ἄλλες.

Οἱ πόλεις τῆς Ρωσίας, ποὺ έχουν πληθυσμὸ πάνω ἀπὸ 300.000 κατοίκους είναι περισσότερες ἀπὸ σαράντα.

Nὰ σκεφτῆς καὶ ν' ἀπαντήσῃς.

1. Γιατί ἡ Ρωσία είναι μιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες δυνάμεις τοῦ κόσμου.
2. Γιατί στὸ δόρειο τμῆμα τῆς Ρωσίας δὲν ὑπάρχουν πόλεις.
3. Γιατί οἱ ποταμοὶ τῆς Ρωσίας έχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὴ χώρα.
4. “Ἄν ἔνα πλοϊοῦ ξεκινήσῃ ἀπὸ τὴ Μόσχα πρὸς ποιές θάλασσες μπορεῖ νὰ πλεύσῃ.

5. Ποὶα θαλάσσια στενὰ τῆς Εὐρώπης έχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὴ Ρωσία.

Nὰ μάθης.

1. Τὶς ἔννοιες: **πολικό κλίμα**, **ἐσκιμῶι**, **τάιγκα**, **στέππα**, **άστικά κέντρα**, **ύπερσιθηρικὸς σιδηρόδρομος**.
2. Ποιοὶ ποταμοὶ τῆς Ρωσίας χύνονται στὸ Βόρειο παγωμένο ὥκεανό, στὴ Βαλτικὴ θάλασσα, στὸν Εὔξεινο πόντο και στὴν Κασπία θάλασσα.

Tὶ γνωρίζεις

1. Γιὰ τὰ ρωσικὰ διαστημόπλοια.
2. Τὶ σου θυμίζουν τὰ ὄνο-

ματα: **Οδησσός**, **Φιλικὴ Έπαρτεία**, **Υψηλάντης**, **Καποδίστριας**.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΠΑΝΩ ΣΤΗ ΓΗ

1. Οι κάτοικοι της Γης. Ο πληθυσμός της Γης ύπολογίζεται ότι ξεπερνάει σήμερα τὰ 3,5 δισεκατομμύρια κατοίκους και ότι αύξανει κάθε χρόνο περίπου 2%. Η αύξηση αυτή σε σχέση μὲ τὰ τόσα έκατομμύρια τῶν κατοίκων της Γης είναι μεγάλη καὶ δημιουργεῖ καὶ θὰ δημιουργήσῃ στὸ μέλλον μεγάλα προβλήματα. Θὰ δημιουργηθοῦν προβλήματα στὸν ἄνθρωπο, γιατὶ οἱ πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς Γῆς δὲν είναι ἀνεξάντλητες. Γιὰ νὰ ζήσουν δὲ πολλοὶ ἄνθρωποι, χρειάζεται νὰ ἐκμεταλλεύωνται ὅλες τὶς δυνατότητες τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

2. "Ολες οι περιοχὲς τῆς Γῆς δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πυκνοκατοικημένες. Ο ἄνθρωπος ἔχει ἀπλωθῆ σ' ὅλες τὶς περιοχὲς τῆς Γῆς. Σὲ ὄρισμένες ὅμως περιοχὲς ἔχουν συγκεντρωθῆ πολλοὶ ἄνθρωποι. Χάρτης τῆς ύδρογείου ποὺ δείχνει τὴν κατανομὴ τῶν τριῶν φυλῶν καὶ τὴν πυκνοτητα τοῦ πληθυσμοῦ

ποι, ένω σε άλλες είναι λιγότεροι. "Οπου ή Γη είναι παραγωγική και τό κλίμα εύνοϊκό, έκει συγκεντρώνονται και περισσότεροι άνθρωποι. Μὲ τὴ συγκέντρωση ὅμως πολλῶν ἀνθρώπων δημιουργεῖται ἔλλειψη ζωτικοῦ χώρου καὶ αὐτὸς είναι ἔνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὁποίους ἔγιναν στὴν ἱστορία πολλοὶ πόλεμοι καὶ μετακινήσεις λαῶν.

Οἱ περισσότερο πυκνοκατοικημένες περιοχές τῆς Γῆς είναι σήμερα ή Κεντρική καὶ Νοτιοανατολική Ἀσία καὶ ή Δυτική Εύρωπη.

3. Οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς χωρίζονται σε τρεῖς φυλές.

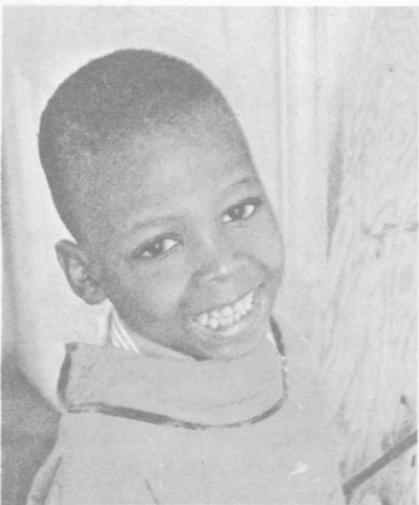
Οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς διαφέρουν στὰ χαρακτηριστικά τοῦ σώματος, κυρίως τοῦ προσώπου, καὶ τοῦ δέρματος. Ἀνάλογα μὲ τὰ χαρακτηριστικά αὐτὰ χωρίζονται σε τρεῖς φυλές. Τὴ μογγολικὴ κίτρινη, τὴ λευκὴ καὶ τὴ μαύρη φυλή.

Κοιτίδα τῆς κίτρινης φυλῆς είναι ή κεντρικὴ Ἀσία καὶ ή "Απω' Ἀνατολή. Οἱ ἄνθρωποι, ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτήν, ἀποτελοῦν σήμερα περίπου 50% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς. (Κινέζοι, Μογγόλοι, Ἰάπωνες κλπ.).

Κοιτίδα τῆς λευκῆς φυλῆς είναι ή Εύρωπη καὶ ή Πρόσω Ἀσία, ἀπ' ὅπου ή φυλὴ αὐτὴ ξαπλώθηκε σ' ὅλη τὴ Γῆ. Οἱ λευκοὶ ἀποτελοῦν τὸ 40% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Γῆς.

Κίτρινη φυλή

Μαύρη φυλή

Στή μαύρη φυλή άνήκουν περίπου 10% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς. Κοιτίδα τῆς μαύρης φυλῆς είναι ή Αφρική.

“Ολες οι φυλές δὲν έχουν προοδέψει τὸ ἴδιο. Ἡ λευκὴ φυλὴ προόδεψε περισσότερο ἀπὸ τὶς ἄλλες, ἐνῶ ή μαύρη λιγότερο. Αὐτὸ δῆμως δὲ σημαίνει ότι ή μία φυλὴ είναι κατώτερη ἀπὸ τὴν ἄλλη. ”Ολοι οἱ ἀνθρωποι έχουν ἵσα δικαιώματα στὴ ζωή.

4. “Ολοι οι λαοὶ δὲν έχουν προοδέψει τὸ ἴδιο. Οἱ πρῶτοι πολιτισμοὶ δημιουργήθηκαν στὴν Ἀσία καὶ στὴν Εύρωπη. Ὁ σπουδαιότερος πολιτισμὸς είναι ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικός. Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐπηρέασε, ὅσο κανένας ἄλλος πολιτισμός, τὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητας. Μὲ βάση τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν δημιουργήθηκε ὁ νεώτερος δυτικὸς πολιτισμὸς καὶ ὁ δυτικὸς τρόπος ζωῆς. Στὴν Ἀσία δημιουργήθηκαν πολλοὶ πολιτισμοὶ ὅχι δῆμως τόσο ἀξιόλογοι ὥστε ὁ δυτικὸς πολιτισμός.

Ἡ ἀνάπτυξη τῶν μέσων συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας ἔκαμε, ὥστε ὅλοι οἱ λαοὶ νὰ ἔρχωνται σὲ ἐπαφὴ καὶ ὁ πολιτισμὸς νὰ διαδίδεται σὲ ὅλους, μάλιστα ὁ τεχνικὸς πολιτισμός, ποὺ είναι γνώρισμα τῆς ἐποχῆς μας.

Οἱ ἐφευρέσεις καὶ ή ἔξελιξη τῆς τεχνολογίας βοήθησαν τούς ἀν-

θρώπους νὰ καλυτερέψουν τὴ ζωή τους. Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας ἄλλοι λαοὶ ἀπόχτησαν πολλὰ ἀγαθά. 'Υπάρχουν ὅμως λαοὶ καὶ κυρίως στὴν Ἀσίᾳ καὶ στὴν Ἀφρική, ποὺ ζοῦν ἀκόμα στὴ φτώχεια καὶ στὴν ἀμάθεια. Καθῆκον ὅλων τῶν ἄλλων λαῶν εἰναι νὰ θοηθῆσουν τοὺς λαούς αὐτοὺς νὰ προοδέψουν καὶ θὰ εἰναι γιὰ τὸ καλὸ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας.

5. "Ολοὶ οἱ λαοὶ δὲ μιλοῦν τὴν ἴδια γλώσσα. Ἐκεῖνο ποὺ περισσότερο διακρίνει τὸν ἀνθρωπὸ ἀπ' τὰ ζῶα εἰναι ἡ γλώσσα. Δίχως τὴ γλώσσα οἱ ἀνθρωποὶ δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ ἐπικοινωνήσουν μεταξύ τους καὶ νὰ ἀναπτύξουν πολιτισμό.

Πολιτικὸς χάρτης Εύρωπης

Στή Γη μιλιοῦνται πολλές γλώσσες, ἄλλες ἀπό μικρούς λαούς και ἄλλες ἀπό πολυάριθμους. Οἱ σπουδαιότερες γλώσσες ποὺ μιλιοῦνται στὴν Εὐρώπη εἰναι: ἡ ἀγγλική, ἡ γαλλική, ἡ γερμανική, ἡ ιταλική, ἡ ρωσική, ἡ ἑλληνική καὶ ἄλλες.

Στὴν Ἀσία σπουδαίες γλώσσες εἰναι ἡ κινεζική, ἡ ινδική, ἡ ιαπωνική καὶ ἡ ἀραβική, ποὺ μιλιοῦνται ἀπὸ πολλὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπους.

6. "Ολοι οι ἄνθρωποι πιστεύουν στὸ Θεό. Δὲν ὑπῆρξαν οὕτε ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποὺ νὰ μὴν πιστεύουν στὸ Θεό. "Ολοι ὅμως δὲν πιστεύουν στὸν ἴδιο Θεὸν καὶ οὕτε τὸν λατρεύουν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Οἱ ἄνθρωποι δηλαδὴ ἔχουν διαφόρετικὴ **θρησκεία**. Οἱ θρησκείες χωρίζονται σὲ δυὸ κατηγορίες. Τις **μονοθεϊστικές** καὶ τις **πολυθεϊστικές**.

Μονοθεϊστικές θρησκείες εἰναι ὁ **χριστιανισμός**, ὁ **μωαμεθανισμός** καὶ ὁ **Ιουδαϊσμός**. Χριστιανοὶ εἰναι κυρίως οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αύστραλίας, ἐνῶ μωαμεθανοὶ οἱ κάτοικοι τῆς Πρόσω Ασίας καὶ τῆς Β. Αφρικῆς.

Στὶς πολυθεϊστικές θρησκείες πιστεύουν οἱ ὑπόλοιποι κάτοικοι τῆς Ἀσίας. Οἱ σπουδαιότερες πολυθεϊστικές θρησκείες εἰναι: 'Ο **θουδισμὸς** ὁ **κομφουκισμὸς** ὁ **σιντοϊσμὸς** καὶ ὁ **θραχμανισμός**.

7. Οἱ λαοὶ τῆς Γῆς εἰναι ὄργανωμένοι σὲ κράτη. "Ολοι οἱ λαοὶ τῆς Γῆς εἰναι ὄργανωμένοι σὲ κράτη. 'Ο τρόπος ποὺ διοικεῖται ἔνα κράτος λέγεται **πολίτευμα**.

Τὰ σπουδαιότερα πολιτεύματα εἰναι σήμερα ἡ δημοκρατία, ἡ βασιλεία καὶ ἡ δικτατορία.

Δημοκρατία εἰναι τὸ πολίτευμα, ποὺ τὴν ἔξουσία ἔχει ὁ λαός. Τὸ κράτος διοικεῖται ἀπ' τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, ποὺ τοὺς ψηφίζει γιὰ ἔνα ὄρισμένο χρονικὸ διάστημα.

Πατρίδα τῆς δημοκρατίας εἰναι ἡ Ἑλλάδα. Εἶναι τὸ καλύτερο πολίτευμα, γιατὶ ἐγγυᾶται τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ βασιλεία μπορεῖ νὰ εἰναι ἀπόλυτη μοναρχία ἢ συνταγματικὴ βασιλεία. Στὴν ἀπόλυτη μοναρχία τὴν ἔξουσία ἔχει ισόθια ὁ βασιλιάς καὶ ὅχι ὁ λαός. 'Ἡ συνταγματικὴ βασιλεία εἰναι μιὰ μορφὴ δημοκρα-

τίας. Ἀνώτερος ἄρχοντας είναι ὁ βασιλιάς, πού, ὅμως, βασιλεύει σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα. Τὸ Σύνταγμα ψηφίζεται ἀπὸ τὴν θουλή, ποὺ ἐκλέγει ὁ λαός.

Δικτατορία είναι τὸ πολίτευμα, ποὺ τὴν ἔξουσία ἔχει ὁ ἕνας, ὁ ὁποῖος ἀποφασίζει γιὰ τὴν τύχη τῶν πολλῶν. Δικτατορία είχε ἡ φασιστικὴ Ἰταλία καὶ ἡ ναζιστικὴ Γερμανία. "Ενα εἰδος δικτατορίας είναι καὶ τὸ κομμουνιστικὸ σύστημα. Στὸ κομμουνιστικὸ σύστημα ἡ ἔξουσία δὲν ἀνήκει σ' ἑναν, ἀλλὰ στὸ κομμουνιστικὸ κόμμα, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπεται νὰ ύπαρχῃ ἀντιπολίτευση. Ἡ δικτατορία δὲν ἔγγυᾶται τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, τὴν ἐλευθερία καὶ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀτόμου.

Ασκήσεις

1. Γιατί ἡ αὕξηση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς δημιουργεῖ προβλήματα;
2. Ποιές χῶρες τῆς Γῆς είναι περισσότερο προοδευμένες;
3. Γιατί τὸ φυσικὸ περιβάλλον κινδυνεύει ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἀνθρώπο;
4. Ποιές είναι οἱ κοιτίδες τῶν τριῶν φυλῶν τῆς Γῆς;
5. Ποιές περιοχές τῆς Γῆς είναι περισσότερο καθυστερημένες;
6. Ποιές γλώσσες μιλιοῦνται ἀπὸ περισσότερους ἀνθρώπους;
7. Νὰ μάθης τίς ἔννοιες: ὑπερπληθυσμὸς τῆς Γῆς, πυκνοκατοικημένη - ἀραιοκατοικημένη περιοχὴ, ἀνθρώπινη φυλὴ, ἀναπτυγμένη - ύποανάπτυκτη χώρα, πολίτευμα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

	Σελ.
‘Η γῆ	5
Τὸ σύμπαν	17
‘Η γῆ στὸ σύμπαν	24
‘Η Σελήνη	32
Τὸ Ἡλιακό μας σύστημα	37

ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γενική ἔξέταση τῆς Εύρωπης	41
Νότια Εύρώπη	49
‘Η Ἑλλάδα	51
Γεωφυσικὴ ἔξέταση	52
Οἰκονομικὴ ἔξέταση	62
Πολιτικὴ ἔξέταση	71
Πολιτιστικὴ ἔξέταση	72
‘Αλύτρωτος Ἐλληνισμὸς	77
‘Απόδημος Ἐλληνισμὸς	78
‘Η Ἑλλάδα καὶ ἡ Οἰκουμένη	78
‘Η Ἀλβανία	80
‘Η Γιουγκοσλαβία	83
‘Η Βουλγαρία	88
‘Η Ρουμανία	92
Εύρωπαικὴ Τουρκία	96
‘Η Ἰταλία	100
‘Η Μάλτα	107
‘Η Ἰσπανία	109
‘Η Πορτογαλία	112
‘Η Γαλλία	115
Τὸ Βέλγιο	121
Τὸ Λουξεμβούργο	124
‘Η Ὀλλανδία	125
‘Η Μεγάλη Βρεττανία	132
‘Η Ἰρλανδία	138
‘Η Δανία	142

‘Η Νορβηγία	145
‘Η Σουηδία	150
‘Η Φινλανδία	154
‘Η Ισλανδία	156
‘Η Γερμανία	158
‘Η Ελβετία	171
‘Η Αύστρια	178
Η Τσεχοσλοβακία	182
‘Η Ούγγαρια	185
‘Η Πολωνία	189
‘Η Ρωσία	192
 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ	
‘Ο ανθρωπος ἐπάνω στὴ γῆ	200

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ : ΕΥΓΕΝΙΑ ΜΑΡΚΑΚΗ

024000019782

ΕΚΔΟΣΙΣ Β' 1975 (VII) - ANTIT. 175.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2579/29/4/75

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ & ANNA OIKONOMOU

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής